

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Διπλωματική Εργασία

*Πολιτικές του αποκλεισμού και αποκλεισμοί της πολιτικής. Η ταυτότητα του
«επωφελούμενου» σε «νομαδικές» κοινωνικοπρονοιακές διαδρομές της σύγχρονης
Ελλάδας*

Κουκούτση Έφη

Τριμελής Επιτροπή:

Γιάννης Βούλγαρης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Ελένη Ανδριάκαινα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δημήτρης Χριστόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, 2018

Copy right © Κουκούτση Έφη, 2018.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσης διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή της προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στην οικογένειά μου,

Συντομογραφίες

CATF	Chemical Action Task Force (Ειδική ομάδα Χημικής δράσης)
CELAD	European Committee to Combat Drugs (Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταπολέμησης των ναρκωτικών)
CND	Commission on Narcotic Drugs (Επιτροπή για τα Ναρκωτικά)
DND	Department on Narcotic Drugs (Τμήμα Ναρκωτικών)
ECOSOC	UN Economic and Social Council (Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών)
EMCDDA	European Monitoring Center for Drugs and Drug addiction (Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας)
Europol	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία σε θέματα επιβολής του νόμου)
FATF	Financial Action Task Force (Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης)
ICND	International Commission on Narcotic Drugs (Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου Ναρκωτικών)
INCB	International Narcotics Control Board (Διεθνές Συμβούλιο Ελέγχου Ναρκωτικών)
Interpol	International Criminal Police Organization (Διεθνής Οργάνωση Εγκληματολογικής Αστυνομίας)
NIDA	National Institute on Drug Abuse (Εθνικό Ινστιτούτο των ΗΠΑ για την Κατάχρηση Ναρκωτικών)
UN	United Nations (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών)
UNDCP	United Nations Office on Drugs and Crime (Ενιαίο Πρόγραμμα Ελέγχου Ναρκωτικών των Ηνωμένων Εθνών)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών)
WHO	World Health Organization (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας)
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
ΚΕ.ΘΕ.Α	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
Κ.Κ.Ε	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
ΛΑ.Ο.Σ	Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός
Μ.Μ.Ε	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
ΟΚΑΝΑ	Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών
ΠΑΣΟΚ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΣΟΔΝ	Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών
ΣΥΡΙΖΑ	Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Γιάννη Βούλγαρη για την ουσιαστική του καθοδήγηση σε όλη την πορεία της διπλωματικής μου εργασίας. Την κυρία Ελένη Ανδριάκαινα και τον κύριο Δημήτρη Χριστόπουλο για τις πολύτιμες παρατηρήσεις και επισημάνσεις τους. Για το συγγραφικό και διδακτικό έργο που συνέβαλλαν στη σκέψη και συγκρότηση του περιεχομένου.

Τους αγαπημένους φίλους και συναδέλφους Άννα Τζάκου, Σπύρο Μπολάκη και Zaher Alajlani για τις συζητήσεις μας και το ενδιαφέρον τους απέναντι στο θέμα.

Εννοείται ότι παραλείψεις και αδυναμίες του κειμένου βαρύνουν αποκλειστικά τη γράφουσα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
----------------------	----------

Μέρος Α΄: Από την πολιτική της ταυτότητας στην πολιτική διαχείριση του σώματος.....	14.
--	------------

1. Από την αναγνώριση της διαφοράς στην πολιτική της ταυτοποίησης... 15
- 2 .Τάσεις και μετασχηματισμοί στο χώρο της πολιτικής και θεσμικής διαχείρισης.20.

Μέρος Β: Η προβληματοποίηση των ναρκωτικών. Τα ναρκωτικά ως αναλυτικό παράδειγμα «επωφελούμενων» και πολιτικών μεταξύ εθνικών και διεθνικών συνόρων .	
--	--

1. Αναλυτική Μέθοδος..... 26
2. Τα «ναρκωτικά» ως ουσίες «φαρμακολογικές».
 - 2.1. Οι κυρίαρχοι ορισμοί.....28
 - 2.2. Ψυχοδραστικές ιδιότητες.....33
3. Η κοινωνική και πολιτική ιστορία των ναρκωτικών.....44
 - 3.1. Μία σύνοψη των πολιτισμικών και κοινωνικών χρήσεων στην ιστορία των «ναρκωτικών»..... 45
4. Η πολιτική ανάδυση του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου για τα ναρκωτικά.....51
 - 4.1. Η πρώτη διπλωματική περίοδος.....52
 - 4.2. Η «αμφιθυμική» περίοδος του Μεσοπολέμου.....58
 - 4.3. Η μεταπολεμική διακυβερνητική «έκρηξη».63
 - 4.4. Οι «πόλεμοι» των «ναρκωτικών».....75

5. Η Ευρωπαϊκή ιστορία των ναρκωτικών

5.1. Πρώιμες κοινοτικές ανησυχίες.....	85
5.2. Τα «ναρκωτικά» στους ιδρυτικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	90
5.3. Ένα ευρωπαϊκό περίγραμμα «εθνικής» ποικιλομορφίας πολιτικών.....	94

6. Η «εθνική» ιστορία για τα ναρκωτικά

6.1. Πρώιμες διαδρομές προβληματοποίησης.....	99.
6.2. Από τη μεταπολίτευση και «μετά».....	104
6.3. Ένα «εθνικό» περίγραμμα για τα ναρκωτικά από το 2000.....	118
6.4. Ο ρόλος του «επωφελούμενου» στο προσκήνιο των θεσμικών παρεμβάσεων.....	138

Αντί Επιλόγου.....	146
---------------------------	------------

Βιβλιογραφία.....	148
--------------------------	------------

Πρωτογενείς Αναφορές Δεδομένων.....	158
--	------------

Παραρτήματα.....	167
-------------------------	------------

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. «Ομάδες Κρατών» - Διαπραγματεύσεις Ενιαίας Σύμβασης 1961.....	69
Πίνακας 2. Κατηγοριοποίηση ς Ερωτημάτων. Παράρτημα 1.....	94
Πίνακας 3 Διαθεσιμότητα επιλεγμένων δράσεων μείωσης βλάβης.....	98
Πίνακας 4 Κατασχέσεις Συνθετικών ναρκωτικών 1993- 2001.....	124

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1. Σύνολο κατασχεθέντων παράνομων ουσιών.....	119.
Γράφημα 2. Κατασχέσεις Κάνναβης.....	119
Γράφημα 3. Κατασχέσεις ναρκωτικών φαρμάκων.....	120
Γράφημα 4. Κατασχέσεις οπιούχων.....	120
Γράφημα 5. Κατασχέσεις Διεγερτικών.....	121
Γράφημα 6. Σύνολα ανά είδος. Διεγερτικά δισκία και γραμμάρια.....	121
Γράφημα 7. Σύγκριση κατασχεθέντων δισκίων	122
Γράφημα 8. Στατιστικές κρατουμένων 2003-2017.....	126
Γράφημα 9. Πλήθος αναφορών της λέξης «ναρκωτικά σε δημοσιεύματα. (2001-2016).....	127

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία, οι «αντιναρκωτικές» πολιτικές μελετώνται στο προσκήνιο των πολιτικών για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σε ένα πρώτο μικροκοινωνικό επίπεδο, ως ενδεικτικοί κόμβοι αντιφάσεων, μεταξύ σταδιοδρομίας του «στίγματος» και της θεσμικής του διαχείρισης, που συμπυκνώνονται σε ρόλους «επωφελούμενων» ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Αλλά και σε ένα πρόσθετο μακροκοινωνικό πλαίσιο ανάλυσης νέων βιοκοινωνικών και ψυχοκοινωνικών ομαδοποιήσεων, που τέμνουν και επαναπροσδιορίζουν βασικά εγχειρήματα «ιδιότητας πολίτη». Η προβληματοποίηση των «ναρκωτικών» προσεγγίζεται αφενός σε μία αφηγηματική διαδρομή μεταξύ παγκοσμιοποίησης, εξευρωπαϊσμού και εθνικού κράτους, μέσα σε τρεις άξονες πολιτικής, κοινωνιολογικής και εγκληματολογικής εστίασης. Προσπαθούμε επί της «ουσίας», να παρακολουθήσουμε τη «νομαδικότητα» μίας εξουσίας μεταξύ κράτους και κοινωνίας πολιτών, έθνους-διεθνικών οργανισμών, ποινικής και κοινωνικοπρονοιακής μεταχείρισης, με τις ειδικότερες προδιαγραφές ελέγχου και ελευθερίας των σωμάτων που εγγράφονται σε αυτά της τα περάσματα.

Με την επεξεργασία διαθέσιμων και δημοσιευμένων πρωτογενών δεδομένων αφετέρου, θέτουμε στο αναλυτικό επίκεντρο την «εθνική» αντιναρκωτική θεματοποίηση, κυρίως στη νέα χιλιετία, όπου η Ελλάδα καλείται να ξαναδιαβάσει τον εαυτό της και τις «φοβίες» του, με μία διάκριση του ιστορικού της χρόνου σε ένα «πριν» και ένα «μετά» της «κρίσης» του.

Λέξεις κλειδιά:

Ναρκωτικά, αντεγκληματική πολιτική, κοινωνική πολιτική, ψυχοτρόπες ουσίες, βιοπολιτική, εξουσία, «στίγμα»

Abstract

In the present study, anti-drug policies are being analyzed in the forefront of anti-social exclusion policies. They are studied at a microsocial level as symbols of existing contradictions stemming from the simultaneous existence of “stigma career,” on the one hand, and the institutional structure combating it, on the other. The contradictions are interlinked through the roles of the “beneficiaries” of social rehabilitation programs.

Drug policies and issues are further researched within a macrosocial conceptual framework of emerging biosocial and psychosocial collective identities penetrating and reshaping key "citizenship skills."

Firstly, the drug problematization is approached through a narrative perspective existing amid the processes of globalization, Europeanization, and statehood, focusing on the political, sociological, and criminological aspects. We are essentially trying to observe the “nomadic” dynamics of power between state and civil society, national and transnational organizations, penal and welfare policy, along with restriction and freedom parameters defined for the human body in such power trajectories.

We additionally elaborate on qualitative and quantitative data to examine national anti-drug conceptualization mainly in the new millennium, when Greece is called to reconsider “herself” and her “phobias” based on a historical distinction between pre-crisis and post-crisis eras.

Key words:

Drugs, Anti-crime policy, social policy, psychoactive substances, biopolitics, power stigma

Εισαγωγή

Το ζήτημα των «ναρκωτικών» στην παρούσα εργασία αξιοποιείται ως προνομιακό εγκληματολογικό παράδειγμα πολιτικής και κοινωνικής ανάλυσης. Η πολιτική κοινωνιολογία ανάγει τη διαφοροποίηση και τον κοινωνιολογικό προσανατολισμό σε συστατικά στοιχεία του πολιτικού φαινομένου.¹ Υπ' αυτή την έννοια, το ενδιαφέρον μας δε μονοπωλείται, ούτε ξεκινά από ερωτήματα που επικεντρώνονται σε ένα αμιγές γνωστικό πεδίο για τις ψυχοτρόπες ουσίες κι ότι κινείται γύρω από αυτές κατ' αποκλειστικότητα. Οι εγκληματολογικές ορίζουσες της διαφορετικότητας και της θεσμικής της διαχείρισης εδώ, έρχονται να προστεθούν ως επιμέρους προβληματισμός για ενδεχόμενες αναταράξεις του πολιτικού δεσμού στην Ελλάδα και κυρίως για συνακόλουθες ανανοηματοδοτήσεις της ιδιότητας του πολίτη υπό την εξαίρεση του δημοκρατικού περιεχομένου της.² Μέσα από τη θεματοποίηση των ναρκωτικών προσπαθούμε να ξετυλίξουμε ένα πρώτο νήμα κατανόησης σε κυρίαρχες αντιφάσεις, που ενώ συναντώνται σε ένα άμεσο καθημερινό βλέμμα παρατήρησης, αποκτούν συγκεχυμένη ορατότητα στις ερευνητικές τους εγγραφές.

Πολυάριθμες εικόνες υπηρεσιών, κοινωνικών παρόχων, «επωφελούμενων», χρηματοδοτικών πηγών και «ευαίσθητοποιημένων» δράσεων για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού αναμετρώνται με παράλληλες εικόνες ανθρώπων που περιφέρονται σε δρόμους και δομές αβοήθητοι σχεδόν, σε ένα μοτίβο συνεχούς παραπομπής και διάγνωσης, επανερχόμενοι στην ίδια βιωματική αφετηρία μίας «παρέκκλισης». Ο κοινωνικός αποκλεισμός συστήνεται στην ευρωπαϊκή ατζέντα για την καταπολέμηση της φτώχειας τέλος της δεκαετίας του '80, συνιστώντας έκτοτε, όρο –κλειδί σε κάθε διερεύνηση διαδικασιών περιθωριοποίησης από κανονιστικές μορφές κοινωνικής συμβίωσης και τις στρατηγικές αντιμετώπισής τους.³ Η παρέκκλιση από την άλλη, προκύπτει στα διανοητικά εργαλεία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, προσδιορίζοντας μία «ανεπιθύμητη» διαφορετικότητα, που αναγνωρίζεται ως τέτοια σε μία επικράτεια σχέσεων, ανεξάρτητα από την πραγματικότητα της πράξης ή του τραύματος που της αποδίδεται.⁴ Από το αν πράγματι για παράδειγμα παραβίασε κάποιον κώδικα, ή αν οι άλλοι νομίζουν ότι τον παραβίασε.

Σχηματικά, οι δύο όροι παραπέμπουν σε πεδία της κοινωνικής ζωής, που νοούνται μη –κανονικά, που διαφέρουν δηλαδή από ένα νοητό μέσο όρο δικτύωσης και ύπαρξης κοινωνικών σχέσεων, από μία κεντρική ανθρωπολογική φιγούρα «μέσου

¹ Lagroye J., Francois B & Sawicki F., *Πολιτική κοινωνιολογία*, Gutenberg, Αθήνα, (Εισαγωγή Ψυλλά Μ.), 2008 σ. 15-16

² Για το σύνδεσμο του πολίτη ως πολιτικού συνδέσμου θεμελιωμένου στη δημοκρατική σχέση με την πολιτική εξουσία (..) βλ. Θεολόγου Κ., *Πολίτης και Κοινωνία στην Ε.Ε. Προσέγγιση στα υπερεθνικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής πολιτιότητας*, Παπαζήση, Αθήνα 2005, 19-20.

³ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Interim Report on a specific community action programme to combat poverty*, COMC88) 621 final, Brussels, 28 November 1988. P.3

⁴ Δασκαλάκης Η., *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985 σ. 18-19

ανθρώπου». Προσδιορίζουν ως εκ τούτου, αλληπάλληλες βιωματικές διαδρομές διάρρηξης κοινωνικών δεσμών αλλά και εναλλασσόμενα ή διασταυρούμενα θεσμικά περιεχόμενα άλλοτε αντεγκληματικής άλλοτε κοινωνικής πολιτικής επίκλησης.⁵

Οι πολιτικές για τα ναρκωτικά και η ουσιοεξάρτηση λοιπόν, επιλέγονται ως ενδεικτικοί κόμβοι τέτοιων βιωματικών και θεσμικών διαδρομών. Όχι γιατί εξαντλούν κατ' αποκλειστικότητα τις κατηγορίες της «ευπάθειας», ούτε πρωταγωνιστούν εξ ολοκλήρου σε αυτές τις αντιφατικές εικόνες μεταξύ εξαθλίωσης του σώματος και διαχειριστικής του μεταχείρισης. Αλλά γιατί αφενός, συμπυκνώνουν κάποια από τα βασικά τους σημαινόμενα στη συλλογική συνείδηση, τουλάχιστον σε μία «μέση» ελληνική της εκδοχή. Παραπέμπουν, θα λέγαμε συνειρμικά, στις πιο οικείες αναπαραστάσεις μίας «εντός των εθνικών τειχών» παρέκκλισης⁶, ενορχηστρώνοντας γνώριμους διαλόγους αλλά και φοβίες δημοκρατίας. Αφετέρου, γιατί εκθέτουν το σώμα σε μία διττή μεταχείριση μεταξύ ποινικής καταστολής και προνοιακής – θεραπευτικής αναπλαισίωσης. Θα λέγαμε αλλιώς, ότι ενεργοποιούν ταυτόχρονους πειθαρχικούς και βιοπολιτικούς μηχανισμούς διαπερατότητάς του. Τέλος, διατρέχουν μία μακρόχρονη ιστορία «επικινδυνότητας» που αναδεικνύει πολλαπλές διαδικασίες ανάδειξης δημόσιων πολιτικών αλλά και ευκαιρίες σταδιοδρομίας διαφόρων δικτύων επιρροής, θεσμικών «παικτών», «ομάδων- στόχου» και γνωστικών κοινοτήτων.

Τα ναρκωτικά εν ολίγοις διασχίζουν πολλαπλά όρια σωμάτων, όπως αυτά προσδιορίζονται μέσα σε «φυσιοποιημένα» συμφραζόμενα βιολογικής υγείας και μεταμορφώνονται σε «σώματα» εθνών, διπλωματίας, ασφαλείας, προστασίας και στις μεταβαλλόμενες μεταξύ τους σχέσεις. Ως εκ τούτου, διευκολύνουν την προσέγγιση ενός τοπίου που συνήθως καθίσταται ομιχλώδες μεταξύ πολιτικών και αποδεκτών, μέσα σε όλο αυτό το φάσμα των ενδιάμεσων στρωμάτων που υπερβαίνει ξεκάθαρες ταξικές ή κομματικές ταυτοποιήσεις. Με άλλα λόγια, μέσα από τα ναρκωτικά φιλοδοξούμε να παρακολουθήσουμε τη νομαδικότητα μίας εξουσίας⁷, μεταξύ κράτους και κοινωνίας πολιτών, έθνους-διεθνικών οργανισμών, ποινικής και θεραπευτικής μεταχείρισης, με όποιες ειδικότερες θεσμικές και βιωματικές προδιαγραφές εγγράφονται σε αυτά της τα περάσματα.

Αυτό είναι και το περιεχόμενο ενός πρώτου κοινωνιολογικού ερωτήματος που διατυπώνεται περισσότερο σε σχέση με το «πως» και όχι το «γιατί». Πώς αναδύονται,

⁵ Σχετικά με τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού, βλ. ενδ. Παπαδοπούλου Δ., *Κοινωνιολογία του αποκλεισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού και η αδυναμία συμμετοχής στα κοινωνικά δικαιώματα υπό συνθήκες κρίσης*, Τόπος, Αθήνα 2012 σ.18-20

⁶ Βλ. ενδ. για τις κοινωνικές αναπαραστάσεις Παπαστάμου Σ. *Εγχειρίδιο κοινωνικής Ψυχολογίας*, Αθήνα, Οδυσσέας 1989, σελ. 415-429

⁷ Συνοπτικά εδώ, η «νομαδικότητα» ως διαρκής μετακίνηση και αλληλόδραση μεταξύ του «μέσα» και του «έξω», ενός «εσωτερικού» που ανάγεται και αναπαράγεται από την κρατική του οικειοποίηση και κυριαρχία δηλαδή, κι ενός «εξωτερικού» πλέγματος σχέσεων, είτε παγκόσμιας είτε τοπικής δικτύωσης ομάδων που αυτονομείται και αναπαράγεται στη βάση του κατακερματισμού των κοινωνιών, σε αντίστιξη με τα κρατικά όργανα εξουσίας. Βλ. Deleuz G. & Guattari F. «νομαδολογία», στο *Η κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, Ελευθεριακή κουλτούρα 2001 σ. 33-34, Μπραϊντόττι Ρ. *Νομαδικά υποκείμενα. Ενσωματότητα και έμφυλη διαφορά στη σύγχρονη φεμινιστική θεωρία.*, Νήσος, Αθήνα, σ. 48-53

κατανέμονται και σταδιοδρομούν ιεραρχικές πηγές ισχύος γνώσης και πολιτικής, πώς υποστασιοποιούνται και διεισδύουν κυρίαρχοι θεσμικοί διαχειριστές, «ειδήμονες» αλλά και «επωφελούμενοι», «εξαρτημένοι» και «θεραπευόμενοι»; Πώς μπορούμε να διακρίνουμε τα όρια μεταξύ διαθέσιμης πολιτικής ατζέντας και κοινωνικής αναγκαιότητας που τεκμηριώνουν την παρουσία τους;

Σε πολιτικό επίπεδο διερεύνησης μας απασχολούν οι πολιτικές κατανομές της εξουσίας σε ένα ζήτημα που φαίνεται να αφορά εκ προοιμίου το αναγνωρισμένο μέρος των «ενταγμένων» πολιτών. Ενός ζητήματος δηλαδή, που υπερβαίνει αναμενόμενες προβληματοποιήσεις μεταξύ διεκδικήσεων συμπερίληψης ή εκτοπισμού αντικειμενικοποιημένων εκδοχών «ξένου», «μετανάστη». Ενώ παράλληλα σταδιοδρομεί στον πολιτικό χώρο, χωρίς να αποτελεί πρωταγωνιστική μορφή κομματικής διακύβευσης. Εδώ ενδιαφέρουν μεν οι πολιτικές ταυτοποιήσεις μέσα σε καθιερωμένες διαιρετικές τομές μεταξύ «προοδευτισμού»-«συντηρητισμού», δεξιάς – αριστεράς. Αλλά κυρίως πως διατάσσονται οι θέσεις του κομματικού ανταγωνισμού και τι πολιτικά περιεχόμενα συγκροτούν τις ατζέντες της κοινοβουλευτικής απόφασης για τα ναρκωτικά.

Το εγκληματολογικό ερώτημα από το οποίο πρωτίστως η εργασία εφορμάται επανέρχεται μονίμως. Αναζητώντας επίδικα ελευθερίας και ισότητας σε μία κατ'αντιπαράσταση εξέταση μεταξύ «επωφελούμενου» και θεσμικής του «εξυπηρέτησης». Στην εγκληματολογική εμβέλεια αναζητούμε τυχόν θεσμικές τελετουργίες καθήλωσης πολιτών σε μόνιμες ταυτότητες «επωφελούμενου». Υπό μία συνοπτική μικροκοινωνική τους σύγκριση, αν ο πολίτης συγκροτείται μέσα σε προοπτικές χειραφέτησης και αυτοπραγματώνεται στη δημοκρατική γενίκευση κοινωνικών δικαιωμάτων, ο «επωφελούμενος» περιφέρεται αδιαλείπτως μεταξύ ανταγωνιστικών «παικτών», συντηρείται στις σχέσεις κηδεμονίας τους και αναγνωρίζεται μόνιμα από την ανεπιθύμητη διαφορετικότητά του. Η προβληματοποίηση των ναρκωτικών, ενθυλακώνοντας κυρίαρχες δυναμικές «συννοσηρότητας»,⁸ υποτροπής αλλά και μέσα από αλληπάλληλα φίλτρα «τραύματος» και «επικινδυνότητας» που αντικατοπτρίζει, συνιστά ένα αφετηριακό πεδίο ανίχνευσης μίας δυνητικής ψυχοκοινωνικής ομαδοποίησης «επωφελούμενων» ως νέα πολιτειακή επινόηση ταυτότητας.

Τα ερωτήματα συνυφαίνονται κατά τον αναλυτικό βηματισμό που αξιοποιεί μία μεθοδολογική σύνθεση διαφορετικών τεχνικών ανάλυσης περιεχομένου, προκειμένου την επεξεργασία διαθέσιμων, συλλεχθέντων και δημοσιευμένων δεδομένων αλλά και βέβαια την επισκόπηση των βιβλιογραφικών πηγών. Όστε να διερευνηθούν κυρίαρχες κατηγορίες φαρμακολογικών, πολιτικών, θεσμικών συντεταγμένων και ταυτοποιήσεων, που αφορούν τα ναρκωτικά, προτού

⁸ Χρησιμοποιούμε τον όρο συμβατικά, όχι με μία ακριβή ιατρογενή ορολογία, αλλά για να τονίσουμε μία ειδικότερη κατηγορία συνύπαρξης και σύνθεσης πολλαπλών ζητημάτων ένταξης. Για έναν ακριβέστερο ορισμό «(..) δύο ή περισσότερες ψυχικές διαταραχές εμφανίζονται μαζί σε ένα άτομο (..)» βλ. ενδ. WHO, *The world health report, Chapter 2: Burden of Mental and Behavioural Disorders. Comorbidity*, p. 6, <http://www.who.int/whr/2001/chapter2/en/index5.html>

ανασυνθέσουμε το υλικό σε έναν ενιαίο αναλυτικό άξονα με επίκεντρο τον «επωφελούμενο».

Το χρονικό πλαίσιο γειώνεται σε σημαντικά ιστορικά ορόσημα με βάση τη ροή των θεσμικών εγγραφών, σε μία προσπάθεια να χαρτογραφήσουμε το ιστορικό υπόβαθρο ενός αιώνα, που έπεται των εθνικιστικών εξάρσεων και διαμεσολαβείται από δύο ειδών «τρομοκρατίες». Από τον πολιτικό «τρόμο» της επίθεσης στους δίδυμους πύργους που εγκαινιάζει τη νέα χιλιετία, στον οικονομικό «τρόμο» της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης. Σε ενισχυμένες κουλτούρες φόβου και απειλής, η ελευθερία τείνει όλο και περισσότερο να μεταφράζεται σε μέγεθος πολιτικής οικονομίας δικαιωμάτων και δημοκρατίας, μεταβολίζεται διαρκώς σε ένα «τόσο όσο» της παρουσίας της. Η Ελληνική κοινωνία συνιστά ενδιαφέρον δείκτη τέτοιων μεταβολισμών, όχι μόνο ως πολιτισμικό «χωνευτήριο ανατολής και δύσης».⁹ Αλλά γιατί θα κληθεί να ξαναδιαβάσει τον εαυτό της με μία διάκριση του ιστορικού χρόνου σε ένα πριν και ένα μετά της δικής της «κρίσης». Πώς στέκονται λοιπόν ζητήματα παρέκκλισης, αποκλεισμού και εγκλήματος, όπως εν προκειμένω «τα ναρκωτικά», ανάμεσα σε τέτοιες αναγνώσεις; Ποιες είναι οι προβολές συνέχειας και ρήξης σε ό,τι αναπαρίστατο έως τότε να διαρρηγνύει και να απειλεί κανονιστικές ταυτότητες «μέσου» ανθρώπου, και «μέσης» οικογένειας; Κατά πόσο ξαναδιαβάζονται και αναδιατάσσονται κληροδοτημένες «παθογένειες», «λύσεις» και πειθαρχίες των σωμάτων που τα διατρέχουν, μέσα από ποια φίλτρα και με ποιες διαδικασίες?

Μέρος Α': Από την πολιτική της ταυτότητας στη πολιτική διαχείριση του σώματος

Σε αυτό το μέρος σκιαγραφούμε ένα θεωρητικό πλαίσιο που θα μας βοηθήσει να προσεγγίσουμε κατηγορίες παρέκκλισης, αποκλεισμού και εγκληματοποίησης, οι οποίες πρωτίστως προσδιορίζουν τα ναρκωτικά ως κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα.

Η «παρέκκλιση» και ο «αποκλεισμός» είναι δύο όροι που εναλλάσσονται ήδη από την εισαγωγή. Η μεν παρέκκλιση αποδίδει νόημα σε μία ιδιότητα διαφοράς που γίνεται ορατή ως δυσάρεστη, διεγείροντας αντιδράσεις αποδοκιμασίας.¹⁰ Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποδίδει νόημα σε μία κατάσταση διαφοράς, που βρίσκεται έξω από έναν μέσο όρο πρόσβασης σε κοινωνικά δικαιώματα. Και οι δύο αντανακλούν διαφορετικά μοτίβα «ετερότητας» ή «διαφορετικότητας» που κατεξοχήν

⁹ Κατά παράφραση των εξελικτικών προσεγγίσεων για την ιδιαιτερότητα της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας. Ως συνισταμένης δηλαδή, αντιτιθέμενων, δυαδικών αξιακών συστημάτων, λ.χ. παράδοσης – νεωτερικότητας, Ανατολής – Δύσης, που αντιστοιχίζονται σε δυναμικές αναχαίτισης και σύγκλισης με την εκσυγχρονιστική πορεία, όπως αναπαρίσταται από κυρίαρχα πρότυπα ανάπτυξης, «δυτικού» τύπου. Ενδεικτικές τέτοιων μελετών, Διαμαντούρος Ν. *Πολιτισμικός δυισμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2000, σ. 23-67, Κονδύλης Π. *Οι αιτίες της παρακμής στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η καχεξία του αστικού στοιχείου στη νεοελληνική κοινωνία και ιδεολογία*, Αθήνα 1991, σ. 11- 89, Campbell *Traditional Values and continuities in Greek Society*, Clogg R. 1983, p. 184-207

¹⁰ Δασκαλάκης Η., *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Σάκουλα Αθήνα –Κομοτηνή 1989 σ. 18-22

προσδιορίζουν την κοινωνική εδαφικότητα των ναρκωτικών και των εμπλεκόμενων σωμάτων τους.

Η μεν παρέκκλιση προδιαθέτει μια εγκληματολογική προσέγγιση της διαφοράς, καθώς περιλαμβάνει τη διάκριση μεταξύ του εγκληματικού και μη εγκληματικού περιεχομένου της. Ο δε κοινωνικός αποκλεισμός παραπέμπει σε παραστάσεις κοινωνικού κράτους και δημόσιων αγαθών, συλλογικής συμμετοχής και εκπροσώπησης. Σε μία κριτική προοπτική, νοείται ως εξωραϊσμένη διατύπωση της φτώχειας, που έρχεται να «στρογγυλέψει» την αρνητική της φόρτιση. Η λειτουργική ερμηνεία επικεντρώνεται σε πολιτικούς λόγους επικράτησης του όρου, θεωρώντας ότι η ανακρίβεια του, απέσπασε πιο εύκολα την αποδοχή των εθνικών κυβερνήσεων σε μία Ευρωπαϊκή προσέγγιση της φτώχειας, εφόσον επιτρέπει διαφορετικούς «παίκτες» να εστιάζουν σε διαφορετικούς παράγοντες πιο συμβατούς ή λιγότερο επικριτικούς σε σχέση με την αντιμετώπιση της φτώχειας.¹¹ Σε μία τέλος ιστορικοσυγκριτική προοπτική, αναλύεται εντός των κοινωνικών μεταβολών ως πλαίσιο δυναμικών κοινωνικού εκτοπισμού που αναπτύσσονται σε κάθε ιστορική στιγμή, και παίρνουν τη μορφή είτε της θρησκευτικής αποπομπής, είτε της συμμόρφωσης, είτε της φτώχειας κ.ο.κ.¹²

Η θεωρητική πλαισίωση εδώ διαρθρώνεται σε δύο παράλληλες παραστάσεις αφενός διαδικασιών αναγνώρισης της διαφορετικότητας και κατόπιν πολιτικοκοινωνικής αποκρυστάλλωσης. Ορμώμενοι εξ αρχής από μία υποψία, ότι η κοινωνικοπρονοιακή και αντεγκληματική διάσταση δεν δύνανται να μελετηθούν ως διακριτές, παρά μόνο αλληλεξαρτώμενες εκφάνσεις του σύγχρονου κράτους, ή λοιπών «εδαφών» της νομιμοποιημένης εξουσίας.¹³

1. Από την αναγνώριση της διαφοράς στην πολιτική της ταυτοποίησης

Η ανάλυση των ταυτοτήτων απασχόλησε ένα ετερόκλητο πεδίο γνώσης και πολιτικών που φιλοξενεί αντίρροπες δυνάμεις υπεραπλουστευτικών αλλά και πολυσύνθετων ταξινομήσεων. Η ταυτότητα επιλέγεται στις επεξεργασίες της ψυχολογίας για να προσεγγίσει διαδικασίες συγκρότησης του «εαυτού» σε σχέση με

¹¹ Οικονόμου Χ. & Φερώνας Α. «Εισαγωγή» στο , Οικονόμου Χ. & Φερώνας Α, *Οι εκτός των τειχών. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Διόνικος, Αθήνα, 2006 σ. 9-16, Τσιάκαλος Γ. *Κοινωνικός αποκλεισμός ορισμοί, πλαίσιο και σημασία*, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας & Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα 1998

http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/apokl_kasimati.htm, Wolf C. *Functional representation and Democracy in EU. The European Commission and Social NGOs* ECPR press, 2013 p. 90

¹² Βλ. ενδ. Αλεξίου Θ. «Μισθωτή εργασία και κοινωνικός αποκλεισμός» στο *Θέσεις*, τεύχος 69, περίοδος: Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1999

¹³ Υπό μία Βεμπεριανή αντίληψη για την κυριαρχία ενός πολιτικού συνδέσμου - και του σύγχρονου κράτους- ως συνδέσμου εξουσίας που θεμελιώνεται σε μία διευρυμένη μονοπώληση άσκησης νόμιμου καταναγκασμού. Βλ. ενδ. Weber M, *Η πολιτική ως επάγγελμα*, μετάφρ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 2004 σ. 5-6, Φίλιας, Β. Ι. *Μαξ Βέμπερ: Συστηματική Κοινωνιολογία και Μεθοδολογία. Μια Εισαγωγή στο έργο του*, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1976, σ. 108-107

τον «άλλο», τόσο σε μία εξατομικευτική όσο και συλλογική περίμετρο αναγνώρισης. Η «ετερότητα» από την άλλη, επιλέγεται από την κοινωνική ανθρωπολογία για να περιγράψει διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται κατά τη συμμετοχική παρατήρηση των κοινωνιών αλλά και διάφορους τρόπους με τους οποίους οι ανθρώπινες κοινότητες προσδιορίζονται σε σχέση με τους «κοντινούς» τους «άλλους».¹⁴

Για την κοινωνιολογία, η ταυτότητα στην πράξη αποτέλεσε έναν αναλυτικό δείκτη αποτύπωσης σχέσεων ατόμου και κοινωνίας μέσα σε ένα μεταβαλλόμενο ιστορικό χώρο συστημάτων παραγωγής, εξουσίας και πολιτισμικού νοήματος. Ως τέτοια, δομείται και διασπάται, συγκροτείται και ανασηματοδοτείται μέσα σε πολιτικό-κοινωνικά περάσματα του χρόνου και του χώρου. Στη νεωτερική της εκδοχή αναπαρίσταται από έναν αυξανόμενο βαθμό διαφοροποίησης, που εκβάλλει σε αυστηρά οριοθετημένα συνεκτικά νοηματικά και δομικά σύνολα, όπως «φύσης» και «κοινωνίας», «θρησκείας» - «εκκοσμίκευσης», «άνδρα – γυναίκας», «τρέλας και λογικής» κ.ο.κ. Το μετανεωτερικό της πέρασμα αναφέρεται στην ιδέα ενός υπό-διαφοροποιητικού μετασχηματισμού, που διαμορφώνει ευέλικτα νοηματοδοτικά πλέγματα εντός της τεχνολογικής «συρρίκνωσης» του διεθνικού χώρου. Η μετανεωτερική κατεύθυνση υποδεικνύει περισσότερο ένα περιεχόμενο απόρριψης ή απαξίωσης της νεωτερικότητας, που με αρκετές διαφορές, εντοπίζεται στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, κι έρχεται να διασαλεύσει τα δυαδικά ζεύγη αντιθέτων με τα οποία οι κοινωνίες αντιλαμβάνονταν τον αισθητικό τους κόσμο. Κάτι τέτοιο, στο παγκοσμιοποιημένο έδαφος του πολιτισμικού νοήματος και της γνώσης προδιαθέτει μία επανασύσταση της κυρίαρχης σχέσης μεταξύ ιερού και ορθού λόγου. Στον κατεξοχήν θρησκευτικό χώρο για παράδειγμα, αυτή η ευελιξία θα διαβάζονταν μέσα από τη δυνατότητα μίας ευέλικτης αφηρημένης πίστης που «επιτρέπει» την λατρεία στην Ορθόδοξη εκκλησία ταυτόχρονα με την πίστη στην αστρολογία ή τη μετεμψύχωση, ως περιεχόμενο κανονικότητας μεταξύ πίστης κι εκκοσμίκευσης.¹⁵

Υπό τον εναλλακτικό όρο του υπέρ-νεωτερικού περάσματος, η ταυτότητα αντανακλά μία καθ' υπερβολήν υλοποίηση της νεωτερικότητας, ένα ιδεώδες υπέρβασης των δομικών της οριοθετήσεων, εντός της υπερεπιτάχυνσης του χρόνου και της τεχνολογικής-επικοινωνιακής συρρίκνωσης του χώρου. Εδώ υπογραμμίζεται, όχι η ρήξη με τα θεμέλια της νεωτερικότητας αλλά η ριζοσπαστικοποίηση του παρελθόντος της, όπως εκφράζεται από τη διαρκή ανάγκη υπέρβασης των ορίων του εαυτού και των σωμάτων του. Η «τοξικομανία» έρχεται να προστεθεί σε διάφορες συμπεριφορές «υψηλού κινδύνου», (όπως είναι και τα ακραία αθλήματα - extreme

¹⁴ Αβδελά Ε., «Ετερότητα» και «ταυτότητα»: ιστοριογραφικές προσεγγίσεις», στο *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 54, Μάρτιος 1995, (σ. 17-20), σ. 17

<http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=&q=&page=0&pid=iid:16729>

Τελευταία επίσκεψη, 8/5/17

¹⁵ Κοκοσαλάκης Ν., «Παραδοσιακή θρησκεία και κοινωνία στην ύστερη νεωτερικότητα», στο Λίποβατς Θ., Δεμερτζής Ν. και Γεωργιάδου Β. (επιμ.), *Θρησκείες και πολιτική στη νεωτερικότητα*, Αθήνα, Κριτική., 2002 σελ. 76,

sports) που βαθμιαία αναπτύσσονται από το «κάψιμο» της υπερδραστηριότητας και της μόνιμης αναζήτησης υψηλότερων επιδόσεων.¹⁶

Με φουκωικούς ή σύγχρονους φεμινιστικούς όρους θα εντοπίζαμε σε κάθε επίκληση ταυτότητας και ετερότητας μία κατεξοχήν πολιτική διαπλοκή μεταξύ γνώσης και εξουσίας, εκ προοιμίου λογοθετική. Μία πρωταρχική παραγωγή γνώσης και εξουσιαστικών μηχανισμών δηλαδή, που ενεργοποιούν προσδιοριστικούς κανόνες ταξινόμησης και αναγνώρισης του όποιου περιεχομένου της.¹⁷ Είτε αυτό θεμελιώνεται σε ατομικά φερόμενα χαρακτηριστικά του εαυτού, όπως το σώμα, η ηλικία, η υγεία, είτε σε συλλογικές μορφές ταξικών, κοινωνικών, εθνικών ταυτοτήτων. Αυτό δε σημαίνει ότι «κατασκευές» διαφοράς παράγονται μονοσήμαντα μέσα από τη γλωσσική επίκληση του όρου τους. Αλλά ότι υποτάσσονται σε ρυθμιστικά ιδεώδη λόγου και πράξης. Διαμορφώνονται οι πρακτικές και τα «καθεστώτα αλήθειας» και διασύνδεσης της γνώσης που αποκτάται γύρω από το βαθύτερο περιεχόμενό τους.¹⁸

Οι μακροκοινωνικές αυτές διαδρομές φωτίζουν διαφορετικά βιώματα και αναγνώσεις τις ιστορικής χώρο- χρονικότητας. Ως τέτοιες αντανakλούν διαφορετικά ενδεχόμενα προσδιορισμού ταυτοτικών σχημάτων που διέρχονται μεταξύ καθολικότητας και μερικότητας, υλικότητας και ενέργειας της γνώσης, ακόμα και διαφορετικές προοπτικές της συνείδησης είτε ως αίσθηση συνέχειας και ενότητας, είτε ως ασυνεχών επιτελέσεων, από –ταυτίσεων ή νομαδικής περιφοράς μεταξύ όλων αυτών. Στην πράξη, η αναλυτική μίας ταυτοτικής διαδικασίας που σημασιοδοτεί διακριτές περιοχές αναγνώρισης του εαυτού ή του συνόλου, ξεκινά αναπόφευκτα από την εμπειρία μίας κοινής συνείδησης που καλείται να δοκιμαστεί, να συνεχίσει ως τέτοια, ή να ανατραπεί. Χαρακτηριστικά που ανάγονται σε ειδικότερες κατηγορίες ταυτοποίησης υπό τους όρους του «ιδίου» και του «άλλου» ανασυνθέτονται ή αναδομούνται μέσα σε μόνιμα ενδεχόμενα πειθάρχησης και αντίδρασης στους κυρίαρχους ορισμούς τους. Αυτό αφορά ενδεχομένως κάθε οπτική ταυτοτικής διαδρομής, είτε αυτή διασταυρώνεται με συμπαγείς αδιαίρετες μονάδες ταξινόμησης, είτε με ελαστικά καθεστώτα νοημάτων που αιωρούνται ως αδιόρατες δυναμικές αναπλασίωσης άμεσων τρόπων αντίληψης και πράξης. Κάπως έτσι θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τις θεωρητικές διαδρομές και τα ερωτήματα που περιστρέφονται γύρω από όρια σώματος και ψυχής, βιολογίας και κοινωνίας, τάξης και έθνους, συνειδητού - ασυνειδητού, φύσης και πολιτισμού και των μεταξύ τους ισχυρών και πολυάριθμων θεωρητικών διασκευών τις οποίες δε θα παραθέσουμε εξαντλητικά.

Καθώς, πέρα από την προσέγγιση των διαφορετικών εκδοχών ταυτοποίησης, αυτό που μας ενδιαφέρει είναι αφενός οι σχέσεις εξουσίας ως κινητήριοις δράση

¹⁶ Aubert N., *Η υπερνεωτερική κοινωνία, μία κοινωνία καθ' υπερβολήν*, μετάφραση Χιωτέλη Ρ., 25-36, http://books.eudoxus.gr/publishers/ID_0273/EG-0047-ABS.pdf τελευταία επίσκεψη, 10/07/2016

¹⁷ Μπάτλερ Τ., *Σώματα με σημασία. Οριοθετήσεις του «φύλου» στο λόγο*, (1993), μετάφραση Μαρκέτου Π., επιμ. Αθανασίου Α., Εκκρεμές, Αθήνα 2008 σ. 41-42

¹⁸ Foucault M. *Η γέννηση της βιοπολιτικής. Παραδόσεις στο κολέγιο της Γαλλίας* (1978-1979), Πλέθρον, Αθήνα 2012, σ. 35, Foucault M. *The politics of truth*, (translated by Honchroth L. & Porter C.), Semiotext, USA, 2007 p. 59

αναγνώρισης κάθε διαφοράς. Θέση με την οποία συντασσόμαστε. Ποιες από τις αμέτρητες διαφορές του κόσμου θα έλκυαν άλλωστε βλέμματα αναγνώρισης αν εξέλειπε το εξουσιαστικό διακύβευμα;¹⁹ Υπ' αυτή την έννοια, μιλώντας για διαφορά δεν μπορεί παρά να μιλάμε για εξουσία. Και η αίσθηση της ομοιότητας δεν μπορεί παρά να συνιστά μία επινόηση, τα περιεχόμενα της οποίας ομοίως μας απασχολούν.

Στην ουσιοεξάρτηση, αυτή η αναγνώριση της διαφορετικότητας καθίσταται ενδιαφέρουσα διαμέσου της απέχθειάς της, εφόσον είναι ανεπιθύμητη. Ο Γκόφμαν κατατάσσει την εξάρτηση στην κατηγορία του στίγματος που ονομάζει «ψεγάδια προσωπικού χαρακτήρα, που γίνονται αντιληπτά ως ασθενής θέληση, καταδυναστευτικά ή αφύσικα πάθη, άκαμπτες πεποιθήσεις (...)» Οι άλλες δύο κατηγορίες αφορούν σωματικές δυσμορφίες ή συλλογικά στίγματα, της θρησκείας, του έθνους και της φυλής που κληροδοτούνται και προβάλλονται ως «μολυσματικές» για όλα τα μέλη.²⁰ Ως στίγμα νοούμε την «ετικέτα» μίας ανεπιθύμητης διαφορετικότητας που ενεργοποιεί διαρκείς διαδικασίες ταυτοποίησής της. Με ποιο σύγχρονους όρους, θα το προσεγγίζαμε μέσα από τις μεταμορφώσεις του «τραύματος» σε δομικό συστατικό υποκειμενοποίησης, και βιωματικού πλαισίου. Όπως και να 'χει, η αναγνώριση της παρέκκλισης θεμελιώνεται στην άνιση ικανότητα δικαιιοπραξίας, επί τη βάση μίας διαιρετικής τομής που προσιδιάζει σε σχέσεις εξουσίας μεταξύ ενηλίκου και ανηλίκου.²¹ Η διαφορετικότητα που παρεκκλίνει προβάλλεται ως «ατελής» εαυτός που χρειάζεται τη βοήθεια ενός «ειδικού» καθοδηγητή για να βρει το δρόμο προς την ολοκλήρωση, την ωριμότητα, την ενηλικίωση. Κι αυτό δεν έχει σημασία μόνο για την υποστασιοποίηση της αρνητικά αξιολογούμενης παρέκκλισης αλλά και μίας «θετικά φορτισμένης ταυτοποίησης», ενός «κηδεμόνα», που θα αναλάβει την καθοδήγηση προς την ενηλικίωση.

*«Το άτομο μαθαίνει ότι αν υιοθετήσει τη σωστή γραμμή (ποια είναι αυτή εξαρτάται από το ποιος μιλάει), θα συμφιλιωθεί με τον εαυτό του και θα γίνει ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος · θα είναι ένας ενήλικας με αξιοπρέπεια και αυτοεκτίμηση. Και η αλήθεια είναι ότι θα έχει δεχτεί έναν εαυτό για τον εαυτό του· όμως αυτός ο εαυτός είναι, όπως δεν μπορεί παρά να είναι, ένας «παρεπιδήμων ξένος» μία φωνή της ομάδας που μιλάει για αυτόν και μέσω αυτού».*²²

¹⁹ Χριστόπουλος Δ. «Μειονοτικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες: Συνειρμοί από την ελληνική εμπειρία» σε: Ανδρούσου Α, & Ασκούνη Ν. (επιμ.), *Πολιτισμική ετερότητα και ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2011, σ. 8 – 9

²⁰ Goffman E. *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*. (πρωτότυπο 1963), Αλεξάνδρεια, έκδοση 1η 2001 σ. 66 -67

²¹ Χριστόπουλος Δ. «Μειονοτικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες: Συνειρμοί από την ελληνική εμπειρία» σε: Ανδρούσου Α, & Ασκούνη Ν. (επιμ.), *Πολιτισμική ετερότητα και ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2011, σ. 11

²² Goffman E. *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*. (πρωτότυπο 1963), Αλεξάνδρεια, έκδοση 1η 2001 σελ 205

Σε ένα μικροκοινωνικό πεδίο συναναστροφής, η διαχείριση των πληροφοριών της προσωπικής και της κοινωνικής ταυτότητας, όσο και οι διαφορετικές τεχνικές ισορρόπησης με τις ομάδες συναναστροφής συνιστούν σημαντικές συνιστώσες αυτού που θα αποκαλούσαμε «πολιτική της ταυτότητας».²³ Στην περίπτωση μίας «στιγματισμένης» εκδοχής, οι ομάδες συναναστροφής περιλαμβάνουν όσους φέρουν το ίδιο στίγμα (ενδοομάδα) ή ευρύτερης αναφοράς (τους άλλους) αλλά και τάξεις επαγγελματιών που επηρεάζουν την πολιτική της μέσα από ξεκάθαρες, πέρα από υποβόσκουσες, σχέσεις εξουσίας.

Οι εκάστοτε ταυτοποιήσεις που αφορούν τα «ναρκωτικά» όμως, θα μπορούσαν να αναλυθούν και μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάδυσης βιοκοινωνικών προϋποθέσεων που συνενώνουν νέες μορφές συλλογικών ταυτοτήτων και τέμνουν βασικά εγχειρήματα «ιδιότητας πολίτη». Όπως αυτά ανιχνεύονται στην πολιτική ιστορία, πέρα από τις φιλοσοφικές του επεξεργασίες. Στους τρόπους δηλαδή, με τους οποίους οι επίσημες αρχές εκλαμβάνουν τα άτομα ως δυνητικούς πολίτες και επενεργούν επάνω τους. Όπως η συμμετοχή σε πολιτικές διαδικασίες, σε ενιαία συστήματα δικαίου, ασφάλισης, κτλ. Ο πολίτης ως «επινόηση» μίας κοινής ιδιότητας, περιλαμβάνει διαφορετικές συντεταγμένες χαρτογράφησης εθνικών συμπεριλήψεων και κοινωνικών δικαιωμάτων. Τέτοιες, στηρίχθηκαν και σε βιολογικές διαστάσεις ενότητας, φυλετισμού, γενετικών αναγωγών ακόμα και ευγονικής. Ωστόσο, οι νέες μορφές βιοκοινωνικής ομαδοποίησης «από τα κάτω» με τις υπερεθνικές, διατοπικές και τοπικές επανεδαφικοποιήσεις της «από τα πάνω», ανασκευάζουν κι επανασυστήνουν μία βιολογική ιδιότητα πολιτειακού συσχετισμού με άλλους όρους. Η σωματικότητα της ενιαίας πολιτειακής ταυτότητας εκθεμελιώνεται από τη συγγενική της τεκμηρίωση και τείνει προς βιολογικές έννοιες ταύτισης και συνάφειας που ταξινομούν τις δυναμικές ένταξης, ακτιβισμού και δημόσιας αντιπαράθεσης με νέα συμφραζόμενα υγείας, υγειονομικής υπευθυνότητας, συμμετοχής και επιμόρφωσης. Διαμορφώνοντας και νέες γλώσσες διατύπωσης κοινωνικών αιτημάτων και ανταπόκρισης. Αυτό διαφέρει από τις προσεγγίσεις για την πολιτική οικειοποίηση της «γυμνής» ζωής, την υπαγωγή δηλαδή της «φυσικής» ζωής σε εξουσιαστικούς μηχανισμούς και πολιτικές στρατηγικές. Καθώς αναφέρεται στην αναδιαμόρφωση μίας βιολογικής ιδιότητας πολίτη από επίσημες αρχές, όπως ιατρικό προσωπικό, φορείς ελέγχου, εργοδότες, πολιτικά κόμματα που μπορεί να αναδιαμορφώνει διαστάσεις της τυπικής και ουσιαστικής πολιτειακής ιδιότητας.²⁴ Δεν αναφέρεται δηλαδή σε νέους χώρους επέκτασης της πολιτικής συμπερίληψης αλλά σε επανεπινόησεις τους. Θα λέγαμε, ότι η πολιτικοποίηση της βιολογίας μεταστρέφεται και συμπληρώνεται στη βιολογικοποίηση της πολιτικής.

²³ Goffman E., ο.π., σελ 111-184

²⁴ Rose N & Novas C., "Biological Citizenship" in *Global Anthropology* Blackwell, 2003, p. 1-45, Agamben G., *Homo Sacer*, Stanford University Press, California 1998, p. 10, Marshal T.H. & Botommore T., *ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Gutenberg, Αθήνα 1997 σ. 42-60, σ. 144-158

Τα ναρκωτικά λοιπόν εντάσσονται σε αυτή τη μελέτη και σε ένα τέτοιο πεδίο βιοκοινωνικής ανάλυσης και μάλιστα ως προνομιούχο συστατικό της μέρος. Καθώς η πολιτική ιστορία των ναρκωτικών διασταυρώνεται σε όλο το εύρος της πολιτικής ανάδυσης του πολίτη, περισσότερο τουλάχιστον από άλλες ανάλογες κατηγοριοποιήσεις όπως οι ασθενείς του HIV, τα θύματα του Τσέρνομπιλ, κτλ. από τα οποία κυρίως εφορμούνται τέτοιες αναλύσεις. Οι φαρμακολογικές ταυτοποιήσεις ουσιών ως «ναρκωτικά» μαζί με την ιστορική περιγραφή διανοίγει ένα τέτοιο περιθώριο ορατότητας απέναντι σε νέες γλώσσες σωματικής τρωτότητας που διαμορφώνουν όρους ταύτισης και απώθησης, σημεία ομοίου και διαφορετικού. Η πολιτική της ταυτοποίησης για τα ναρκωτικά δηλαδή, μπορεί να ιδωθεί τόσο σε ένα μικροκοινωνικό επίπεδο διαχείρισης ομάδων συναναστροφής υπό την ιδιότητα της παρέκκλισης και του στίγματος, όσο και σε μία γενικότερη κατανομή κυριαρχίας ή εξασθένησης πολίτη υπό μία βιολογική ιδιότητα ομαδοποίησης που προηγείται του ψυχοκοινωνικού της ερωτήματος όπως το έχουμε θέσει.

2. Τάσεις και μετατοπίσεις στο χώρο της πολιτικής και θεσμικής διαχείρισης

Σε αυτό το σημείο προσπαθούμε να χαρτογραφήσουμε ειδικότερα εδάφη χειρισμών ταυτοποιημένων διαφορετικότητων ως παρεκκλίσεις. Αν το τι ελκύει ένα συλλογικό βλέμμα αναγνώρισης μίας διαφορετικότητας ή επινόησης μίας κοινής ταυτότητας προκύπτει μέσα σε ιστορικές σχέσεις εξουσιαστικού διακυβεύματος, θα λέγαμε ότι οι πρακτικές που αυτή διακυβερνάται και ελέγχεται προσδιορίζουν τη κατεύθυνση και τις «δοσολογίες» του. Εν προκειμένω για τα ναρκωτικά, οι πρακτικές αυτές θέτουν και ανασυνθέτονται μέσα σε ένα απλό περί ταυτοποίησης ερώτημα. Πότε μία «διαφορετικότητα» είναι «αδύναμη» και πότε «επικίνδυνη»; Πότε καλούμαστε να την προστατεύσουμε και πότε να προστατευθούμε από αυτή; Οι κυρίαρχες πρακτικές και οι αρχές που αναλαμβάνουν την ευθύνη των συλλογικών εφαρμογών τους, θα μπορούσαν λοιπόν να ιδωθούν μέσα σε μία διττή θεώρηση της πολιτικής τους ιστορίας. Αφενός στις δημοκρατικές προβολές ενός προνοιακού δυτικού κράτους που αναδύεται μέσα σε δημόσιες πολιτικές προστασίας του «αδυνάτου». Αφετέρου, μέσα σε πειθαρχικά συμφραζόμενα αντεγκληματικών πολιτικών για την προστασία από τον «επικίνδυνο».

Αν ο φακός εστίασης έκλινε προς τις πρώτες, η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη θα ξεδίπλωνε ένα πρώτο ιστορικό νήμα αναγνώσεων δημοκρατίας και δικαιωμάτων των σύγχρονων δυτικών κρατών. Δεδομένου ότι συμπυκνώνει μία κληρονομιά του διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, που προσδιορίζει το φαντασιακό και την πρακτική της ελευθερίας και της ισότητας υπό το βηματισμό που προκρίνει.²⁵ Η διακήρυξη στις καταφατικές της αναγνώσεις

²⁵ Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, 26 Αυγούστου 1789

ισοδυναμεί με εξασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου μέσα από τα δικαιώματα του πολίτη. Υπό τη μαρξική, επαναστατική της οπτική, συνοψίζει τα δικαιώματα του εγωιστή, αποσπασμένου από την κοινότητα ανθρώπου. Ενώ στις φουκωικές της διατυπώσεις αντανακλά μία διττή διάσταση ελευθερίας, ως καταγωγικό δικαίωμα επαναστατικών διαδρομών αλλά και ριζοσπαστικό ζητούμενο ανεξαρτησίας μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων.²⁶ Σε κάθε περίπτωση, ο θεωρητικός ορίζοντας εδώ στέκεται σε ένα παλλόμενο τοπίο δράσης κράτους και κοινωνίας μεταξύ της κινηματικής και κυβερνητικής πλευράς του, που προσδιορίζει τα δικαιώματα και τις θέσεις του πολίτη.

Αν η οπτική έγερνε προς την πλευρά του ελέγχου, τότε οι τόποι εγκλεισμού, θα έλκυαν μάλλον το βλέμμα της ανάλυσης, τουλάχιστον περισσότερο από τα πολιτικά πεδία διεκδίκησης και αναγνώρισης δικαιωμάτων. Θα ξεκινούσαν δηλαδή από ειδικότερες διαδρομές δομικών μετασχηματισμών της κοινωνικής ζωής στις διασταυρώσεις τους με νέες πρακτικές ελέγχου και απόσπασης της συναινετικής νομιμοποίησης της τάξης. Η μετάβαση από την πειθαρχική στην κοινωνία του ελέγχου, συνιστά εδώ μία βασική μορφή αναγνώσεων προς αυτή την κατεύθυνση. Το πέρασμα δηλαδή, από τις πειθαρχικές λειτουργίες των κλειστών της συστημάτων στις υπερταχείες μορφές ελέγχου των ανοιχτών της χώρων. Παλιοί μηχανισμοί ανασυστήνονται και προσαρμόζονται σε νέες βιοπολιτικές αφετηρίες από το τέλος των παγκόσμιων πολέμων. Ο έλεγχος της αγοράς υποκαθιστά την πειθαρχία του εργοστασίου και το μάρκετινγκ προάγεται σε κυρίαρχο μηχανισμό της. Η φυλακή μεταμορφώνεται μέσα σε νέα συμφραζόμενα ποινών και ηλεκτρονικής επιτήρησης που υπερβαίνουν την πανοπτική δομή της. Η εκπαίδευση καθίσταται δια βίου μαθητεία της επιχειρησιακής της ιδιοποίησης μέσα από κανόνες και συμπεριλήψεις αγοράς. Νέοι όροι ιατρικής περίθαλψης, εθελοντικών, κατ' οίκων ή αποστασιοποιημένης διάγνωσης εκτός νοσοκομείου, «χωρίς γιατρό, ούτε άρρωστος» απευθύνονται σε μονίμως εκτεθειμένα υποκείμενα μόνιμων κινδύνων. Εδώ ο άνθρωπος διακρίνεται δια των ανθρωπολογικών του εγγραφών που υπερβαίνουν τις πολιτικές αντανακλάσεις του πολίτη, και μεταβαίνουν από τον έγκλειστο στον άνθρωπο χρεώστη.²⁷

Η φουκωική εκδοχή του *homo economicus*, της ανθρωπολογικής φιγούρας δηλαδή, που αναδύεται ως αδιαχώριστο μέρος της κοινωνίας των πολιτών συμπληρώνει κατά κάποιο τρόπο, αυτές τις δύο προβολές της ιστορίας μεταξύ προστατευτικής και ελεγκτικής παραγωγής εξουσιών. Ο Φουκώ θα συστήσει την κοινωνία πολιτών, πέρα από τις φιλοσοφικές της αποχρώσεις. Ως ενδιαμέση

²⁶ Μπινός Μ., *Τα ανθρώπινα Δικαιώματα. Κριτική*, Πατάκη, Αθήνα, 1997, σελ. 137 -148, Μαρξ Κ. το *Εβραϊκό ζήτημα*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1978 (1999), σελ. 90-97, Ishay R. M, *Η Ιστορία των δικαιωμάτων των Ανθρώπων. Από την αρχαιότητα έως την εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Σαβάλλας, Αθήνα, 2004, σελ. 119-127, Foucault M. *Η γέννηση της βιοπολιτικής. Παραδόσεις στο κολέγιο της Γαλλίας (1978-1979)*, Πλέθρον, Αθήνα, σελ 56

²⁷ Deleuz G, « Οι κοινωνίες του ελέγχου» στο Deleuz G., *Η κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, Ελευθεριακή κουλτούρα 2001 σ. 9 – 16.

«αφαίρεση», έναν λειτουργικό «παίκτη» μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων που αναδύεται κατά τη μετάβαση από τη φιλελεύθερη στη νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση των πρακτικών διακυβέρνησής τους.²⁸ Κατά το οποίο, η αγορά από αυτορρυθμιζόμενη συνθήκη αναγκαιότητας μεταβολίζεται σε δυναμική σφαιρικής αναπλαισίωσης της κοινωνίας. Η κοινωνία πολιτών έρχεται ως νέα επιφάνεια μεταβίβασης εξουσίας που θα αφομοιώσει ένα σημαντικό μέρος της διακυβερνησιακής δραστηριότητας, συγκροτώντας ειδικότερα φίλτρα εξισορρόπησης νομικών και οικονομικών μηχανισμών αλλά και συνύπαρξης μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας.²⁹

Σε ελεύθερη μετάφραση, που θα φιλτράρει τις πολιτικές ταυτοποίησης της διαφορετικότητας μεταξύ της «αδύναμης» και «επικίνδυνης» πλευράς της. Το κατά πόσο η κοινωνία πολιτών ενθυλακώνει εστίες χειραφέτησης ή επανεπινοεί εξουσιαστικούς θύλακες της ύπαρξής της, προφανώς δεν επιδέχεται μονοσήμαντη απάντηση. Οι υλικές συσσωματώσεις της ωστόσο δεν μπορεί παρά να ενορχηστρώνονται γύρω από θεωρητικές αφηγήσεις της ελευθερίας είτε ως καθολική αντικειμενική αξία, είτε ως πολλαπλή απελευθέρωση από τα στατικά της όρια.³⁰ Αυτό έχει σημασία στο βαθμό που μπορεί να ενισχύουν ρητορικές και θεσμικές θέσεις ισχύος διαφορετικών εφορμήσεων ελευθερίας κι εξουσίας, σε ή από πολιτικές ταυτότητας, ή διαμέσου και προς επιτελεστικές δυναμικές αυτοπροσδιορισμού τους.

Τέτοιες υλικές επιφάνειες τείνουν να μελετώνται υπό τους όρους της δημόσιας πολιτικής, μέσα σε μία προσπάθεια γεφύρωσης θεωρίας και πράξης των κυβερνητικών πολιτικών τουλάχιστον για τα μοντέρνα κράτη. Σε ό,τι μας αφορά εδώ, η δημόσια πολιτική συναρθώνει ένα ευρύ φάσμα διανοητικών εργαλείων και αναλυτικών επιπέδων ξεκινώντας από μία κυρίαρχη λογική αφετηρία. Ότι έρχεται ως μία διαμορφωμένη στρατηγική επίλυσης ή διαχείρισης δημόσιων προβλημάτων. Επομένως τα στάδια και οι διαδρομές μίας κατάστασης ως προβληματικής και μάλιστα σε μία δημόσια εμβέλεια χώρου μπορούν να ξετυλίξουν στην πράξη ένα αναλυτικό νήμα θεματοποίησης και ως τέτοια χρησιμοποιούνται εδώ. Ό,τι συναρθώνεται γύρω από αυτή τη σταδιοδρομία του θέματος στην πολιτική ατζέντα, όπως δρώντες, ομάδες, κατηγορίες πολιτικών θα προσπαθήσουμε να τις αναδείξουμε υπό την οπτική του ζητήματος των ναρκωτικών για αυτό και δεν τις παραθέτουμε εκ των προτέρων. Η αναλυτική αρχή του νήματος όμως εφορμάται πράγματι από τις διαφορετικές φάσεις προβληματοποίησης, πολιτικοποίησης και σημασιοδότησης του ναρκωτικού ζητήματος. Η πρώτη προσεγγίζει την ανάδειξη ενός φαινομένου σε πρόβλημα. Η δεύτερη την εγγραφή του προβλήματος στην πολιτική θεματολογία και

²⁸ Για τον προσδιορισμό της κυβερνητικότητας ως τρόπος με τον οποίο κατευθύνεται η ανθρώπινη συμπεριφορά μέσα σε μία ορισμένη επικράτεια σχέσεων εξουσίας, βλ. Foucault M. Ο.π. σελ 174.

²⁹ Foucault M. Ο.π., σελ 56

³⁰ Κιουπκιολής Α. *Φιλοσοφίες της Ελευθερίας. Από τον Μαρξ και τον κλασικό φιλελευθερισμό ως τον Καστοριάδη, τον Foucault και τη δημοκρατία των κοινών*, ΣΕΑΒ, Αθήνα 2015 σ. 8-10

η τελευταία τη σταδιοδρομία του είτε ως συστατικό μέρος σε κεντρικούς μηχανισμούς του δημόσιου χώρου είτε την απόσυρσή του.³¹

Τα ναρκωτικά ως «πρόβλημα» έχουν ένα επιπλέον ενδιαφέρον ως προς το δημόσιο χαρακτήρα του, δεδομένου ότι διασαλεύουν τα όρια μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας που απασχολεί επιμέρους θεωρητικές προσεγγίσεις δημόσιων πολιτικών. Δεν μπορούν όμως να αναχθούν σε ενιαία κανονιστικά πλαίσια ανάλυσης και δικτύωσης δημόσιων πολιτικών. Όχι μόνο γιατί ανασύρουν διαφορετικούς χώρους διεξαγωγής δημόσιας δράσης ή διαφορετικές ατζέντες θεματοποίησης. Και για αυτό προφανώς. Αλλά γιατί επιστρέφουν συνεχώς στην ασύμπτωτη συνύπαρξη δύο αντίρροπων δυνάμεων σε ίδιο σώμα. Το σώμα συνιστά μία κοινή πρώτη ύλη τόσο για την κοινωνική όσο και για την αντεγκληματική πολιτική απεύθυνση. Η κοινωνική πολιτική παράγει προδιαγραφές ύπαρξης του φυσικού σώματος μέσα σε αναπροσαρμογές του ζωτικού του χώρου και στην κανονικοποίηση του κοινωνικού του κόσμου. Δύναται να αναπτυχθεί δηλαδή ως βιοπολιτική.³² Η αντεγκληματική διάσταση από την άλλη επικαλείται ένα αναπόφευκτο φυσικού εξαναγκασμού του. Δύναται ευθέως να αναπτυχθεί ως βία. Αυτές οι ενδημικές τάσεις και περιοχές παραγκωνίζονται υπό τις μονοδιάστατες κατηγοριοποιήσεις κυβερνητικών δημόσιων δράσεων.

Στις σύγχρονες τάσεις κοινωνικής πολιτικής λοιπόν, ο νεοφιλελεύθερος διακυβερνητικός προσανατολισμός σηματοδοτείται από τη διάρρηξη του κεϋνσιανού κοινωνικού κράτους, όπως εδραιώνεται σε μία μεταπολεμική σοσιαλδημοκρατική συναίνεση αλλά και σε προσπάθειες καπιταλιστικής και δημοκρατικής εξισορρόπησης ως αυτορρυθμιζόμενα συστήματα. Η οικονομική ύφεση, η πολιτική αβεβαιότητα, με την κατάρρευση και του διεθνούς διπολικού συστήματος ανορθώνει μία επίθεση απέναντι στο κράτος – πρόνοιας. Κυρίως, υπό τους κυβερνητικούς όρους μίας Νέας Δεξιάς, που παρά τις «ενδο –οικογενειακές» ιδεολογικές της διαφορές, ελευθεριστών –συντηρητικών, απολήγει στην αναγωγή της αγοράς ως ελεύθερο και κεντρικό κοινωνικό διαχειριστή, είτε με επιχειρήματα περί αποκατάστασης «δικαίου» είτε κοινωνικής τάξης και πειθαρχίας αντίστοιχα. Οι προνοιακές οργανωτικές δομές, οι σχέσεις εργασίας, αγοράς και κοινωνίας πολιτών αναδιατάσσονται μέσα σε κριτικές και διακυβεύματα αναποτελεσματικότητας του κράτους πρόνοιας και

³¹ Λαδής Σ. & Νταλάκου Β. Π. *Ανάλυση δημόσιας πολιτικής*, Παπαζήση, Αθήνα 2013 εν. 1.2, Σωτηρόπουλος Δ. «Η ανάλυση δημόσιων πολιτικών. Βιβλιογραφικό δοκίμιο» στο *Επιστήμη Και Κοινωνία* τεύχος 29/2012 σ. 173-181, Κοντούρη Φ. *Τα Δημόσια Προβλήματα στην Πολιτική Ατζέντα. Θεωρητικές και Εμπειρικές Προσεγγίσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα 2015 εν. 1-2, Muller P. & Surel Y. *Η ανάλυση των δημόσιων πολιτικών*, Τυπωθήτο, Αθήνα 2002, σ. 31-59

³² Αλεξίου Θ. «Η Πολιτική Οικονομία του σώματος: Από το πραγματοποιημένο σώμα στο άκεντρο σώμα» στο *Θέσεις*, Τεύχος 91, περίοδος: Απρίλιος - Ιούνιος 2005, σ. 1-22
http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=893&Itemid=29

οικονομικά επίδικα ανάπτυξης κι ανταγωνιστικότητας.³³ Όσο προχωρούμε προς την κρίση χρέους το κράτος – πρόνοιας από θεσμό διαγενεακής μεταφοράς πόρων θεωρείται παραγωγός δαπανών που πρέπει να ελεγχθούν. Αυτές οι τάσεις διαμορφώνουν ένα ρευστό μίγμα μεταξύ κράτους, αγοράς και κοινωνίας πολιτών, που άλλοτε διαβάζονται ως κρίση του προνοιακού συστήματος κι άλλοτε ως αναμόρφωση που αναζητεί νέους τρόπους ταυτοποίησης και υλοποίησης. Ειδικότερα στην Ελλάδα το κοινωνικό κράτος παρουσιάζεται μέσα από μία κρατική κορπορατιστική διαδρομή να κατακερματίζεται ειδικότερα μετά την κρίση. Μετατοπίζοντας ένα σημαντικό βαθμό κοινωνικής προστασίας σε συγγενικά προσδιοριζόμενα δίκτυα αλληλεγγύης ή στον ιδιωτικό τομέα, παραμένοντας υπό τη σκέπη μίας κρατικής επίβλεψης και χρηματοδότησης.³⁴

Παράλληλα, σε μία Ελληνική εξειδίκευση του πολιτικού και θεωρητικού διαλόγου περί σχέσεων κράτους και κοινωνίας πολιτών, το δίπολο ατροφικής κοινωνίας – υπερτροφικού κράτους αναδεικνύεται σε κυρίαρχο ερμηνευτικό σχήμα καθ' όλη τη μεταπολιτευτική περίοδο, διασχίζοντας μέχρι το λόγο και τις πράξεις της οικονομικής ύφεσης. Αυτή η λογική «μηδενικού αθροίσματος» των δύο που προϋποθέτει εκ προοιμίου δηλαδή την εξασθένηση του ενός από την διόγκωση του άλλου, εμφορείται κατά κύριο λόγο από έναν σχεδόν στερεοτυποποιημένο επιμερισμό. Αφενός, ενός θετικού προσήμου της κοινωνίας των πολιτών ως πεδίο ενδυνάμωσης των κοινωνικών κινημάτων, της εθελοντικής συνεισφοράς και αλληλεγγύης, ακόμη και ως δείκτη εκσυγχρονισμού και μεταρρυθμιστικών προοπτικών. Αφετέρου του κράτους, ως δεσποτική εστία «πελατειακής μόλυνσης» και βραδυκινήσις.³⁵ Ερμηνευτικό παράδειγμα που ατονίζει, στη συγκριτική του μελέτη με συγγενείς αναλύσεις περί «αιμομικτικής» σχέσης κράτους και ομάδων συμφερόντων.³⁶ Οι ιδιοποιητικές δεξιότητες που επιδεικνύει η κοινωνία πολιτών, με την ιδιότητά τους να προσαρμόζονται και να λειτουργούν ως ανταγωνιστικές μερικότητες, εξίσου εξασθενίζουν αυτή την κανονιστική δυαδικού τύπου οριοθέτηση.³⁷

Στην αντεγκληματική διάσταση τώρα, η θεωρητική αποστασιοποίηση της εγκληματολογίας από το παραδοσιακό – θετικιστικό της παρελθόν που συντελείται την κινηματική περίοδο στο τέλος του '60, διαμορφώνει δυναμικές κοινωνιολογικής αναπλασίωσης του εγκλήματος ως πολιτικό-ιστορική έννοια με κοινωνικές

³³ Βούλγαρης Γ. φιλελευθερισμός, *Συντηρητισμός, κοινωνικό κράτος 1973- 1990. Ανάλυση και κριτική των χαρακτηριστικών ρευμάτων*, Θεμέλιο, Αθήνα σ. 159 – 176.

³⁴ Σακελαρόπουλος Θ., «Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κράτος» αναδημοσίευση από το Σακελαρόπουλος Θ. (1999) *Η Μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους*, τομ. Α', Κριτική Αθήνα, σ.σ. 23-67 Ρομπόλης Σ. «Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος», στο *κοινωνική πολιτική*, τεύχος 1, Απρίλιος 2013 σ. 1-14

³⁵ Βούλγαρης Γ. «Κράτος και Κοινωνία Πολιτών στην Ελλάδα. Μία σχέση προς επανεξέταση;» στο *Επιθεώρηση πολιτικής επιστήμης*, τεύχος 28, Θεμέλιο, Νοέμβριος 2006 σ. 5-33

³⁶ Βλ. ενδ. Featherstone «Οι ιδιαιτερότητες του Ελληνικού Μοντέλου», στο *Πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2006 σελ. 222-225,

³⁷ Βούλγαρης Γ. ο.π. σ. 27

προεκτάσεις.³⁸ Από την άλλη και κυρίως από τα μέσα του '80 και μετά, μέσα σε νέες συνθήκες πολιτικής φόρτισης και κοινωνικής έντασης του φόβου και της ανασφάλειας, το έγκλημα ανασηματοδοτείται υπό τους όρους μίας μόνιμης διακινδύνευσης που μπορεί να εκτυλιχθεί οπουδήποτε και διαρκώς. Συνιστά μία νέα συλλογική εμπειρία που διασπάται τελείως πια από τη βιοκοινωνική του πιθανότητα, από τη θυματοποίηση δηλαδή, ως βιωμένη εμπειρία πέρα από ενδεχόμενο. Από αυτή την άποψη θα λέγαμε ότι κανονικοποιείται ως αναπόφευκτο λειτουργικό μέρος των σύγχρονων κοινωνιών που νομιμοποιούν μία διαχειριστική (managerial) τάση της αντεγκληματικής πολιτικής. Η επικινδυνότητα εδώ επανασυστήνεται στο επίκεντρο των πολιτικών, βγάζοντας από το προσκήνιο την αναμόρφωση του εγκληματία. Στόχος καθίσταται η εξάλειψη της επικινδυνότητάς του ή τουλάχιστον ο περιορισμός του κόστους της. Οι εγκληματικές ή παραβατικές δράσεις θεωρούνται περιστατικά διακινδύνευσης που πρέπει να τεθούν υπό κατάλληλη διαχείριση. Η επικινδυνότητα στη μακρόχρονη ιστορία της ωστόσο, εμπεριέχει εγγενή στοιχεία πρόγνωσης ή και προδιάθεσης του εγκλήματος.³⁹

Η διαχειριστική τάση έρχεται να συμπληρωθεί με την πολιτική της μηδενικής ανοχής, αμερικανικής επιρροής, που εισάγεται όμως με διαφοροποιήσεις σε εκτεταμένα εδάφη ευρωπαϊκής επικράτειας. Συνιστά μία μορφή ανακατάληψης του δημόσιου χώρου μέσα στη δημόσια παρουσία της αστυνομίας ή των προληπτικών ελέγχων όπου σε οριακές περιπτώσεις καθιστά κάθε εκδήλωση αταξίας μη ανεκτή. Στην Ελλάδα αυτές οι θεσμικές τάσεις αναδεικνύονται κυρίως από το '90 και μετά με τη διεύρυνση πρακτικών επιτήρησης της ΕΛ.ΑΣ δημόσιων χώρων κινδύνου, περιπολιών, σωματικών ερευνών και τη θεμελίωσή της ως εγγυητή της δημόσιας ειρήνης. Οι πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος τίθενται περισσότερο ως πολιτικές ασφαλείας, καθώς η άρση των κοινωνικών παθογενειών πλαισιώνεται κυρίως με ιατρικούς όρους. Η πρόληψη παρουσιάζει μειωμένο ενδιαφέρον μέχρι το '90, όπου η επιτήρηση της μικροεγκληματικότητας και του δρόμου, προφανώς και λόγω της εγκληματοποίησης των μεταναστευτικών πληθυσμών, έρχονται στο επίκεντρο. Γίνεται μία απόπειρα «μετεμφύτευσης» πολιτικών που εμπλέκουν την κοινότητα σε μία συμμετοχική θέση ως προς την πρόληψη του εγκλήματος, οι οποίες αποτυγχάνουν για διάφορους λόγους. Από το 2004 τα όποια μέτρα πρόληψης αποκτούν ξεκάθαρο ρόλο αστυνόμευσης υπό την κατεύθυνση της μηδενικής ανοχής. Σε επίπεδο οργανωτικό προστίθενται αρχές, υπηρεσίες και «ειδικές» εισαγγελίες που εποπτεύουν ένα ευρύ φάσμα φυσικών και νομικών προσώπων κυρίως υπό την κατεύθυνση της οικονομικής διαφθοράς ως μέρος της διαχειριστικής αντεγκληματικής τάσης. Το σημαντικό ως προς αυτό είναι ότι η αντεγκληματική ικανότητα και η λογοδοσία του συστήματος

³⁸ Σερράσης Τ. « Η Χαμένη τιμή της εγκληματολογίας» στο Κουκουτσάκη Α., *Εικόνες Εγκλήματος*, Πλέθρον, Αθήνα 1999 σ. 61-102

³⁹ Αντωνοπούλου Κ. Α. , *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής. Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*, Σακκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη 2010 σ. 13-61

εκφράζεται πλέον αποκλειστικά μέσα από ποσοτικούς όρους και συλλογή μετρήσιμων δεδομένων άσκησης ελέγχων και δραστηριότητας των δικτυικών μηχανισμών.⁴⁰

Δεν επεκτεινόμαστε σε ειδικότερες τάσεις καθώς θα αποπειραθούμε να τις παρακολουθήσουμε υπό το πρίσμα του ζητήματος των ναρκωτικών. Σημειώνουμε ότι υπό το καθεστώς της κρίσης η αντεγκληματική πολιτική έρχεται να συμπληρώσει ή να καλύψει τη ρευστότητα της κοινωνικής. Η μεταξύ τους σχέση έχει ένα ενδιαφέρον μέσα στο θεωρητικό της πλαίσιο. Ενώ η κοινωνική πολιτική παράγει βιοπολιτικούς όρους αλληλεγγύης, συρρικνώνοντας την προστασία σε εμπειρία ατομική, η δε αντεγκληματική αποκόπτεται από αυτούς καθιστώντας το έγκλημα εκ προοιμίου εμπειρία συλλογική.

Μέρος Β: Η προβληματοποίηση των ναρκωτικών. Τα ναρκωτικά ως αναλυτικό παράδειγμα «επωφελούμενων» και πολιτικών μεταξύ εθνικών και διεθνικών συνόρων .

1. Αναλυτική Μέθοδος

Στην παρούσα ενότητα τα «ναρκωτικά» θα αναλυθούν μέσα σε μία αφηγηματική διαδρομή μεταξύ παγκοσμιοποίησης, εξευρωπαϊσμού και εθνικού κράτους. Όχι μόνο ως ειδικότερο πλέγμα ανάγνωσης κυρίαρχων ιστορικών διαδικασιών που καθόρισαν τη σταδιοδρομία τους στη δημόσια και κοινωνική ζωή. Αλλά και ως ενδεικτικό παράδειγμα για μια ανάλογη διερεύνηση που ενδέχεται να διασυνδέει κοινά ή παρόμοια δίκτυα και παίκτες, χάραξης πολιτικών και βιοπολιτικών προδιαγραφών και σε επιμέρους παρόμοια ζητήματα που διακρίνονται υπό τους όρους του αποκλεισμού. Τα ναρκωτικά υπό αυτή την έννοια συνιστούν ένα πρώτο αναλυτικό νήμα προκειμένου να μελετήσουμε ειδικότερα διακυβεύματα μεταξύ εξωτερικών πιέσεων και διαδικασιών εσωτερίκευσης πολιτικής ή επιρροής μέσα από εύθραυστες ισορροπίες μεταξύ συναίνεσης και καταναγκασμού. Μιας και συνιστούν ένα διεθνοποιημένο ζήτημα, λόγω της παράνομης διακίνησης, που προβληματοποιείται όμως εκθετικά σε εσωτερικό επίπεδο. Ως πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας. Αυτά τα φίλτρα τίθενται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος μέσα σε μία ανάλυση του περιεχομένου του ως κρατικά και δικτυακά προσδιοριζόμενο πεδίο. Δεδομένου ότι εμπίπτει μια διττή συνθήκη ποινικής και κοινωνικής διαχείρισης, που αποπειρόμαστε να φωτίσουμε ως προς τις εθνικές και διεθνικές της συνιστώσες μέσα σε τρεις άξονες διπλωματικής, ευρωπαϊκής και εθνικής συμπερίληψης δεδομένων.

Επισημαίνουμε ότι σε ένα τέτοιο αναλυτικό μικροσκόπιο που κινείται από το μερικό στο καθολικό και αντίστροφα, δεν προσανατολιζόμαστε σε μεταμορφώσεις του κράτους, ως προς τις δυναμικές συσχετισμού του με την ευρωπαϊκή ή υπερεθνική

⁴⁰ Αντωνοπούλου ο.π. 234 – 248. Βιδάλη Σ., *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα, σ. 109 - 214

εμβέλεια δυνάμεων. Ούτε τυχόν ευρύτερες ανταγωνιστικές, συνεργατικές ή παράλληλες σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ εξευρωπαϊσμού και παγκοσμιοποίησης. Μας αφορούν στο βαθμό που συναντούμε τέτοιες δυναμικές ως προς το ζήτημα των ναρκωτικών συγκεκριμένα. Και στον τρόπο που περιγράφονται οι διαφορετικές τους εκδοχές μέσα στις παράλληλες ιστορίες τους. Ούτως ώστε να εντοπίσουμε τα διακυβερνητικά, υπερεθνικά δίκτυα, ή επιστημικές κοινότητες που προσδιόρισαν την πορεία του, τους μηχανισμούς, τους παίκτες και την ατζέντα που διαμορφώθηκε.⁴¹ Ο βηματισμός της περιγραφής δίνεται από τις κυρίαρχες θεσμικές εγγραφές που αναδεικνύονται στο θέμα, σε ευρωπαϊκό και διπλωματικό επίπεδο. Αξιοποιώντας στη συνέχεια διαθέσιμα δεδομένα από τον τύπο, τις αστυνομικές, αρχές, τις συζητήσεις στην ολομέλεια της βουλής και το αναρτημένο υλικό των θεραπευτικών προγραμμάτων για μία πιο εστιασμένη ανάλυση στην Ελλάδα, σε κατεχοχήν συλλογικούς εισηγητές ή πρωταρχικούς προσδιορίζοντες του ζητήματος. Ομοίως και υλικό που συλλέχθηκε κατά την άμεση παρατήρηση σε διαδικασίες πρακτικής και βιωματικής άσκησης σε μονάδα Υποκατάστασης και Στεγνά προγράμματα, κατά τις περιόδους 2001-2002 και 2005-2006 αντίστοιχα. Αλλά και από δομή υποστήριξης αστέγων κατά την περίοδο 2007-2008.

Υπό το μεθοδολογικό βηματισμό της ανάλυσης περιεχομένου θα συνθέσουμε συνοπτικά το κεντρικό περιεχόμενο των νομικών και θεσμικών κειμένων, πλαισίων λειτουργίας και περιγραφών που αναρτώνται στις κεντρικές ιστοσελίδες κυρίαρχων οργανισμών. Μέσα από ειδικότερες τεχνικές ανάλυσης εκφοράς του λόγου, θεματικής ανάλυσης και λεξικομετρικής προσέγγισης θα επεξεργαστούμε τα ειδικότερα σημεία. Στην ανάλυση της εκφοράς του λόγου εξετάζονται τα λεκτικά και μη λεκτικά σημεία, τα σύμβολα και οι συντελεστές της ευρύτερης επικοινωνιακής διαδικασίας στην οποία εντάσσεται το κείμενο. Η θεματική ανάλυση εστιάζει στην επιλογή και αναδιοργάνωση των κατηγοριών που συμπυκνώνουν το κεντρικό περιεχόμενο του κειμένου. Η λεξικομετρική τεχνική θα αξιοποιηθεί για έναν ποσοτικό υπολογισμό δημοσιευμάτων με τον όρο «ναρκωτικά» για την αποτύπωση μίας ενδεικτικής εικόνας κύκλου ζωής του θέματος στον τύπο.⁴²

⁴¹ Βούλγαρης Γ., *Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009*, Πόλις, Αθήνα 2008 σ. 206-212, Ladi S. *Globalization and Europeanization: Analysing change*, Institut Barcelona 2006, p.3 -18

⁴² Ναυρίδης Κ. *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία*, Παπαζήσης, 1994, 94-101, Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, 283-301

2. Τα «ναρκωτικά» ως ουσίες «φαρμακολογικές».

2.1. Οι κυρίαρχοι ορισμοί

Η προσπάθεια ορισμού των «ναρκωτικών» επιφυλάσσει τόσες διαδρομές, όσες και τα κριτήρια που την παρακινούν κάθε φορά.

« ναρκωτικός: 1 αυτός που προξενεί ή επιφέρει νάρκωση, που προκαλεί αναισθησία: - ουσία / Φάρμακο ΣΥΝ. Αναισθητικός, υπνωτικός, ΑΝΤ. Διεγερτικός 2. (ειδικότ.) ναρκωτικό (το) α) τοξική ουσία με φυσική ή χημική προέλευση, που προκαλεί κατάσταση νάρκης και τάση για ύπνο ή και το αντίθετο. Διέγερση, αίσθημα ευφορίας και ευεξίας, επιφέροντας εξασθένηση, διαστροφή ή και πλήρη αδράνεια των φυσιολογικών λειτουργιών του κεντρικού νευρικού συστήματος και προκαλώντας στους χρήστες εθισμό, σωματική εξάρτηση και στερεοτικό σύνδρομο: ήπια/ μαλακά/σκληρά τα ~ απειλούν τη νεολαία (β) (σπανιότ.) φάρμακο που ανακουφίζει από τον πόνο ή προκαλεί πλήρη αναισθησία, και απώλεια της αίσθησης του πόνου, η οποία είναι απαραίτητη κατά τη διάρκεια χειρουργικής επέμβασης. ΣΥΝ. Αναλγητικό, αναισθητικό, (γ) (μτφ) οτιδήποτε προκαλεί πνευματική αδράνεια: πολλοί θεωρούν την τηλεόραση ως επικίνδυνο ~. Ετυμ. .μτγν. <αρχ. .ναρκώ (όω)< νάρκη (..)» Μπαμπινιώτης, 2005⁴³

«ναρκωτικός -ή -ό: αυτός που προκαλεί νάρκωση. ναρκωτικό το: 1 τοξική ουσία που προκαλεί αισθήματα ευχαρίστησης σε όποιον τη χρησιμοποιεί, αλλά που με τον καιρό προκαλεί εξάρτηση και βλάβες στον οργανισμό: Η ηρωίνη και το χασίς είναι ~. 2 (μτφ.) οτιδήποτε προκαλεί εξάρτηση και εθισμό: Ο τζόγος είναι το ~ του. ναρκομανής ο, η: πρόσωπο που έχει εθιστεί στα ναρκωτικά = τοξικομανής.»⁴⁴
Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής (Α-Β-Γ Γυμνασίου)

Κατ' αρχήν, η απλή ετυμολογική αναζήτηση του όρου ξεδιπλώνει ένα πλήθος νοημάτων, που ξεφεύγουν από την κυριολεξία του. Τα «ναρκωτικά» μπορούν να υπνωτίζουν και να διεγείρουν, να προκαλούν συναισθήματα ξεκάθαρα και διακριτά, όπως ευχαρίστηση, να βλάψουν αλλά και να θεραπεύσουν. Είναι απειλητικά, ευφορικά, ανακουφιστικά, μαλακά, σκληρά, και σπανιότατα φάρμακα. Στην λεξική του απεικόνιση, το ναρκωτικό είναι πάντοτε κάτι περισσότερο από φαρμακολογική ουσία. Διασυνδέεται δε, ευθέως με το αποτέλεσμα, προσομοιάζοντας σε υποκείμενο

⁴³ Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, β' έκδοση, αναδιατύπωση εμπλουτισμένη 2005 σ. 1165

⁴⁴ Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία, Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής (Α-Β-Γ Γυμνασίου) <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A112/459/3009,12124/>, Τελευταία επίσκεψη, 15/10/2017

δράσης. «Είναι τοξικά», «προκαλούν εθισμό», «απειλούν τη νεολαία». Λέξεις που θα μπορούσαν ενδεχομένως να βοηθήσουν μία εκλαϊκευμένη «μέση», συλλογική προσλαμβάνουσα του όρου, όπως φαινόμενο, κοινωνικό γεγονός, κ.α. παραλείπονται. Και η προσπάθεια μίας αποτύπωσης σημασιολογικής μοιάζει να αφομοιώνεται από μία εναγώνια προσπάθεια αγωγής εν τη γενέσει της.

«Με τον όρο «ναρκωτικά», κατά την έννοια του νόμου αυτού, νοούνται ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής ή και σωματικής και ποικίλου βαθμού, καθώς και την ανακούφιση των χρονίως πασχόντων από τα συμπτώματα συγκεκριμένης νόσου, για την οποία αυτές κρίνονται ιατρικά επιβεβλημένες.» ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4139 ⁴⁵

«Ναρκωτικά είναι φυσικής ή συνθετικής προελεύσεως τοξικές ουσίες, οι οποίες δρουν στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα και προκαλούν αισθήματα ευφορίας ή ηρεμίας και των οποίων η επανειλημμένη χρήση οδηγεί σε ψυχική ή /και σωματική εξάρτηση, ανωμαλίες της προσωπικότητας και σταδιακή ψυχική και σωματική φθορά.» Σωματείο Ειδικών Φρουρών Ελληνικής Αστυνομίας Αττικής»

⁴⁶

Υπό τη σύγχρονη νομική τους οριοθέτηση, τα ναρκωτικά είναι ουσίες που διαφέρουν ως προς τη δράση και τη σύσταση, με ένα κοινό μοτίβο εξαρτητικού αποτελέσματος στο χρήστη. Η νομική προσέγγιση περιλαμβάνει μία ουδετεροποιημένη, ιατρικού τύπου περιγραφή των ναρκωτικών ουσιών, ταυτόχρονα με μία απόπειρα ισότιμης συμπερίληψης των ιατρικών τους χρήσεων σε εξειδικευμένες νόσους, που δεν υπήρχε παλαιότερα. Βέβαια, η διατύπωση του νόμου στην επίσημη εκδοχή της, δε σημαίνει ότι διαχέεται αλώβητη σε όλο το φάσμα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. « Οι ανωμαλίες της προσωπικότητας», η ξεκάθαρη αίσθηση «ευφορίας» ή «ηρεμίας» που μπορεί να προσδώσει η ουσία, συντηρούνται ως βασικά σημαινόμενα, στον συνδικαλιστικό διαδικτυακό χώρο των διωκτικών αρχών, των Ειδικών Φρουρών εν προκειμένω.

«Λέγοντας «ναρκωτικά», εννοούμε τοξικές ουσίες, που προκαλούν παραισθήσεις ευφορίας, διευρύνουν δήθεν τη συνείδηση και

⁴⁵ ΦΕΚ, τεύχος 1^ο , Αρ. Φύλλου 74, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4139 Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις, 20 Μαρτίου 2013,

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=YTjYbJcYuEkl%3d&tabid=132>

⁴⁶ Σωματείο Ειδικών Φρουρών Ελληνικής Αστυνομίας, Τα ναρκωτικά και το λεξιλόγιο των τοξικομανών, Ημερομηνία ανάρτησης, 12/ 16, προηγείται του νόμου, παραμένει ωστόσο σε ισχύ,

<http://www.sefeaa.gr/ta-narkwtika-kai-to-leksilogio-twn-toksikomanwn.html>, Τελευταία επίσκεψη, 15/10/2017

γεννούν προσωρινές ψευδαισθήσεις ευτυχίας. Τα ναρκωτικά προσφέρουν ψεύτικη λύση σε ένα αληθινό πρόβλημα, που είναι η ζήτηση και η βίωση του νοήματος της ζωής». Μπέγζος Μ.⁴⁷

Για την εκκλησία από την άλλη, τα ναρκωτικά τοποθετούνται σε ένα ενδιάμεσο διαλόγου της με τον «ορθολογισμό». Συνιστούν ένα βαθύτερο πρόβλημα νοήματος, που καμία επιστήμη ή νόμος δεν μπόρεσε να λύσει, μέσα στις αντιπαραθέσεις των προτάσεων και των οπτικών τους που δεν μπορούν να αναδείξουν τη μία «αλήθεια».

Ο λόγος που παραθέσαμε όλους αυτούς τους ορισμούς, είναι ακριβώς για να φωτίσουμε αλληπάλλληλα ελληνικά συμφραζόμενα που ανασύρει μία απλή επίκληση του όρου, «ναρκωτικά». Τη συσσώρευση νοήματος που αποκαλύπτει μία και μόνη προσπάθεια περιγραφής τους, αλλά και τη διαφορετική της εκφορά ανάλογα με τα διαφορετικά κοινά ενδιαφέροντος. Τα περιεχόμενα δηλαδή στα οποία πιθανολογείται να εκτεθεί κάποιος στην Ελλάδα, ανάλογα με τον κοινωνικό του ρόλο, ως «μέσος» άνθρωπος, μαθητής/τρια, αλλά και άμεσα εμπλεκόμενος με την εφαρμογή του νόμου, αστυνομικός, δικαστής κτλ. Μέσα στο προαναφερόμενο πλαίσιο εγγραφών, τα ναρκωτικά συνιστούν επί της «ουσίας» πρόβλημα. Οριοθετούνται και προσδιορίζονται δηλαδή, μέσα σε μία μεταφυσική των φαρμακολογικών ιδιοτήτων, στην κυρίαρχη φόρτιση τους, ως επικίνδυνες, και απειλητικές, μίας αντικειμενικής, σωματικής ακεραιότητας υγείας. Τα ναρκωτικά συγκροτούν μία ενιαία τοξική ταυτότητα ουσιών.

Στο διεθνή ορίζοντα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας υιοθετεί μία πιο «πλουραλιστική» εκδοχή του όρου, εστιάζοντας στη διαφορετικότητα των χρήσεων, στο νομικό καθεστώς που προσδιορίζει το περιεχόμενό τους, τονίζοντας ότι πρόκειται για ουσίες με ψυχοδραστικές ιδιότητες.⁴⁸ Σημεία που συνιστούν μία κυρίαρχη διεθνική

⁴⁷ Μπέγζος Μ., *Η εκκλησία έναντι των ναρκωτικών*, σ. 30

<http://www.kykkos.org.cy/imkt.cy.net/09/T09-030.pdf>,

βλ. περαιτέρω

Αβραμιδης Α., *Πώς θα προστατέψουμε τα παιδιά μας από τα ναρκωτικά*, Ειδική Συνοδική Επιτροπή επί Ειδικών Ποιμαντικών Θεμάτων και Καταστάσεων

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/pastoral/avramidis_narkotika1.html

τελευταία επίσκεψη, 10/17, Μπέγζος Μ. & Παπαθανασίου Α, *Θέματα Χριστιανικής Ηθικής*, Γ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, σ. 131-136 διαθέσιμο και στο

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4009/>

⁴⁸ WHO, *Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization*, http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/

«Ένας όρος ποικίλης χρήσης. Στην ιατρική, αναφέρεται σε οποιαδήποτε ουσία που μπορεί να προλάβει ή να θεραπεύσει ασθένειες ή να ενισχύσει τη φυσική ή πνευματική ευημερία και στη φαρμακολογία σε οποιοδήποτε χημικό παράγοντα που μεταβάλλει τις βιοχημικές φυσιολογικές διεργασίες ιστών ή οργανισμών. Ως εκ τούτου, ένα ναρκωτικό είναι μια ουσία που είναι ή θα μπορούσε να αναγράφεται σε φαρμακοποιία. Σε κοινή χρήση, ο όρος αναφέρεται συχνά ειδικά σε ψυχοδραστικά φάρμακα και, συχνά, ακόμη πιο συγκεκριμένα, σε παράνομα ναρκωτικά, για τα οποία υπάρχει μη ιατρική χρήση εκτός από οποιαδήποτε ιατρική χρήση. Οι επαγγελματικές διατυπώσεις (π.χ. "αλκοόλ και άλλα ναρκωτικά") προσπαθούν συχνά να καταστήσουν σαφές ότι η καφεΐνη, ο καπνός, το οινόπνευμα και άλλες ουσίες σε κοινή μη ιατρική χρήση είναι επίσης ναρκωτικά, με την έννοια ότι λαμβάνονται τουλάχιστον εν μέρει για τις ψυχοδραστικές τους επιδράσεις.» Βλ. επίσης, United Nations, *Terminology and Information on Drugs Third edition*, NY 2016 p. 75

τάση ούτως ή άλλως, με αναφορές και ταξινομήσεις ουσιών όπως αποτυπώνονται από το 1961, στη Σύμβαση για τα ναρκωτικά των Ηνωμένων Εθνών.⁴⁹

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, μία γενικευμένη εννοιολόγηση του όρου «ναρκωτικά», δεν εμφανίζεται ή τουλάχιστον δεν εντοπίζεται με ευκολία. Στις ερευνητικές επεξεργασίες και τα δεδομένα του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, επιλέγεται η ανάπτυξη συγκεκριμένων παραμέτρων του ζητήματος, οι οποίες εξειδικεύονται αναλόγως της ναρκωτικής ουσίας που αναλύεται κάθε φορά. Η ασάφεια άλλωστε και η πολιτισμική – εθνική φόρτιση του όρου, τον καθιστούν ενδεχομένως μη λειτουργικό. Ιδιαίτερα μέσα σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο διαχείρισης, που προσπαθεί να διαμορφώσει ενιαία διανοητικά εργαλεία μέτρησης και άσκησης πολιτικών, ακροβατώντας σε μία Βαβέλ εθνικών νομοθεσιών, κοινωνικών συσχετισμών και πολιτισμικών προτύπων. Η ανάδειξη ειδικών δεικτών λοιπόν, που θα συντονίσουν τις επιχειρησιακές στρατηγικές ενάντια στη διακίνηση ναρκωτικών υπό την ενοποιημένη στόχευση της Ευρωπαϊκής ασφάλειας, ομοίως με στατιστικές απεικονίσεις επιμέρους ζητημάτων ζήτησης, όπως θάνατοι από εξαρτήσεις, επιπολασμός, εγκληματικότητα, είδος χρήσης, κ.α, ενισχύουν την ταξινομητική περιγραφή των ψυχοδραστικών ουσιών.⁵⁰

Ως εκ τούτου, η ευρωπαϊκή ορατότητα προσανατολίζεται, όχι σε μία αφηρημένη επικινδυνότητα ναρκωτικών αλλά στον πιο εξειδικευμένο δείκτη «προβληματικής χρήσης», δηλαδή της ενέσιμης, τακτικής ή μακροχρόνιας χρήσης οπιοειδών, κοκαΐνης ή/και αμφεταμινών⁵¹. Στην πιο πρόσφατη αναθεώρησή του, αναφέρεται στη «χρήση υψηλού κινδύνου», περιλαμβάνοντας την επαναλαμβανόμενη χρήση ναρκωτικών που προκαλεί πραγματικές βλάβες στο άτομο (συμπεριλαμβανομένης της εξάρτησης, και άλλα προβλήματα υγείας, ψυχολογικής ή κοινωνικής φύσεως) ή το εκθέτει σε κίνδυνο και επώδυνες καταστάσεις.⁵²

Η εστίαση στη βλαπτικότητα της χρήσης βέβαια, δεν καθορίζει από μόνη της το νόημα των ναρκωτικών ουσιών, καθιστά όμως αναγκαία την εννοιολογική τους διάκριση, ώστε να εξασφαλιστεί η μέτρηση αυτού του βαθμού βλαπτικότητας. Τα ναρκωτικά λοιπόν, περιγράφονται με βάση το προφίλ της εκάστοτε ουσίας.⁵³ Συνοψίζοντας, θα εντοπίζαμε ουσιαστικά δύο κυρίαρχες τάσεις ορισμού τους. Μία

http://www.unodc.org/documents/scientific/Terminology_and_Information_on_Drugs-3rd_edition.pdf

⁴⁹ United Nations, *Single Convention on Narcotic Drugs*, 1961

https://www.incb.org/documents/Narcotic-Drugs/1961-Convention/convention_1961_en.pdf

⁵⁰ βλ. Ενδεικ. EMCDDA, *A definition of 'drug mules' for use in a European context*, 2012 p.p 1-46.

http://emcdda.europa.eu/system/files/publications/692/EMCDDA_ThematicPapers_DrugMules_329088.pdf

EMCDDA, *Recommended Draft Technical Tools and Guidelines Key Epidemiological Indicator: Prevalence of problem drug use*, July 2004

⁵¹ Thanki D. and Vicente J., *PDU (Problem drug use) revision summary*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 20 February 2013 p.2

⁵² Ο.π. p. 3, EMCDDA, *High-risk drug use* key epidemiological indicator*,

<http://www.emcdda.europa.eu/activities/hrdu>

⁵³ EMCDDA, *Drug profiles*, <http://www.emcdda.europa.eu/drug-profiles>

ομογενοποιητική, που κυρίως χρησιμοποιείται σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πεδίο θεματοποίησης και μία ταξινομητική που συναντάται στο νομικό –θεσμικό πλαίσιο, με κυρίαρχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πραγματικότητα το να ορίσουμε τα ναρκωτικά είναι σχεδόν ανέφικτο αλλά και αδόκιμο, δεδομένης της πολλαπλότητας των κριτηρίων. Πρόκειται για ουσίες που υπάγονται στο νομικό καθεστώς νόμιμης και παράνομης κυκλοφορίας. Με βάση τη θέση τους στην παραγωγική διαδικασία, διακρίνονται σε πρόδρομες (ή διαβαθμισμένες) και σε τελικό προϊόν. Στα συστατικά δηλαδή που δύνανται να χρησιμοποιηθούν για την παρασκευή ναρκωτικών και στις τελικές μορφές αυτών. Ως προς το χρόνο εμφάνισής τους στο ποινικό και δημόσιο χώρο, σε «νέα ψυχοτρόπο ουσία», «νέο ναρκωτικό» ή «νέο ψυχοτρόπο ναρκωτικό», δηλαδή συνθετικά σκευάσματα, ή καθαρές ουσίες που δεν περιλαμβάνονται στον σχετικό πίνακα της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών αλλά αναδεικνύονται επιβλαβείς για τη δημόσια υγεία στην πορεία.⁵⁴

Με κριτήριο την επίδρασή τους στον ανθρώπινο οργανισμό προσδιορίζονται ως ψυχοτρόπες ουσίες, δηλαδή φυσικές, χημικές ή τεχνητές ουσίες «(..) που προκαλούν ψυχολογικές αλλαγές ή τροποποιούν την ψυχική δραστηριότητα ανεξάρτητα από τη φύση των αλλαγών ή τροποποιήσεων»⁵⁵, και ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς θα προσθέταμε. Η εξάρτηση δεν συνιστά αναγκαία συνθήκη της ψυχοτρόπου δράσης με βάση αυτόν τον ορισμό.⁵⁶ Σε αυτή όμως την φαρμακολογικού τύπου διερεύνηση, εμπίπτει η διάκριση μεταξύ των εξαρτησιογόνων και μη εξαρτησιογόνων ουσιών, που συγκεντρώνει ως επί το πλείστον, τις εντάσεις λόγου περί εκλεκτικής νομικής μεταχείρισης αλλά και τις καθαυτές επιστημονικές διατυπώσεις για το είδος της δραστηριότητας. Αρκεί να αναφέρουμε την κάνναβη και το αλκοόλ, ως ενδεικτικές πρωταγωνιστικές φιγούρες αντιπαραθέσεων γύρω από το συσχετισμό μεταξύ ψυχοτρόπων ιδιοτήτων και νομικού καθεστώτος.

⁵⁴Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΑΠΟΦΑΣΗ 2005/387/ΔΕΥ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 10ης Μαΐου 2005 σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, την αξιολόγηση κινδύνων και τον έλεγχο νέων ψυχοτρόπων ουσιών, L 127/32, Βρυξέλλες, 10 Μαΐου 2005. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32005D0387>, EMCDDA, New psychoactive substances in Europe. Innovative legal responses, June 2015 p.1-14

http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/975/TD0215501ENN.pdf_en
Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Φεβρουαρίου 2004, περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) , αριθ. L 047 της 18/02/2004 σ. 1 -10 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0273&from=EN>

⁵⁵ Κουκουτσάκη Α., Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία. Συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου, Κριτική, Αθήνα 2002 σ. 62, Delay J. *Psychopharmacology and psychiatry*, UNODC 1967, http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1967-01-01_1_page002.html

⁵⁶ WHO, *Terminology & classification. Psychoactive substances*, http://www.who.int/substance_abuse/terminology/psychoactive_substances/en/

2.2 Ψυχοδραστικές ιδιότητες

Η ιδιοσυστασία των ουσιών διαφοροποιείται ως προς τη σύνθεση, τις επιδράσεις, τις μεταλλάξεις τους στον ανθρώπινο οργανισμό και εξαρτώνται από ένα πλήθος παραγόντων που είθισται να μην συμπεριλαμβάνονται στις φαρμακολογικές περιγραφές τους. Για αυτό και η ταξινομητική τους σημασία είναι περιορισμένη. Από την κατάσταση του σώματος κατά το χρόνο λήψης μίας ουσίας, τις προσδοκίες, έως το μικροκοινωνικό και ευρύτερα κοινωνικό περιβάλλον που γίνεται η χρήση, οι φαρμακολογικές ιδιότητες μπορεί να διαγράφουν διαφορετικές ψυχοδραστικές τροχιές.⁵⁷ Από την άλλη, παρόλο που αξιοποιούνται στη θεσμική ατζέντα αντιπαράθεσης και περιγραφής του ζητήματος κατά κόρον, δεν διαφοροποιούν ιδιαίτερως τη θεσμική πραγματικότητα. Κάποιος δεν θα παρακολουθήσει δηλαδή διαφορετική θεραπεία ανάλογα με τη «φαρμακολογική οικογένεια» χρήσης, όπως και μία διαφορετική του «μέσου όρου» φαρμακολογική επίδραση σε κάποιον λήπτη, δεν του επιφυλάσσει διαφορετικό θεσμικό έλεγχο από αυτόν που ήδη προβλέπεται από την πολιτική για τα ναρκωτικά γενικά. Από τη στιγμή που ενεργοποιείται μία διάγνωση εξάρτησης, ή παράνομης χρήσης, ανασύρονται κοινά μοτίβα θεραπευτικής και θεσμικής παρέμβασης, που υπερβαίνουν τις φαρμακευτικές ταξινομήσεις.

Όπως και να 'χει, το «φαρμακολογικό - βιολογικό κάδρο» των ψυχοτρόπων ουσιών, ανεξάρτητα από τους νομικούς όρους ιεράρχησης, διαμορφώνεται από τρεις κύριες συνιστώσες δραστηριότητάς τους στον ανθρώπινο οργανισμό. Το είδος της επίδρασης, την ανοχή και την εξαρτητική δράση. Με βάση το πρώτο, τον τρόπο που επηρεάζει η ουσία δηλαδή το κεντρικό νευρικό σύστημα, τα ναρκωτικά κατηγοριοποιούνται στοιχειωδώς σε διεγερτικά, όπως οι αμφεταμίνες, κοκαΐνη, κραχ, καφεΐνη, κατευναστικά ή κατασταλτικά, με κυρίαρχα παραδείγματα τα οπιούχα, βαρβιτουρικά, βενζοδιαζεπίνες, αλκοόλη, καθώς και τα παραισθησιογόνα ή ψευδαισθησιογόνα, όπως το LCD, η μεσκαλίνη, τα ψευδαισθητικά ή «μαγικά» μανιτάρια. Αφήνουμε εκτός κατηγορίας την κάνναβη, καθώς πραγματικά το κυρίαρχο ψυχοτρόπο συστατικό της, Δ9-τετραϋδροκανναβινόλη, προβάλλεται σε διαφορετική κατεύθυνση κάθε φορά.⁵⁸ Υπάρχει και η εκτεταμένη κατηγορία των συνθετικών ουσιών, όσες παρασκευάζονται δηλαδή μέσα από διάφορες προσμίξεις υφιστάμενων ναρκωτικών μιμούμενα τη δράση τους, ή ένα συνδυασμό αυτών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Ecstasy (MDMA) που μιμείται ταυτόχρονα τη δράση των αμφεταμινών

⁵⁷ Ο.π. Κουκουτσάκη Α. σ. 63-65

⁵⁸ Βλ. ενδ. τρεις διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις για την ίδια ουσία, στα ψευδαισθησιογόνα βλ.

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ,

Τετραϋδροκανναβινόλη <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%8B%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%BD%CE%B1%CE%B2%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CE%BB%CE%B7>, στα διεγερτικά βλ. Χάιδου Α. *Ναρκωτικά*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα 2016 σ. 19, εστίαση περισσότερο στην κατευναστική- ευφορική δράση, βλ. Γρίβας Κ., *Οι θεραπευτικές ιδιότητες της κάνναβης και οι πραγματικοί λόγοι της απαγόρευσης*, Εναλλακτικός, 12/10/2014 http://www.enallaktikos.gr/ar8293el_oi-therapeytikes-idiotites-tis-kannavis-kai-oi-pragmatikoi-logoi-tis-apagoreysis-grafei-o-dr-kleanthis-grivas.html

και των παραισθησιογόνων, το speedball, μία σύνθεση κοκαΐνης και ηρωίνης, ή το Shisha, που προβάλλεται ως φτηνή «κοκαΐνη»,⁵⁹ πρωτοστατώντας μάλιστα στον τύπο ως το «ναρκωτικό της κρίσης στην Ελλάδα».⁶⁰

Στην πράξη βέβαια, ως συνθετικό ναρκωτικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί, κι έχει χρησιμοποιηθεί άλλωστε, ένα πλήθος ουσιών που βρίσκονται διάσπαρτες στην αγορά. Από απλά αντιβηχικά φάρμακα που περιέχουν οπιούχα συστατικά, όπως η κωδεΐνη, έως διάφορες πτητικές ουσίες, βενζίνη, διαλυτικά χρωμάτων, βερνίκια, υγρά αναπτήρων και πολλά άλλα. Δεν θα εξετάσουμε το κάθε προφίλ της ουσίας ξεχωριστά, καθώς υπερβαίνει τον κεντρικό άξονα θεματολογίας μας. Η κάθε «οικογένεια» ψυχοτρόπων ουσιών προσδιορίζεται λίγο πολύ από το περιεχόμενο της κατευναστικής, ηρεμιστικής, διεγερτικής παρουσίας της στην εγκεφαλική δραστηριότητα, και την παραμορφωτική ή παραγωγική επίδραση στα αισθητηριακά ερεθίσματα. Οι ομαδοποιήσεις αυτές δεν αποτελούν έναν άκαμπτο φαρμακολογικό δείκτη, μία ουσία μπορεί να προκαλέσει διαφορετικά αποτελέσματα, συμπεριλαμβάνοντας όλη την προαναφερόμενη συμπτωματολογία σταδιακά από τη στιγμή της λήψης. Αξίζει να σημειωθεί δε, ότι συνήθως ο πειραματισμός με τις ψυχοτρόπες ουσίες, η εξάρτηση από αυτές, ακόμα και οι ιατρικές τους εφαρμογές, δεν περιορίζονται κατ' ανάγκη στη μία ή την άλλη ομάδα αλλά στον ταυτόχρονο συνδυασμό τους.

Η τοξικότητα συνιστά πρόσθετη της ψυχοδραστικότητας μεταβλητή, που προσδιορίζει και κατατάσσει άμεσες, μακροχρόνιες οργανικές βλάβες ή και παρενέργειες που προκαλούνται από τη χρήση ενός φαρμάκου. Τέτοιες μπορεί να εντοπίζονται σε ζωτικά όργανα του σώματος (όπως ήπαρ, αναπνευστικό σύστημα, πέψη κτλ.), δηλητηριάσεις, πιθανότητες θανάτου, εμφάνιση παράλληλης νόσου. Εδώ ειδικά, οι παράγοντες που συνδιαμορφώνουν τις τοξικές συνέπειες από τη χρήση μίας ουσίας, πέραν των φερόμενων ως αμιγώς φαρμακολογικών της, καθίστανται ιδιαίτερως σημαντικοί, τόσο για τον καθαυτό βαθμό επιρροής τους, όσο και για τη δημόσια αντιπαράθεση σε σχέση με το θεσμικό καθεστώς διάθεσης των ουσιών. Το κατά πόσο δηλαδή, η τοξικότητα προκύπτει ευθέως από τις φαρμακολογικές ιδιότητες, ή από τις συνθήκες μιας παράνομης αγοράς επικίνδυνα νοθευμένων ουσιών και ακατάλληλων πρακτικών χρήσης τους. Είτε ακόμα, και από την ταξική διαβάθμιση μεταξύ εκείνων που διαθέτουν πρόσβαση σε ποιοτικότερο φαρμακολογικό υλικό κι ελίσσονται με ευκολία στον κοινωνικό έλεγχο, έναντι όσων στρέφονται σε επικίνδυνα «φθηνές» εναλλακτικές, και «φωτογραφίζονται» κλινικά και ποινικά. Θέσεις, που συνοψίζουν τις επικρατέστερες περί τοξικότητας αντιπαραθέσεις.⁶¹

⁵⁹ Κέντρο Εκπαίδευσης για την πρόληψη της χρήσης Ναρκωτικών και την προαγωγή της υγείας, *Στοιχεία για τις εξαρτησιογόνες ουσίες*, Επιμέλεια Λεκάκης Γ. & Λιάππας Ι. , Ε.Π.Ι.Ψ.Υ.-Ο.ΚΑ.ΝΑ 2004 σ. 27-46, Χάιδου Α. *Ναρκωτικά*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα 2016, σ. 9-50,

⁶⁰ Βλ. ενδ. Vice, *Σίσα: η Κοκαΐνη των Φτωχών. Το νέο ναρκωτικό που κάνει θραύση στην Αθήνα*. <https://www.vice.com/gr/article/3b5gwb/sisa-cocaine-of-the-poor-full-length>

⁶¹ Ο.π. Κουκουτσάκη Α. σ. 65-71, Γρίβας Κ. *Ψυχοτρόπες Ουσίες 2, Οπιούχα: Μορφίνη – Ηρωίνη – Μεθαδόνη: Η Υπεράσπιση της Νομιμοποίησης*, Νέα Σύνορα, Αθήνα 1995 σ. 39-47

Στις στατιστικές απεικονίσεις και τις συλλογικές αναπαραστάσεις για την τοξικότητα των μη συνταγογραφημένων ναρκωτικών, η ηρωίνη εμφανίζεται ακόμη να πρωταγωνιστεί, παρόλο που τελευταία φέρεται να χάνει λίγο το έδαφός της έναντι των νέων συνθετικών ουσιών που έχουν διεισδύσει δυναμικά.⁶² Από την άλλη, η ευρωπαϊκή απόπειρα προσδιορισμού τεχνικών επιδημιολογικών εργαλείων καταγραφής, ανέδειξε την «εθνική» ποικιλομορφία στα προβλήματα υγείας που συνδέονται με τις ψυχοτρόπες ουσίες.⁶³ Κοινή συνισταμένη των συγκεκριμένων και ανάλογων καταγραφών, είναι ότι τα δεδομένα αντλούνται από νοσηλευόμενους ασθενείς, ή «επωφελούμενους» προγραμμάτων, ή και κρατούμενους στις φυλακές. Το δείγμα δηλαδή, έχει ήδη διέλθει τα «φίλτρα» των επίσημων φορέων, μέσα από ρόλους «εξαρτημένου», «αρρώστου», ή και «παραβατικού», παρέχοντας με τη σειρά του, μία συγκεκριμένη ορατότητα για τη ναρκωτική ουσία. Αν υποθέσουμε ότι έχει διερευνηθεί επαρκώς κάποιου τύπου «καθαρής» εκδοχής της ουσίας, τότε αρκεί να αναφέρουμε ότι η ηρωίνη ταξινομείται και ως ουσία χαμηλότερης τοξικότητας σε σχέση π.χ. με το αλκοόλ, ομοίως το LCD, η κάνναβη, ταμανιτάρια, σε σχέση με αρκετά ψυχοφάρμακα όπως για παράδειγμα οι βενζοδιαζεπίνες, ή τα βαρβιτουρικά.⁶⁴ Για να μιλήσουμε όμως και για την τοξικότητα του αλκοόλ, θα πρέπει επίσης να εξετάσουμε τις διαφορετικές καταναλωτικές του χρήσεις, τα ποσοστά αλκοόλης, τις προσμίξεις.

Η ανοχή συσχετίζει τη δοσολογία της ουσίας με τη συχνότητα χρήσης της. Συνήθως αναφέρεται στη βαθμιαία μείωση του ψυχοδραστικού αποτελέσματος από τη συστηματική λήψη μίας ουσίας, που δημιουργεί την ανάγκη αύξησης της δόσης της. Η ανοχή δηλαδή, συνήθως αυξάνεται όσο αυξάνεται η χρήση. Στον ΠΟΥ επισημαίνονται τέσσερις διαστάσεις ανοχής. Η λειτουργική, που προσδιορίζει τη μείωση της ανταπόκρισης του κεντρικού νευρικού συστήματος στη λήψη της ουσίας. Η συμπεριφορική εστιάζει στη μεταβολή της δραστηριότητας που επέρχεται κυρίως μέσα από την εκμάθηση της χρήσης και την αλλαγή στους περιβαλλοντολογικούς περιορισμούς της. Η οξεία που αναφέρεται στην ταχεία, παροδική συγκέντρωση και επίδραση μίας και μόνης δόσης από την ουσία. Αντίστροφη είναι η ανοχή που μειώνεται με την παρατεταμένη λήψη μίας ουσίας, προσδιορίζει δηλαδή την αύξηση της ευαισθησίας του οργανισμού στις επιδράσεις της. Κατά κύριο λόγο συναντάται στο

⁶² «Με μία εκτίμηση 33 εκατομμυρίων χρηστών, η χρήση οπιούχων και συνταγογραφούμενων οπιοειδών είναι λιγότερο συχνή, αλλά τα οπιοειδή παραμένουν τα μείζονα ναρκωτικά για πιθανές βλάβες και συνέπειες για την υγεία (...) η ηρωίνη παραμένει ένα από τα σημαντικότερα ναρκωτικά που αφορούν τη δημόσια υγεία». UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, *World Drug Report*, Vienna 2016, p. 13

⁶³ « οι εθνικές έρευνες και άλλες πηγές δείχνουν ότι ο επιπολασμός της χρήσης ηρωίνης στο γενικό πληθυσμό είναι σχετικά χαμηλός. Ωστόσο, τα περισσότερα από τα διαδεδομένα σχετικά με τα ναρκωτικά προβλήματα υγείας και τα κοινωνικά προβλήματα στις χώρες της ΕΕ προκαλούνται από τη χρήση ηρωίνης και άλλων οπιούχων. Παρ' όλα αυτά, οι ουσίες που προκαλούν προβλήματα υγείας και κοινωνικά προβλήματα, καθώς και η οδός χορήγησης αυτών των ουσιών ποικίλλει σε όλη την Ευρώπη (...)» EMCDDA *Recommended Draft Technical Tools and Guidelines. Key Epidemiological Indicator: Prevalence of problem drug use*, July 2004 p.7

⁶⁴ Ο.π. Γρίβας Κ. σ. 41.

στάδιο του αλκοολισμού, όπου τα ψυχοδραστικά αποτελέσματα προκαλούνται με λιγότερη δόση από αυτή που λαμβάνεται έως την εμφάνισή της.⁶⁵

Η ανοχή συγκαταλέγεται στα σημαντικά διαγνωστικά κριτήρια για την εξαρτησιογόνο δράση της ουσίας και το βαθμό εξάρτησης που προκαλεί στον ανθρώπινο οργανισμό. Αρκεί να ανασύρουμε οικείες κατηγορίες αναπαραστάσεων από τη ζωή στην «πιάτσα», με τον εξαρτημένο χρήστη να εμπλέκεται σε έναν ατέρμονο οικονομικό αγώνα για να ανταπεξέλθει στις ανάγκες αύξησης της δόσης του, ή να πεθαίνει τελικώς από υπερβολική ποσότητα. Αυτή η τελευταία είναι και η πιο «φορτισμένη» πλευρά της ανοχής, ως φαρμακολογική, περιβαλλοντολογική και ψυχολογική συνιστώσα, καθώς συνδέεται ευθέως με το θάνατο. Σε κάποιο σημείο, η αύξηση ανοχής στην ουσία υπερβαίνει τα συνολικά όρια αντοχής του σώματος, ενεργοποιώντας αλληπάλληλες παθολογικές αντιδράσεις με αποκορύφωμα το βιολογικό του θάνατο (overdose).⁶⁶ Η ανοχή ωστόσο, «επιφορτίζεται» και με μία επιπλέον υπόρρητη διασύνδεση, αυτή της «χρήσης ναρκωτικών» με την παραβατικότητα, όπως υπονοήθηκε άλλωστε και παραπάνω. Η ανάγκη για αύξηση της δόσης που θα εξασφαλίσει και θα συντηρήσει τα επιθυμητά αποτελέσματα από τη λήψη της, συμπαρασύρει το πέρασμα του υποκειμένου στην παράνομη δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, η ανοχή δεν αποτελεί κριτήριο διάγνωσης για την ιατρική επικινδυνότητα της χρήσης μόνο, αλλά και τεκμηρίωσης της εγκληματοποίησής της.

Οι διαφωνίες σε σχέση με τη συμπερίληψη της ανοχής στις φαρμακολογικές – ιατρικές περιγραφές των ψυχοτρόπων ουσιών εστιάζουν σε μία καθολική δυνατότητα εφαρμογής του κριτηρίου της. Ότι η ανοχή δηλαδή, δεν αναφέρεται σε τίποτα διαφορετικό, πέρα από το βαθμό προσαρμοστικότητας απέναντι σε εξωτερικά – περιβαλλοντολογικά στοιχεία, που χαρακτηρίζει όλα τα έμβια όντα. Συνιστά οικουμενικό γνώρισμα διαβίωσης των ζωντανών οργανισμών, που αναπτύσσουν αντιδράσεις απέναντι σε επαναλαμβανόμενα ερεθίσματα, και ως τέτοιο δεν μπορεί να αποτελέσει ειδοποιό χαρακτηριστικό συγκεκριμένα για τις ψυχοτρόπες ουσίες. Η ανοχή από αυτή την άποψη, αποτελεί από κοινού με την «ψυχική εξάρτηση»

⁶⁵ WHO, *Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization*, Geneva 1994 p.

⁶⁶ http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/39461/1/9241544686_eng.pdf

Τζουβελέκη – Μυρωνίδου Μ, Βέρος Χ., Δεληγεώρογλου Ε. & Κρέξη Α., «Αλκοόλ. Όλη η Ιατρική πραγματικότητα. Τοξίκωση και Ανοχή», στο *Η ιατρική σήμερα*, ΙΘ τεύχος 60, Μάιος 2010 σ.σ.32-45, σ. 9

⁶⁶ Το «overdose» περιλαμβάνεται και στον ευρωπαϊκό δείκτη καταγραφής των άμεσα σχετιζόμενων θανάτων από την κατανάλωση ναρκωτικών, που προσπαθεί να συστηματοποιήσει τα «εθνικά δεδομένα». Μπορεί να αναφέρονται και ως «δηλητηριάσεις» ή «θάνατοι οφειλόμενοι στα ναρκωτικά», EMCDDA, *An overview of the drug-related deaths and mortality among drug users (DRD) key indicator. Version 2*, March 2017 p.1-9, http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/565/EMCDDA-DRD-overview_127972.pdf

αντιεπισημονική ορολογία, που προσδιορίζει πολιτικές κι όχι φαρμακολογικές ιδιότητες ψυχοδραστικών ουσιών.⁶⁷

«Εξάρτηση» είναι ο όρος με τον οποίο οι εμπειρογνώμονες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας το 1964 θα αντικαταστήσουν τον «εθισμό» και τη «συνήθεια», όροι με τους οποίους εθνικοί εμπειρογνώμονες προσπαθούσαν από το 1920 να διακρίνουν διαφορετικές διαβαθμίσεις στη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών. Η εξάρτηση θα θεωρηθεί περισσότερο ενδεικτική ως προς αυτό, στην πράξη όμως χρησιμοποιείται πότε ταυτόσημα πότε διακριτά από την έννοια του εθισμού. Και οι δύο όροι συνοψίζουν, μέσα από πολυάριθμους ορισμούς στους οποίους δε θα σταθούμε, την ισχυρή ένταση για την επανάληψη στη χρήση μίας ουσίας, ή και την ανάδειξή της σε κεντρικό άξονα αυτοαναφορικότητας.⁶⁸ Από το 1974, η «ψυχική» μαζί με τη «σωματική» θα συνθέσουν το κυρίαρχο κάδρο της εξάρτησης από τις ψυχοτρόπες ουσίες. Κι άλλοτε θα αναλύονται ως ισότιμες άλλοτε ετεροβαρείς της όψεις.⁶⁹ Θα λέγαμε σχηματικά και για τις δύο, ότι η εξαρτητική διαδικασία προσομοιάζει με πλέγμα στρατηγικών επιβίωσης, που αναπτύσσονται απέναντι σε μία διάχυτη απειλή αποδιοργάνωσης, είτε αυτή εντοπίζεται σε πυρήνες του ασυνειδήτου, είτε – ή και συγχρόνως- στη συνειδητότητα της σωματικής οδύνης.

Η μεν ψυχική διάσταση ερμηνεύει την εξάρτηση μέσα από την ακατανίκητη επιθυμία για χρήση μίας ή περισσότερων ψυχοτρόπων ουσιών (ή καταστάσεων, συμπεριφορών), εστιάζοντας σε βαθύτερες ψυχικές διεργασίες που υπερβαίνουν τη συμπτωματολογία της. Η αδήριτη αυτή ανάγκη, αναλύεται από διαφορετικές θεωρήσεις και κλινικά δεδομένα βέβαια, προβάλλεται όμως συνήθως, μέσα σε ένα δισυπόστατο ψυχικό μοτίβο ευφορίας και φόβου θανάτου, που διττά επιτελείται υπό όρους παιχνιδιού με το θάνατο αλλά και διευθέτησης της ζωής. Ενδεικτικά, σε μία περισσότερο ψυχαναλυτική προοπτική, η ουσιοεξάρτηση έρχεται να υποκαταστήσει έναν ελλειμματικό ψυχισμό, που διχάζεται από ανεπούλωτα τραύματα. Το τραύμα δεν αναφέρεται απαραίτητα σε μία βιωμένη κατάσταση στο βιολογικό χρόνο του εξαρτημένου, αλλά και σε μία υπόρρητη μεταβίβαση της οδύνης του από το οικογενειακό ή άμεσο περιβάλλον που διαμορφώνει ένα καταθλιπτικό υπόβαθρο ψυχισμού. Το ανέφικτο πένθος και ο ατελής θρήνος του εδώ, η απώλεια προσώπων δηλαδή που δεν εκφράστηκε ούτε ολοκληρώθηκε μέσα από ψυχικές επεξεργασίες θρήνου και πένθους, «κλειδώνουν» το θάνατο και καθηλώνουν τον κύκλο της ζωής σε ένα σημείο. Η κατακυρίευση της ουσίας λοιπόν, όποια και να είναι αυτή, με τις

⁶⁷ Γρίβας ο.π. σ. 137-139, Αρνάο Τ. «Σημασιολογία των παράνομων ναρκωτικών», στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991 σ. 3-41

⁶⁸ WHO, *Management of substance abuse. Dependence syndrome*
http://www.who.int/substance_abuse/terminology/definition1/en/

West R., *EMCDDA Insights Models of addiction*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2013 p. 22-28

⁶⁹ Παραδείγματα για την «ψυχική» εξάρτηση ως πιο σημαντικής έντασης από τη σωματική βλ. Χάιδου Α. *Ναρκωτικά*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα 2016 σ. 52-53, ΚΕΘΕΑ, *Τι είναι εξάρτηση*;
<http://www.kethea.gr/FAQ/tabid/72/language/elGR/Default.aspx?QuestionID=3&AFMID=524>

τελετουργίες χρήσης και τις τυποποιημένες κινήσεις της, έρχεται να καλύψει τα ψυχικά κενά και την ατελή ταυτότητα του εαυτού, απαλύνοντας στιγμιαία και την υφιστάμενη κατακυρίαση της συναισθηματικής του έκφρασης από βασανιστικές, ανεξήγητες αισθήσεις.⁷⁰ Πρόκειται για ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα ψυχολογικής πλαισίωσης της εξάρτησης, που το αναφέραμε ώστε να γίνει κατανοητός, όσο το δυνατό συνοπτικότερα, ένας τρόπος με τον οποίο η ψυχο - δραστηριότητα των ουσιών, εννοιολογείται μέσα από τη συμβολική της δράση σε ενδόμυχους μηχανισμούς εξατομίκευσης.

Κάτι τέτοιο ενδεχομένως, θα βοηθήσει στην κατανόηση και της «σωματικής» της όψης. Θα λέγαμε, ότι η «βιο- δραστηριότητα» πλευρά της εξάρτησης, ομοίως τοποθετείται σε ένα δισυπόστατο μοτίβο αναζήτησης της ευφορίας από την παρουσία της ουσίας, ή αποφυγής των δυσάρεστων αποτελεσμάτων από την απουσία της. Σε αυτό το φάσμα της εξαρτητικής διαδικασίας όμως, δεν προπορεύεται το τραύμα σε μία ψυχική δομή αλλά το φάρμακο στη σωματική. Η αναζήτηση του ευφορικού αποτελέσματος ως πρωταρχικό αίτιο εθισμού, επικρατεί κυρίως στις θετικιστικές αιτιολογικές προσεγγίσεις περί ιδιαιτερότητας των ατομικών χαρακτηριστικών, που καθίστανται ευάλωτα στην εξαρτητική σχέση. Είτε αυτά εντοπίζονται σε μία γενετική προδιάθεση, είτε σε κληρονομικές εγκεφαλικές δυσλειτουργίες.⁷¹ Πρόκειται για προσεγγίσεις που ο Lindesmith ήδη θα αρχίσει να απορρίπτει από το 1938, τονίζοντας το ηθικοπλαστικό τους υπόβαθρο, αποκρυσταλλώνοντας μάλιστα τριάντα χρόνια μετά, μία συνολική θεωρία διασύνδεσης της εξάρτησης από τα οπιούχα με τη συνειδητοποίηση μίας επερχόμενης δυσφορίας από την απουσία τους. Η εξαρτητική σχέση δεν αποτελεί αναπόφευκτη κατάληξη της χρήσης οπιούχων εδώ. Εγκαθιδρύεται εφόσον ο χρήστης συνδέσει την απότομη διακοπή τους με μία δυσφορία που τη συνοδεύει. Όπως είναι το σύνδρομο στέρησης.⁷²

Από αυτή την άποψη, η εξάρτηση προκύπτει μέσα σε διαδικασίες εκμάθησης, όχι μόνο του σωματικού βιώματος αλλά και της πολιτισμικής γνώσης που νοηματοδοτούν τα δυσάρεστα αποτελέσματα. Μαθησιακές διαδικασίες θα στοιχειοθετήσουν και τη μελέτη του Μπέκερ για τη χρήση μαριχουάνας, δεδομένου μάλιστα ότι η συγκεκριμένη ουσία, φέρεται να μην προκαλεί εθισμό, τουλάχιστον με την έννοια του αλκοόλ ή των οπιούχων, ούτε στερητικά σύνδρομα. Η συστηματικότητα της χρήσης της, προκύπτει κατεξοχήν από την εκμάθηση τεχνικών για τον Μπέκερ λοιπόν, κατά τις οποίες το άτομο μεταξύ άλλων, μαθαίνει να διακρίνει μέσα από την ομάδα τις επιδράσεις της ουσίας αφενός, να τις ερμηνεύει ως ευφορικές αφετέρου. Μιας και τα άμεσα συμπτώματα είναι ουδέτερα δεν επιφέρουν ξεκάθαρες αισθήσεις

⁷⁰ Μάτσα Κ., *Το αδύνατο πένθος και η κρύπτη. Ο Τοξικομανής και ο θάνατος*, Άγρα, Αθήνα 2012 σ. 127-137, Αλεξανδρίδης Α. «Πρόλογος. Η κατακυρίαση» στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλός Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα, 2004 σ. 9-11

⁷¹ Μάτσα Κ., «Γιατί γίνεσαι τοξικομανής;» στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλός Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα, 2004 σ. 65-71 σ. 66

⁷² Lindesmith R. A., "A Sociological Theory of Drug Addiction," In *American Journal of Sociology* Vol 43, No 4, Jan., 1938, Κουκουτσάκη Α. Ο.π. σ. 77-78

ευχαρίστησης ή δυσφορίας. Η σημαντική παράμετρος που συστήνουν οι ποιοτικές αυτές έρευνες, έγκειται στην αντιστροφή του ερμηνευτικού παραδείγματος και για τις δύο όψεις της εξάρτησης, ψυχική και σωματική. Όπου τα κίνητρα της παρέκκλισης, εν προκειμένω της ουσιοεξαρτητικής πλευράς της, δεν προηγούνται της συμπεριφοράς, παράγονται κατά τη διάρκειά της.⁷³

Με βάση αυτό το πλαίσιο, και για τη συνοπτικότερη κατανόηση της σωματικής της όψης, επιλέγουμε κι εδώ, μία ενδεικτική περιγραφή της οπιο- εξάρτησης. Η συστηματική λήψη εξωγενών οπιούχων (π.χ. ηρωίνης) αυξάνει τις ποσότητες ενδορφινών στον οργανισμό, διαταράσσοντας τη «φυσική» τους παραγωγή και την κατανομή στα ανάλογα εγκεφαλικά κέντρα. Οι ενδορφίνες είναι μία κατηγορία νευροδιαβιβαστών παρόμοιας χημικής σύστασης με τα οπιούχα, που δρουν σε ειδικούς διάσπαρτους υποδοχείς στο νευρικό σύστημα. Η δράση τους συνδέεται με την αντίληψη και αντοχή του πόνου, την ευεξία, τη σεξουαλική δραστηριότητα, και διάφορες επί μέρους λειτουργίες. Η έλλειψή τους από τον οργανισμό προκαλεί αντίθετες αντιδράσεις από αυτές που υφίστανται κατά την παρουσία τους. Το σώμα εν ολίγοις, παράγει τα δικά του «φυσικά οπιούχα». Όταν τα λαμβάνει λοιπόν απ' έξω, αναστέλλει τη φυσική του παραγωγή ώστε να αποκατασταθεί η ισορροπία. Σε αυτό το στάδιο φέρεται να εγκαθιδρύεται και η σχέση εξάρτησης με την ουσία. Αν η τελευταία διακοπεί, δεν αντικαθίσταται αυτόματα από το οργανικό απόθεμα, καθώς η φυσική παραγωγή ενεργοποιείται κατόπιν, μέσα από δύο φάσεις. Τη φάση του στερητικού συνδρόμου, διάρκειας λίγων ημερών (4-7 συνήθως), που περιλαμβάνει τις διάφορες σωματικές αντιδράσεις από το διάστημα απουσίας των ενδορφινών, έως και την παραγωγική τους επανεκκίνηση. Και του μεταστερητικού, πολυετούς διάρκειας, (δύο έως πέντε έτη από τη διακοπή της χρήσης, ανάλογα με τα χρόνια εξάρτησης), που περιλαμβάνει το διάστημα πλήρους αποκατάστασης των ενδορφινών στα προηγούμενα φυσιολογικά επίπεδα λειτουργίας του οργανισμού.

Άλλες ψυχοτρόπες ουσίες μπορεί να δρουν με παρόμοιο τρόπο σε διαφορετικά νευροδιαβιβαστικά συστήματα, όπως στη ντοπαμινεργική δραστηριότητα - με την οποία κυρίως η κοκαΐνη έχει συνδεθεί. Τυχόν διακοπή τους δηλαδή να προκαλεί αντιδράσεις σωματικής στέρσης, οι οποίες συνήθως εμφανίζουν αντίστροφα συμπτώματα από την παρουσία τους. Κάτι ανάλογο βέβαια φέρεται να συμβαίνει και από διαφορετικές «άυλες» καταστάσεις, όπως η παρατεταμένη έκθεση σε στρεσογόνα ερεθίσματα.⁷⁴ Η σημασία όμως των κυρίαρχων αναλυτικών προδιαγραφών που τίθενται σχετικά με τις εξαρτησιογόνες δράσεις, δεν προκύπτει από την εξαντλητική τους περιγραφή, ούτε βέβαια την παράλειψή τους. Γιατί μας ενδιαφέρουν, τυχόν σημασιολογικές εναλλαγές που υποστασιοποιούνται σε διαφορετικές θεσμικές και πολιτικές παρεμβάσεις.

⁷³ Becker S. H., *Οι περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2000 [1973], σ. 91-108

⁷⁴ Παναγής Θ.Γ. & Καστελάκης Α.Α., «Ο Εθισμός υπό το Πρίσμα της Βιοψυχολογίας και της Ψυχοφαρμακολογίας», στο *Ψυχολογία*, Τόμος 6, Τεύχος 1, Απρίλιος 1999. σ. 55-71
Εδώ να αναφέρουμε καταστάσεις βίας, π.χ. ενδοοικογενειακής, τζόγος κτλ.

Ο επιστημονικός λόγος για την εξάρτηση, θα λέγαμε λοιπόν, ότι συνοψίζεται μέσα από τρεις τάσεις διατυπώσεων. Μία συναινετική, που συνέχει την ψυχική και σωματική σε αλληλοσυμπληρούμενες όψεις της εξάρτησης και επισημαίνεται σε επίσημους ορισμούς διεθνών ή εθνικών οργανισμών που ασχολούνται με το θέμα. Μία αντιπαραθετική, που ενεργοποιείται σε θεσμικές στιγμές επικράτησης κάποιας από τις δύο όψεις ή σε επιστημονικές προσεγγίσεις που συναρτούν τις ψυχοδραστικές ιδιότητες με πολιτικοκοινωνικές αναλύσεις για το φαινόμενο των ναρκωτικών. Η τελευταία εκφράζεται μέσα από δύο κατηγορίες επιχειρημάτων. Οι μεν υπέρμαχοι της ψυχικής εστίασης, ασκούν κριτική περί βιολογικού αναγωγισμού, θεμελιωμένου σε μηχανιστικές αντιλήψεις της ανθρώπινης λειτουργίας, που εναρμονίζονται με μία νεοφιλελεύθερη οικονομία του σώματος.⁷⁵ Όσοι υπερθεματίζουν τη βιολογική ερμηνεία, αναφέρονται στο «πάνχρηστον» της ψυχικής εξάρτησης», ως απροσδιόριστο εννοιολογικό εργαλείο επιστημονικής μελέτης, βολικό άλλοθι της απαγόρευσης και της δίωξής της, αφού μπορεί να συμπεριλάβει τα πάντα στους ορισμούς της.⁷⁶

Στο χώρο της θεραπείας, μία τέτοια αντιπαράθεση αντανακλάται στον τρόπο με τον οποίο θα «διαβαστεί» για παράδειγμα η ένταση των στερητικών φάσεων στους «επωφελούμενους» των εκάστοτε δομών. Έτσι, στην ψυχο-κεντρική θεραπεία, το σύνδρομο στέρησης αντιμετωπίζεται περισσότερο ως «αγχωτική» διαδικασία, ένας φόβος που βρίσκεται στο μυαλό του εξαρτημένου, μέσα από «μυθικές» υπερβολικές αφηγήσεις των στερητικών συμπτωμάτων. Στην ιατροκεντρική ωστόσο, οι στερητικές φάσεις συνιστούν μία επώδυνη σωματική κατάσταση που μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την ουσία και τις οργανικές λειτουργίες, και να χρίζει φαρμακευτικής αγωγής. Ψυχοκεντρική και ιατροκεντρική προοπτική ενδέχεται να συνυπάρχουν σε κοινές δομές παρέμβασης.

Η ευρύτερη όχθη πρόληψης του γενικού πληθυσμού, επίσης διαπλέκεται με «κλινικές» αναγνώσεις της εξάρτησης. Αρκεί να αναλογιστούμε τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις της, ως αποκορύφωμα διαδοχικών σταδίων χρήσης, που καταλήγουν αναπόφευκτα στον εθισμό από τα «σκληρά» ναρκωτικά (υπόθεση escalation)⁷⁷. Τέτοιες υποθέσεις εγείρουν ένα διττό ζήτημα. Από τη μία, τροφοδοτούν ευάλωτα αντανакλαστικά σε μία διάχυτη ανησυχία για κάθε κατανάλωση ψυχοτρόπων ουσιών. Από την άλλη, τείνουν να απομονώνουν ως στιγμή έναρξης της εξαρτητικής σταδιοδρομίας την πρώτη «παράνομη» ουσία. Στην Ελλάδα τουλάχιστον, η κάνναβη κατά πλειοψηφία θεωρείται προθάλαμος της εξάρτησης. Η παράλληλη χρήση

⁷⁵ Μάτσα Κ. 2012 ο.π. σ. 137

⁷⁶ Γρίβας ο.π. σ. 139

⁷⁷ Βλ. ενδ. Lynskey T.M., Heath C.A., Bucholz K.K., Slutske S. Madden P., Nelson C.E., Statham J. D. Martin G.M, "Escalation of Drug Use in Early-Onset Cannabis Users vs Co-twin Controls" in JAMA. P. January, 2003 p. 427-433, National Institute on Drug Use, *Preventing Drug Use among Children and Adolescents (In Brief)*, USA, <https://www.drugabuse.gov/publications/preventing-drug-abuse-among-children-adolescents-in-brief/chapter-1-risk-factors-protective-factors/when-how-does-drug-abuse-start-progress>

«νόμιμων» ψυχοτρόπων, π.χ. αλκοόλ ή ψυχοφάρμακα, αναφέρεται περιφραστικά, κυρίως όταν έρχεται να τεκμηριώσει αναδρομικά μία σταδιοδρομία προβληματικής χρήσης. Αφενός δηλαδή, υποτιμάται η τελετουργική συμπερίληψη ψυχοδραστικών χρήσεων, που στην πορεία μπορεί να αποκλιμακώνουν τις εντάσεις τους. Από την άλλη, καθιλώνεται η αναλυτική ορατότητα στην νομική ταξινόμηση των ουσιών, εκτοπίζοντας άλλες πρακτικές που θα μπορούσαν να αναδείξουν ένα σφαιρικότερο κλίμα τοξικοφιλίας.⁷⁸ Η ιεράρχηση της ψυχοδραστικής επικινδυνότητας με κριτήρια το νομικό καθεστώς και τον αρχικό πειραματισμό με τις ουσίες, ίσως να μην έχει τόση σημασία για το είδος που δαιμονοποιείται ως «η αρχή του κακού». Αν είναι το αλκοόλ δηλαδή, ή το τσιγάρο ή η κάνναβη, ή το ψυχοφάρμακο ή ο, τι άλλο υποδειχθεί ως επικίνδυνο. Αλλά για τις κατηγορίες του πληθυσμού που παθολογικοποιούνται και «φωτογραφίζονται» θεσμικά μέσα σε αυτά τα συμφραζόμενα. Τους συνήθεις «πρωτάρηδες», δηλαδή τους εφήβους.⁷⁹

Οι ψυχοδραστικές αναγνώσεις, ξεδιπλώνουν κόμβους νοημάτων μεταξύ παρέκκλισης και ιατροκοποίησης, χρήσης ουσιών και εγκληματοποίησης, αλλά και εφηβείας με την επικινδυνότητα. Την επικινδυνότητα της κάθε «πρώτης» φοράς, που θα αποτελέσει σταθμό σε κλινικές αφηγήσεις δειγμάτων μελέτης της παρέκκλισης. Χαρακτηρίσαμε λοιπόν αυτές τις αναγνώσεις «κλινικές» όχι τυχαία, καθώς συντηρούν τη δημόσια προβληματοποίηση περί κλιμακούμενων σταδίων εθισμού, μέσα από την άνιση τάση προβολής ερευνητικών δεδομένων εις βάρος της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας. Η πλειοψηφία των επιστημονικών δημοσιεύσεων που αφορούν την εξάρτηση, στηρίζονται σε ποσοτικές στατιστικές αναλύσεις δεδομένων, που συλλέγονται από την κλινική και ποινική εμπειρία.⁸⁰ Ομοίως και οι ετήσιες εκθέσεις των διεθνών οργανισμών.⁸¹

Αυτό σημαίνει, ότι ο κύριος όγκος της πληροφορίας «φιλτράρεται» και διατίθεται από ισχύοντα θεσμικά δίκτυα που λαμβάνουν ιστορικά ασθενών, θεραπευομένων, «επωφελούμενων» προγραμμάτων με τις οικογένειές τους, υπόπτων, κρατουμένων στις φυλακές.⁸² Εκεί όπου το άτομο καλείται να αφηγηθεί την

⁷⁸ Παράδειγμα μπορεί να είναι ένα γενικότερο πλαίσιο καταναλωτικής ευχέρειας και ευκολίας για φάρμακα, ή ενδείξεις απαξίωσης του σώματος, μέσα π.χ. από διατροφικές πρακτικές. Ακόμα και μία κοινωνική συσσώρευση φυγοπονίας, όπου ο πόνος, η θλίψη και τα δυσάρεστα αισθήματα τείνουν να ερμηνεύονται ως κλινικές ή παθολογικές καταστάσεις.

⁷⁹ Βλ. ενδ. Αλεξανδρίδης Α. «Κάνναβις και κατάθλιψη», στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλάς Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα, 2004 σ. 141-153

⁸⁰ Rhodes, T; Stimson, GV; Moore, D; Bourgois, P. "Qualitative social research in addictions publishing: Creating an enabling journal environment". in *The International journal on drug policy*, 2010. pp.1-8

⁸¹ Ενδεικτικά UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, *World Drug Report*, Vienna 2016

⁸² Ενδεικτικά αναφέρουμε τον ειδικό ευρωπαϊκό δείκτη TDI, που προσπαθεί να συστηματοποιήσει τα εθνικά δεδομένα ζήτησης για θεραπεία, όπου περιγράφεται ενδεικτικά «Τα δεδομένα TDI συγκεντρώνονται σε εθνικό επίπεδο, συχνά ακολουθώντας μια μακρά διαδικασία από το κέντρο θεραπείας έως το περιφερειακό επίπεδο και από περιφερειακό σε εθνικό επίπεδο. Στη συνέχεια, τα δεδομένα διαβιβάζονται στο εθνικό κέντρο (NFP), τους εθνικούς οργανισμό που ορίζονται από κάθε κυβέρνηση ως υπεύθυνοι φορείς για την παροχή των πλέον ενημερωμένων διαθέσιμων πληροφοριών για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία.» p. 16

αυτοβιογραφία του σε μία προσπάθεια συνεκτικής συμπερίληψης ενός πριν και ενός μετά, που διαμεσολαβείται από το θεσμικό έλεγχο. Η συνοχή μίας προσωπικής ταυτότητας αναπλαισιώνεται μέσα στις αφηγηματικές προδιαγραφές που θέτουν οι προκατασκευασμένες ερωτήσεις ενός «ιστορικού χρήσης».⁸³ Προφανώς κάθε «πρώτη» φορά λοιπόν, θα οριστεί σαν σταθμός, εφόσον πρέπει να γεφυρωθεί μία συνέχεια εξαρτητικής διαδρομής, που αρχίζει και τελειώνει τη διήγησή της με μία ψυχότροπη ουσία. Η προσωπική εξάρτηση θα επιστρέφει και θα εφορμάται από την εφηβική περίοδο και ως τέτοια θα συστηματοποιεί τις αφηγήσεις της.

Η όποια μιντιακή υπεραπλουστευτική αναπαραγωγή λόγου για την ουσιοεξάρτηση ως εκ τούτου, θεμελιώνεται και τροφοδοτείται από πρωταρχικά προσδιορίζοντες θεσμικούς φορείς νοήματος, ή αλλιώς, από διαφορετικούς συλλογικούς εισηγητές των «ναρκωτικών» ως δημόσιου προβλήματος, δεν ξεκινάει από αυτή.⁸⁴ Μπορεί λοιπόν, η ταξινομητική τάση των Ευρωπαϊκών και διεθνικών ορισμών να εμπερικλείει μία δυναμική αποφόρτισης του θέματος από ηθικο-ιδεολογικές προσλαμβάνουσες, την ίδια στιγμή όμως, οι μεθοδολογικές τους διαδρομές τείνουν να συντηρούν την ομογενοποιητική τους διάχυση στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο και στις δημόσιες πολιτικές.

Η ασυνέχεια και η οριοθέτηση των μορφών χρήσης που εντοπίζεται στη βιβλιογραφία, συναντάται μεν σε πρόσφατες θεσμικές διατυπώσεις και τονίζεται η πιθανότητα μη εξαρτητικού αποτελέσματος από τη χρήση κάποιας ουσίας, έστω και παράνομης. Οι μορφές αυτές όμως, που οριοθετούνται ενδεικτικά στην ευκαιριακή, περιστασιακή, συστηματική και εξαρτητική χρήση,⁸⁵ ανάλογα με τη συχνότητα, τις περιστάσεις, τα κίνητρα, κι ένα πλήθος παραγόντων, τονίζουν στην πράξη κι έναν «σκοτεινό» αριθμό χρηστών που δεν εξαρτήθηκαν. Αυτοί που κατά πλειοψηφία αγνοούνται στις καταγραφές και στο μεθοδολογικό σχεδιασμό των επιστημονικών εργασιών.

Αγνώντας αναπόφευκτα και την πολλαπλότητα στο ρόλο και τα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων κοινωνικών δικτύων. Καθώς υπερεκπροσωπούνται οι περιγραφές για περιβάλλοντα που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο δρουν ενθαρρυντικά σε μία εξαρτητική πορεία χρήσης, χωρίς να συγκρίνονται με αποτρεπτικές τους εκδοχές μέσα από τις ασυνέχειές της. Δεν αντιλαμβανόμαστε τα κοινωνικά δίκτυα και τη δυναμική των ομάδων στο χάσις και την ηρωίνη για

EMCDDA, *Treatment demand indicator (TDI). Standard protocol 3.0. Guidelines for reporting data on people entering drug treatment in European countries* European Union, 2012 p.1-80, Για την Ελλάδα, το αρμόδιο ερευνητικό κέντρο είναι το ΕΚΤΕΠΝ.

⁸³ Για το αναδρομικό περιεχόμενο με τις πολλαπλές επιλογές συγκρότησης μίας προσωπικής ιστορικής συνέχειας μέσα από τη βιογραφική αφήγηση βλ. Giddens A. , *Modernity & Self-Identity. Self & society in the late modernity*, Polity UK 1991 p. 5, Bourdieu P. "The biographical illusion" in Gay D.P. , Evans J. & Redman P. *Identity: A reader*, Sage, London p. 299-305

⁸⁴ Κουκουτσάκη Α. , *Εικόνες Εγκλήματος*, Πλέθρον , Αθήνα 1999 σ. 13, Κουντούρη Φ. *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα. Θεωρητικές & Εμπειρικές προσεγγίσεις*, ΣΕΑΒ Αθήνα 2015, σ. 142-157

⁸⁵ Κουκουτσάκη Α. 2002, ο.π. σ. 71-72

παράδειγμα, αν δεν τα επεξεργαστούμε ως ισότιμες μεταβλητές, τόσο σε βιογραφικές αφηγήσεις εξάρτησης όσο και σε άλλες, π.χ. ευκαιριακών χρήσεων. Ο επιστημονικός λόγος για την εξάρτηση, όσο και να αποπειράται μία αναλυτική διασύνδεση με ευρύτερες κοινωνικές διαστάσεις, ανισότητες, εξουσιαστικές ιεραρχήσεις, προτείνοντας μάλιστα επιμέρους μοντέλα πολιτικής τους υπέρβασης, παραμένει μετέωρος στην πράξη. Περιχαράκωνει το πεδίο πρόληψης και θεραπείας σε «ατομικές» σχέσεις σώματος ή και «ψυχής» με την ουσία. Τα ειδικότερα φίλτρα κοινωνικής και πολιτικής δικτύωσης, είτε στη ζωή ενός εξαρτημένου ανθρώπου που προσπαθεί να ανταπεξέλθει σε μία θεραπεία ή έναν εγκλεισμό, είτε μίας τοπικής κοινότητας που «ανησυχεί» και αξιώνει επιστημονικές κατευθύνσεις, στην καλύτερη περίπτωση αποσιωπώνται αν δεν αγνοηθούν τελείως.

Μία κοινωνική διάσταση της εξάρτησης όμως, περιλαμβάνει διαδικασίες και περιεχόμενα διάρρηξης κοινωνικών σχέσεων και εγκαθίδρυσης νέων που προκρίνονται από κοινά ενδιαφέροντα, δίκτυα, αξίες, ιεραρχίες, νέους ρόλους. Η κοινωνική συνήθως αφομοιώνεται από τον ορισμό της ψυχικής εξάρτησης. Ή μοιάζει να «αιωρείται» ως εκτός τόπου και χρόνου, πραγματικότητα. Ένα παράδειγμα που θα αναφέρουμε, αφορά στην κλινική πράξη, όπως προκύπτει από την υποτροπή σε θεραπευτικές διαδικασίες. Δεδομένου ότι η κοινωνική όψη αναλύεται μέσα από διαστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού ή εξωτερικής «πίεσης» σχετιζόμενων με τη ζωή στη χρήση ομάδων,⁸⁶ η χαρτογράφηση της κοινωνικής δικτύωσης μετατίθεται μονίμως είτε εκτός θεσμικού χώρου είτε εκτός θεσμικού χρόνου διαχείρισης. Το άτομο υποτροπιάζει μετά τη φυλακή, ή μετά το πρόγραμμα, ή εκτός αυτών, ή το «παζαρεύει» στο μυαλό του κατά την παραμονή του σε μία κοινότητα, σε έναν εσωτερικό δικό του χώρο δηλαδή, πάλι εκτός τόπου. Κοινωνικές σχέσεις όμως, επαναλαμβανόμενα κοινωνικά δίκτυα μπορεί να διασταυρώνονται μέσα σε κοινούς χώρους επιτήρησης, θεραπείας κι εγκλεισμού. Για αυτό και τα αναλύουμε εδώ, στην ενότητα για τις ψυχοδραστικές ιδιότητες των ουσιών. Γιατί στους ορισμούς της εξάρτησης που αυτές κυριαρχούν είτε ως σωματικά είτε ως ψυχολογικά υποκατάστατα του ατόμου, οι επαναλαμβανόμενες συναναστροφές μπορεί να συνιστούν μία επί μέρους οντοπολογική εξάρτηση του είναι του, που υποτιμάται σε ατομική συναναστροφή με μία ουσία.⁸⁷ Η πολιτική διάσταση αποκτά σημαίνουσα σημασία στο βαθμό που ενισχύει ή αποδυναμώνει χωρικές εμβέλεις επαναλαμβανόμενων τέτοιων διασταυρώσεων.⁸⁸

Συνοψίζοντας λοιπόν, μία ήδη συνοπτική παρουσίαση των ψυχοδραστικών ιδιοτήτων, θα λέγαμε, ότι η διάκρισή τους καθίσταται περισσότερο αναγκαία για λόγους ανάλυσης των νοημάτων που αποδίδονται σε αυτές κι όχι τόσο για την ακρίβεια

⁸⁶ Είτε στο πλαίσιο μίας κοινωνικοπρονοιακής, είτε αντεγκληματικής δηλαδή προσλαμβάνουσας.

⁸⁷ Ο Deridda προσφέρει την έννοια της «οντοπολογίας» για να περιγράψει τη σύνδεση του είναι με τον τόπο, χώρο ή επικράτεια. Βλ. Μπάτλερ Τ. & Αθανασίου Α., *Απ-αλλοτρίωση. Η επιτελεστικότητα στο πολιτικό*, μετάφραση Κιουπκολής Α., Τόπος, Αθήνα 2016 σ. 36-37,

⁸⁸ Ένα απλό παράδειγμα, είναι ίδιοι άνθρωποι να συγχρωτίζονται σε ίδιες δομές, ή να πρέπει να συνυπάρχουν υποβάλλοντας δυσάρεστες εμπειρίες σχέσεων σε μία κοινή θεραπευτική βάση.

του περιεχομένου τους. Στην πραγματικότητα άλλωστε, είδος, τοξικότητα, ανοχή και εξάρτηση συνιστούν δυσδιάκριτες κατηγορίες που «θολώνουν» ακόμα περισσότερο αν τις διασυνδέσουμε με κοινωνικά εγγύτερες ή μακροκοινωνικές συνιστώσες χρήσης. Οι ψυχοδραστικές ιδιότητες των ουσιών, μας αφορούν βεβαίως στο βαθμό που διαμορφώνουν ευπαθείς συνθήκες διαβίωσης στους ανθρώπους και στα ζωτικά τους περιβάλλοντα. Μας αφορούν όμως και στο βαθμό που «φιλτράρονται» από θεσμικές θέσεις ισχύος της μίας ή της άλλης εκδοχής της. Ή ακόμα και «φιλτράρουν» χώρους ισχύος μέσα σε άξονες πολιτικού ανταγωνισμού.⁸⁹

3. Η κοινωνική και πολιτική ιστορία των ναρκωτικών

Η φαρμακολογική ιστορία των ψυχοτρόπων ουσιών μοιάζει με κάθε άλλου φαρμακευτικού σκευάσματος που ανακαλύπτεται και κυκλοφορεί στην αγορά. Οι ιδιότητες των φυτών αξιοποιούνται στην ιατρική, ή συνιστούν συστατικά παρασκευής άλλων φαρμάκων. Αφού εφαρμοστούν για κάποιο χρονικό διάστημα, ενδέχεται η επιστημονική κοινότητα να τα υποδεχτεί με ενθουσιασμό έως ότου θεωρηθεί ότι η χρήση τους δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από αυτά που καλείται να λύσει. Η διαφορά με τα «ναρκωτικά» έγκειται στη γενικότερη σταδιοδρομία τους, που υπερβαίνει τον ιατρικό αυτό κύκλο ανακάλυψης, δοκιμασίας, εφαρμογής, αντικατάστασης, έστω και εμπορικής κερδοσκοπίας. Έγκειται σε μία παράλληλη εδραίωση των ουσιών αυτών στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Για να το πούμε απλά, κάποιες ξεχωρίζουν και αποκτούν μία εξαιρετη δημοφιλία.

Πριν σταδιοδρομήσει το στίγμα του χρήστη, σταδιοδρομεί η ίδια η ουσία ως ξεχωριστό συστατικό τελετουργικών προδιαγραφών, συγκίνησης, ψυχαγωγίας, και εκτόνωσης. Είναι πράγματι κάποια θαυματουργική ευθεία επίδραση στον εγκέφαλο λοιπόν, που δημιουργεί έστω και με γνώση της βλάβης, ή με αυτοκαταστροφικές διαθέσεις, αισθήματα ευφορίας ή φυγής και για αυτό επιλέγεται; Δηλαδή αν ψάξουμε μες την ιστορία της ιατρικής δε θα συναντήσουμε ουσίες με παρόμοια δράση, και εξαρτητικά αποτελέσματα που τελικώς έμειναν στην αφάνεια; Δε θα διερευνήσουμε το θέμα σε αυτή την έκταση, το ερώτημα διατυπώνεται στο βαθμό που εγείρει μία ερευνητική περιέργεια προς περαιτέρω μελέτη. Αναρωτιόμαστε όμως εν ολίγοις, κατά πόσο διαμορφώνονται «ευκαιρίες σταδιοδρομίας» ενός φαρμάκου σε ναρκωτική ουσία. Και αυτές ενδεχομένως να μη μπορούμε να τις εντοπίσουμε σε μία ιατρική αλλά πολιτική ιστορία των ναρκωτικών.

⁸⁹ Για τον ανταγωνισμό του πολιτικού χώρου και τις κατευθύνσεις βλ. ενδ. Sartori G., *Parties and Party politics. A framework for analysis*, ECPR press, UK 2005 p. 289-311

3.1. Μία σύνοψη των πολιτισμικών και κοινωνικών χρήσεων στην ιστορία των «ναρκωτικών»

Η διεθνική ιστορία των ψυχοτρόπων ουσιών, δεν μπορεί να γειωθεί σε μία γενική ευθύγραμμη αφήγηση της χρήσης τους ως τέτοιες. Δεδομένου, ότι τελετουργίες επηρεασμού των αισθήσεων με τον πειραματισμό διαφόρων ουσιών και βοτάνων παρατίθενται σε πληθώρα ανθρωπολογικών ερευνών που διασχίζουν όλο το εύρος των ανθρώπινων κοινωνιών. Η ιστορία «των ναρκωτικών» εγγράφεται μέσα από τις ειδικότερες ιστορίες του ελέγχου τους.

Μπορούμε ωστόσο να συνοψίσουμε κυρίως έξι παράγοντες πολιτισμικής χρήσης ψυχοτρόπων ουσιών και βοτάνων από την αρχαιότητα. Ουσίες που λαμβάνονταν απευθείας από φυτικές ύλες, όπως η Μήκων η υπνοφόρος παπαρούνα από την οποία προέρχεται το όπιο, τα φύλλα κόκας στην οροσειρά των Άνδεων, η μεσκαλίνη από αυτοφυείς κάκτους κυρίως στο νοτιοδυτικό Τέξας και το Μεξικό, οι ποικιλίες της κάνναβης, η αιθανόλη που προκύπτει από τη ζύμωση φρουτώδων σακχάρων, χρησιμοποιούνταν για διάφορους σκοπούς ακόμα και από την προϊστορική περίοδο. Η ανακούφιση του σωματικού πόνου αναφέρεται μεταξύ των βασικών αιτιών λήψης. Από τα χειρόγραφα της Κίνας και της Ινδίας που σύστηναν την κάνναβη ως αναλγητικό σε μία σειρά ασθενειών, όπως η χολέρα, ο τέτανος, οι νευραλγίες, ακόμα και για τους πόνους της γέννας, έως τις εκτεταμένες ιατρικές χρήσεις οπιούχων αναλγητικών στην Αγγλία του δέκατου έβδομου αιώνα, η αντιμετώπιση του πόνου και της αρρώστιας εμφανίζεται ως βασικό κίνητρο.

Ομοίως και οι προσπάθειες τόνωσης της φυσικής αντοχής, με παραδείγματα από αυτόχθονες πληθυσμούς της Νότιας Αμερικής και της Αφρικής που χρησιμοποιούσαν φύλλα καπνού, κόκας, Χατ, κάνναβης για τέτοιους σκοπούς. Ισπανοί αποικιοκράτες μάλιστα, ενθαρρύνονταν στο μάσημα φύλλων κόκας από τους ντόπιους εργάτες στα ορυχεία καθώς αύξαναν τη φυσική αντοχή και μείωναν την όρεξη. Θρησκευτικές και τελετουργικές εκδηλώσεις αναφέρονται μεταξύ των κινήτρων. Παραδείγματα σαμανιστών, παγανιστικών, ινδουιστικών τελετουργιών, αυτόχθονες ομάδες στην Ινδία, τη Βόρεια και Νότια Αμερική, που χρησιμοποιούσαν μία σειρά ψυχοτρόπων φυτών, όπιο, κάνναβη,μανιτάρια, μεσκαλίνη από τους κάκτους πεγιότ, συμπεριλαμβάνοντάς τα σε διάφορα θρησκευτικά μυστήρια ως δώρα της φύσης και των θεών. Ακόμα και ως σημαινόμενο εθνικής ταυτότητας με διαφορετικές μυθολογικές ή πνευματιστικές ρίζες.⁹⁰ Μία τέταρτη κατηγορία εντοπίζεται στις διατροφικές συνήθειες και σε επιμέρους χρηστικούς λόγους καλλιέργειας. Οι σπόροι και το λάδι της κάνναβης, η οπιούχα παπαρούνα εμφανίζεται στις διατροφικές συνήθειες αγροτικών περιοχών στα Βαλκάνια, τη Νότια και κεντρική

⁹⁰ Βλ.. ενδ. Για τις διαφορετικές πολιτισμικές διασυνδέσεις της κόκας με τις «ρίζες» της εθνικής ταυτότητας στο Περού και τη Βραζιλία Henman R.A., « Κόκα και Κοκαΐνη: Ο ρόλος τους στις πολιτισμικές «παραδόσεις» στη Νότια Αμερική» στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991,σ. 68-83

Ασία, την Κίνα. Χρησιμοποιούνταν ωστόσο και ως πρώτη ύλη για σχοινί, χαρτί, ύφασμα. Οι ψυχαγωγικές χρήσεις και ο πειραματισμός συνιστούν μία επιμέρους κατηγορία, η οποία εμφανίζεται περισσότερο ως πρακτική των ελίτ, τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και σε πιο μοντέρνες κοινωνίες. Τα συνθετικά ναρκωτικά που παράγονται κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα διευρύνουν την ψυχαγωγική χρήση σε ένα βαθμό. Φαίνεται όμως να περιορίζεται σε κύκλους καλλιτεχνικών, μποέμ ή εναλλακτικών ομάδων αμφισβήτησης συμβατικών αξιών, όπου η χρήση ψυχοτρόπων σηματοδοτεί μία κοινωνική διακριτή συμπεριφορά.⁹¹

Προσεγγίσεις «αντικοινωνικής» ή «ταξικής» χρήσης δεν αναφέρονται μόνο στη Δύση του 19^{ου} αιώνα. Βότανα και φυτά εμφανίζονται να συσσωρεύουν στιγμές κοινωνικής έντασης, τόσο στην έκφραση διαφοροποιητικών στάσεων από τις κυρίαρχες, όσο και στην κατεύθυνση μίας επιτιθέμενης νομιμοποιητικής εξουσίας που στρέφεται απέναντι σε «κοινωνικούς εχθρούς». Ως τέτοιο συναντάται και το ευρωπαϊκό κυνήγι μαγισσών του 18^{ου} αιώνα με τον ακρωτηριασμό γυναικών ή τη θανάτωσή τους, να προέρχεται κατά ένα μέρος από τα ασύμβατα με την εκκλησιαστική εξουσία, οράματα που προκαλούσε η χρήση Μανδραγόρα, Υοσκύαμου, Ντατούρας. Η ευρεία διάδοση του αλκοόλ επίσης, αναφέρεται και ως μέσο υποδούλωσης των Ινδιάνων της Αμερικής και των ιθαγενών της Αυστραλίας από τους αποικιοκράτες.⁹² Στον Ισλαμικό ποτοαπαγορευτικό κόσμο, η κάνναβη κατέστη ένα ευφορικό μέσο ψυχαγωγίας, συμβατό με τους θρησκευτικούς κανόνες.⁹³

Οι ουσίες εν ολίγοις, διακινούνταν ελεύθερα, ενώ σε κάποιες στιγμές της ιστορίας ενδέχεται να λειτουργούσαν είτε συναινετικά είτε σε σύγκρουση με κυρίαρχες αξίες, χωρίς να υποστασιοποιούν αφ' εαυτού διακριτά σημειώματα ταυτότητας. Τέτοιου είδους κοινωνικούς συμβολισμούς της χρήσης θα τους διαβάσουμε εδώ, ως πρόσθετη, έβδομη κατηγορία, καθώς δεν έχουν ούτε χρηστικό, ούτε αμιγώς ψυχαγωγικό περιεχόμενο. Συναντώνται δε, σε κυρίαρχες αναφορές για τον 19^ο αιώνα που συχνά αποκαλείται αιώνας της απαγόρευσης αντί του 20^{ου}. Η πορεία της δυτικής εκβιομηχάνισης με τη συμφόρηση εργατικών μαζών στα αστικά κέντρα των ευρωπαϊκών μητροπόλεων, έλκουν την προσοχή τέτοιων αναφορών. Ο Ένγκελς αναδεικνύοντας το ζήτημα της στενότητας των κατοικιών για τους εργάτες θα αντιπαραβάλλει το μεθύσι ως αναπόφευκτο προϊόν δοσμένων, άθλιων, συνθηκών διαβίωσης, ενάντια στον ισχυρισμό για σπάταλες επιλογές των άστεγων εργαζομένων σε ταβέρνες και διασκεδάσεις.⁹⁴ Το σκάνδαλο στην Αγγλία για τη χορήγηση οπίου στα μωρά από τις εργάτριες μητέρες, θα αναγνωστεί εκ των υστέρων, είτε ως τεκμήριο

⁹¹ Buxton J., *The historical foundations of the narcotic drug control regime*, The World Bank Development Research Group, Macroeconomics and Growth team, UK 2008 p.3-5

⁹² Οικονομόπουλος Γ., «Ναρκωτικά και Πολιτική», στο *Τετράδια Πολιτικού Διαλόγου Έρευνας και Κριτικής*, τεύχος 7, Στοχαστής Αθήνα, Απρίλιος 1983 σ. 31-40, σ. 32-33

⁹³ Γρίβας Κ. *Ψυχοτρόπες Ουσίες. Κάνναβη, Μαριχουάνα, Χασίς*. 1993 σ. 2, διαθέσιμο και, <https://zikaggelos.files.wordpress.com/2013/09/cebacebbceb5ceaccebdcceb8ceb7cf82-ceb3cf81ceafceb2ceb1cf82-cf88cf85cf87cebf8cf84cf81cf8ccf80ceb5cf82-cebf8cf85cf83ceafceb5cf82.pdf>

⁹⁴ Ένγκελς Φ. [1872-1873], «Για το ζήτημα της κατοικίας», στο Μαρξ Κ. & Ένγκελς Φ, *Διαλεχτά Έργα*, τόμος πρώτος σ. 661- 770, σ.707

κοινωνικού ελέγχου που ασκήθηκε στην εργατική τάξη με όχημα τις ψυχοτρόπες ουσίες και την άνιση ορατότητα πρακτικών χρήσης τους. Είτε ως επίμονη προσπάθεια ταξικής ερμηνείας, γεγονότων που αφορούσαν νομοθετικές ανάγκες προστασίας ευάλωτων κατηγοριών όπως τα παιδιά, χωρίς να καταλήγουν σε ένα γενικευμένο έλεγχο ταξικής χειραγώγησης.⁹⁵ Ο 19^{ος} αιώνας, όπως και να 'χει, θεωρείται προπαρασκευαστικός του διεθνούς συστήματος ελέγχου που θα εδραιωθεί αργότερα.

Το όπιο προβάλλεται ως ιδεώδες πεδίο δυτικής διείσδυσης κι εμπορικών ευκαιριών στις ασιατικές αγορές και κυρίως αναχαίτισης της κινεζικής υπεροχής στις οικονομικές σχέσεις. Μιας και κατέστη σχεδόν το μοναδικό ανταλλάξιμο προϊόν απέναντι στην προσφορά μπαχαρικών και πολλών άλλων ειδών από την Κινεζική αυτοκρατορία.⁹⁶ Η εμφάνιση του καπνού το 17ο αιώνα διαφοροποίησε παραδοσιακές χρήσεις, ενώ το κάπνισμα του οπίου με καπνό από τη Βραζιλία, που φέρεται να πρωτοσυστήνουν οι Πορτογάλοι άποικοι,⁹⁷ γίνεται δημοφιλές στην Ασία και τις Ανατολικές Ινδίες. Δρόμοι και δίκτυα παραγωγής και διακίνησης διευκολύνονταν μέσα σε ένα περιβάλλον αποικιοκρατικό με τη βρετανική Ανατολική Ινδία να κυριαρχεί, έως και να μονοπωλεί τις εξαγωγές οπίου προς την Κίνα.⁹⁸ Το όπιο μαζί με τον καπνό και τη ζάχαρη θα καταστούν γεωργικοί στυλοβάτες του αποικιοκρατικού επεκτατισμού και της οικονομίας του.⁹⁹ Η Κίνα σταδιακά θα θεωρήσει το κάπνισμα του οπίου ηθική φασλότητα έως και σοβαρή απειλή, ενώ με τα αυτοκρατορικά διατάγματα του 1796 και 1799, θα προσπαθήσει να απαγορεύσει τις εισαγωγές και ανταλλαγές του. Ένα καινούριο δίκτυο «παικτών», λαθρεμπόρων, αξιωματούχων, διακινητών θα εμφανιστεί και έως το 1830 θα εκτοπίσει το ημι-νόμιμο εμπόριο καταστρατηγώντας τις κρατικές αρχές. Μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους άλλωστε, η διείσδυση ευρωπαϊκών και αμερικανικών εταιρειών στην κινεζική αγορά ενεργεί πιο επιθετικά και απογειώνεται με την κινεζική ήττα στους πολέμους του οπίου, που συνάμα με τις οικονομικές, διευθετούν και πολιτικά διαχειριστικές δυσκολίες μεταξύ αποικιών και δυτικών κυβερνήσεων. Μέχρι το τέλος του αιώνα, το όπιο εισβάλλει σε όλους τους τομείς της κινεζικής κοινωνίας αλλά και διεθνών εμπορικών συμφερόντων.¹⁰⁰

Από μόνη της η θέση της Κίνας στον διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό ωστόσο, δεν εξηγεί τα διαφορετικά κριτήρια ελέγχου των ουσιών και την ανάδειξή τους σε ζήτημα διεθνούς ανησυχίας τον 20^ο αιώνα. Ένα πλήθος παραγόντων με επίκεντρο τη δυτική εκβιομηχάνιση εμφανίζονται το 19^ο αιώνα να διαβαθμίζουν διαφορετικά

⁹⁵ Parssinen T.M. "Opium and the people: opiate use in nineteenth-century England" in *Cambridge Journals Medical History. An international Journal for the history of medicine and related sciences* 1982 Oct; 26(4): 458–462 US National Library of Medicine National Institutes of Health, p. 458-459

⁹⁶ Hobsbawm E.J., *Η εποχή των επαναστάσεων. 1789-1848*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης Αθήνα 1997 σ. 58

⁹⁷ Buxton J. 2008, ο.π. p. 6

⁹⁸ McAllister B. W , *Drug Diplomacy in the twentieth century. An international History*, Routledge, London and New York 2000, p. 10-12

⁹⁹ Berridge, V. *Illicit drugs and internationalism: the forgotten dimension*. Essay review. *Medical history*, 45 (2). London School of Hygiene & Tropical medicine 2001 pp. 282-288. , p. 283

¹⁰⁰ McAllister B. W, 2000 ο.π. p. 12-13

επίπεδα έντασης, διαμορφώνοντας ένα υπόβαθρο ελέγχου για δυνητικές βλάβες στη δημόσια υγεία από τη χρήση ουσιών. Η απομόνωση της μορφίνης από το όπιο το 1805, η σύνθεση της ηρωΐνης 70 χρόνια μετά, υπό την εμπορική κατοχύρωση της Γερμανικής εταιρείας Bayer, η διάκριση της κοκαΐνης, η έλευση της υποδόριας ένεσης, συνιστούν μερικές μόνο από τις τεχνολογικές, επιστημονικές και επιχειρησιακές εξελίξεις που διασταυρώνονται σε αυτή τη διαδρομή.¹⁰¹ Η ηρωΐνη εγκαινιάζεται ως το νέο αναλγητικό κι ενώ αποδεικνύεται μέσα σε μία δεκαετία κατά πολύ χειρότερο από τη μορφίνη, η Bayer διατηρεί το μονοπώλιο επίσημα μέχρι το 1923.¹⁰²

Η χρήση της κοκαΐνης από την άλλη, μέχρι τα μέσα του 1880, είναι περιορισμένη, παρόλο που φημίζεται η αναλγητική και τονωτική της δράση, κυρίως λόγω των δυσκολιών μεταφοράς από τις Άνδεις. Με την εξέλιξη των θαλάσσιων συγκοινωνιών δίνεται η δυνατότητα, φύλλα κόκας να μεταφερθούν στην Ευρώπη σχετικά φρέσκα. Για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας, οι φαρμακευτικές εταιρείες κατασκευάζουν συνεκτικές μορφές κοκαΐνης που περιέχουν επαρκή ποσότητα συστατικού. Ακολουθούν ιατρικές δημοσιεύσεις από αξιόπιστες ως επιστημονικές πηγές της εποχής, που προβάλλουν μεθόδους και αναλύσεις για κλινικές εφαρμογές. Μέσα στην έλλειψη νομοθεσίας, οι φαρμακευτικές εταιρείες τόνωσαν τη ζήτηση διαφημίζοντας την κοκαΐνη στους γιατρούς, σε ευρεσιτέχνες παραγωγούς και στο ευρύ κοινό. Η πανηγυρική υποδοχή της σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια της προσφερόμενης ποσότητας, αφενός εκτόξευσε τις τιμές, αφετέρου ενθάρρυνε περαιτέρω ανταγωνιστικές προσπάθειες χημικών και παραγωγών, ώστε να ανταποκριθούν στη ζήτηση, εκτοξεύοντας και την παραγωγή μόλις σε πέντε χρόνια. Τα κράτη ανέπτυσαν δασμολογικούς φραγμούς για να προστατεύσουν τις εσωτερικές βιομηχανίες αλλά η παραγωγική διάρθρωση και τα δίκτυα διανομής κατόρθωσαν να διασχίζουν τα εθνικά σύνορα. Η κοκαΐνη θεωρήθηκε εμβληματική μίας μοντέρνας, τεχνολογικής, διεθνούς πολιτικής οικονομίας και ως τέτοια φαίνεται περισσότερο να γοήτευσε τους γιατρούς. Καθώς, αναπαριστούσε μία πρόοδο που ενδυνάμωνε την εξειδικευμένη τεχνογνωσία τους.¹⁰³

Ο 19^{ος} αιώνας παραμένει ίσως η πιο σημαντική περίοδος ανάγνωσης του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου για τα ναρκωτικά, όχι γιατί επισφραγίζεται κάποια σημαίνουσα θεσμική εγγραφή για την παγκόσμια κοινότητα. Αλλά γιατί ενορχηστρώνονται οι ανταγωνιστικές θέσεις και οι σχέσεις ισχύος που θα εγγράψουν τις ανάγκες της. Σηματοδοτεί κι ένα πρώιμο πέρασμα από την πολιτισμική χρήση στον ιατρικό έλεγχο των ψυχοδραστικών ουσιών. Ωστόσο η περίοδος αυτή υπενθυμίζει ότι το αρχικό δημόσιο ενδιαφέρον για τα ναρκωτικά έλκεται από το εμπόριο και όχι τη χρήση τους ή τις ανησυχίες για τη δημόσια υγεία. Στις δυτικές κοινωνίες τουλάχιστον,

¹⁰¹ Buxton J., *The historical foundations of the narcotic drug control regime*, The World Bank Development Research Group, Macroeconomics and Growth team, UK 2008 p.3, Elvins M., *Anti-Drugs policies of the European Union. Transnational decision-making and the politics of expertise*. Palgrave Macmillan NY 2003 p. 26-28

¹⁰² Οικονομόπουλος Γ. 1983, ο.π. σ. 33

¹⁰³ McAllister B. W 2000, ο.π., p. 14-15

αυτές ακολουθούν μετά, και μάλιστα υπό το πλαίσιο ιατρικών αξιώσεων επαγγελματικής ιδιοποίησης των θεραπειών και του φαρμάκου, ενάντια σε αυτό-θεραπευτικές μεθόδους και ιδιοσκευάσματα που διατίθεντο ελεύθερα. Η ιατρική κοινότητα θα προσδώσει στον κρατικό έλεγχο μία πιο εφικτή στόχευση, διεκδικώντας αποκλειστικά δικαιώματα συνταγογράφησης «δυνατών» ουσιών, καθιστώντας συνάμα όποια άλλη μεμονωμένη θεραπευτική πρακτική, απειλή για τη δημόσια υγεία. Ακόμα και οι φαρμακοποιοί θα παραχωρήσουν παραδοσιακά τους προνόμια απέναντι σε αυτό το αναδυόμενο ιατρικό κατεστημένο, εφόσον τουλάχιστον εξασφάλιζαν αποκλειστικά δικαιώματα διανομής.¹⁰⁴

Η περαιτέρω ιατροποίηση της παρέκκλισης, η ιατρική και ψυχιατρική συμπερίληψη δηλαδή συμπεριφορών που έως τότε ενέπιπταν σε νομικές κατηγορίες ελέγχου, ευνοείται από το θετικιστικό πνεύμα της εποχής.¹⁰⁵ Και κάπως έτσι, η μη κλινική χρήση ουσιών, που μέχρι πρότινος δεν αποσπούσε κανένα ενδιαφέρον, θα παθολογικοποιηθεί, εστιάζοντας σε φυσικές ή ψυχικές προδιαθέσεις του υποκειμένου, ή ακόμα και στην ηθική κατάπτωση. Προς το τέλος του αιώνα δε, η αλλαγή που προβάλλεται στη σύνθεση των χρηστών θα τροφοδοτήσει ακόμη περισσότερο τέτοιες αντιλήψεις. Οι συνήθειες έως τότε συστηματικοί λήπτες ουσιών, όπως τραυματίες πολέμου, ή διάφοροι άλλοι νοσούντες, μεταβάλλονται σε μία επίσης περιθωριακή αλλά πιο «τρομακτική» ομάδα, νέων, αστικών περιοχών, συχνά μειονοτήτων που επιλέγουν τις ουσίες όχι για την ανακούφιση του σωματικού πόνου αλλά για ευχαρίστηση ή εκτόνωση και θα συσχετιστούν με ένα διαφαινόμενο έδαφος απόρριψης αστικών συμβάσεων.¹⁰⁶

Ή τουλάχιστον ως τέτοιες ίσως να μαγνήτιζαν τις δημόσιες ανησυχίες μίας νέας κοινωνικής απειλής. Ιδιαίτερα προς το τέλος ενός αιώνα επαναστατικών ρευμάτων στο εσωτερικό των αναδυόμενων κρατών και μαζικών εκροών ντόπιου πληθυσμού από τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές μητροπόλεις. Μέσα στη δεύτερη δηλαδή βιομηχανική εποχή διηπειρωτικής μετανάστευσης, με αυξημένες ευρωπαϊκές ροές προς την Αμερική και τρίτες αποικιοκρατούμενες ή μη χώρες.¹⁰⁷ Σε αυτή την πρώιμη περίοδο σύμπτωσης διεθνιστικών –εθνικιστικών τάσεων και δημοκρατικών διεκδικήσεων προωθούνται διάφοροι κυβερνητικοί περιορισμοί υπό το φόβο της αναρχίας και των εξεγέρσεων εντός των δυτικών συνόρων αλλά και αποκτούν μία πρώτη ορατότητα πολιτικές μετανάστευσης εντός των διεθνών σχέσεων.¹⁰⁸ Οι αποσπασματικές ρυθμίσεις που επιβάλλονται λοιπόν στις χρήσεις ψυχοτρόπων, όπως η απαγόρευση καπνίσματος οπίου το 1875 στο Σαν Φρανσίσκο, μπορεί να διαβαστούν

¹⁰⁴ Ο.π. p.17

¹⁰⁵ Κουκουτσάκη Α. 2002, ο.π. σ. 101.

¹⁰⁶ McAllister B. W 2000, ο.π., p 17

¹⁰⁷ Hobsbawm E.J., *Η εποχή του κεφαλαίου. 1848-1875*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης Αθήνα 1996 σ. 129-179, Massey S. D. "Patterns and Processes of International Migration in the 21st century", *Paper prepared for the Conference on African Migration in Comparative Perspective*, Johannesburg, South Africa, 4-7 June, 2003, p. 1-3

¹⁰⁸ Barnett. L. "Global governance and the evolution of the international refugee regime", *International Journal of Refugee Law* 14, 2/3, 2002, pp. 238- 262., p. 241,

ως ειδικότερα μέτρα ευρύτερων πολιτικών ελέγχου των συνόρων, μέσα κι έξω από αυτά. Η συγκεκριμένη απαγόρευση για παράδειγμα, είχε ως βασικούς αποδέκτες κινέζους μετανάστες που εργάζονταν στις σιδηροδρομικές γραμμές.¹⁰⁹ Και ένα τέτοιο μέτρο, πέρα από την όποια αποτελεσματικότητά του για την αποτροπή της χρήσης, δεν μπορεί να διερευνηθεί ανεξάρτητα από τα περιοριστικά μέτρα αποκλεισμού Ασιατών μεταναστών που τέθηκαν τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα από κυρίαρχους προορισμούς υποδοχής τους πριν, δηλαδή την Αμερική και την Αυστραλία.¹¹⁰

Διπλωματικές και πολιτικές «χρήσεις» των ψυχοδραστικών ουσιών θα μπορούσαν επίσης να ενταχθούν ως πρόσθετη κατηγορία αναγνώσεων της κοινωνικής και πολιτισμικής τους ιστορίας. Οι πρώτες απαγορεύσεις του οπίου με τις αντιναρκωτικές και ηθικές εκστρατείες άλλωστε, αναγιγνώσκονται και ως απαρχή μίας ευρύτερης εξωτερικής πολιτικής με κυρίαρχη των ΗΠΑ που επινοεί «ανθρωπιστικά» αίτια για την επιθετικότητά της.¹¹¹ Την αρχή ενός «πολέμου ενάντια στα ναρκωτικά», που το 1972 θα αρθρωθεί δια λόγου του προέδρου Νίξον, χωρίζοντας τεχνηέντως τον κόσμο σε δύο κατηγορίες χωρών παραγωγής και υποδοχής παράνομων ουσιών. Με το πρόσχημα της εθνικής ασφάλειας νομιμοποιούνται μιλιταριστικές επιχειρησιακές στρατηγικές στην Καραϊβική, το Μεξικό, που θα επεκταθούν το 1980 στην Κολομβία και το Περού, εδραιώνοντας τελικώς την αμερικανική παρουσία σε όλη τη Λατινική Αμερική, συντηρώντας σχήματα ευρωπαϊκού εκτοπισμού. Ένας πόλεμος που διεξάγεται και διπλωματικά, ασκώντας «πίεση» για κυβερνητικές συμμαχίες ενάντια σε υποδεικνυόμενα καρτέλ ναρκωτικών. Είτε αυτή η υποστήριξη εκφράζονταν με μία ήπια ενσωμάτωση του απαγορευτικού μοντέλου, είτε με τη διοχέτευση υλικών πόρων, διπλωματικών διευκολύνσεων, ακόμα και με άσκηση εσωτερικής βίας, εξαίρεσης δημοκρατικών δικαιωμάτων, ή ακόμα και την προσαρμογή σε διάφορα διακρατικά προγράμματα επιτήρησης, που θα εφαρμοστούν κυρίως από το 1990 και έπειτα. Ο πόλεμος για τα ναρκωτικά προσεγγίζεται και ως πάγια θέση στην ατζέντα ασφαλείας των ΗΠΑ που συντηρεί σταθερή την παρουσία της στη Βραζιλία και ευρύτερα τη Λατινική Αμερική ακόμα και μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, με μία μετατόπιση των εχθρών από τον «κομμουνιστή αντάρτη» στον «διακινητή ναρκωτικών.» Μέχρι και το 2001 βέβαια, όπου ο πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία θα συνδεθεί με τον πόλεμο ενάντια στα ναρκωτικά, συμπεριλαμβάνοντας ομάδες και ορισμούς υπό μία κοινή ομπρέλα αντιτρομοκρατικών στοχεύσεων.¹¹²

¹⁰⁹ Κουκουτσάκη 2002, ο.π. σ. 103,

¹¹⁰ McKeown A., "Global Migration, 1846–1970," *Journal of World History* 15, no. 2 (June 2004) 155–189, p. 158, McKeown A., "Regionalizing world migration", *International Review of Social History* 52, 1, 2007, pp. 134-142., p. 136-137

¹¹¹ Γρίβας Κ. 1999, ο.π., σ. 29

¹¹² Rodrigues T. *Drug-trafficking and the militarization of public safety in Mexico and Brazil: comparative perspectives*, p.1-9 διαθέσιμο στο <https://www.peaceportal.org/documents/130617663/130638395/Thiago+Rodrigues+Drug-trafficking+and+militarization.pdf/1cc80f10-4aa3-4d94-8bca-15026ce7a719>

Πρέπει να πούμε ότι παράλληλα με τους υπέρμαχους του απαγορευτικού συστήματος, αναδύονται και συνυπάρχουν αμυντικοί μηχανισμοί και θέσεις εναντίον του σε μία κοινή χρονική αφετηρία του 19^{ου} αιώνα. Η εμπορική δραστηριότητα κεντρίζει ένα ενδιαφέρον και από αυτή την πλευρά, καθώς εμφανίζονται θέσεις που εναντιώνονται στον περιορισμό των εξαγωγών οπίου από την Ινδία στην Κίνα. Τα επιχειρήματα που διατρέχουν την υπερασπιστική γραμμή φέρονται να συγκλίνουν τόσο εντός, όσο και εκτός συνόρων. Κάποια εστιάζουν στην υπερβολική αποτίμηση των αρνητικών αποτελεσμάτων του οπίου, σε ποιοτικότερες συνθήκες διαβίωσης για ορισμένους χρήστες, στη πολιτισμική διαφορετικότητα που ενδέχεται να διαφοροποιεί και τις επιδράσεις. Τόσο οι υπέρμαχοι ενός ελεγκτικού πλαισίου όσο και κατεστημένων τότε συνθηκών, δε συνιστούσαν ομοιογενείς ομάδες. Διακρίνονταν από διαφορετικά χαρακτηριστικά, κίνητρα, και πολλές φορές και ιδεολογικές καταβολές.¹¹³

4. Η πολιτική ανάδυση του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου για τα ναρκωτικά.

Η ανάγνωση του διεθνούς πλαισίου ρύθμισης για τα ναρκωτικά, θεωρείται πλέον προαπαιτούμενο για την κατανόηση της πολιτικής τους ιστορίας. Καθώς αξιώνει την ανάλυση ενός συσχετισμού ενδοκρατικών και διακρατικών δυνάμεων που διαμορφώνουν κυρίαρχες συνισταμένες δημόσιων πολιτικών και θεσμικής πλαισίωσης. Τα ναρκωτικά ως προς αυτό βρίσκονται στο ενδιάμεσο «εθνικών» - «διεθνικών» συννοριακών γραμμών προσδιορισμού και θεσμοποίησης. Για αυτό και μελετώνται τόσο μέσα σε ένα ευρύτερο *corpus* διεθνών σχέσεων, όσο και στην εξειδίκευση εθνικών ιδιαιτεροτήτων που διαφοροποιούν τις κοινωνικές τους εγγραφές.¹¹⁴ Μία διεθνικής εμβέλειας ανάγνωση στέκεται στις διπλωματικές τους διαδρομές. Στις «στιγμές» εκείνες δηλαδή, που τα ναρκωτικά θεματοποιούνται ως ζήτημα διπλωματικής ενασχόλησης, συμπεριλαμβάνονται στη διεθνή πολιτική ατζέντα και απασχολούν το διάλογο αξιωματούχων και διπλωματών. Ο βαθμός διείσδυσης σε αυτό το διπλωματικό τοπίο, αντανακλά και μία πρώτη γενική περιοδολόγηση που περιλαμβάνει κυρίαρχες τάσεις ενός δυαδικού συσχετισμού απαγόρευσης και νομιμότητας.

Μέχρι το 1920, συγκροτείται η αφετηριακή κινηματική δομή ρύθμισης του εμπορίου των ναρκωτικών, αρκετά επαρκής ώστε να εισέλθει ως μόνιμη φιγούρα στο διεθνή λόγο. Στην περίοδο του μεσοπολέμου, μεταξύ 1920 -1931 τείνουν να διαμορφώνονται βασικοί κανόνες και δομές του διεθνούς ελεγκτικού καθεστώτος των ναρκωτικών με «εύθραυστους» συμβιβασμούς μεταξύ «υπέρμαχων» και

Villa R.D., Rodrigues T. & Bastos C.F., "South America in the Post-Cold War Era: war on drugs and the reshaping of US security agenda" in *Esc Guerra Naval*, Rio de Janeiro, v. 21, n. 1, p. 33 – 61, jan./jun. 2015 p. 33-61, Boville B. *The Cocaine War in Context: Drugs and Politics*, Algora 2004, p. 111

¹¹³ McAllister B. W 2000, ο.π., σ.22

¹¹⁴ Tsiganou I., *Law making on drugs and politics in Greece*, EKKE, Athens 2003 p. 13-14

«αντιμαχόμενων» του εμπορικού και καταναλωτικού ελέγχου τους. Είναι η περίοδος που αρχίζουν να διακρίνονται με περισσότερη διαύγεια κυρίαρχες ομάδες εμπλεκομένων, αναδεικνύονται δηλαδή εμφανείς θεσμικοί «παίκτες». Η δεκαετία του '30 είναι εμβληματική ως προς τις διπλωματικές προσπάθειες για την επιβίωση του ρυθμιστικού μηχανισμού από τις καταστροφές του πολέμου. Αλλά και την πρόοδο που τελικώς σημειώνει μεταπολεμικά, μέχρι και την κατάρρευση προσπαθειών αυστηροποίησής του σε διεθνή βάση μετά το 1945. Μία ρευστή κατάσταση αδιεξόδων μέσα στη διεθνή κοινότητα της «απαγορευτικής» πολιτικής, συνεχίζει και φαίνεται να απογειώνεται το 1961 με την ενιαία σύμβαση περί ναρκωτικών. Από τότε έως και το 2000, οι αναγνώσεις προσανατολίζονται σε μία έκρηξη ζήτησης και παράνομης διακίνησης που εμφανίζεται να ανανεώνει την προσοχή προς εναλλακτικές στρατηγικές αντιμετώπισης, χωρίς ωστόσο να αποδυναμώνει αισθητά τις προσλαμβάνουσες της απαγόρευσης. Έκτοτε αποκρυσταλλώνονται οι γραφειοκρατικοί μηχανισμοί και εναλλάσσονται οι πολιτικές απαντήσεις σε ένα μεταβαλλόμενο διεθνές τοπίο.¹¹⁵

4.1. Η πρώτη διπλωματική περίοδος.

Το συνέδριο στη Σαγκάη το 1909 και η μετέπειτα διεύρυνση κι επισφράγιση των εργασιών του από τη Διεθνή Σύμβαση του Οπίου που θα ψηφιστεί στη Χάγη, αναγιγνώνσκονται ως πρώτες εγγραφές του διεθνιστικού ρυθμιστικού καθεστώτος για τα ναρκωτικά. Ωστόσο, η δεκαετής συμφωνία του 1907 μεταξύ Κίνας και Μ. Βρετανίας για αμοιβαία μείωση του ετήσιου εμπορίου οπίου κατά 10%, με την ηγεμονική επιτήρηση της δεύτερης, θα θεωρηθεί ένα “success story” ελεγκτικού μηχανισμού στο οποίο θα επανέρχονται οι υπερασπιστές του αντλώντας επιχειρήματα και ανατροφοδότηση.¹¹⁶

Η ανάμειξη των Η.Π.Α στο διεθνή προβληματισμό για τα ναρκωτικά εμφανίζεται συγχρόνως καθυστερημένη και ορμητική. Ενεργοποιείται σχετικά αργά, ίσως λόγω μειωμένου ενδιαφέροντος για μία εμπορική δραστηριότητα στην οποία δεν συμμετείχε ιδιαίτερα, παρά μόνο φιλοδοξώντας τον περιορισμό της. Στο εσωτερικό τους, ο συνταγματικός διαχωρισμός θα δυσχέραινε κάθε ομοσπονδιακή προσπάθεια ρύθμισης, εφόσον τα όποια μέτρα διαθεσιμότητας ουσιών συστήνονταν μεμονωμένα από την εκάστοτε πολιτεία. Η μορφή και το όπιο δε, ήταν ιδιαίτερος δημοφιλής κυρίως σε στρατιώτες αλλά και γυναίκες της μεσαίας τάξης για διάφορα προβλήματα, όπως κατάθλιψη, γυναικολογικές μολύνσεις ακόμα και νυμφομανία. Η ιατρική άλλωστε, σε αυτό το σημείο της ιστορίας εγχαράσσει σε κάθε σωματικό φαινόμενο ένα νέο σύστημα υγιεινής και φόβου ασθένειας πάνω σε παλιότερα χνάρια αμαρτίας

¹¹⁵ McAllister B. W , *Drug Diplomacy in the twentieth century. An international History*, Routledge, London and New York 2000 p. 1-6

¹¹⁶ Ο.π. 24-26

και χριστιανικής ενοχής.¹¹⁷ Οι ψυχοτρόπες ουσίες ενδεχομένως, διασταυρώνονταν με τη δημόσια ανησυχία και την εκάστοτε κρατική ηθική, όταν ξέφευγαν ορατά από τη συλλογική οικονομία του σώματος, παράγοντας περιττές σωματικές «δαπάνες» ατομικών απολαύσεων. Στις ΗΠΑ λοιπόν, το αλκοόλ περισσότερο από τις υπόλοιπες ουσίες διαμόρφωνε πιο πιεστικές συνθήκες και Χριστιανικά λόμπι απαγορεύσεων με τον πολλαπλασιασμό των *saloon bar* και τη σύνδεσή τους με την ανηθικότητα.¹¹⁸ Τα οπιούχα μπορεί να συνιστούσαν ένα πρόσφορο εργαλείο οριοθέτησης ενός μετανάστη «ξένου», η «μέση καρδιά» της αμερικανικής κοινωνίας όμως, φαίνεται να χτυπούσε πιο έντονα για το «μεθύσι» του ποτού, διαγράφοντας ισχυρές πηγές ισχύος σε κινήματα εγκράτειας και ηθικών σταυροφοριών.

Ορμητική χαρακτηρίστηκε η αφετηριακή της ανάμειξη, καθώς εισέρχεται με μια ηγετική φόρα, κατόπιν ανάληψης των Φιλιππίνων, του Πουέρτο Ρίκο και της Κούβας από τον Αμερικανικό – Ισπανικό πόλεμο του 1898, που την εισάγει αυτόματα στους ασιατικούς δρόμους εμπορίου του οπίου και τα ζητήματα που εγείρει. Υπό την κυριαρχική φυσιολογία του Μπίσοπ Μπρεντ, έναν αγγλικανό καναδό Υπουργό που είχε υπηρετήσει ως επίσκοπος στις Φιλιππίνες αλλά και την ευρύτερη χριστιανο - ιεραποστολική επίδραση, εφαρμόζει μια πολιτική καταστολής στη χώρα που τερματίζει τις παραδοσιακές μη ιατρικές χρήσεις του οπίου. Σε αντίστιξη βέβαια, με τον προσανατολισμό της Βρετανικής παρουσίας στους αντίστοιχους εμπορικούς δρόμους της Ινδίας. Αποστέλλει διεθνή πρόσκληση δε, για σύσκεψη σε σχέση με το θέμα του οπίου, την ίδια περίοδο που λαμβάνουν χώρα οι εργασίες της δεκαετούς συμφωνίας.¹¹⁹

Το πρώτο διεθνές Συνέδριο για τα ναρκωτικά λοιπόν διενεργείται στη Σαγκάη, με δώδεκα συμμετοχές, ανάμεσά τους ηγεμονικές αποικιακές δυνάμεις. Δεν καταλήγει μεν σε μια δεσμευτική συνθήκη για τα μέλη, καθώς θα συμφωνήσουν σε μία αρχική ανάγκη περιοριστικής ρύθμισης της μη ιατρικής χρήσης του οπίου. Θα εμπνεύσει όμως το υπόδειγμα όλων των επόμενων συναντήσεων και θα φιλοξενήσει αντικρουόμενες διεθνικές θέσεις που θα διατηρηθούν για τις επόμενες δεκαετίες. Οι Η.Π.Α. εκεί αξιώνουν μια πλήρως ελεγκτική εμπορική πολιτική, η οποία, τηρουμένων των αναλογιών, προϋπέθετε ελάχιστες παραχωρήσεις από την πλευρά της, σε σχέση με τις ανατρεπτικές θεσμικές και κοινωνικές αλλαγές που απαιτούσε από τα υπόλοιπα μέλη. Η Ιταλία θα αιτηθεί έναν διεθνή έλεγχο για το χασίς και τη μαριχουάνα, εκφράζοντας την αδυναμία της να συγκρατήσει ένα βαθιά εδραιωμένο εμπόριο στις Αφρικανικές τις κτήσεις. Η Ρωσία αντιτίθετο σε περιορισμούς στην παραγωγή της παπαρούνας, καθώς το φυτό σε εκείνες τις περιοχές καλλιεργούνταν για το λάδι και τους σπόρους του. Η Γαλλία αρνήθηκε να εισάγει αλλαγές στην εθνική της νομοθεσία. Η Τουρκία, ομοίως με την Ελβετία, αρνήθηκαν γενικά να συμμετάσχουν υπό

¹¹⁷ Muchembled R., *Ο οργανισμός και η Δύση. Ιστορία της σαρκικής απόλαυσης από τον 16^ο αιώνα έως την εποχή μας*, Μεταίχμιο Αθήνα 2007 σ. 230-233

¹¹⁸ Buxton J., 2008, ο.π. p. 8-9

¹¹⁹ Buxton J. 2008, ο.π. p. 10, McAllister B. W 2000, ο.π., p. 28,

οποιοσδήποτε όρους. Η Πορτογαλία θα έθιγε το εμπόριο οπίου στο Μακάου, εφόσον όλες οι κυβερνήσεις παριστάμενες και μη, συμφωνούσαν να πράξουν το ίδιο. Η Βρετανία επέμενε για τον έλεγχο σε συνθετικά ναρκωτικά, όπως ηρωίνη, κοκαΐνη, μορφίνη έχοντας απέναντί της προφανώς χώρες με έδρες φαρμακοβιομηχανιών, όπως η Γερμανία, η Ολλανδία, και σε επόμενες συναντήσεις την Ελβετία. Έχει ενδιαφέρον, ότι όσες εμφάνιζαν υψηλά ποσοστά οπιούχας κατανάλωσης, όπως οι αποικίες της νοτιοανατολικής Ασίας και της Ινδονησίας ανησυχούσαν για την έκρηξη της παράνομης διακίνησης, με τους περιορισμούς του νόμιμου εμπορίου, θεωρώντας ανώριμη κι επικίνδυνη μία τέτοια πρακτική.¹²⁰

Παρόμοιες θέσεις θα επαναληφθούν τρία χρόνια μετά, στη Διεθνή διάσκεψη που θα διενεργηθεί στη Χάγη, υπό την πρωτοβουλία πάλι των ΗΠΑ, καταλήγοντας αυτή τη φορά στην πρώτη διεθνή σύμβαση για τα ναρκωτικά. Η σύμβαση αποτελείται από έξι κεφάλαια, στα δύο πρώτα περιλαμβάνονται περιορισμοί στην εμπορική διακίνηση, την παραγωγή αλλά και την εξαγωγική δραστηριότητα του παρασκευασμένου οπίου. Η σύμβαση επεκτείνεται σε περιορισμούς σε συνθετικά ναρκωτικά για μη κλινικές εφαρμογές. Προβλέπει ειδικότερα μέτρα ενάντια στη διακίνηση σε κινεζικά εδάφη, καλώντας στο τέλος τις μη συμμετέχουσες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, προς επικύρωσή της. Η Ολλανδία δε, επιφορτίζεται να συντονίσει επικοινωνιακά τις εργασίες.¹²¹ Η Γερμανική πλευρά με την υποστήριξη της Γαλλίας, επέμεινε ότι ακόμα και χώρες με αμελητέα παραγωγή ή κατανάλωση, τριάντα τέσσερις στο σύνολο, θα έπρεπε να επικυρώσουν τη σύμβαση πριν τεθεί σε ισχύ. Αρνούμενη την όποια μερική εφαρμογή της, άνευ ομόφωνης συμμετοχής. Ο πόλεμος ωστόσο, ανέβαλε την ενεργοποίησή της έως το 1920, όπου την επαναφέρει μέσω της συνθήκης των Βερσαλλιών. Έως τότε, είχε μόλις επικυρωθεί από οκτώ αποστολές.¹²²

Πρόκειται για τη στιγμή εκείνη, που η Ελλάδα εισάγεται ως «παίκτης» στο διπλωματικό τοπίο για το εμπόριο οπίου, μορφίνης, συνθετικών ναρκωτικών, ουσιών δηλαδή που θα σταδιοδρομήσουν ως «σκληρά» ναρκωτικά. Γιατί έως τότε, διαγράφει μία ελληνική ιδιαιτερότητα απαγόρευσης, που ξεκινά από την κάνναβη. Το Ελληνικό κράτος εμφανίζεται περιέργως, να απαγορεύει πρώτα την κάνναβη σε αντίθεση με όλο τον υπόλοιπο κόσμο. Η διεθνή της ιδιαιτερότητα αναγιγνώσκεται στον καμβά των ελληνο-αιγυπτιακών σχέσεων στα σημεία τομής τριών κυρίαρχων επιδιώξεων. Τις ανάγκες προστασίας της Ελληνικής αιγυπτιακής κοινότητας και της εμπορικής δραστηριότητας από την πλευρά του ελληνικού κράτους. Τις ανάγκες αυτονόμησης της αιγυπτιακής πλευράς από τους δασμολογικούς φραγμούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Και την από κοινού διπλωματική αξιοποίηση των δύο, ως στρατηγικά

¹²⁰ McAllister B. W 2000, ο.π 31-33

¹²¹ International Opium Convention signed at the Hague, JANUARY 23, 1912, <https://web.archive.org/web/20050125000432/http://www.tc.edu/centers/cifas/drugsandsociety/background/OpiumConvention.html>

¹²² Berridge V. "The art of medicine Drugs, alcohol, and the First World War" <http://www.thelancet.com/Vol 384 November 22, 2014, 1840-1841>

πεδία Βρετανικής επιρροής που θα ενίσχυαν τη γεωπολιτική της τοποθέτηση.¹²³ Η διώρυγα του Σουέζ ως γνωστό συνιστούσε ήδη ένα προνομιούχο πεδίο Αγγλογαλλικής ισχύος κι εντάσεων.

Η Ελληνοαιγυπτιακή εμπορική συμφωνία διενεργείται σε δύο φάσεις, από την πρώτη επικύρωση του 1884 μέχρι και την ανανέωσή της το 1895. Η συμφωνία φέρεται να σχεδιάστηκε από τη Βρετανική πλευρά ως το θεσμικό «εργαλείο» που θα δημιουργούσε ένα υποδειγματικό προηγούμενο μακροπρόθεσμης εμπορικής και πολιτικής διεύθυνσης. Υπό αυτό το πρίσμα, η Ελλάδα θεωρήθηκε ιδανική για ένα πρώτο άνοιγμα συμφωνιών, που θα παρέκαμπταν τα Οθωμανικά δασμολογικά εμπόδια, χωρίς ωστόσο να διακινδυνεύουν τις βρετανικές διπλωματικές σχέσεις με την Τουρκία. Ιδανική τόσο ως χώρα Βρετανικής επιρροής, όσο και παραγωγικών δυνατοτήτων εξαγωγής καπνού, διευκολύνοντας τις διαπραγματεύσεις μέσα από τα αμοιβαία οφέλη που υπόσχονταν στους συμβαλλόμενους. Η σύμβαση προέβλεπε ευνοϊκές ρυθμίσεις για το ελληνικό εμπόριο καπνού και υπογράφηκε κατόπιν δύο ελληνικών παραχωρήσεων. Αφενός την απαγόρευση του ελληνικού εμπορίου χασίς στην Αίγυπτο, αφετέρου τη δυνατότητα ελέγχου των Ελληνικών φορτίων από τις αιγυπτιακές αρχές, όποτε το έκριναν απαραίτητο, με μία εγκριτική ροή από την Ελληνική κυβέρνηση στο προξενείο μεν, που δε θα επιβράδυνε όμως τις ενέργειες των αιγυπτιακών αρχών. Η απαγόρευση του χασίς συνιστά κυρίως αιγυπτιακή επιλογή, καθώς τίθετο σε όλες τις διμερείς της συμφωνίες, υπό την τεκμηρίωση της εξαιρετικής βλαπτικότητας της ουσίας για τον ντόπιο πληθυσμό. Η επιμονή της αιγυπτιακής πλευράς άλλοτε θα διαβαστεί ως παρανόηση σε σχέση με τις ιδιότητες του φυτού, άλλοτε ως πολιτική σκοπιμότητα.¹²⁴ Υπό το πρίσμα μίας γαλλικής επιρροής για παράδειγμα, περιορισμού της χρήσης κάνναβης στους στρατιώτες τους που θα τους αποσπούσε από τις αποικιοκρατικές τους αποστολές.¹²⁵

Όπως και να 'χει, η συμφωνία επικυρώνεται στην ελληνική βουλή, με μία ρητορική υπερ-προβολής των «δυνατών» εμπορικών σημείων της, ως μέσο εξισορρόπησης δυνητικών αντιδράσεων. Η αντιπολιτευτική ωστόσο θα προκύψει από εκπρόσωπο της Αρκαδίας, σχετικά με την απαγόρευση του χασίς, προτείνοντας την επέκταση της καλλιέργειας και διανομής κάνναβης, μιας που μαζί με τον καπνό αποτελούσαν δημοφιλή γεωργικά προϊόντα. Η κυβερνητική απάντηση του Τρικούπη καθίσταται ενδιαφέρουσα στο βαθμό που εμφανίζεται να υιοθετεί το αιγυπτιακό επιχείρημα. Διατυπώνει ένα ενδεχόμενο ηθικής, διεθνούς στιγματισμού της Ελλάδας από τον υπόλοιπο πολιτισμένο κόσμο, για τον πλουτισμό της εις βάρος του

¹²³ Tsiganou I., *Law making on drugs and politics in Greece*, ΕΚΚΕ, Athens 2003 p. 39, Υφαντής Δ., *Η χρήση τοξικών ουσιών στην Ελλάδα μέσα από το Ρεμπέτικο Τραγούδι. 1920 -1940*, διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών τμήμα Κοινωνιολογίας, 2012, σ. 45-46

¹²⁴ Tsiganou I. ο.π., σ. 29-46

¹²⁵ Οικονομόπουλου Α.Γ. «Η εγκληματοποίηση της κάνναβης και άλλων ναρκωτικών στην Ελλάδα» στο », στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991 σ. 163-168, σ.164

αιγυπτιακού πληθυσμού. Ανάλογο με της Μ. Βρετανίας για τις εξαγωγές οπίου στην Κίνα. Κάτι βέβαια, που έως τότε δε φαίνεται να απασχολούσε το δημόσιο λόγο. Η διεθνής «φήμη» της Ελλάδας εκείνη την περίοδο ωστόσο, ενδιέφερε συλλήβδην την πολιτική ζωή και συνιστούσε συλλογική στόχευση. Η όποια επίκλησή της λοιπόν δεν θα περνούσε απαρατήρητη. Τα ζητήματα επανέρχονται με μεγαλύτερη ένταση το 1890, κατά την επαναδιαπραγμάτευση των όρων της συμφωνίας για τις ανάγκες ανανέωσής της. Η αιγυπτιακή πλευρά αξιώνει περαιτέρω παραχωρήσεις και η Ελληνική χάνει το ενδιαφέρον της για μία συμφωνία που μάλιστα θα εξέθετε την ελληνική ναυτιλία έναντι της βρετανικής και της αυστριακής.¹²⁶ Μεσολαβεί λοιπόν ένα κενό, λήξης της σύμβασης, κατά την οποία η ελληνική κυβέρνηση του Δηλιγιάννη πλέον, επανέρχεται στην πρότερη, προ διμερούς συμφωνίας κατάσταση.

Η πίεση που ασκείται περιλαμβάνει μέτρα για το εμπόριο του καπνού από την αιγυπτιακή πλευρά, ωστόσο τα ζωτικά επίδικα τίθεντο σε επίπεδο διακρατικών ζητημάτων που υπερέβαιναν τις διμερείς διαπραγματεύσεις. Η «παράνομη» διακίνηση χασίς, και η ένταση ελέγχου στα ελληνικά πλοία με κατάσχεση και καταστροφή των εμπορευμάτων, θα αποτελέσει ύστατο διαπραγματευτικό χαρτί για την ανανέωση της σύμβασης. Παρόλο που για την ελληνική πλευρά η δικαιοδοσία του ελέγχου είχε απονομιμοποιηθεί με τη λήξη της, ομοίως και οι όροι περί παράνομου εμπορίου χασίς. Υπό βρετανική πίεση και την διαπραγματευτική ελληνική αδυναμία της μέσα σε καθεστώς πτώχευσης, η σύμβαση υπογράφεται το 1895, διατηρώντας το εμπόριο του καπνού ως είχε, ομοίως και τις απαγορεύσεις του χασίς. Σπείρει δε, έναν «πόλεμο» αντιθέσεων στο εσωτερικό, μεταξύ των ευνοημένων και μη, παραγωγών καπνού, κάνναβης, αλκοόλ. Ακόμη μία φορά λοιπόν, η βλαπτικότητα του χασίς θα αξιοποιηθεί ως νομιμοποιητικός λόγος επικύρωσης της συμφωνίας. Ο ζήλος των ελεγκτικών αιγυπτιακών αρχών επίσης, θα αναγνωστεί είτε ως εμπορική καταστροφή φορτίων, είτε απαξιωτικά για ελληνική διακίνηση κάνναβης. Κάποιες δικαστικές αποφάσεις ωστόσο, σχετικά με την ενδιάμεση περίοδο μέχρι την ανανέωση της συμφωνίας, θα δικαιώσουν καταγγέλλοντες του ελληνικού κράτους, για τις κυβερνητικές εγκρίσεις καταστροφής που εστάλησαν μέσω του ελληνικού προξενείου. Το κατά πόσο το εμπόριο κάνναβης από την Ελλάδα στην Αίγυπτο, θα είχε αποκτήσει τόση ορατότητα και σημασία αν είχε ανανεωθεί αμέσως η διμερής συμφωνία είναι ένα ερώτημα που παραμένει. Όπως επίσης, και κατά πόσο θα είχε αρθρωθεί ως επιχείρημα εξ αρχής, αν είχαν διευθετηθεί τα πολιτικά ζητήματα που απασχολούσαν την Αίγυπτο, την Ελλάδα και τις ηγεμονικές δυνάμεις.¹²⁷

Η σύμβαση της Χάγης λοιπόν για τα ναρκωτικά επαναφέρει ερωτήματα «ουσίας». Αυτή τη φορά οπιούχας. Μέχρι τότε η επαφή του νεοσύστατου ακόμα ελληνικού κράτους με το όπιο διασταυρώνονταν συνήθως στο λιμάνι της Σύρου για εμπορικές ανάγκες ενδο-γεωγραφικών μεταφορών του, ή εισαγωγές μικρών ποσοτήτων για ιατρικές χρήσεις. Η περίοδος υπογραφής της συγκεκριμένης Σύμβασης

¹²⁶ Tsiganou I. Ο.π. σ. 52-62

¹²⁷ Ο.π. 63- 70

όμως, έρχεται με τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων που αναδεικνύει μια υπολογίσιμη ελληνική δυναμική στη Μεσόγειο, διατηρείται βέβαια ως σφαίρα επιρροής των ηγεμονικών παικτών, υπό βρετανικό πρόσχημο. Κυρίως, βρισκόταν σε μία διαδικασία προσάρτησης νέων εδαφών, δη της Μακεδονίας. Επρόκειτο για μία περιοχή εκτεταμένης καλλιέργειας παπαρούνας που είχε αναπτυχθεί από το 1860 από την Οθωμανική επικράτεια και διαχωρίζονταν μεταξύ της Σερβίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας. Η παπαρούνα παράγονταν σε ποιότητα ανταγωνιστική και τροφοδοτούσε διάφορες ανάγκες παρασκευής φαρμάκων, κατανάλωσης αλλά και χρηστικών εφαρμογών του λαδιού και των σπόρων της για χρωματιστό νερό, γυάλινες αποχρώσεις, για λαμπτήρες, ακόμα και ως διατροφικό συστατικό.¹²⁸ Κατά την προσάρτηση των εδαφών της, το ελληνικό κράτος εξέταζε δυνατότητες επέκτασης και αξιοποίησης της παραγωγής και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Η απουσία από την κύρωση της σύμβασης, χωρών κλειδιά στο διεθνές εμπόριο οπίου, έθιγε τα συμφέροντα όσων μονομερώς δεσμεύονταν με την υπογραφή τους, ανάμεσά τους η Αγγλία και η Ολλανδία. Η αποδοχή άλλωστε και των τριάντα τεσσάρων χωρών που έθετε η Γερμανία ως προαπαιτούμενο συμμετοχής της συνιστούσε μία πιεστική εκκρεμότητα. Ήταν αναμενόμενες λοιπόν οι προσπάθειες επιρροής στην ελληνική βενιζελική κυβέρνηση για συμμετοχή σε αυτό το «ανθρωπιστικό» διεθνές σχέδιο συνεργασίας, όπως και η επιμέρους προετοιμασία εναλλακτικών διπλωματικών μεθόδων σε περίπτωση απόρριψης.

Η ελληνική πλευρά αρχικά συμφώνησε στην αποδοχή αλλά υπό όρους, διατυπώνοντας την πρόθεσή της να συμπεριλάβει μέτρα για την κατανάλωση, δεν μπορούσε όμως να εγγυηθεί σε σχέση με την καλλιέργεια και την παραγωγή, καθώς η προσάρτηση νέων εδαφών βρισκόνταν σε εξέλιξη. Στο τέλος αποδέχτηκε τη σύμβαση άνευ επιφυλάξεων. Η μετάθεση του ζητήματος ωστόσο το 1920 λόγω του πολέμου, πρακτικά εξαναγκάζει τη λύση του, συμπεριλαμβάνοντας τους όρους της σύμβασης για τα ναρκωτικά στην ειρηνευτική συνθήκη.¹²⁹ Κάτι που ενδεχομένως δεν θα μπορούσαν να καταφέρουν διμερείς συμφωνίες ή επί μέρους απόπειρες ομόφωνης αποδοχής μέσα στο αντιπαραθετικό κλίμα της προηγούμενης περιόδου. Η Κοινωνία των Εθνών δε, που θα συστηθεί ως νέο θεσμικό όργανο διεθνούς συνεργασίας, συνέστησε και τη συντονιστική επιτροπή επίβλεψης ως προς την πορεία εφαρμογής και ενσωμάτωσης των ρυθμιστικών όρων στα εθνικά περιβάλλοντα. Είναι σημαντικό ότι για εκείνη την περίοδο, για το ελληνικό κράτος αφενός το θέμα ήταν δευτερεύον σε σχέση με τις απώλειες πολέμου, την ανταλλαγή πληθυσμού και τις οικονομικές αντιξοότητες που είχε να αντιμετωπίσει. Δεν υφίστατο δε, κάποια εσωτερική συνθήκη πίεσης, ένα αναγνωρισμένο κοινωνικό πρόβλημα δηλαδή που να αξιώνει άμεσες ενέργειες. Η ανάγκη για τη ρύθμιση των ναρκωτικών τίθετο απ' έξω απευθείας. Και

¹²⁸ Tsiganou I. ο.π., σ. 152

¹²⁹ Treaty of Versailles: Articles 264-312 and Annexes, article 295
<http://www.firstworldwar.com/source/versailles264-312.htm>

απευθείας εισήχθησαν στο εσωτερικό οι διατυπώσεις των όρων ως είχαν, χωρίς ιδιαίτερη προπαρασκευαστική διαδικασία τροποποιήσεων ή επικύρωσής τους.

Έχει επίσης σημασία, ότι η Βρετανία αναλαμβάνει ενεργή δράση για τη διαμόρφωση ενός γραφειοκρατικού μηχανισμού διαχείρισης του εμπορίου, που στηρίζονταν σε ένα σύστημα εξουσιοδοτήσεων και πιστοποιητικών για τις εισαγωγές-εξαγωγές, εκκινώντας από την αποδοχή κι εφαρμογή του στην Ελλάδα. Τίθενται οι γραφειοκρατικές προδιαγραφές ενός διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου μέσω της Κοινωνίας των Εθνών και στα υπόλοιπα μέλη. Ένα νέο διεθνικό όργανο αναδύονταν άλλωστε, ως διακριτή, διττή φιγούρα διεθνούς συντονισμού των εθνικών υποχρεώσεων, επιτήρησης τους αλλά και μεταβίβασης εξουσίας ηγεμονικών πηγών ισχύος.¹³⁰ Το οποίο βάδιζε παράλληλα με την «παραδοσιακή» προξενική διπλωματία.

Ο πόλεμος λοιπόν, αφήνει πίσω του μία πρώτη σύμβαση για τα ναρκωτικά με περισσότερο κανονιστικό απ' ότι απαγορευτικό χαρακτήρα. Αλλά και μία διεθνή αναδιανομή κυρίαρχων παικτών διεθνούς φαρμακευτικού εμπορίου. Το γερμανικό πλεονέκτημα προμήθειας κοκαΐνης, ηρωΐνης και μορφίνης της προπολεμικής περιόδου αναχαιτίζεται, φέρνοντας στο προσκήνιο, ανερχόμενες δυνάμεις φαρμακοβιομηχανιών της Μ. Βρετανίας, Ιαπωνίας, Γαλλίας και Ολλανδίας. Οι Η.Π.Α. από την άλλη, αναγνωρίζουν ερευνητικά και αναπτυξιακά κενά στην παρασκευή φαρμάκων διενεργώντας διάφορα προγράμματα κάλυψης. Το ενδιαφέρον όμως έγκειται στην ιδιαιτερότητα της εσωτερικής τους νομοθεσίας με το νόμο Harrison του 1914, που μέσω της φορολογίας πρακτικά στόχευε τον περιορισμό και στη συνταγογραφούμενη διαθεσιμότητα ουσιών.¹³¹

4.2. Η «αμφιθυμική» περίοδος του Μεσοπολέμου.

Η μεσοπολεμική περίοδος από την άλλη, σηματοδοτείται από το κύμα της ποτοαπαγόρευσης με την κορύφωσή του στις ΗΠΑ. Η ποτοαπαγόρευση απασχολούσε το διεθνές ενδιαφέρον και προπολεμικά, με επί μέρους περιορισμούς όπως στον Καναδά και τη Νορβηγία, είτε με καθολικές απαγορεύσεις κατά τη διάρκεια του πολέμου όπως στη Ρωσία και την Αγγλία.¹³² Δεν καταφέρνει όμως να σταδιοδρομήσει στην ατζέντα του διεθνούς ενδιαφέροντος μεταπολεμικά. Όχι γιατί υστερεί ως προς την ένταση στα «εθνικά» εδάφη που λαμβάνει χώρα, ίσως όμως επειδή αποσύρεται στην πορεία το οικονομικό και εμπορικό ενδιαφέρον που τη συντηρούσε.¹³³

Ο ακτιβισμός της απαγόρευσης ωστόσο, φαίνεται να εναλλάσσεται μεταξύ της ποτοαπαγορευτικής και αντιναρκωτικής της βάσης. Ηγετικές φυσιογνωμίες

¹³⁰ Tsiganou I. ο.π 139-182

¹³¹ McAllister B. W 2000 p. 34-37

¹³² Βλ. ενδ. The National Archives Education Service Britain 1906- 1918 *Background and Big Question* p. 1-15, p. 3 <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/britain1906to1918/pdf/gallery-5-civilians-background-big-question.pdf>

¹³³ Berridge V. "The art of medicine Drugs, alcohol, and the First World War" <http://www.thelancet.com/Vol 384 November 22, 2014, 1840-1841, π. 1841>

μεταφέρονται από τη μία στην άλλη επιτροπή κι εκστρατεία, οι οποίες προσιδιάζουν σε εφελθρία ρατσιστικού λόγου και μεταχείρισης.¹³⁴ Ειδικά σε μία δεκαετία απογείωσης της πολιτικής σταδιοδρομίας της Κου Κλουξ Κλαν στην αμερικανική ήπειρο, στο απόγειο της ρατσιστικής της βίας απέναντι στις εργασιακές ενώσεις και το πολυεθνικό βιομηχανικό δυναμικό των εργατών της.¹³⁵ Ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αποτελεί το άρθρο του Huntington σχετικά με τις ιδιότητες της κοκαΐνης που ενίσχυαν την φυσική άμυνα των «Νέγρων» απέναντι στις αστυνομικές σφαίρες επιβολής της “τάξης”.¹³⁶ Την ίδια στιγμή, οι ταβέρνες και τα καπηλειά στη δημοκρατία της Βαϊμάρης αποτελούσαν ένα από τα ορμητήρια των Ναζί για τη διείσδυσή τους σε εργατικές συνοικίες. Η πελατεία στα στέκια που αποτελούσαν έως τότε σημεία συνάρθρωσης, κοινωνικότητας και πολιτικής ζύμωσης, φτωχοποιήθηκε και οι ιδιοκτήτες αντιμετώπισαν ένα δίλημμα είτε εκποίησης, είτε συμπόρευσης με ναζιστικές τακτικές που τους υπόσχονταν σταθερό εισόδημα. ¹³⁷ Πρόκειται για δύο κοινωνικές εικόνες της ιστορίας, που καθιστούν το αλκοόλ, τα ναρκωτικά, τις συνήθειες και τα «στέκια» τους, προνομιούχα πεδία πολιτικής οικειοποίησης και στρατηγικών.

Στη σοβιετική πλευρά από την άλλη, η πρώτη αυτή περίοδος της κομμουνιστικής οικοδόμησης καθίσταται ενδιαφέρουσα για τις θεσμικές και επιστημονικές αντιθέσεις που συναθροίζονται γύρω από το πεδίο των ουσιοεξαρτήσεων αλλά και τις προσπάθειες των εμπλεκόμενων μερών να συσχετιστούν αποτελεσματικά με το νέο καθεστώς. Η εξάλειψη των κοινωνικών «ασθενειών» που συντηρούνται από τις καπιταλιστικές συνθήκες διαβίωσης, συνιστά πάγια σοσιαλιστική προοπτική, χωρίς όμως ένα σαφές περίγραμμα προϋποθέσεων και μηχανισμών. Τα ναρκωτικά και το αλκοόλ λοιπόν, τη στιγμή εκείνη, θα σταθούν ακριβώς στο ανταγωνιστικό σταυροδρόμι μεταξύ κοινωνικής ιατρικής και κλινικής ψυχιατρικής. Η πρώτη, που διαπνέει τις νέες αρχές του σοβιετικού ιατρικού συστήματος, δίνει έμφαση στην πρόληψη και σε κοινωνικά μέτρα βελτίωσης της υγείας του πληθυσμού, τοποθετώντας τη «ναρκολογία» σε ένα διακριτό πεδίο εξειδίκευσης των κοινωνικών υγειονολόγων. Η κατάχρηση του αλκοόλ και των ναρκωτικών εδώ, αντιμετωπίζεται εκτός ασύλου, σε ειδικά ιατρεία της κοινότητας ή ακόμα στο σπίτι του χρήστη, μέσα από διάφορες δράσεις συμβουλευτικής ή και υποκαταστατικής θεραπείας, (π.χ. οξυγονοθεραπεία για το μορφινισμό ή την κοκαΐνη). Οι κοινωνικοί υγειονολόγοι, χωρίς να συνιστούν συμπαγή, ομοιογενή ομάδα,

¹³⁴ Π.χ. ο Richmond Pearson Hobson εκπρόσωπος της Αλαμπάμα, που κινείται μεταξύ της απαγορευτικής ένωσης «Antisallion league» ιδρύοντας αργότερα τη Διεθνή Ένωση Ναρκωτικής Εκπαίδευσης, Buxton J. 2008 ο.π. p. 19, Schaffer Library of Drug policy, Captain Richmond Pearson Hobson 1870-1937 <http://druglibrary.org/schaffer/people/hobson/index.htm>

¹³⁵ Μπόγιερ Ρ. Ο. & Μορε Χ. Μ. *Η άγνωστη Ιστορία του εργατικού κινήματος των ΗΠΑ. Από τον εμφύλιο μέχρι το μακαρθισμό*, Σύγχρονη Εποχή Αθήνα 1993, σ. 366-379

¹³⁶ Huntington W. E. “Negro Cocaine “Fiends” New Southern Menace” in *New York Times*, Sunday February 8, 1914 http://www.druglibrary.org/schaffer/history/negro_cocaine_fiends.htm

¹³⁷ Bologna S. *Ναζισμός και εργατική τάξη, κρίση, κράτος πρόνοιας και αντιφασιστική βία στη Γερμανία του Μεσοπολέμου* antifa scripta 2011 σ. 111-116

μέσα από ένα συνδυασμό κοινωνικών επιστημών και βιολογίας, έρχονται να αμφισβητήσουν την παραδοσιακή ψυχιατρική, και τον όρο «ναρκομανία», θεωρώντας ότι παθολογικοποιεί καθημερινές συμπεριφορές χρήσης. Η κλινική ψυχιατρική ωστόσο, μέσα στην έξαρση των επιδημιών και των αναγκών που δημιουργούνται από τους πολέμους, με ευχέρεια θα επανοικειοποιηθεί το χώρο, μέχρι το τέλος της δεκαετίας. Η έμφαση στην «πολιτισμική – κοινωνική εργασία», στην προπαγάνδα, αλλά και στη διάσταση μεταξύ υγειονομολόγων και φαρμακοποιών, θα καθρεφτίσουν τη «ναρκολογία» ως μακρόπνοο, ουτοπικό σχέδιο που δεν παρέχει άμεσες λύσεις.¹³⁸

Έτσι, από την πρώτη δεκαετία της ύπαρξής του, το σοσιαλιστικό κράτος θα φιλοξενήσει πολλαπλές εκδοχές θεραπευτικής παρέμβασης και «κάθαρσης» των ρυπογόνων συμπεριφορών του παρελθόντος. Και μεταρρυθμιστικές αλλά και παραδοσιακές. Παράλληλα, η κοινωνική έρευνα για τον αλκοολισμό θα διεξαχθεί μέσα από εύθραυστες ισορροπίες καταγραφής και κριτικής του υφιστάμενου κοινωνικού – κρατικού περιβάλλοντος διαβίωσης ενός αλκοολικού. Ειδικά μέσα σε έναν πρώιμο χώρο κοινωνικής ιατρικής που προσπαθεί να εδραιώσει τη διακριτή θεσμική και επιστημονική του ταυτότητα.¹³⁹ Οι ουσιοεξαρτήσεις όμως, πέρα από το ευρύτερο πεδίο επαναστατικού μετασχηματισμού της σοβιετικής κοινωνίας με συμβολικούς όρους υγιεινής και καθαρότητας, θα αποτελέσει κι ένα δόκιμο μέσο ελέγχου. Και σε αυτό το επίπεδο, θα λέγαμε ότι συγκλίνει με τις «δυτικές» χρήσεις των αντιναρκωτικών μεθόδων. Οι ιατρικές κοινοτικές δομές δεν αναγιγνώσκονται μονοσήμαντα ως μία αρχική μορφή «αποασυλοποίησης». Αλλά και διείσδυσης και παρακολούθησης της οικογενειακής ζωής και των δεδομένων της. Η συμβουλευτική και η προπαγάνδα για την κοινωνική βελτίωση της υγείας επίσης, θα εστιάσει κατά κύριο λόγο στην ευθύνη της μητρικής φροντίδας. Ανεξάρτητα αν πλαισιώνεται με επιμέρους χώρους, όπως οι εργατικές λέσχες, τα σανατόρια κτλ.¹⁴⁰ Τα παραδοσιακά ψυχιατρικά άσυλα, ούτως ή άλλως στην ιστορική τους εμβέλεια εκπληρώνουν επιμέρους ρόλους περίθαλψης κι εκτοπισμού οπότε και δε θα αναφερθούμε ξεχωριστά για τη σοβιετική κοινωνία. Η υποτροπή όμως εδώ, αναμένεται να μετουσιωθεί σε απειλητικό σημαινόμενο, για μία κοινωνία χειραφέτησης, που εμφανίζεται να αίρει τις ταξικές ή όποιες δομικές προϋποθέσεις της παθογένειας καθαυτής.

Οι ψυχοτρόπες ουσίες δε φαίνεται να μελετώνται ως αξιοσημείωτα ζητήματα αυτή την εποχή για τη διεθνή ατζέντα του εργατικού κινήματος όμως. Η πολεμική

¹³⁸ Starks T. *The body Soviet. Propaganda, Hygiene and the revolutionary state*, The university of Wisconsin press, London 2008, p. 46-68, Latypov B. A., “The Soviet doctor and the treatment of drug addiction: A difficult and most ungracious task”, in *Harm Reduction Journal* 2011 8:32, διαθέσιμο στο <https://harmreductionjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/1477-7517-8-32#Sec2>

¹³⁹ Solomon G. S., “David and Goliath in soviet public health: The rivalry of social hygienists and psychiatrists for authority over the bytovoi alcoholic”, in *soviet Studies*, vol XLI, no 2, April 1989, p. 254 -275, p. 254

¹⁴⁰ Starks T. Ο.π.

ενάντια στο αλκοόλ εμφανίζεται σε κάποιες περιπτώσεις να διχάζει τις απόψεις.¹⁴¹ Το εργατικό κόμμα στην Αγγλία για παράδειγμα, καλείται ήδη από τη συγκρότησή του το 1900 να διαχειριστεί μία αντιφατική κατάσταση, αφενός ένθερμων υποστηρικτών της εγκράτειας μεταξύ των οποίων και ηγετικές φυσιογνωμίες του, αφετέρου ένθερμων καταναλωτών μπίρας και ποτού εντός της εργατικής βάσης από την οποία εξαρτιόνταν η εκλογική του ισχύ.¹⁴² Ακόμα κι αν οι υπόλοιπες ψυχοτρόπες ουσίες δεν συγκέντρωναν κάποιο συλλογικό ενδιαφέρον, το αλκοόλ πιθανότατα θα δημιουργούσε διαχωριστικές γραμμές εκ των έσω. Όπως και να χει, η ανησυχία για τον αλκοολισμό θα αποτυπωθεί σε εθνικές και διεθνικές εργατικές ενώσεις μέσα από το αίτημα για δημόσια υγεία αλλά και «αγώνα» ενάντια στις κοινωνικές ασθένειες, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται.¹⁴³ Ο μεσοπόλεμος διατρέχει άλλωστε μία περίοδο προβολών «έθνους» και «επανάστασης», με βιοπολιτικούς προσδιορισμούς ευγονισμού, που ενδεχομένως διακλαδώνεται υπόρρητα σε όλα αυτά τα ζητήματα, κάτι που μάλλον απαιτεί περισσότερη έρευνα.

Η αμέσως επόμενη φάση στο κυβερνητικό διπλωματικό πεδίο πάντως, διαγράφεται πέντε χρόνια μετά σε δύο επεισοδικές συνεδριάσεις της Γενεύης, με την αποχώρηση των ΗΠΑ, υπό την απαίτηση ενός αυστηρότερου πλαισίου ελέγχου. Η Ελληνική κυβέρνηση εμπλέκεται εξ αρχής σε μία ατέρμονη προσπάθεια συλλογής των δεδομένων στο εσωτερικό της, ώστε να στοιχειοθετήσει την αναφορά της στις διαπραγματεύσεις, μέσα από ένα ομιχλώδες τοπίο πηγών και πληροφοριών, αδυνατώντας να συμπληρώσει ζητούμενα ερωτηματολόγια. Τελικώς παρουσιάζει μία αισιόδοξη αποτύπωση ως προς τα μεγέθη κατανάλωσης, που πλέον θεωρούνται διφορούμενα. Η ελληνική αποστολή εμφανίζεται διατεθειμένη να αποδεχθεί τους αμερικανικούς όρους, εφόσον συμφωνήσουν οι μεγαλύτερες προμηθευτικές χώρες παραγωγής οπίου, κάτι που δεν θα συμβεί, καθώς τα μέλη, με εξαίρεση κυρίως την Κίνα και τις ΗΠΑ, δεν διάκινται θετικά σε ένα αυστηρότερο πλαίσιο. Γαλλία, Μ. Βρετανία, Πορτογαλία και Κάτω Χώρες απολάμβαναν άλλωστε το μονοπώλιο οπίου, μορφίνης, ηρωίνης και κοκαΐνης που προορίζονταν για τη φαρμακευτική αγορά στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.

Η σύμβαση που υπογράφεται θεσπίζει τις γραφειοκρατικές ρυθμιστικές διαδικασίες παρακολούθησης των εμπορικών συναλλαγών (που άτυπα είχαν δοκιμαστεί στην ελληνική επικράτεια, ίσως και σε άλλες), συμπερίληψης νέων ουσιών στη λίστα με τις ελεγχόμενες, προβλέπει ελέγχους στη διακίνηση φύλλων κόκας και

¹⁴¹ Ενδεικτικά Bax B.E *Anti-alcohol* Social Democrat, Vol.9 no.5, May 1905, pp.461-467.

<https://www.marxists.org/archive/bax/1905/05/anti-alcohol.htm>

¹⁴² Catterall P. "Labour and the politics of alcohol: The decline of a cause", *An Institute of Alcohol Studies report*, University of Westminster 2014 p.1-37, p. 7

¹⁴³ Βλ. Αναφέρουμε ενδ.. το πρόγραμμα της Λιντς του Αυστριακού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (SPO) του 1926, Das Linzer Programm, 3. November 1926,

<https://www.marxists.org/deutsch/geschichte/oesterreich/spoe/1926/linzerprog.htm>

6^η συνάντηση κομμουνιστικής διεθνούς, 1928

(...) D. Protection of Labour, Social Legislation, etc... (e). Degras J. *The communist International documents 1919-1943, VOLUME II 1923-1928*, Royal Institute of International Affairs p. 497

μαριχουάνας, και επεξεργασμένων ναρκωτικών, π.χ. κοκαΐνη. Το σημαντικό είναι ότι τα ναρκωτικά πια έχουν υπεισέλθει στη μόνιμη ατζέντα διεθνούς διαλόγου. Σε επίπεδο εθνικό εξασφαλίζεται ένα κρατικό μονοπώλιο, εναρμονισμένο με τους όρους της σύμβασης, που οικειοποιείται τα οικονομικά πλεονεκτήματα του εμπορίου και της παραγωγής, παραχωρώντας στους φαρμακοποιούς τον έλεγχο στις διαδικασίες διαθεσιμότητας. Ωστόσο, το καθεστώς ελεύθερης ζώνης εμπορίου στη Θεσσαλονίκη και της αγοράς οπίου δημιουργεί εντάσεις με τη σερβική πλευρά για τον τρόπο εφαρμογής των όρων, φέρνοντας το ελληνικό κράτος σε ένα ενδιάμεσο πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ διμερών και διεθνικών υποχρεώσεων.¹⁴⁴ Η σύμβαση έπασχε από πολλές «εξόδους διαφυγής» όσων δεν ήθελαν να προσαρμοστούν στο κανονιστικό σύστημα, συντηρώντας μία κατάσταση νόμιμης, ημι-νόμιμης πλάι στην παράνομη διακίνηση.

Οι δύο επόμενες συμβάσεις, για τον περιορισμό της βιομηχανίας παραγωγής του 1931 και για την καταστολή του παράνομου εμπορίου ναρκωτικών φαρμάκων, κλείνουν την περίοδο του μεσοπολέμου. Συντηρούν την ορατότητα στα ζητήματα προμήθειας και κλιμακώνουν τις ρυθμίσεις σε μία κατασταλτική πολιτική των μη – συμμορφούμενων με τους διεθνείς όρους, χαράσσοντας αυστηρές οριοθετήσεις μεταξύ νόμιμου και παράνομου εμπορίου. Η μεν σύμβαση του '31, οριοθετεί τους κανόνες του νόμιμου- ηθικού- εμπορίου, χωρίς να επηρεάζει όμως ιδιαίτερα την ευελιξία της παράνομης περιφοράς του. Η καταστολή δε του '36, θα ποινικοποιήσει απλώς, ότι το ολιγοπωλιακό νόμιμο εμπόριο με τις αναγνωρισμένες αδειοδοτήσεις, είχε εκτοπίσει σε μία παράλληλη διαδρομή παρανομίας. Το διεθνές βλέμμα επίσης, έχει στραφεί και στην απαγόρευση της κάνναβης.¹⁴⁵ Η Ελλάδα θα βρεθεί πάλι στο ενδιάμεσο διμερών εντάσεων με την Αίγυπτο με ελέγχους και πολλαπλές υποθέσεις παράνομου εμπορίου αλλά και διεθνών πιέσεων γύρω από τους μηχανισμούς παρακολούθησης κι ελέγχου που υιοθετεί. Το 1934 θα καταστήσει την ψυχαγωγική χρήση ποινικό αδίκημα και την μικρή κατοχή σοβαρή παραβίαση που κυμαίνονταν από δύο μήνες σε δύο έτη φυλάκισης.¹⁴⁶

Ο μεσοπόλεμος συμπυκνώνει και μία μετατόπιση του διπλωματικού συναισθήματος, από την αισιόδοξη αναμονή του νεοσύστατου ρυθμιστικού καθεστώτος των ναρκωτικών σε σημαντική συνιστώσα στο πολιτικοοικονομικό πεδίο, εν μέσω μάλιστα και της οικονομικής κρίσης, στην πλήρη διάψευση των προσδοκιών, με φόβους ολικής κατάρρευσης από το διαφαινόμενο πολεμικό κλίμα. Παράλληλα, η

¹⁴⁴ McAllister B. W 2000, p. 45-77, Tsiganou I. ο.π p., 183- 225, Elvins M., *Anti-Drugs policies of the European Union. Transnational decision-making and the politics of expertise*. Palgrave Macmillan NY 2003 p.29, Jelsma M. 2011 ο.π. .p. 2 Treaty Series No. 27, *INTERNATIONAL CONVENTION relating to DANGEROUS DRUGS*, Geneva, February 19, 1925 [http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1928/TS0027%20\(1928\)%20CMD-3244%201925%2019%20FEB,%20GENEVA%3B%20INTL%20CONVENTION%20RELATING%20TO%20DANGEROUS%20DRUGS%20WITH%20PROTOCOL.pdf](http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1928/TS0027%20(1928)%20CMD-3244%201925%2019%20FEB,%20GENEVA%3B%20INTL%20CONVENTION%20RELATING%20TO%20DANGEROUS%20DRUGS%20WITH%20PROTOCOL.pdf)

¹⁴⁵ Marihuana Tax Act , Act of Aug. 2, 1937, Public 238, 75th Congress, House of Representatives of the United States of America <http://www.druglibrary.org/schaffer/hemp/taxact/mjtaxact.htm>

¹⁴⁶ McAllister B. W 2000, p. 132-133, Tsiganou I. p. 270-276

πολιτική αστάθεια από κοινού με τη γραφειοκρατική δομή των εθνικών και διεθνικών οργάνων της Κοινωνίας των Εθνών προμοδότησε μία επαγγελματοποιημένη λογική εξειδικευμένης διεθνικής εργασίας για τα ναρκωτικά. Ένα διεθνικό στρώμα «υπευθύνων» του θέματος, το οποίο συντηρεί τις δυνάμεις του, τότε με προσωποκεντρικές επιρροές εθνικών αντιπροσωπειών, τότε αναδιπλούμενο στη συστημική εξαιρετικότητα της γραφειοκρατικής τεχνογνωσίας του. Οι γενιές διπλωματών και ηγετικών φυσιογνωμιών που είχαν καλλιεργήσει ένα έδαφος αναγωγής των ψυχοτρόπων ουσιών σε ζήτημα –κλειδί της διεθνούς ατζέντας, είχαν αρχίσει να αντικαθίστανται από νέα πρόσωπα και νοοτροπίες. Είχαν ήδη οικοδομηθεί όμως διαδικαστικοί, επικοινωνιακοί, επαγγελματικοί θύλακες, έτοιμοι να υποδεχτούν ρυθμίσεις, μεταρρυθμίσεις αλλά και στρατηγικές αντεπιθέσεις στο απαγορευτικό φάσμα, ανάλογα με τη ρητορική τους θέση στο δημόσιο χώρο.¹⁴⁷ Οι οποίοι φέρεται να παραμένουν άθικτοι κατά τη διάρκεια του πολέμου. Παρόλο τις αναμενόμενες αναταράξεις στο διπλωματικό πεδίο, την ανακατανομή των αναγκών που δημιουργούνται σε θέματα αγοράς, προμήθειας, καλλιέργειας και ιατρικής διαθεσιμότητας φαρμακευτικών ουσιών, αλλά και την αναπλαισίωση συμμαχικών και αντίπαλων σχέσεων, που διεισδύει σε όλη τη σφαίρα της εμπορικής αλυσίδας, νόμιμης και παράνομης.

4.3. Η μεταπολεμική διακυβερνητική «έκρηξη».

Στη μεταπολεμική περίοδο τα διεθνή θεσμικά όργανα και οι εγγραφές απογειώνονται. Η εποχή αυτή διαβάζεται κυρίως υπό το πρίσμα της αμερικανικής κυριαρχίας, όπως αναδύεται ενισχυμένη κατά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Παρόλα αυτά δεν μπορούμε να κατανοήσουμε διεθνείς εξελίξεις για τα ναρκωτικά, αν δεν τις εξετάσουμε σε ένα πολυσύνθετο ψηφιδωτό. Ψυχρού Πολέμου, ραγδαίας αποαποικιοποίησης, εκσυγχρονισμένων τεχνολογιών παραγωγής κι ελέγχου, νέο – μεσοαστής ταξικής ανάδυσης. Αλλά και ολοένα πιο «δημιουργικής» και διευρυνόμενης παραγωγής νέων συνθετικών ουσιών που επίσης ολοένα εμπλουτίζουν νέες ατζέντες διεθνούς συνεννόησης για τη νομιμότητα και παρανομία τους. Ίσως επίσης να είναι σημαντικό ότι το θέμα σταδιοδρομεί εμμονικά στο φάσμα της «ασφάλειας», στο λόγο της ηθικής προπαγάνδας, μέσα σε ένα παγκόσμιο έδαφος εξαπλωνόμενου κινηματικού ανθρωπισμού.¹⁴⁸ Δεν είναι εφικτό ένα τέτοιο αναλυτικό εγχείρημα εδώ, θα σταθούμε για λίγο στους δημοφιλέστερους σταθμούς των θεσμικών εγγραφών, χωρίς να σημαίνει ότι είναι σημαντικότεροι από το υπόβαθρο των ειδικότερων ζυμώσεων που τις ανέδειξε.

¹⁴⁷ Βλ. περαιτέρω McAllister B.W. “Reflections On a Century of International Drug Control”, *abstract of PhD Dissertation*, University of Virginia, 1996 p. 10-16

¹⁴⁸ Ενδεικτικά βλ. Σύνοδος Κορυφής, *Η Διακήρυξη της Χιλιετίας*, ΟΗΕ, Νέα Υόρκη, 6-8 Σεπτεμβρίου 2000 http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=41

Το 1946 το θεσμικό σώμα ελέγχου των ναρκωτικών και οι λειτουργίες της Κοινωνίας των Εθνών μεταβιβάζονται στα νεοσυσταθέντα Ηνωμένα Έθνη. Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC) αναλαμβάνει την ευθύνη των αρμοδιοτήτων μέσω της επιτροπής για τα ναρκωτικά (CND) που ασκεί ένα ρόλο συμβουλευτικό και διαμορφώνει τα προσχέδια των διεθνών συμφωνιών, αντικαθιστώντας την προγενέστερη Συμβουλευτική Επιτροπή του Οπίου. Στην Επιτροπή των Ναρκωτικών υπάγεται το Τμήμα Ναρκωτικών (DND) που διεκπεραιώνει τις προπαρασκευαστικές εργασίες για τα συνέδρια. Τα δύο προηγούμενα όργανα στατιστικής ανάλυσης των εθνικών δεδομένων και διοικητικής υποστήριξης του συστήματος εισαγωγών – εξαγωγών, PCOB και το DSB συνεχίζουν επίσης στο πλαίσιο της Επιτροπής Ναρκωτικών. Συστήνεται ως γνωστό, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO), ο οποίος σε σχέση με τα ναρκωτικά θα προσδιόριζε τις ουσίες που προκαλούσαν ή θα μπορούσαν να προκαλέσουν εθισμό και θα τις κατέτασσε στην ανάλογη ταξινομητική δομή.

Εδώ αναφέρεται ένα παρασκήνιο πίεσης του Αμερικανού αξιωματούχου, ηγετική φιγούρα της αμερικανικής αντι-απαγορευτικής πολιτικής, πρωτεργάτη για την απαγόρευση της μαριχουάνας Harry Anslinger και του πρώτου προέδρου του CND, του καναδού Sharman. Η επιμονή στην αυτονομία της επιτροπής για τα ναρκωτικά, ώστε μην υπαχθεί σε κάποια ευρύτερη δομή υγείας όπως ο ΠΟΥ ή κοινωνικών θεμάτων, όπως η UNESCO, ως προσπάθεια οχύρωσης του απαγορευτικού προσανατολισμού. Η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των θεσμικών οργάνων, κατέστη ένα πεδίο επιρροής, που μεταξύ των άλλων προσδιορίζει και το σώμα των «ειδικών» που θα συνθέσουν τις εθνικές αντιπροσωπείες ανάλογα με το κέντρο βάρους. Εν προκειμένω λοιπόν, έκλινε προς τους αξιωματούχους εφαρμογής του νόμου έναντι γιατρών ή κοινωνικών επιστημόνων ή φαρμακοποιών κ.ο.κ. Η Σοβιετική Ένωση ωστόσο, εστίαζε στους κοινωνικούς παράγοντες που προκαλούν την κατάχρηση των ουσιών. Από την άλλη, αρνούνταν την ανταλλαγή πληροφοριών για το νόμιμο και παράνομο εμπόριο. Η Ανατολική Γερμανία σταδιακά ξεκίνησε να υποβάλλει τις δικές της στατιστικές. Η Αγγλία, η Γαλλία και οι ΗΠΑ, διαμόρφωσαν μία κεντρική υπηρεσία ελέγχου μέσα από πολύ-ζωνικές κυβερνητικές διευθετήσεις.¹⁴⁹

Ωστόσο διαμορφώνονταν ένα άκαμπτο και συγκεχυμένο περιβάλλον πολλών συνθηκών και γραφειοκρατικών μηχανισμών ελέγχου, ως εκ τούτου δυσaráσκειας των μελών. Οι Anslinger, Sharman και οι σύμμαχοί τους, εισηγήθηκαν την ενοποίηση όλων των υφιστάμενων συνθηκών σε ένα έγγραφο, ευκαιρία για αυστηρότερο έλεγχο. Σχέδιο που περιθωριοποιήθηκε για μια δεκαετία. Ενδιαφέρον συγκέντρωσε όμως, η πρόταση του διευθυντή του Τμήματος Ναρκωτικών, Leon Steinig, για τη δημιουργία ενός «Διεθνούς μονοπωλίου οπίου» ως εγγύηση χονδρικής παροχής νόμιμου οπίου, που θα σταματούσε το παράνομο εμπόριο. Ο Steinig έφτασε παραδόξως στα

¹⁴⁹ Sinha J. "The history and development of the leading International drug control conventions", Prepared For *The Senate Special Committee On Illegal Drugs*, Library of Parliament 2001, McAllister B. W 2000, ο.π. 157-182, Buxton J. 2008 ο.π. 21-22

πρόθυρα συμφωνίας με τους τέσσερις βασικούς προμηθευτές οπίου της εποχής, την Τουρκία, το Ιράν, την Ινδία και τη Γιουγκοσλαβία, κερδίζοντας και εντυπώσεις για τη διπλωματική του δεινότητα. Απευθύνθηκε μάλιστα στη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης για τη χορήγηση δανείου, λαμβάνοντας αρχικά θετική ανταπόκριση. Το σχέδιο περιλάμβανε τη διαμόρφωση μίας εποπτικής αρχής που θα αναλάμβανε να αγοράζει το όπιο από τις χώρες, με ένα συμφωνημένο ποσοστιαίο μερίδιο αγοράς για την κάθε μία και θα το αποθήκευε μέχρι την τελική πώληση. Το Διεθνές Μονοπώλιο Οπίου δεν ευοδώθηκε, δημιούργησε όμως μεγάλο θόρυβο. Τόσο μεταξύ των υπόλοιπων μελών, ανάμεσα τους όσοι φιλοξενούσαν μεγάλες φαρμακοβιομηχανίες ή υψηλά ποσοστά ζήτησης στο εσωτερικό τους αλλά και ως προς τις σχέσεις ιεραρχίας μεταξύ των θεσμικών οργάνων.

Από την άποψη που μας ενδιαφέρει εδώ, αυτή η «διπλωματική σκηνή» έφερε μία πρώτη συνειδητοποίηση κι επαγρύπνηση για έναν διάτρητο μηχανισμό γραφειοκρατίας που ένας άνθρωπος κατόρθωσε να προσπελάσει. Το πρωτόκολλο που υπογράφεται το 1953 λοιπόν, ήταν μία προσωρινή λύση στον απόηχο αυτών των εξελίξεων. Ήταν η πρώτη σύμβαση που στόχευε στον περιορισμό των ακατέργαστων υλικών και της αποκλειστικής χρήσης για ιατρικές αιτίες, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα παραγωγής και εξαγωγής για κυβερνητικούς λόγους, μόνο σε επτά χώρες, Βουλγαρία, Ινδία, Ιράν, Τουρκία, Σοβιετική Ένωση, Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα.¹⁵⁰ Περιείχε τις αυστηρότερες διεθνείς διατάξεις για τον έλεγχο των ναρκωτικών, με την πιθανότητα εμπάργκο στους παραβάτες, αντικαταστάθηκε όμως από τη διεθνή σύμβαση του '61, πριν καν κυρωθεί από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.

Αν το συνέδριο του 1909 στη Σαγκάη είναι η εμβληματική προβολή της «πρώτης φοράς» στην προπολεμική ιστορία μίας διεθνούς ανησυχίας για τα ναρκωτικά, η σύμβαση του 1961 θα λέγαμε ότι είναι η σημαντικότερη στιγμή στις μεταπολεμικές της «λύσεις». Η Σύμβαση καθορίζει όλη την ατζέντα και το θεσμικό άξονα διεθνικών παρεμβάσεων για τα ναρκωτικά μέχρι σήμερα. Στο θεσμικό πεδίο των Ηνωμένων Εθνών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '50, περιγράφεται μία λιγότερο «θορυβώδης» κατεύθυνση λειτουργίας των ελεγκτικών οργάνων, που κατά κάποιο τρόπο την υποβαθμίζει σε έναν διεκπαιρεωτικό ρόλο της γραφειοκρατίας. Διαρκείς ανασχηματισμοί κι ανταγωνισμοί εσωτερικών άτυπων δικτύων επίσης, υπονομεύουν ακόμη περισσότερο την εγκυρότητα των διακριτών γραφείων και τη μεταξύ τους αποτελεσματικότητα. Η εναντίωση του Aslinger για παράδειγμα στη συνεργασία των επιτροπών (PCOB & DSB) με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας για τη συλλογή στατιστικών στοιχείων, καταλήγει στη στείρα αποδοχή αναφορών μόνο από την Ταϊβάν, ως ενδεικτικές για όλη την επικράτεια. Ο Aslinger πρωταγωνιστεί αυτή την περίοδο όμως και σε αναγνώσεις για διαφθορά του αμερικανικού Ομοσπονδιακού

¹⁵⁰ Sinha J. O.π., McAllister B. W 2000, ο.π. 162-184, Tsiganou I. ο.π. p. 320, UN Treaty Collection *Protocol for Limiting and Regulating the Cultivation of the Poppy Plant, the Production of, International and Wholesale Trade in, and use of Opium*, New York, 23 June 1953
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-14&chapter=6&clang=en

Συμβουλίου Ναρκωτικών των ΗΠΑ, χειριζόμενος στατιστικές εξαρτημένων, είτε διογκώνοντας τα ποσοστά, ενισχύοντας μία εικόνα έξαρσης φαινομένου, είτε αφαιρώντας τα, σε περιπτώσεις που χρειάζονταν μία εικόνα αποτελεσματικότητας του οργανισμού. Ωστόσο, τα δύο ομοσπονδιακά άσυλα για τα ναρκωτικά, παρουσίαζαν δυσοίωνα δεδομένα, καθώς σχεδόν όλοι οι κρατούμενοι υποτροπιάζαν μετά την απελευθέρωσή τους.¹⁵¹

Η υποτροπή στους χώρους αυτούς, που ξεκινούν από νοσοκομειακά θεραπευτήρια της εξάρτησης καταλήγοντας σε φυλακές, ενίσχυσε μεν την ιδέα ότι οι «εθισμένοι» πάσχουν από ένα είδος παθολογικής συμπεριφοράς, που αντιστέκεται και στις πιο αποτελεσματικές θεραπείες.¹⁵² Απέσπασε όμως κι ένα αυξανόμενο κύμα κριτικών από γιατρούς, δικηγόρους, ερευνητές. Αυτή η διττή συνθήκη αντί-κομμουνιστικών αντιπερισπασμών του εντός των διεθνών οργάνων των ΟΗΕ για τα ναρκωτικά και εσωτερικής έντασης, δείχνει να ανασκουμπώνει τελικώς τον Aslinger σε μία θέση άμυνας, και τελικώς να τον απομονώνει από την επιρροή της ατζέντας. Στην ίδια κατεύθυνση συντείνει και η απόσυρση του καναδού προέδρου.¹⁵³

Προς το τέλος της δεκαετίας επίσης, ο προβολέας στρέφεται και στα συνθετικά φάρμακα που δεν συγκαταλέγονταν στα ναρκωτικά αλλά χρησιμοποιούνταν ευρέως στις ψυχιατρικές και ιατρικές θεραπείες, υπό το αισιόδοξο κλίμα υποδοχής που συνόδευε κάθε νέα σύνθεση. Ιδιαίτερα οι αμφεταμίνες είχαν θορυβήσει τις σκανδιναβικές κοινωνίες, ζητώντας περιοριστικά μέτρα στο εμπόριο και τη διάθεση των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών. Αλλά και λοιπά φάρμακα, βαρβιτουρικά, ηρεμιστικά, παραισθησιογόνα, όλα όσα φέρουν το χαρακτηρισμό «ψυχοτρόπα». Οι χώρες παραγωγής ακατέργαστου οπίου με κορυφαία την Τουρκία, ζητούν εξίσου για τους βιομηχανοποιημένους παίκτες, παρόμοιους περιορισμούς. Ο ΠΟΥ επίσης παραθέτει στοιχεία για την εθιστική και βλαπτική δράση των ουσιών. Τα κράτη βιομηχανοποιημένης παρασκευής συνθετικών, αίρουν κάποιες από τις αντιστάσεις τους αναγνωρίζοντας ένα βαθμό εξάρτησης. Κυρίως όμως, επικαλούνται τα ίδια επιχειρήματα εναντίον του ελέγχου, που απέρριπταν όταν αρθρώνονταν από τις χώρες πρωτογενούς παραγωγής. Η επιτροπή για τα ναρκωτικά, που με τόση προθυμία

¹⁵¹ Βλ. σχ. Απόσπασμα, Pescor, M. J., Follow-Up Study of Treated Narcotic Drug Addicts, *Public Health Reports* No.170 1943 pp.18

¹⁵² Για το ρόλο των νοσοκομειακών φυλακών για εξαρτημένους από ναρκωτικά, Lexington και Fort Worth, ως τόποι εξάσκησης ψυχιατρικών θεραπειών «σοκ» και πειραματισμού αλλά και της ανάμειξης του συστήματος υγείας στην ψυχιατρική εκπαίδευση κι έρευνα βλ. ενδ. Acker J. A, *Creating the American junkie : addiction research in the classic era of narcotic control*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2002 p. 180 – 183, «Οι ναρκωτικές φάρμες» όπως είναι γνωστές αποτελούσαν εναλλακτική της φυλάκισης ποινή, λειτουργούσαν από τη δεκαετία του '30, περιλάμβαναν μία εξάμηνη αγωγή αποτοξίνωσης, επαγγελματικής συμβουλευτικής, ψυχοθεραπείας, λειτουργώντας στην πράξη ως φυλακές – νοσοκομεία. Βλ. ενδ. Lockwood D, Inciardi A. J., Butzin A. C. & Hooper M.R. "The therapeutic community continuum in corrections" in Leon D.G., *Community as method. Therapeutic communities for special populations and special settings*, Praeger Publishers U.S.A. 1997, p. 87-96, p. 88

¹⁵³ McAllister B. W 2000, ο.π, p. 190-194

χάρασε ένα απαγορευτικό καθεστώς για τις οργανικές ουσίες, δεν έσπευσε με την ίδια ταχύτητα για τα ψυχοτρόπα.¹⁵⁴

Η κάνναβη ωστόσο, ακολουθούσε μία διαφορετική, απαγορευτική σταδιοδρομία. Από τις αρχές της δεκαετίας ανακινείται ένας κύκλος συναντήσεων και αναφορών εντός των θεσμικών οργάνων που σταδιακά απορρίπτει τυχόν θεραπευτικές ιδιότητες του φυτού και εστιάζει στη βλαπτικότητα της ψυχαγωγικής της χρήσης. Η αρμόδια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών συναντιέται το 1955 για το θέμα. Ο πρόεδρος επικαλείται και αναφορά για το ζήτημα της κάνναβης που έχει κατατεθεί από την ελληνική αποστολή.¹⁵⁵ Σύμφωνα με την οποία, το κάπνισμα του χασίς μετατρέπει το χρήστη σε «τεμπέλη και εγκληματία». Η συγκεκριμένη αναφορά βέβαια επισημαίνει και έναν ακόμη τρόπο με τον οποίο ο χρήστης μετατρέπεται σε εγκληματία. Το χασίς δημιουργεί ψύχωση, διανοητική σύγχυση και μία ψυχοπαθολογία ειδικής φύσης. Σε αυτό το σημείο, δεν υποδηλώνεται μόνο μία διασύνδεση της χρήσης με το έγκλημα αλλά και της ψυχικής ασθένειας.

Η ελληνική οπτική για το θέμα, περιλαμβάνεται στη σελίδα 21 του τελικού εγγράφου που παραδίδει ο ΠΟΥ, στην αμέσως επόμενη δηλαδή από το αντίστοιχο κείμενο της αμερικανικής δημόσιας υπηρεσίας υγείας, που επίσης εστιάζει στις «εγκληματικές» ιδιότητες του χασίς, και στις ψυχοπαθολογικές τροχιές του. Το έγγραφο του ΠΟΥ μεταξύ των άλλων περιγράφει ανάλογα «ερευνητικά» δεδομένα και περιστατικά από τη Βραζιλία, το Μεξικό, την Αίγυπτο, τη Νότια Αφρική.¹⁵⁶ Ανάμεσα στην ψυχοπαθολογία και το έγκλημα τονίζεται και η έξαρση της σεξουαλικότητας, πολλές φορές της επιθετικής, από τη χρήση του χασίς. Συντάκτης και υπεύθυνος της έρευνας για την ελληνική αναφορά είναι ο τότε επικεφαλής των ελληνικών εγκληματολογικών υπηρεσιών Κωνσταντίνος Γαρδίκας. Καθηγητής Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής στο πανεπιστήμιο Αθηνών έως το 1968, με πλούσιο επαγγελματικό βιογραφικό στις ελληνικές δικτικές αρχές, όπως και στις διεθνείς. Εφόσον συνιστά από το 1923 ιδρυτικό στέλεχος της Διεθνούς Επιτροπής Εγκληματολογικής Αστυνομίας, ειδικός σε θέματα Διεθνούς Αστυνομικής συνεργασίας κατά της Τρομοκρατίας από τον ΟΗΕ.¹⁵⁷ Η Διεθνής Επιτροπή Εγκληματολογικής Αστυνομίας θεσμοθετείται την ίδια περίοδο (1956), ως ο αυτόνομος οργανισμός της Interpol που γνωρίζουμε σήμερα.¹⁵⁸

Η κάνναβη λοιπόν θα ακολουθήσει ένα διττό κριτήριο ταξινόμησης και θα αναχθεί σε ακανθώδες ζήτημα στις εργασίες του συνεδρίου για την υπογραφή της Σύμβασης. Η Ινδία επέμενε στην εξαίρεση των φύλλων από την όποια περιοριστική

¹⁵⁴ Ο.π. 201 - 202

¹⁵⁵ Mills J H., The IHO as actor. The case of cannabis and the Single Convention on narcotics drugs, 1961.in *Hygiea Internationalis*, Vol. 13, No. 1, 08.12.2016, p. 95-115.

¹⁵⁶ WHO, *The physical and Mental effects of cannabis*, prepared by Dr. P. O Wolff, UN 17 March 1955 p. 1-35 http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/104457/1/WHO_APD_56_1955_eng.pdf

¹⁵⁷ Υπαρχ/κας Μαυροματίδης Σ. Κωνσταντίνος Γαρδίκας (1896-1984) στο, *Αστυνομική Ανασκόπηση*, Μάρτιος – Απρίλιος 2015, σ. 12-16 http://www.astynomia.gr/images/stories/periodiko/289_1.pdf

¹⁵⁸ Interpol, History, <https://www.interpol.int/About-INTERPOL/History>

ρύθμιση για την κάνναβη, καθώς χρησιμοποιούνταν από τους φτωχότερους της χώρας είτε για τις αναλγητικές είτε για την ήπια μεθυστική τους δράση αλλά και από το εσωτερικό σύστημα υγείας για φαρμακολογικούς λόγους. Η Βρετανία επιφυλάσσονταν γενικά με όρους που δέσμευαν για ευθεία ενσωμάτωση της διεθνικής νομοθεσίας στην εθνική. Το Ιράν, ακόμα και οι Η.Π.Α συνηγορούσαν υπέρ μίας απαγόρευσης, η οποία θα εξαιρούσε τις αποσπώμενες από το φυτό ουσίες που θα χρησιμοποιούνταν στην παραγωγή φαρμάκων. Άλλες πλευρές, όπως η αιγυπτιακή, εξέφραζαν μία πιο ξεκάθαρη θέση απαγόρευσης. Τελικώς πράγματι συγκεκριμένα σημεία του φυτού συμφωνήθηκε να εξαιρεθούν από το γενικό ορισμό της κάνναβης, και να υπαχθούν σε διαφορετικές ρυθμίσεις.

Το ενδιαφέρον σε όλη αυτή την ιστορία όμως, αναγιγνώσκεται στις πολιτικές ευκαιρίες που φαίνεται να συγκέντρωσε το ζήτημα του χασίς για τα θεσμικά όργανα του ΟΗΕ. Ήταν διατεθειμένα να σκιαγραφήσουν ένα πλήρως ζοφερό ψυχοδραστικό κάδρο για την κάνναβη, μεγεθύνοντας τις αρμοδιότητες και τις διεθνικές τεχνολογίες ελέγχου τους. Το θέμα της κάνναβης δηλαδή, δεν προβάλλεται στο ενδιαμέσο των ιδιαίτερων αντιπαραθέσεων μεταξύ κρατών - μελών, γιατί δεν ανέσυρε «εθνικούς» ανταγωνισμούς, περισσότερο από προσπάθειες των εθνικών αποστολών να «ξεμπερδεύουν» ανώδυνα, συμπεριλαμβάνοντας τις ενστάσεις της Ινδίας για το θέμα. Άλλωστε, στο εσωτερικό υπήρχε η ευχέρεια να θεσπίζονται από πολύ αυστηρά μέτρα για το χασίς, και τις υπόλοιπες ουσίες, όπως οι νόμοι των ΗΠΑ για τη μαριχουάνα το 1937, έως ήπιες ρυθμιστικές νομοθεσίες. Κυρίως, υπήρχε μία ευχέρεια ευελιξίας της πολιτικής γλώσσας και των παρεμβάσεων να περνούν από την αυστηρότητα στη χαλάρωση ανάλογα με τις συνθήκες και την εκάστοτε προσδοκία.¹⁵⁹ Το χασίς λοιπόν, προβάλλεται κατεξοχήν στο επίδικο δύο ευρύτερων κατηγοριών που αναδύονται ως ανταγωνιστικές πηγές ισχύος. Ενός διεθνικού θεσμικού σώματος από τη μία με την εθνική διακυβερνητική αυτονομία από την άλλη.¹⁶⁰ Ή εναλλακτικά, από δύο διαφαινόμενες τεχνοκρατικές και πολιτικές ελίτ. Η μεν προσδοκά τη διακρατική συντήρηση της βιωσιμότητάς της, η δε την κρατική ευελιξία της ηγεμονίας της.

Η ενοποίηση των διεθνικών συμβάσεων λοιπόν, σε ενιαίο σώμα φαίνεται να απασχόλησε από το 1948. Το 1961 όμως ήταν το έτος που καλούνταν να εξισορροπήσει τις προσδοκίες στο συνέδριο της Ν. Υόρκης, στο οποίο θα συμμετάσχουν 73 χώρες. Γύρω από το προσχέδιο της σύμβασης ενορχηστρώνονται πέντε διαφορετικές ομάδες κρατών, που ταξινομούνται στη βιβλιογραφία, ανάλογα με τη στόχευση και τη στάση τους απέναντι στην ατζέντα του ελεγκτικού μηχανισμού για τα ναρκωτικά, όπως απεικονίζονται στον Πίνακα 1.

¹⁵⁹ Για την «σχιζοφρενική» γλώσσα των ΗΠΑ, με τον εξοστρακισμό της κάνναβης από την παραγωγή και την αγορά πριν το πόλεμο, υπό τη διείδυση των βιομηχανιών πλαστικού και χημικών. Την υπεράσπισή της κατά τη διάρκεια του πολέμου ως το «φυτό της νίκης» και την επαναφορά της απαγορευτικής υστερίας μεταπολεμικά, βλ Γρίβας Κ. *Ψυχοτρόπες Ουσίες. Κάνναβη, Μαριχουάνα, Χασίς*. 1993 σ. 33-40

¹⁶⁰ Mills J. H., ο.π. p. 112 - 113

Πίνακας 1. «Ομάδες Κρατών» - Διαπραγματεύσεις ενιαίας σύμβασης 1961

«ομάδα επιρροής»	Ηγεμονικά Κράτη	Κυρίαρχη ατζέντα
«Οργανικά» κράτη	Περιλαμβάνει κράτη ακατέργαστης καλλιέργειας. Με ηγετικές την Ινδία, Τουρκία, Πακιστάν, Βιρμανία. Περιλαμβάνονται η Γιουγκοσλαβία και η Ελλάδα, κράτη καλλιέργειας κόκας, Ινδονησία, Άνδεις, παραγωγής οπίου και κάνναβης στη Νότια, ΝΑ Ασία και στο Κέρασ της Αφρικής.	Παραγωγοί βιολογικών πρώτων υλών για το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας προσφοράς ναρκωτικών, αποτέλεσαν παραδοσιακό επίκεντρο διεθνών προσπαθειών ελέγχου των ναρκωτικών. Ήταν ανοιχτοί στην κοινωνικό-πολιτιστική χρήση βιολογικών ναρκωτικών, αφού έζησαν μαζί της αιώνες. Συνεργάστηκαν στις διαπραγματεύσεις για να ενισχύσουν εξαιρέσεις και διόδους διαφυγής αλλά και να ζητήσουν αναπτυξιακή βοήθεια ως αντιστάθμισμα των απωλειών από τις απαγορεύσεις.
Βιομηχανικά κράτη	Πρωτίστως δυτικοευρωπαϊκά βιομηχανικά έθνη, με ηγεμονικά τις ΗΠΑ, Βρετανία, Καναδάς, Ελβετία, Κάτω Χώρες, Δυτική Γερμανία και Ιαπωνία.	Δεν διέθεταν σύγχρονη πολιτισμική εξοικείωση στη χρήση οργανικών ναρκωτικών, ενώ αντιμετώπιζαν επιπτώσεις κατάχρησης στο εσωτερικό τους. Υπερασπίζονταν αυστηρούς ελέγχους στην παραγωγή και διακίνηση ακατέργαστων υλών. Βασικοί κατασκευαστές συνθετικών ψυχοτρόπων και υποστηριζόμενων από βιομηχανικά λόμπι, αντιτάχθηκαν σθεναρά σε περιορισμούς στην ιατρική έρευνα, στην παραγωγή και διανομή παρασκευασμένων ναρκωτικών. Ενίσχυσαν ισχυρούς υπερεθνικούς οργανισμούς ελέγχου, στα οποία θα εξακολουθούσαν να ασκούν de facto επιρροή. Η στρατηγική τους ήταν ουσιαστικά να μετατοπίσουν το μεγαλύτερο μέρος του απαγορευτικού βάρους στις χώρες παραγωγής πρώτων υλών διατηρώντας όσο το δυνατόν περισσότερη ελευθερία».
Αυστηρού ελέγχου	Βασικοί παίκτες ήταν η Γαλλία, η Σουηδία, η Βραζιλία και η Κίνα	Μη παραγωγικές – μη βιομηχανικές χώρες χωρίς άμεσο οικονομικό μερίδιο στο εμπόριο ναρκωτικών. Εναντιώθηκαν πολιτισμικά στη χρήση, ενώ υπέφεραν από προβλήματα κατάχρησης. Προτίμησαν τον περιορισμό στη ζήτηση ναρκωτικών αποκλειστικά για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς και ήταν διατεθειμένοι να θυσιάσουν κάποια εθνική κυριαρχία για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα των υπερεθνικών φορέων ελέγχου. Αναγκάστηκαν να μετριάσουν τα αιτήματά τους για τη διασφάλιση της ευρύτερης δυνατής συμφωνίας.
Ασθενούς Ελέγχου	καθοδηγούνταν από τη Σοβιετική Ένωση και συχνά περιλάμβανε τους συμμάχους της στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική	Θεώρησαν τον εμπορικό έλεγχο των ναρκωτικών καθαρά εσωτερικό ζήτημα. Ήταν κατηγορηματικά αντίθετοι με οποιαδήποτε παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας, όπως ανεξάρτητες επιθεωρήσεις. Αμφισβητούσαν και τον κλειστό κατάλογο των κρατών-παραγωγών υποστηρίζοντας πως οι αναπτυσσόμενες χώρες έπρεπε να διαθέτουν τους πόρους τους κατά βούληση.
Ουδέτεροι	Πολυσύνθετη με περισσότερες από τις χώρες της Αφρικής, την Κεντρική Αμερική, την υπο-Άνδεων Νότια Αμερική, το Λουξεμβούργο και το Βατικανό	Χωρίς ενδιαφέρον για το ζήτημα, πέρα από την πρόσβαση σε επαρκή ποσότητα ναρκωτικών. Κάποιοι ψήφισαν με πολιτικούς συνασπισμούς, άλλοι ήταν πρόθυμοι να εμπορευθούν την ψήφο. Κάποιοι ήταν πραγματικά ουδέτεροι και πορεύθηκαν ανάλογα με την πειθώ των επιχειρημάτων που παρουσιάστηκαν.

Στο συνέδριο πέρα από τις αποστολές των εθνικών κρατών, τη συμμετοχή των καθιερωμένων θεσμικών οργάνων για τα ναρκωτικά του ΟΗΕ και επιμέρους εξειδικευμένων οργανώσεων του όπως ο Οργανισμός Εργασίας, θα εκπροσωπηθούν και διεθνικοί μη-κυβερνητικοί οργανισμοί. Συγκεκριμένα, η Διεθνής Διάσκεψη Καθολικών Φιλανθρωπικών Οργανώσεων, η Interpol και η Διεθνής Ομοσπονδία Γυναικών Δικηγόρων.¹⁶¹ Η Interpol βρίσκεται ήδη σε μία σημαντική θεσμική στιγμή της ιδρυτικής της πράξης, όπως έχουμε αναφέρει. Η καθολική φιλανθρωπική οργάνωση που ξεκίνησε στις ΗΠΑ, μετατρέπεται σε διεθνικό οργανισμό με τη βαθμιαία διεύρυνση της δράσης της σε επιμέρους εθνικές επικράτειες. Η εκκλησιαστική οικειοποίηση της κοινωνικής ατζέντας, ούτως ή άλλως αυτή την περίοδο αρθρώνεται ενεργά μέσα και από τις εγκυκλίους που εκδίδει το Βατικανό, ανάμεσά τους το «Χριστιανισμός και Κοινωνική Πρόοδος» μερικούς μήνες αργότερα το 1961. Είναι επίσης η δεκαετία που η καθολική φιλανθρωπική οργάνωση αποκτά ηγετικό ρόλο στο συνέδριο του Λευκού Οίκου για τα παιδιά και τους νέους.¹⁶² Η Διεθνής Ομοσπονδία Γυναικών δικηγόρων που ιδρύθηκε στο Μεξικό το 1944, ήδη είχε αποκτήσει συμβουλευτικό ρόλο στον ΟΗΕ από το 1954, διατυπώνοντας θέσεις για την εκάστοτε ατζέντα σε κάθε συνάντηση που συμμετείχε.¹⁶³ Τρεις ομάδες ιδιωτικών δρώντων λοιπόν παρίστανται, από το χώρο της ασφάλειας, της χριστιανικής νεότητας και του φεμινισμού. Και η αναφορά τους είναι σημαντική, στο βαθμό που ενδέχεται να διαμορφώνουν δίκτυα πολιτικής για τα ναρκωτικά, είτε ως ομάδες επιρροής, είτε πληροφόρησης.¹⁶⁴

Όλες αυτές οι διαφορετικές κατηγορίες προσδοκιών και συμφερόντων εξισορροπούνται και συμβιβάζονται στη νέα ενιαία σύμβαση για τα ναρκωτικά. Κατ' αρχήν, απλοποίησε το ρυθμιστικό καθεστώς τερματίζοντας τις επιμέρους συμβάσεις, διατηρώντας όμως βασικούς τους πυλώνες. Επέκτεινε το σύστημα αδειοδοτήσεων, μετρήσεων και πιστοποιήσεων για συναλλαγές σε όλα τα ακατέργαστα «ναρκωτικά», φυτικά υλικά, συμπεριλαμβανομένης της κάνναβης και των φύλλων κόκας. Για πρώτη φορά τα κράτη δεσμεύονται να αναφέρουν τις ανάγκες και τις χρήσεις τους απευθείας στο νεοσυσταθέν όργανο, στο Διεθνές Συμβούλιο Ελέγχου Ναρκωτικών (INCB), υπό τη σκέπη του οποίου συγχωνεύονται τα προηγούμενα PCOB και το DSB. Τρία μέλη με ιατρική, φαρμακολογική ή φαρμακευτική εμπειρία από έναν κατάλογο τουλάχιστον πέντε προσώπων που ορίζονται από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, καθώς και Δέκα μέλη από καταλόγους Μελών των Ηνωμένων Εθνών αλλά και Συμβαλλόμενα Μέρη,

¹⁶¹ Single Convention on Narcotics Drugs, 1961, as amended by the 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, UNITED NATIONS

¹⁶² Faith and Organizations Project, *Catholic Charities DC Agency History*, University of Maryland, Department of Anthropology 2010 p. 1-7, Mater et Magistra (Mother and Teacher), *Encyclical of Pope John XXIII On Christianity and social progress*, May 15, 1961 http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html

¹⁶³ FIDA, History, <http://www.fidafederation.org/history/>

¹⁶⁴ Βλ. περισσότερο για το ρόλο των ΔΜΚΟ, Τζιφάκης Ν. «Τα διεθνικά δίκτυα πολιτικής και οι διεθνείς ΜΚΟ ως φορείς προαγωγής της ανθρώπινης ασφάλειας», στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 143 Β', 2014, 121-143

στελεχώνουν το δυναμικό του Συμβουλίου. Οι ετεροβαρείς προϋποθέσεις ιατρικής προϋπηρεσίας για τα προτεινόμενα στελέχη του ΠΟΥ, καθίστανται ενδεικτικές της επιρροής των βιομηχανικών χωρών κατά τις διαπραγματεύσεις, δεν περνούν απαρατήρητες. Στο συμβούλιο θα εκχωρηθεί μία ισχυρή δυνατότητα εμπάργκο για τυχόν παραβιάσεις του διεθνούς εμπορίου μαζί με τις υπόλοιπες διαχειριστικές του αρμοδιότητες.¹⁶⁵

Τα κράτη στη συνέχεια, υποχρεούνταν σε εθνικά μονοπώλια που θα συνέλλεγαν τις καλλιέργειες, καταργώντας σταδιακά την παραγωγή και κατανάλωση μέσα σε διάστημα 25 ετών για τα φύλλα κόκας και την κάνναβη και 15 για την παπαρούνα οπίου. Ο περιορισμός της καλλιέργειας σε αυστηρά επτά χώρες του 1953 παύει να ισχύει. Από αυτή την άποψη, ικανοποιείται η ένσταση της Σοβιετικής Ένωσης για τον κλειστό κατάλογο των χωρών – παραγωγών. Ομοίως ικανοποιείται και η αμερικανική πλευρά, καθώς η επιρροή της στα πλαίσια των εποπτικών οργάνων του ΟΗΕ κατοχυρώθηκε με τη διεύρυνση και αυστηροποίηση του απαγορευτικού πλαισίου στην κάνναβη και την ακατέργαστη κόκα. Ευνοείται βέβαια και η ευρύτερη πλευρά των βιομηχανικών κρατών με προεξάρχουσα τη Βρετανία, καθώς οι προσπάθειες ελέγχου των επεξεργασμένων ναρκωτικών δεν ευδοκιμούν. Τα «οργανικά» κράτη, εφόσον δεν καταφέρνουν να ενσωματώσουν μία απαγορευτική οδό για τα συνθετικά ναρκωτικά στο κύριο σώμα της Σύμβασης, προσθέτουν στο τέλος μία συνημμένη δήλωση για τον περιορισμό των ψυχοτρόπων. Οι ουσίες θεωρήθηκαν «εξαρτητικές» ή «παραδοσιακές» και γενικά ταξινομούνται μέσα από τέσσερις πίνακες που προσδιορίζουν διαφορετικά επίπεδα ελέγχου. Έκτοτε ανανεώνονται με όποιες πρόσθετες διαγιγνώσκονται επιβλαβείς.

Ο αυστηρότερος έλεγχος καλύπτει κυρίως ακατέργαστα οργανικά υλικά (οπίου, κόκας, κάνναβης) και τα παράγωγά τους, όπως η ηρωίνη και η κοκαΐνη, ενώ τα παρασκευασμένα φάρμακα με βάση την κωδεΐνη λαμβάνουν επιεικέστερη μεταχείριση. Εξαιρούνται δε ακόμα από τις περιοριστικές ρυθμίσεις, τα νέα συνθετικά φάρμακα για τα οποία ο ΠΟΥ έχει εγείρει ανησυχίες. Πρόκειται για τα βαρβιτουρικά και ηρεμιστικά, ουσίες που αναγιγνώσκονται και ως εμβληματικά σύμβολα μίας αναδυόμενης μεταπολεμικής φαρμακευτικής αγοράς που τροφοδοτούνταν από αισιόδοξες αναμονές τους για την ψυχιατρική θεραπεία.¹⁶⁶ Κάτι ανάλογο θα λέγαμε, με την προπολεμική σταδιοδρομία της ηρωίνης και της κοκαΐνης για τις ιατρικές εφαρμογές.

Πέρα από τα διακριτά ταξινομητικά διαγράμματα ουσιών, η σύμβαση του 1961 εισάγει και μία επιπλέον ξεκάθαρη μεταβλητή που αφορά τη μεταχείριση των παραβατών. Αφενός συστήνεται το αξιόποιο της πράξης που θα πρέπει να ενσωματωθεί στις εθνικές νομοθεσίες για τις περιπτώσεις των παραβιάσεων. Προσδιορίζεται όμως και μία παράλληλη δέσμη μέτρων που μπορεί να εφαρμόζεται

¹⁶⁵ Single Convention on Narcotics Drugs, 1961, as amended by the 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, UN, article 9 , p.5, ο.π. Sinha J. , Buxton J. ο.π. p. 22-23

¹⁶⁶ Ο.π. Elvis M. 2003, p. 30-31, ο.π. Single Convention on Narcotics Drugs, 1961,

κατ' επιλογή των μελών, τα λεγόμενα θεραπευτικά μέτρα.¹⁶⁷ Το άρθρο 38 είναι και το μοναδικό που αναφέρεται στο θέμα της ζήτησης και της κατάχρησης των ουσιών, καθιστώντας «επιθυμητή» τη διαμόρφωση κατάλληλων εγκαταστάσεων για τη θεραπεία των εξαρτημένων, εφόσον η χώρα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα εθισμού και το επέτρεπαν οι οικονομικοί της πόροι. Η ασθενής αυτή αναγνώριση των ζητημάτων της κατάχρησης, καθώς και η δυσανάλογη ρυθμιστική εστίαση μεταξύ νόμιμου και παράνομου εμπορίου, προσέλκυσαν και τις περισσότερες μεταγενέστερες επικρίσεις.¹⁶⁸

Η διαδικασία επικύρωσης της σύμβασης βέβαια, δεν ακολούθησε μία ομαλή ροή. Αναφέρεται μία παρασκηνιακή διαδρομή του Aslinger, υπονόμησης της ενιαίας σύμβασης, μέσω της ενεργοποίησης του Πρωτοκόλλου του Οπίου του 1953. Ως βασικός λόγος για αυτό προβάλλεται η προσπάθεια διατήρησης της αυτονομίας του γραφείου των ναρκωτικών που συγχωνεύονταν με την εφαρμογή της Σύμβασης του 1961, ταυτόχρονα με την αυστηροποίηση του διεθνούς απαγορευτικού καθεστώτος που ο ίδιος πάντοτε υπερασπιζόταν. Σε ό, τι μας αφορά εδώ, η Ελλάδα έρχεται στο προσκήνιο ως κεραυνός εν αιθρία για τα θεσμικά όργανα και τα μέλη του ΟΗΕ, ανακοινώνοντας την επικύρωση του Πρωτοκόλλου του Οπίου το 1962. Ο Aslinger είχε προσεγγίσει και την Τουρκία, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία, καθώς η ίδια φαίνεται να προσδοκούσε στην εξασθένιση και των δύο συνθηκών. Ωστόσο η Αθήνα εμφανίστηκε πιο πειθήνιος σύμμαχος. Η όποια έκπληξη από την επαναφορά του πρωτοκόλλου του οπίου δε, προκλήθηκε γιατί η υποστήριξη της ενιαίας σύμβασης κατέστη ένα θέμα δευτερευούσης σημασίας που φαινόταν να είχε πάρει το δρόμο του, τόσο για τα θεσμικά όργανα αλλά και για τα υπόλοιπα μέλη του ΟΗΕ. Όπως και να 'χει, οι εξελίξεις αυτές δεν κατορθώνουν να αναχαιτίσουν την ισχύ της πιο πρόσφατης, ενιαίας σύμβασης, που τίθεται σε ισχύ το 1964.¹⁶⁹

Επόμενος θεσμικός σταθμός είναι η σύμβαση του 1971 για τις Ψυχοτρόπες Ουσίες, που θέτει στο επίκεντρο πλέον τα βιομηχανοποιημένα ψυχοτρόπα φάρμακα. Το συνέδριο διενεργείται στη Βιέννη με τη συμμετοχή 71 χωρών. Φαίνεται να συμμετέχει κατόπιν πρόσκλησης μόνο η Interpol, αν και στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις αναφέρεται πλήθος διεθνικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που

¹⁶⁷ Με την επιφύλαξη των συνταγματικών τους περιορισμών, κάθε συμβαλλόμενο μέρος θεσπίζει τα μέτρα που εξασφαλίζουν ότι η καλλιέργεια, παραγωγή, εξόρυξη, προετοιμασία, κατοχή, προσφορά, προσφορά προς πώληση, διανομή, αγορά, πώληση, παράδοση υπό οποιουδήποτε όρους, η μεταφορά, η εισαγωγή και η εξαγωγή φαρμάκων που αντιβαίνουν στις διατάξεις της παρούσας σύμβασης και κάθε άλλη ενέργεια που, κατά τη γνώμη του, ενδέχεται να είναι αντίθετη προς τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης, είναι αξιόποινες πράξεις όταν διαπράττονται εκ προθέσεως και ότι τα σοβαρά αδικήματα υπόκεινται σε κατάλληλη τιμωρία, ιδίως με φυλάκιση ή άλλες ποινές στέρησης της ελευθερίας.

β) Κατά παρέκκλιση του προηγούμενου εδαφίου, όταν οι δράστες των ναρκωτικών διαπράττουν τέτοιου είδους αδικήματα, τα μέρη μπορούν να προβλέπουν, είτε ως εναλλακτική λύση σε καταδίκη είτε ως τιμωρία ή ως συμπλήρωμα καταδίκης ή ποινής, ότι οι εν λόγω παραβάτες υποβάλλονται σε μέτρα θεραπείας, περίθαλψης, αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 3. Ό.π. Single Convention, Article 36, p. 16

¹⁶⁸ ο.π. Sinha J.

¹⁶⁹ McAllister B. W 2000, p. 216 - 218

παρακολουθούν τις εργασίες.¹⁷⁰ Η σύμβαση ξεκινά, συστήνοντας στην παγκόσμια ιατρική κοινότητα και τις κυβερνήσεις που διαθέτουν τους ανάλογους πόρους να ενθαρρύνουν έρευνες για την αντικατάσταση των αμφεταμινών με πιο ακίνδυνες ουσίες.¹⁷¹ Ταξινομεί κι εδώ τις ψυχοτρόπες ουσίες σε τέσσερα επίπεδα ελέγχου. Συμπεριλαμβάνονται πάνω από εκατό συνθετικά φάρμακα, βαρβιτουρικά, αμφεταμίνες, παραισθησιογόνα, ψυχεδελικά, βενζοδιαζεπίνες κ.α. που ανανεώνονται έως σήμερα.¹⁷² Καθίσταται κοινός τόπος ωστόσο στις αναγνώσεις για τις διεθνείς συμβάσεις για τα ναρκωτικά, ότι η αντίστοιχη για τις Ψυχοτρόπες ουσίες του 1971, προβλέπει εξαιρετικά ασθενείς ελέγχους, συγκριτικά με την Ενιαία Σύμβαση και το απαγορευτικό καθεστώς που επιβλήθηκε στα «οργανικά κράτη».

Οι διαφορές μεταξύ των δύο συμβάσεων εντοπίζονται σε όλο το εύρος των δύο κειμένων. Η επικινδυνότητα του εθισμού ως «σοβαρό κακό για το άτομο» για παράδειγμα, που επισημαίνεται από το προοίμιο της Ενιαίας Σύμβασης, θίγεται επιδερμικά ως μία ανησυχία για την δημόσια υγεία από την κατάχρηση ορισμένων ψυχοτρόπων ουσιών στην αντίστοιχη του '71. Διαφέρει επίσης ο τρόπος ένταξης των φαρμάκων στις λίστες. Στην ενιαία σύμβαση του 1961, αν μία οργανική ομάδα διαφωνούσε με την τοποθέτηση της ουσίας σε ένα συγκεκριμένο πίνακα, όπως - για παράδειγμα, της κάνναβης στο Πρόγραμμα IV - πρυτάνευε μία λογική αρχικής συμπερίληψης των ναρκωτικών ως επικινδύνων έως ότου αποδειχθεί ότι δεν είναι. Ωστόσο, το σκεπτικό αυτό αναιρέθηκε ως προς τα βιομηχανικά τους παράγωγα. Ο λιγότερο αυστηρός πίνακας IV της σύμβασης του 1971, που περιλάμβανε ηρεμιστικά επίσης, έτεινε να παρακαμφθεί μέσα από επιχειρήματα περί περιττού ελέγχου που είχε ήδη καλυφθεί από εθνικές νομοθεσίες. Ενώ στην ενιαία σύμβαση ο έλεγχος δυνητικά περιλάμβανε όχι μόνο τις βασικές ουσίες αλλά και τυχόν επιμέρους οργανικές ύλες, η υπαγωγή στον πίνακα των ψυχοτρόπων όριζε τη ρητή αναφορά της ουσίας, παρακάμπτοντας ένα ολόκληρο παραγωγικό πλέγμα συνθετικών σκευασμάτων. Αυτή η τελευταία παράλειψη, εμφανίζεται και ως συμφωνία των πολιτικών αποστολών, κατά την απουσία των τεχνικών εμπειρογνομώνων. Ομοίως απουσίαζε και το σύστημα αναφορών και εκτιμήσεων που έπρεπε να υποβάλλουν τα μέλη για τις ετήσιες ανάγκες τους, παρόλο που στήριζε το διεθνές ελεγκτικό καθεστώς από το 1925. Επιτρέποντας στις πολυεθνικές φαρμακοβιομηχανίες να παράγουν ανεξέλεγκτα νόμιμες ποσότητες ψυχοτρόπων.¹⁷³

Τέτοιες παραλείψεις διορθώθηκαν σιωπηρά από τα διεθνή όργανα μέσα από το διεθνές δίκαιο και καλώντας άτυπα τις χώρες να υποβάλλουν σε εθελοντική βάση εκτιμήσεις και στατιστικές ακόμα και αν δε ζητούνται από τις συμβάσεις, ως

¹⁷⁰ McAllister B. W 2000, p. 230

¹⁷¹ CND, *The International Drug Control Conventions. Convention on Psychotropic Substances of 1971*, UN, NY 2013, p. 67-77

¹⁷² CND, *The International Drug Control Conventions. Schedules of the Convention on Psychotropic Substances of 1971, as at 18 October 2017*, United Nations, New York 2017
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V17/032/64/PDF/V1703264.pdf?OpenElement>

¹⁷³ Sinha J. B. *Convention on Psychotropic Substances* ο.π., Buxton J. ο.π. p. 23, Jelsma M. ο.π. p. 4-5,

ανατροφοδότηση του ΠΟΥ. Ωστόσο, για να κατανοήσουμε το περιεχόμενο μίας τέτοιας σύμβασης οφείλουμε να παρακολουθήσουμε τις διαπραγματευτικές θέσεις ισχύος και το νέο τους σχηματισμό. Οι πέντε διακριτές ομάδες διαπραγμάτευσης της ενιαίας σύμβασης που συνοψίσαμε στον πίνακα 1, στη Βιέννη ενσωματώθηκαν σε δύο ανταγωνιστικά μέτωπα. Το πρώτο περιλάμβανε χώρες με ισχυρές φαρμακευτικές βιομηχανίες και ενεργές αγορές ψυχοτρόπων ουσιών - ουσιαστικά την ομάδα «βιομηχανικών κρατών» του πίνακα. Τα «οργανικά κράτη», συνθέταν το άλλο μέτωπο, περιλαμβάνοντας αναπτυσσόμενες χώρες, με τη στήριξη σοσιαλιστικών κρατών, με ελάχιστες ή και καθόλου εγκαταστάσεις παραγωγής ψυχοτρόπων αλλά και σκανδιναβικές χώρες, αναφέρεται κυρίως η Σουηδία, που αντιμετώπιζαν προβλήματα κατάχρησης αμφεταμινών.

Στις διαπραγματεύσεις του 1971, οι θέσεις των δύο ομάδων αντιστράφηκαν πλήρως. Η βιομηχανική ομάδα υιοθέτησε την επιχειρηματολογία των παραγωγών – οργανικών κρατών. Οι τελευταίοι ανέτρεχαν στην ενιαία σύμβαση αξιώνοντας ένα αναλογικά αυστηροποιημένο ρυθμιστικό καθεστώς διακίνησης για τα συνθετικά φάρμακα. Οι επιμέρους διαπραγματευτικές θέσεις ωστόσο, δεν προσδιορίζονταν σε σχέση μόνο με τα μέλη και τις μεταξύ τους δικτυώσεις. Αλλά και την τοποθέτηση αυτών απέναντι στα επιμέρους θεσμικά όργανα των Ηνωμένων Εθνών. Τα κράτη που διεκδικούσαν αυστηρούς ελέγχους για τα ψυχοτρόπα, ευελπιστούσαν και στην αποδυνάμωση της Επιτροπής των ναρκωτικών (CND), που θεωρούνταν πεδίο αμερικανικής επιρροής, με τη μεταβίβαση μεγαλύτερης ισχύος στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας. Οι σκανδιναβικές και παραγωγικές χώρες με εξαίρεση τη Σοβιετική Ένωση που αντιδρούσε σθεναρά, επιθυμούσαν την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του νεοσυσταθέντος Διεθνούς Συμβουλίου Ελέγχου Ναρκωτικών (ICND), έστω κι αν παραχωρούσαν ένα μέρος από την νομοθετική τους αυτονομία. Η αμερικανική πλευρά στην άλλη όχθη, επέμενε σε μία πιο «ευέλικτη» γλώσσα που θα καθιστούσε εφικτή την εξαίρεση από τις ελεγκτικές αποφάσεις του ΠΟΥ ή της Επιτροπής των Ναρκωτικών. Εντούτοις, η αμερικανική θέση εμφανίζεται πιο μετριοπαθής μεταξύ αδιάλλακτων βιομηχανικών χωρών, όπως η Δυτική Γερμανία, Ελβετία, Ολλανδία, Βέλγιο, Δανία και Αυστρία, που επέμεναν στην αποδυνάμωση κάθε πτυχής της σύμβασης.¹⁷⁴

Οι δύο διεθνείς συμφωνίες λοιπόν, αποκρυσταλλώνουν μία άνιση κατανομή ελέγχου μεταξύ γεωργικών και συνθετικών ψυχοτρόπων ουσιών, που εμφορείται από έναν άνισο διεθνικά καταμερισμό ισχύος, κι όχι ψυχοδραστικής «επικινδυνότητας». Βρισκόμαστε σε ένα προχωρημένο σημείο μίας διπλωματικής ιστορίας που αναδεικνύει τέσσερα πολύ βασικά σημεία. Την παγίωση της δημόσιας ανησυχίας για τα ναρκωτικά και της σταδιοδρομίας της πλέον στο διπλωματικό συνεχές. Το «νομαδικό» χαρακτήρα των εθνικών θέσεων προβληματοποίησής της στη διεθνή πολιτική σκηνή. Μία παγιωμένη διττή δεξαμενή επιχειρημάτων μεταξύ ελέγχου και

¹⁷⁴ McAllister B. W 2000, p. 230 – 231, Elvins M. p. 31, Sinha J. ο.π. ,

ελευθερίας δηλαδή, που εναλλάσσεται κυκλικά ανάλογα με το ποιος και το πότε προσφέρεται να την οικειοποιηθεί. Τη φωτογραφική απεικόνιση ουσιών που έλκουν τη δημόσια ορατότητά τους ως ψυχοτρόπα και μέσα από δύο διαφορετικούς πίνακες κατάταξης. Και τέλος, τη μέχρι τώρα, εμπορικά επικεντρωμένη θεματοποίηση. Μέχρις στιγμής, ο διεθνής διάλογος εστίαζε στη νομιμότητα ή όχι του εμπορίου και της διακινούμενης ποσότητας, με μερικές επιδερμικές αναφορές για τη μείωση της ζήτησης.

4.4 Οι «πόλεμοι» των «ναρκωτικών»

Το ξεκίνημα της δεκαετίας του '70 θα διαβαστεί ως η «νέα εποχή» για τον έλεγχο των ναρκωτικών, που θα υφάνει την πλέον παραδοσιακή για τα σημερινά δεδομένα, αρχιτεκτονική δημόσιων λόγων και πολιτικών. Πρόκειται για μία μετατόπιση του κέντρου βάρους από τον έλεγχο της προσφοράς, στην αντιμετώπιση της ζήτησης, που καθιστά τον εξαρτημένο χρήστη σε πρωταγωνιστική πλέον φιγούρα της διεθνούς αντιναρκωτικής πολιτικής. Η ζήτηση λειτουργούσε σιωπηρά στη διεθνή πολιτική έως τότε, με επιδερμικές ανίσχυρες αναφορές, ανεξάρτητα από «εκκωφαντικές» εφαρμογές ανάλογων εκδοχών της στα εκάστοτε εθνικά εδάφη. Στη διεθνή θεσμική ατζέντα απασχολούσαν οι εμπορικές χρήσεις των ουσιών, όχι οι καταναλωτικές. Από τη στιγμή τουλάχιστον που οι δεύτερες εντάσσονταν σε ένα νομιμοποιημένο ελεγχόμενο καθεστώς εμπορικής διάθεσης.

Ο λόγος του προέδρου Νίξον λοιπόν στο Κογκρέσο λίγους μήνες μετά την υπογραφή της Σύμβασης για τα ψυχοτρόπα, με τις εξαγγελίες του για «τον πόλεμο των ναρκωτικών» που επισημαίνεται διεθνώς ως κορυφαία στιγμή, εγκαινιάζει και σηματοδοτεί αυτή τη μετατόπιση της *«αποκατάστασης σε νέα προτεραιότητα»* που προσπαθεί να υλοποιήσει αρχικά σε ομοσπονδιακό επίπεδο.¹⁷⁵ Δύο ειδών δράσεις καθρεφτίζονται αυτομάτως ως προς τη μείωση της ζήτησης, για τις οποίες διοχετεύονται υψηλά κονδύλια. Η μεν αφορά την πρόληψη και την εκπαίδευση, ώστε να αρθούν οι παρανοήσεις, που στρέφουν τους νέους στα ναρκωτικά (...) πιστεύοντας ότι ο εθισμός (...) είναι κάτι που συμβαίνει σε άλλους ανθρώπους. Χρειαζόμαστε μια εκτεταμένη προσπάθεια να δείξουμε ότι ο εθισμός είναι πάρα πολύ συχνά ένας δρόμος μονής κατεύθυνσης που αρχίζει με "αθώους" πειραματισμούς και τελειώνει με το θάνατο»(..)¹⁷⁶ Η δε, την θεραπευτική αποκατάσταση και μάλιστα την άμεση, *«παίρνουμε μέτρα για να σταματήσουμε τη διαθεσιμότητα ναρκωτικών στο Νότιο Βιετνάμ, αλλά επιπλέον η φύση του εθισμού στα ναρκωτικά και οι ιδιαιτερότητες του παρόντος προβλήματος, καθώς περιλαμβάνει βετεράνους, καθιστούν επιτακτική την άμεση ανάληψη διαδικασιών αποκατάστασης»*.¹⁷⁷ Νέοι και στρατιώτες του Βιετνάμ λοιπόν συνθέτουν ένα πρώτο πληθυσμιακό κάδρο αποδεκτών και «επωφελούμενων» για τις ΗΠΑ του '70,

¹⁷⁵ Nixon R. *Special Message to the Congress on Drug Abuse Prevention and Control*. June 17, 1971

¹⁷⁶ Nixon R., ο.π. στην ενότητα *Rehabilitation: a new priority*

¹⁷⁷ Στο ίδιο

στοχεύοντας στους μεν έναν νεανικό πειραματισμό συνώνυμο ενός προθάλαμου του εθισμού. Και αποκαθιστώντας στους δε μία υγεία που θίγεται, εν μέσω πολέμου, από τον «εισαγόμενο εθισμό» στη φθηνή και «καθαρή» ηρωίνη, ελεύθερης κυκλοφορίας στο Βιετνάμ. Κορυφαίες εκστρατείες ενός «πολέμου» για τα ναρκωτικά συναντήθηκαν με την αποκορύφωση πολεμικών κι αντιπολεμικών εκστρατειών της περιόδου. Ο αντιναρκωτικός «πόλεμος» ανάγεται σε ξεκάθαρο εθνικό ζήτημα και θα διεξαχθεί μέσα κι έξω από τις Η.Π.Α., καθόσον ο Νίξον προβαίνει σε μια διττή κατάθεση εγγράφων προς επικύρωση από το Κογκρέσο, επικαλούμενος τη σημασία μίας αμοιβαίας διεθνούς συνεργασίας για το θέμα των ναρκωτικών.

Το ένα είναι η Σύμβαση των Ψυχοδραστικών Ουσιών

«(..) πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η συνεργασία στον έλεγχο των επικίνδυνων ναρκωτικών λειτουργεί και με τους δύο τρόπους. Ενώ οι πηγές του κύριου προβλήματος των ναρκωτικών μας είναι ξένες, οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν πηγή παράνομων ψυχοτρόπων φαρμάκων που πλήττουν άλλα έθνη. Αν αναμένουμε από άλλες κυβερνήσεις να βοηθήσουν να σταματήσει η ροή της ηρωίνης στις όχθες μας, πρέπει να δράσουμε με το ίδιο σθένος για να εμποδίσουμε εξίσου επικίνδυνες ουσίες να εισέλθουν στα έθνη από το δικό μας. (...)»¹⁷⁸

Το άλλο περιλαμβάνει τροποποιήσεις της ενιαίας σύμβασης για τα ναρκωτικά, που θα επέτρεπαν στο Διεθνές Συμβούλιο Ελέγχου Ναρκωτικών (ICNB),

«να ζητήσει από τους υπογράφοντες λεπτομέρειες σχετικά με την καλλιέργεια παπαρούνας και την παραγωγή οπίου - επιτρέποντας έτσι στην Επιτροπή την πρόσβαση σε βασικές πληροφορίες σχετικά με τις ναρκωτικές πρώτες ύλες από τις οποίες σημειώνεται παράνομη εκτροπή - να βασίζει τις αποφάσεις της σχετικά με τις δραστηριότητες των διαφόρων εθνών με τα ναρκωτικά όχι μόνο (..) από τις πληροφορίες που υποβάλλονται επίσημα από τις κυβερνήσεις αλλά και από τις πληροφορίες που λαμβάνει η Επιτροπή μέσω δημόσιων ή ιδιωτικών πηγών – αναφορικά

¹⁷⁸ Στο ίδιο, Nixon, σημείο "International" έχοντας εστιάσει στο ζήτημα της ηρωίνης ως κυρίαρχο πρόβλημα εθισμού, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ουσίες βλ. ενδ. «Πρώτον, τη Δευτέρα 14 Ιουνίου, υπενθύμισα στους πρεσβευτές των Ηνωμένων Πολιτειών την Τουρκία, τη Γαλλία, το Μεξικό, το Λουξεμβούργο, την Ταϊλάνδη, τη Δημοκρατία του Βιετνάμ και τα Ηνωμένα Έθνη για διαβουλεύσεις σχετικά με το πώς μπορούμε να συνεργαστούμε καλύτερα με άλλα έθνη στην προσπάθεια ρύθμισης της παρούσας παγκόσμιας παραγωγής οπίου και της εμπορίας ναρκωτικών. Επιδίωξα να καταστήσω εξίσου σαφές ότι θεωρώ τον εθισμό στην ηρωίνη των Αμερικανών πολιτών ένα διεθνές πρόβλημα σοβαρής ανησυχίας για αυτό το Έθνος και έδωσα εντολή στους Πρέσβεις μας να το καταστήσουν σαφές στις κυβερνήσεις υποδοχής τους. Θέλουμε καλές σχέσεις με άλλες χώρες, αλλά δεν μπορούμε να αγοράσουμε τις καλές σχέσεις σε αντάλλαγμα μίας «προσωρινότητας» στην επίλυση αυτού του προβλήματος. Δεύτερον, οι αμερικανοί πρεσβευτές σε όλες τις κυβερνήσεις της Ανατολικής Ασίας θα συναντηθούν στην Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη, αύριο, στις 18 Ιουνίου, για να αναθεωρήσουν το αυξανόμενο πρόβλημα σε αυτόν τον τομέα, ιδιαίτερα όσον αφορά τις επιπτώσεις αυτού του προβλήματος στους Αμερικανούς στρατιωτικούς στη Νοτιοανατολική Ασία.»

με την παράνομη διακίνηση-να διεξάγουν, με τη συναίνεση του ενδιαφερόμενου έθνους, επιτόπιες έρευνες σχετικά με δραστηριότητες που σχετίζονται με τα ναρκωτικά, να τροποποιήσει τις ετήσιες εκτιμήσεις των υπογραφόντων για την προβλεπόμενη καλλιέργεια παπαρούνας και την παραγωγή οπίου με σκοπό τη μείωση της έκτασης ή της παραγωγής· και σε ακραίες περιπτώσεις, να απαιτούν από τους υπογράφοντες να απαγορεύσουν την εξαγωγή ή / και την εισαγωγή ναρκωτικών προς ή από συγκεκριμένη χώρα που δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της βάσει της σύμβασης». Nixon, 1971 ¹⁷⁹

Σε αυτά τα σημεία θα λέγαμε εμφανίζεται η ουσία ενός «αντιναρκωτικού πολέμου» που εστιάζει στα «φυτά» και στα εδάφη που αναπτύσσονται. Η θέση των Η.Π.Α αποπειράται την ενίσχυση της ενιαίας σύμβασης, επαναφέροντας αυστηρές προδιαγραφές από το πρωτόκολλο του οπίου του 1953. Η επικινδυνότητα των βιομηχανοποιημένων σκευασμάτων αναφέρεται στο βαθμό που τεκμηριώνει μία διάθεση αμοιβαιότητας από την αμερικανική πλευρά αλλά και ανάγκης για συνέχιση της έρευνας και της παραγωγής νέων συνθετικών που θα υποκαταστήσουν τα παλαιά, κυρίως όσα έχουν ως βάση την παπαρούνα, ώστε να απονομιμοποιηθεί εντελώς η καλλιέργεια και η διανομή της.¹⁸⁰

Οι ιατρικές και φαρμακευτικές χρήσεις και η έρευνα, κατευθύνονται ευθέως πλέον από την πολιτική στόχευση εξάλειψης του φυτού που συντηρεί τον εθισμό σε μία συνθετική ουσία, την ηρωίνη, παρέχοντας τις γεωργικές πρώτες ύλες παραγωγής της, μαζικής και εργαστηριακής. Ο πολιτικός λόγος του Νίξον για την ψυχοδραστικότητα των ουσιών έχει πολλαπλό ενδιαφέρον, θα αναφέρουμε ακόμη ένα, που σχετίζεται με το διαχωρισμό της «καθαρής» από τη «νοθευμένη» ηρωίνη και των πρακτικών χρήσης της, όπως προαναφέραμε στο σημείο της πρόληψης. Ο εθισμός των βετεράνων επισημαίνεται ως πιο ιδιαίτερος κι επικίνδυνος. Γιατί το αποτέλεσμα της ψυχοδραστικότητας που επιτυγχάνουν με το κάπνισμα και την εισπνοή μίας ουσίας ευκόλως διαθέσιμης, «φθηνής», με υψηλή περιεκτικότητα στο Βιετνάμ, στο εσωτερικό των ΗΠΑ που κυκλοφορεί νοθευμένη με μικρή περιεκτικότητα πρέπει να την λάβουν με ενέσιμη μορφή, ώστε να επιτύχουν το ίδιο

¹⁷⁹ Ο.π.

¹⁸⁰ Ο.π., «Είναι η παραγωγή μορφίνης και κωδεΐνης για ιατρικούς σκοπούς που δικαιολογεί τη διατήρηση της παραγωγής οπίου και αυτή η παραγωγή συμβάλλει με τη σειρά της στην παγκόσμια προμήθεια ηρωίνης. Η ανάπτυξη αποτελεσματικών υποκατάστατων αυτών των παραγώγων θα εξαλείψει κάθε έγκυρο λόγο για την παραγωγή οπίου. Ενώ η σύγχρονη ιατρική έχει αναπτύξει αποτελεσματικά και ευρέως χρησιμοποιούμενα υποκατάστατα της μορφίνης, μένει ακόμη να παράσχει ένα πλήρως αποδεκτό υποκατάστατο της κωδεΐνης. Ως εκ τούτου, δρομολογώ την εντατικοποίηση των προσπάθειών των Ομοσπονδιακών ερευνητών στις Ηνωμένες Πολιτείες με στόχο να αναπτυχθούν το συντομότερο δυνατόν συνθετικά υποκατάστατα όλων των παραγώγων οπίου. Ταυτόχρονα, ζητώ από τον Γενικό Διευθυντή της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας να ορίσει μια ομάδα εμπειρογνομόνων μελετών για την πραγματοποίηση περιοδικών τεχνικών αξιολογήσεων οποιωνδήποτε συνθετικών που θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν τα οπιούχα με στόχο την πραγματοποίηση αποτελεσματικής υποκατάστασης το συντομότερο δυνατό.»

αποτέλεσμα.¹⁸¹ Ο Αμερικανός πρόεδρος επί της «ουσίας», στο σημείο αυτό υπόρρητα απαριθμεί όσα προβλήματα εγκληματικότητας και θνησιμότητας της εξάρτησης προκύπτουν μέσα σε ένα απαγορευτικό πλαίσιο διάθεσης και χρήσης των ναρκωτικών. Ενδεχομένως ανασύρεται ένα οξύμωρο σχήμα λόγου, που από τη μία υπερθεματίζει στην απαγορευτική πολιτική, συνοψίζοντας από την άλλη βασικούς άξονες αντιαπαγορευτικής επιχειρηματολογίας της κριτικής της.

Στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο λοιπόν, η διαδικασία κατακύρωσης της ενιαίας σύμβασης έως το 1972 ενισχύει το ρόλο του Διεθνούς Συμβουλίου στον έλεγχο της παράνομης διακίνησης ενώ συστήνει ένα ακόμη θεσμικό όργανο, το ειδικό ταμείο χρηματοδότησης για τον έλεγχο της κατάχρησης ναρκωτικών.¹⁸² Το ταμείο είχε ήδη προταθεί από το 1970, αντιμετώπιστηκε όμως με σκεπτικισμό από τις δυτικές κυβερνήσεις, τόσο οικονομικό, σε σχέση με τη διάθεση ενός διακριτού κονδυλίου των Ηνωμένων Εθνών για τα ναρκωτικά, όσο και θεσμικό για το ποια όργανα θα αναλάμβαναν να διαχειριστούν ορθά και αποτελεσματικά τέτοιες χρηματοδοτήσεις. Αλλά και πολιτικό, σε σχέση με το Συμβούλιο των Ναρκωτικών ως προνομιακό πεδίο αμερικανικής επιρροής. Τελικά το ταμείο συστάθηκε για τη διάχυση αμοιβαίων κεφαλαίων, σε δράσεις ενάντια στη χρήση ναρκωτικών συνιστώντας πόλο έλξης οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στον αντιναρκωτικό αγώνα. Καταγράφεται μάλιστα η αρχική χορηγία 5000\$ του διευθυντή του τμήματος ναρκωτικών Kucenics ως προσπάθεια που συμπαρέσυρε τα υπόλοιπα κράτη τουλάχιστον από «ντροπή», να συνεισφέρουν στην εξασθενημένη χρηματοδοτική ροή. Ο σκεπτικισμός των υπόλοιπων κρατών - μελών περιγράφεται «δικαιωμένος» διπλωματικά, από το σταδιακό συμβιβασμό των διεθνικών θεσμικών στόχων σε επιχειρησιακές δράσεις υλοποίησης αμερικανικών κινήτρων που δε θα μπορούσαν να εκπληρωθούν με μία απευθείας ανάθεση των κεφαλαίων τους.¹⁸³

Η εστίαση στη ζήτηση από τη μια αύξανε την εγκληματοποίηση της χρήσης, ενώ η διοχέτευση πόρων την ποινική και μιλιταριστική δίωξη της παράνομης διακίνησης από την άλλη. Ως αποκορύφωμα αυτής της διττής τάσης διαβάζεται και η επόμενη σημαντική διεθνής συνθήκη ενάντια στην παράνομη διακίνηση ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών του 1988. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα εργαλείο του διεθνούς ποινικού δικαίου που συντονίζει τις εθνικές πολιτικές για τα ναρκωτικά σε μία ενιαία βάση αντιμετώπισης. Εδράζεται στη διασυννοριακή

¹⁸¹ Ο.π. «Στο Βιετνάμ, για παράδειγμα, η ηρωίνη είναι φτηνή και 95 τοις εκατό καθαρή και τα αποτελέσματά της επιτυγχάνονται συνήθως με το κάπνισμα ή «εισπνέοντας» το ναρκωτικό. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το φάρμακο είναι νοθευμένο, που αποτελείται από μόλις 5% ηρωίνη και πρέπει να ενεθεί στην κυκλοφορία του αίματος για να επιτύχει ένα αποτέλεσμα συγκρίσιμο με εκείνο που μπορεί να είχε βιώσει στο Βιετνάμ. Επιπλέον, μια συνήθεια που κοστίζει 5 δολάρια ημερησίως για να διατηρηθεί στο Βιετνάμ μπορεί να κοστίζει 100 δολάρια την ημέρα για να διατηρηθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και όσοι συνεχίζουν να χρησιμοποιούν ηρωίνη εισέρχονται στον κόσμο της εγκληματικότητας, τα κακά ναρκωτικά, και πολύ συχνά στον πρόωρο θάνατο».

¹⁸² UNODC, *The United Nations Fund for Drug Abuse Control*, https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1971-01-01_2_page002.html

¹⁸³ McAllister B. W 2000 p. 236-238

συνεργασία για την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης (trafficking), ανάγοντας το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον σε μία ενιαία μορφολογία εφαρμογής πολιτικών.

Η περίοδος που περιγράφουμε είναι μία περίοδος «ναρκομανίας» από όλες τις πλευρές που εκτινάσσεται ακόμη περισσότερο από το '90 και μετά. Έκρηξη ζήτησης τουλάχιστον φαινομενολογικής, που μέχρι το '88 εμφανίζεται να παίρνει διαστάσεις επιδημίας στη δύση. Αύξηση παραγωγής, διάθεσης και νέας σύνθεσης διεγερτικών ουσιών, που το '90 θα σταδιοδρομήσουν σε νέα «μόδα», φερόμενες μάλιστα να επανοικειοποιούνται το χώρο των «σκληρών» ναρκωτικών από τις «ετικέτες» του περιθωρίου. Έκρηξη απαγορευτικών και αντιαπαγορευτικών λόγων και δικτύων, λόμπι και καρτέλ παράνομης διακίνησης, με τον κυρίαρχο πολιτικό προσανατολισμό στραμμένο στην κατασταλτική οπτική και τη διεθνική της εμβέλεια. Η σύμβαση του '88 ακολουθείται αλλά και ακολουθεί μία σειρά διεθνών εξελίξεων για το θέμα. Θεωρείται τελευταίος σταθμός των σημαντικότερων διεθνών εγγραφών του ρυθμιστικού καθεστώτος για τα ναρκωτικά. Οι όποιες αλλαγές αφορούν πλέον αναδιαρθρώσεις υπηρεσιών και οργάνων του ΟΗΕ. Από το 1991 το τμήμα και το ειδικό ταμείο ναρκωτικών συγχωνεύτηκαν σε ένα ενιαίο Πρόγραμμα Ελέγχου των Ναρκωτικών των Ηνωμένων Εθνών (UNDCP), που λειτουργεί ως γραμματεία των δύο αμετάβλητων οργάνων, της επιτροπής για τα ναρκωτικά και του διεθνούς συμβουλίου (CND & ICND). Το πρόγραμμα αναφέρεται απευθείας στον Γενικό Γραμματέα. Η αναδιάρθρωση εδραίωσε ακόμα περισσότερο τα θεσμικά όργανα ελέγχου αλλά και τις αντιφάσεις μεταξύ ενός σχολαστικού λογιστικού και οικονομικού ελέγχου των ναρκωτικών με τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου.¹⁸⁴

Παράλληλα, διαμορφώνονται επιμέρους διεθνή διακυβερνητικά όργανα, λιγότερο «δημοφιλή», κατεξοχήν αρμόδια όμως για τη χάραξη πολιτικών, εντός των οποίων εμπίπτουν και ζητήματα παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Πρόκειται κυρίως για την ειδική ομάδα χρηματοοικονομικής δράσης (FATF), ένα διεθνικό διακυβερνητικό όργανο που ιδρύεται το 1989 στο πλαίσιο της ομάδας των επτά (G-7), με στόχο την ακεραιότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος από την νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, συστήνοντας νομικά, ρυθμιστικά και επιχειρησιακά μέτρα. Θα διευρύνει τη δράση του και στη νομιμοποίηση εσόδων από τρομοκρατικές ενέργειες. Η Ελλάδα συμμετέχει από το 1990.¹⁸⁵ Ένα χρόνο μετά, θα συγκροτηθεί και το δεύτερο όργανο των G-7, η ειδική ομάδα Χημικής δράσης, (CATF) με στόχο διεθνή πρότυπα κανόνων που θα απέτρεπαν την μετατροπή πρόδρομων και ζωτικής σημασίας ουσιών σε «ναρκωτικά». Στις εργασίες του οργάνου θα συμμετάσχει και το διεθνές συμβούλιο των ναρκωτικών, (ICNB), υιοθετώντας τα συμπεράσματά του.¹⁸⁶ Η δράση του διεθνικού αυτού οργάνου φαίνεται να ανακόπτεται το 1992 οπότε και σταματούν οι αναφορές του. Στο ίδιο μήκος κύματος

¹⁸⁴ The International Drug Control Conventions, *UN Convention Against illicit traffic in narcotics drugs and psychotropic substances of 1988*, United nations office on drugs and crime Vienna, Sinha J. ο.π., Elvins M. ο.π. p. 34-35

¹⁸⁵ FATF, *Who we are*, <http://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>

¹⁸⁶ UN, *Yearbook of the United nations 1991*, Martinus Nijhoff publishers, 1992, p.732

με το FATF θα κινηθεί και ο όμιλος Egmont (Egmont Group) με μία μεγαλύτερη εστίαση στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας και στις τεχνολογίες ελέγχου νομιμοποίησης εσόδων, συνεργάτης των υπόλοιπων διακυβερνητικών οργάνων με επίσημη συμμετοχή της Ελλάδας από το 1998.¹⁸⁷ Αναφέρουμε ακόμη, την ομάδα του Δουβλίνου, «(..) ευέλικτος, ανεπίσημος φορέας διαβούλευσης και συντονισμού που ασχολείται με τα παγκόσμια, περιφερειακά και εθνικά προβλήματα που σχετίζονται με την παράνομη παραγωγή, διακίνηση και ζήτηση ναρκωτικών. Αποτελείται από τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Αυστραλία, τον Καναδά, την Ιαπωνία, τη Νορβηγία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το UNODC.»¹⁸⁸ Αν συμπεριλάβουμε και το πλήθος των ΜΚΟ που συστήνονται, ο κατάλογος δεν έχει τελειωμό. Τα συγκεκριμένα δίκτυα «ειδικών» πολιτικής όμως, έχουν σημασία στο βαθμό που ρητά εξειδικεύουν τις πολιτικές των κοινοβουλίων. Για αυτό και αναφέρονται σε μία πρώτη περιγραφική φάση.

Όσο αφορά τη σύμβαση του '88, πέρα από το θεσμικό τοπίο που διανοίγει, θα διαβαστεί ως αποκορύφωμα του αμερικανικού επεκτατισμού. Ο «πόλεμος των ναρκωτικών», υπενθυμίζεται δια στόματος Ρόναλντ Ρήγκαν το '86, μέσα από ένα πρόγραμμα «μηδενικής ανοχής», που διττά συνδιαλέγεται με τη ζήτηση και την προμήθεια. Αφενός αποδίδει στο χρήστη πλήρη υπευθυνότητα, εγκληματοποιώντας ακόμη περισσότερο τη χρήση. Αφετέρου το μιλιταρισμό της δίωξης του εμπορίου, που θα κορυφωθεί με τη μεταφορά όλων των επιχειρήσεων για τα ναρκωτικά το 1989 στο Υπουργείο Άμυνας από τον Μπους, και την πλήρη ενίσχυση του αντιναρκωτικού ρόλου του Πενταγώνου από την πτώση του τείχους και μετά. Ο πόλεμος για τα ναρκωτικά διαρθρώνει ιδιότυπες συμμαχίες, υπό ένα κοινό σκοπό, ανάμεσα στις ΗΠΑ, τη Σοβιετική Ένωση, την Κίνα, την Ιαπωνία και αρκετές ισλαμικές χώρες, καθ' όλη τη διάρκεια του '90, συνιστώντας ένα πέρασμα μεταξύ Ψυχρού πολέμου και πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία.¹⁸⁹ Οι διεθνείς συμβάσεις προέβλεπαν μεν εναλλακτικά μέτρα στη μεταχείριση του χρήστη, οι χρηματοδοτήσεις όμως διοχετεύονταν σε προγράμματα ασφαλείας, διευρύνοντας και τις αρμοδιότητες της Interpol.¹⁹⁰

Η σύμβαση αυτή περιγράφεται και ως «συμφωνία της κοκαΐνης», καθώς σηματοδοτεί μία πολεμική καταδίωξη των γεωργικών πρώτων υλών της κόκας, παρόμοιας με του οπίου το '60. Σε αυτό το πλαίσιο, η δημοκρατική γενίκευση του '80, μέσα από την παγκόσμια κινηματική προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που δημιούργησε προσδοκίες θεμελίωσής της σε περιοχές όπως η Λατινική Αμερική, εμφανίζεται να υπονομεύθηκε από τον «πόλεμο των ναρκωτικών». Ανάγεται σε

¹⁸⁷ Egmont Group, *Structure and Organization of the Egmont Group of Financial Intelligence Units*, <https://www.egmontgroup.org/en/content/structure-and-organization-egmont-group-financial-intelligence-units>

¹⁸⁸ UNODC, Islamic Republic of Iran. Mini Dublin Group.,

<https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/en/international-regional-cooperation.html>

Elvins M p. 37

¹⁸⁹ Martin J. ο.π., p. 7

¹⁹⁰ McAllister 2000 ο.π. p. 242-245, Sinha J. ο.π.,

κλειδί θεματοποίησης και αντικομμουνισμού, κάθε αντιδραστικής εκδήλωσης ενάντια σε κοινωνικές συνθήκες ανισότητας και ανελευθερίας.¹⁹¹ Η αναφορά δε, «στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των παραδοσιακών νόμιμων χρήσεων, εφόσον υπάρχουν ιστορικά αποδεικτικά στοιχεία», έρχεται απλώς να διασκεδάσει ανάλογες αναγνώσεις με την έκταση των τεσσάρων γραμμών που καταλαμβάνει.¹⁹²

Έκτοτε οι αναγνώσεις του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου για τα είδη, τις χρήσεις και το εμπόριο των ναρκωτικών, θα αναγνωστούν τόσο ως προσπάθεια διεθνούς συνεννόησης σε μία συλλογική απειλή για τη δημόσια υγεία, όσο και ως διεθνούς χειραγώγησης εναντίον εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών. Δίωξη και παράνομη χρηματοδότηση δε, τείνουν να διερευνώνται μέσα σε συμφραζόμενα διασταυρούμενων διαδρομών «ναρκοδιπλωματίας» και ναρκομαφίας», σε όλη την εμβέλεια δράσης των δύο, από τη συνοικία έως την παγκόσμια κοινότητα. Όπως και να 'χει, οι «πόλεμοι» ενάντια στα ναρκωτικά, βλέπουν έναν βέβαιο «εχθρό» στις καλλιέργειες των φυτών οπίου, κάνναβης και φύλων κόκας. Συγχρονίζονται δε, με νέες αναδυόμενες γεωργικές βιοτεχνολογίες αεροψεκασμού παράνομων καλλιεργειών. Τέτοιες θα εφαρμοστούν σε επιχειρησιακές δράσεις αντιναρκωτικών προγραμμάτων για την προστασία της δημόσιας υγείας. Περιλαμβάνουν τη ρίψη χημικών συνθετικών με προεξάρχουσα τη γλυφοσάτη, το ζιζανιοκτόνο της εταιρείας Monsanto,¹⁹³ που θα χρησιμοποιηθεί για την εξόντωση των φύλλων κόκας και οπίου με κυρίαρχα παραδείγματα την Κολομβία και το Αφγανιστάν αντίστοιχα.

Η Monsanto δε συστήνεται βέβαια για πρώτη φορά στην πρόσφατη ιστορία του 2000, καθώς η εταιρεία λειτουργεί από το 1900. Διασταυρώνεται δε με όλους τους πολέμους, και όσων διεξάγονται ενάντια στα ναρκωτικά από το Βιετνάμ και μετά. Όχι μόνο λόγω των διαφόρων βιολογικών και χημικών «λύσεων» που παρέχει αλλά και μέσω του βιογραφικού του Donald Rumsfeld, πολιτικού Άμυνας των ΗΠΑ στις κρίσιμες περιόδους από τον Νίξον έως τον Μπους, και διευθύνων σύμβουλο της G. D. Searle & Co. Της φαρμακευτικής εταιρείας που θα εξαγοραστεί το 1985 από τη Monsanto.¹⁹⁴ Θα απογειώσει όμως τη σταδιοδρομία της στο χώρο των μεταλλαγμένων γεωργικών προϊόντων και των φυτοφαρμάκων στη νέα χιλιετία. Ο ακτιβισμός ενάντια στα ναρκωτικά εδώ, θα συναντηθεί με τον αντίστοιχο ενάντια στις γεωργικές βιοτεχνολογίες υπό μία ενιαία στόχευση προστασίας δημόσιας υγείας, την οποία η Monsanto διασχίζει και στις δύο εκβολές της. Η πρόσφατη συγχώνευσή της με την Bayer δε, το 2016, γεφυρώνει δύο χρονικές και χωρικές αποστάσεις. Αφενός, τις δύο κορυφαίες ιστορικές στιγμές, ενός προπολεμικού μονοπωλίου τεχνολογικής

¹⁹¹ Boville B. , *The Cocaine War in Context: Drugs and Politics*, Algora Publishing NY, 2004, p. 136 - 137

¹⁹² Άρθρο 14 / παράγραφος 2 της σύμβασης.

¹⁹³ Monsanto, *Roundup ULTRA*, SPECIMEN LABEL. 2000 by C&P Press

http://www2.hawaii.edu/~defrenk/pdflecturenotes/HORT_481_Lab_HANDOUTS/herbicide_labels_proj1/Roundup%20Ultra%2010%2012%2001.PDF

¹⁹⁴ Rumsfeld D. Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Donald_Rumsfeld , CNN Library, Donald Rumsfeld Fast Facts, June 20, 2017 <http://edition.cnn.com/2013/08/06/us/donald-rumsfeld-fast-facts/index.html> Funding Universe, G. D. Searle & Co. History <http://www.fundinguniverse.com/company-histories/g-d-searle-co-history/>

παρασκευής και διάθεσης ηρωίνης και ενός μεταπολεμικού γεωργικού μονοπωλίου βιοτεχνολογικής της δίωξης. Αφετέρου, δύο κορυφαίων πολυεθνικών ανταγωνιστικών παικτών, μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ.

Στο διπλωματικό πεδίο, το 2004 οι αντιδράσεις από τα θεσμικά όργανα του ΟΗΕ, κυρίως τη Μ. Βρετανία και την «εκλεγμένη» κυβέρνηση του Αφγανιστάν, με τη μερική ματαίωση σχεδίου αεροψεκασμών, θα δημιουργήσει κάποιες υποψίες «χαλάρωσης» της αμερικανικής επιθετικής πολιτικής. Ωστόσο το πρόγραμμα θα επαναληφθεί τέσσερα χρόνια αργότερα.¹⁹⁵ Ανάλογο κλίμα άρχισε να αποτυπώνεται την τελευταία δεκαετία, με την ρητή εγκατάλειψη του όρου «πόλεμος για τα ναρκωτικά» από τον Ομπάμα το 2009, τη σύσταση ενός οργάνου της Διεθνούς Επιτροπής για την πολιτική των ναρκωτικών, με δημοσιεύσεις εκθέσεων από το 2011 για την αποτυχία του «πολέμου των ναρκωτικών» και τις ανάγκες αλλαγής πολιτικού παραδείγματος, που θα εκπροσωπηθούν και στο δημόσιο λόγο καθιερωμένων ΜΜΕ.¹⁹⁶

Γραμμή που θα αναστραφεί από την πολιτική του Τραμπ πέντε χρόνια μετά, επαναφέροντας τη ρητορική της πολεμικής για τα ναρκωτικά, μέσω της αναγωγής της επιδημιολογικής κρίσης σε κυρίαρχη «εθνική» απειλή. Θα επανοικειοποιηθεί το “just say no” του Ρήγκαν και μάλιστα με το ίδιο τελετουργικό προώθησης της συζύγου στο επίκεντρο της καμπάνιας, ως συμβολική ταύτιση του απειλούμενου έθνους με την οικογένεια και της «ναρκωτικής» επικινδυνότητας ως πεδίο συζυγικής συνεργασίας για την προστασία των «παιδιών». Η επιθετική πολιτική θα εστιάσει σε τρία σημεία. Την «επιθετικότητα» της θεραπευτικής παρέμβασης που διακηρύττει ως προς την αντιμετώπιση της εξάρτησης και συνίσταται στην φαρμακολογική έρευνα, αύξηση των προγραμμάτων και των κλινών και κυρίως στο επιθετικό αντιναρκωτικό «κοινωνικό μάρκετινγκ». Στην «επιθετικότητα» μίας αντιμεταναστευτικής πολιτικής ως μέτρο αντεγκληματικής πολιτικής για τα ναρκωτικά, που θα διεξαχθεί μέσα από ένα «τείχος» προστασίας κυρίως στα Νότια σύνορα της χώρας. Και από μία «επιθετική» πολιτική δίωξης των παράνομων διακινητών, που εισβάλλουν στη χώρα μεταφέροντας επικίνδυνες ουσίες. Η ονομαστική εστίαση ως προς αυτό, υποδεικνύει κινεζικές διαδρομές παρασκευής της φαιντανύλης, της σύγχρονης οπιούχας

¹⁹⁵ Transnational Institute, *Drug Policy Briefing. Plan Afghanistan*, No. 10 – January 2005 <https://www.tni.org/files/download/brief10.pdf> Solomon P.K, Anadón A. Carrasquilla G, Cerdeira L A., Marshall J., & Sanin H. L. “Coca and Poppy Eradication in Colombia: Environmental and Human Health Assessment of Aerially Applied Glyphosate” *Rev Environ Contam Toxicol* Springer 2007 190:43–125, Semple K. & Golden T. “Afghans Pressed by U.S. on Plan to Spray Poppies” in *New York Times*, October 2007, <http://www.nytimes.com/2007/10/08/world/asia/08spray.html>, Vargas R. A “Few Comments about the OAS-CICAD Study of the Impact of Glyphosate used in the Eradication of Illicit Crops in Colombia” in *TNI Website*, 30 May 2005 <https://www.tni.org/en/article/a-few-comments-about-the-oas-cicad-study-of-the-impact-of-glyphosate-used-in-the-eradication>

¹⁹⁶ Global Commission on Drug Policy, <http://www.globalcommissionondrugs.org/about-usmission-and-history/>, Fields G. *White House Czar Calls for End to 'War on Drugs'* in the Wall Street Journal, May 14 2009, *Report of the Global Commission on Drug Policy*, War on Drugs, June 2011

σύνθεσης που θα στοιχειοθετήσει το αφήγημα της «εθνικής απειλής» και των εχθρών της.¹⁹⁷

Ως προς το παράνομο εμπόριο και την παραγωγή ναρκωτικών δε, καθρεφτίζονται δύο κυρίαρχες αντίρροπες διαδρομές μεταξύ «δύσης και ανατολής». Μία που εφορμάται από τη Μέση Ανατολή προς την Ευρώπη και τις ΗΠΑ, και εστιάζει στο Αφγανιστάν ως κύριο προμηθευτή οπίου, με τις καλλιέργειες να συντηρούν και να συντηρούνται από δίκτυα των Ταλιμπάν. Η φορά της δεύτερης λειτουργεί αντίστροφα, από την Ευρώπη στην Μέση Ανατολή με κύρια την εξαγωγική δραστηριότητα του Cartagon, της συνθετικής ουσίας που σταδιοδρομεί στη δημοσιότητα ως το χάπι των τζιχαντιστών και του ISIS, με καταναλωτικό επίκεντρο τη Συρία. Η Ελλάδα στέκεται στο ενδιαμέσο αυτών των διαδρομών ως κορυφαία Βαλκανική οδός περάσματος των δύο.¹⁹⁸

Η διπλωματική ανάλυση είναι μία σημαντική διάσταση στο χώρο μελέτης της ουσιοεξάρτησης ή τουλάχιστον θα έπρεπε να είναι. Πρέπει να επισημανθεί όμως, ότι είναι μία ανάλυση «από τα πάνω», διενεργείται δηλαδή σε επίπεδο κυβερνητικών πολιτικών που προσομοιάζονται με κοινωνικά και πολιτικά αντιπροσωπευτικές μίας ομοιογενούς ταυτότητας «έθνους». Το κράτος και οι εκάστοτε «εθνικές αποστολές» δηλαδή, στην διπλωματική γλώσσα πολλές φορές παραπέμπουν σε ενιαίες συμπαγείς οντότητες. Επισημαίνουμε ότι κάτι τέτοιο εδώ εξυπηρετεί μόνο ως προς την αποτύπωση κυρίαρχων διακυβερνητικών πρακτικών που εκφράστηκαν σε επιλεγμένες στιγμές διεθνών εργασιών και των θεσμικών τους εγγραφών. Ως τέτοια λοιπόν, η αμερικανική επιρροή εμφανίζεται κυρίαρχη. Όχι μόνο υπό μία μονομερή αιτιολογία διεθνούς επεκτατισμού, κάτι τέτοιο δε γίνεται συλλήβδην αποδεκτό ακόμα και από τους επικριτές της απαγορευτικής πολιτικής στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Αναγιγνώσκονται και διαμέσου των πολιτισμικών προτύπων μίας χριστιανικής ηθικής και εθνικής συνείδησης που διαπερνά όλο το κοινωνικό φάσμα πολιτικής εκπροσώπησης.

Σε βιοπολιτικά συμφραζόμενα που εξετάζουν την υποστασιοποίηση της πολιτικής σε σωματικούς κώδικες πλέον και σε βαθύτερες ορίζουσες της

¹⁹⁷ President Donald Trump declares opioid crisis a public health emergency, 26 October 2017, https://www.youtube.com/watch?v=biE_f0edOZw, ο λόγος του Τραμπ ως αναβίωση του πολέμου των ναρκωτικών σε δημοσιεύματα, βλ. Ενδ. Schatz D. *The War On Drugs Repackaged*, HuffPost, 2017 https://www.huffingtonpost.com/entry/the-war-on-drugs-repackaged_us_5a04dee6e4b05673aa584dde, Brico E. "Trump Is Continuing the War on Drugs That Kept Me Addicted" In *politico Magazine* November 28, 2017 <https://www.politico.com/magazine/story/2017/11/28/donald-trump-opioids-drug-war-215872> πληροφορίες για την ουσία, GLOBAL SMART UP DATE Fentanyl and its analogues - 50 years on, UNODC, 2017 http://www.unodc.org/documents/scientific/Global_SMART_Update_17_web.pdf

¹⁹⁸ Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης των Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, *Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά*, 2017 1-96 σ. 25 & 29, βλ. και ΔΔΠ, Συνέντευξη τύπου στελεχών του Σ.Δ.Ο.Ε, της ΕΛ.ΑΣ. & του Λ.Σ. για την εξάρθρωση διεθνικής εγκληματικής οργάνωσης που παρασκεύαζε και διακινούσε συνθετικά ναρκωτικά δισκία "CAPTAGON" 06-03-2017 http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=69678&Itemid=0&lang

εξατομίκευσης και της ζωής, δεν αρκεί μόνο ένα διπλωματικό πρίσμα «νικητών» και «χαμένων». Αλλά και κοινοί, συνθετότεροι πυρήνες δικτύωσης, ακόμα και γεγονότων, αξίως σημαντικών, που προσπελάστηκαν ταχύτερα λόγω έλλειψης διεθνών συμφωνιών για το θέμα. Ωστόσο παρακολουθώντας τις διεθνείς εργασίες, με τις όποιες λεπτομερείς αναφορές, διαμορφώνεται μία διεθνική καταγραφή συντεταγμένων που προσδιορίζουν και προσδιορίζονται από ειδικότερες επικράτειες διαλόγων.

Η διπλωματική εστίαση στο εμπόριο και τη διακίνηση που προηγείται σημαντικά από τις ανησυχίες για τη δημόσια υγεία. Η διάκριση μεταξύ της καλλιέργειας και της βιομηχανικής επεξεργασίας που θα διασχίσουν όλο το ιστορικό εύρος των ψυχοτρόπων ουσιών μαζί με τις κυρίαρχες εμπορικές και θεραπευτικές διαδρομές τους. Η δέσμη επιχειρημάτων που εκφράζεται σε εναλλασσόμενες ατζέντες απαγορευτικής και αντι-απαγορευτικής εμπορικής πολιτικής. Οι πολιτικές διαδοχές μεταξύ προσφοράς και ζήτησης των ναρκωτικών, που συνοδεύονται από διαφορετικές τάσεις θεματοποίησης των ουσιών. Μία ταξινομητική, που συγκροτείται στη διεθνική, εκτός κράτους εμβέλεια του ρυθμιστικού καθεστώτος, και μία ομογενοποιητική – π.χ. πόλεμος για τα ναρκωτικά γενικά – που ανακινείται από εντός, σε αντιναρκωτικές καμπάνιες. Η διπολική περίοδος επίσης, σε ό, τι αφορά την ουσιοεξάρτηση, στην πράξη χαρτογραφεί ένα κοινό πυρήνα «καθαρότητας» της «υγείας» μέσα από δύο διαφορετικούς προβολείς. Μία «καθαρότητα» που νοηματοδοτείται στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού ως «χώροι αποτοξίνωσης» και κοινωνικής περιχαράκωσης ενάντια στις «μολυσματικές ασθένειες» της καπιταλιστικής διεξόδου. Και από την άλλη, μία «ορθολογική καθαρότητα» υγείας που εκσυγχρονίζει και διευρύνει τις τεχνολογίες προστασίας της. Τέτοιες αντανakλάσεις αναμένεται να διαμορφώσουν αμφιθυμικές εστίες προστασίας και ανθρωπισμού αλλά και θεραπευτικών φίλτρων, με τις «εξαρτητικές ουσίες» να διαγράφουν κοινά απειλητικά σημαινόμενα, πολιτικής της υγείας. Τα πολλαπλά στρώματα θεσμικών παικτών που συγκροτούνται μέσα από εξειδικευμένες τεχνογνωσίες χάραξης δημόσιων πολιτικών, ομοίως και με τη γραφειοκρατική επιτελεσματικότητα των ενδιάμεσων διοικητικών στελεχών των διεθνικών οργάνων συνιστούν και μία επιπλέον συνισταμένη.

Μένει να εντάξουμε στο καλειδοσκόπιο της ιστορίας για τα ναρκωτικά έναν εξίσου σημαντικό παίκτη που εισέρχεται στις σύγχρονες εγγραφές τους, την Ευρωπαϊκή Ένωση.

5. Η Ευρωπαϊκή ιστορία των ναρκωτικών

5.1. Πρώιμες κοινοτικές ανησυχίες

Η πρώτη ευρωπαϊκή αναφορά στο ζήτημα των ναρκωτικών σε διακυβερνητικό επίπεδο εντοπίζεται στο 1969 μέσα από ένα γράμμα του Γάλλου Προέδρου Πομπιδού στους πέντε τότε ομολόγους του. Μία αρχική επίσημη ανησυχία εκδηλώνεται, η οποία φέρεται να εστιάζει περισσότερο σε κοινωνικούς παράγοντες του προβλήματος και στη δημόσια υγεία. Η ίδια στιγμή προβάλλεται και στην απαρχή ενός επιδημιολογικού ενδιαφέροντος, που ενισχύεται από αλλαγές στις μορφές χρήσης της περιόδου. Οι αρχικές διατυπώσεις θα ενσωματωθούν στην πρόταση που θα υποβάλλει ο Πομπιδού το 1971 για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, συντονισμού αλλά και κοινών επιδημιολογικών μελετών.

Μερικούς μήνες μετά, στη διάσκεψη των μελών της ευρωπαϊκής κοινότητας και της Μ. Βρετανίας θα υιοθετηθεί ένα πολυτομεακό πρόγραμμα για την υγεία, την εκπαίδευση, την ενημέρωση, την εθνική ενσωμάτωση και τη νομοθεσία. Πρόκειται για το διακυβερνητικό όργανο, γνωστό και ως Ομάδα Πομπιδού (Pompidou Group). Την επιδημιολογική κατεύθυνση θα ενισχύσουν και οι μεθοδολογικές εξελίξεις στον Καναδά, τις ΗΠΑ και στον ΠΟΥ. Η ευρωπαϊκή καθυστέρηση για την επίσημη συμπερίληψη του προβλήματος σε διακυβερνητικό επίπεδο, μιας και είχαν περάσει ήδη δώδεκα χρόνια από τη σύμβαση της Ρώμης, θα αποδοθεί στη γενικότερη νοοτροπία των πολιτικών ελίτ, που καθιστούσε την εθνική νομοθεσία σε καθ' ύλην αρμόδια και επαρκή για την αντιμετώπιση τέτοιων θεμάτων ασφαλείας. Συμπεριλαμβανομένης και της περιστασιακής βέβαια συνεισφοράς της Interpol.¹⁹⁹ Στην ουσία το ζήτημα των ναρκωτικών διέσχιζε πολυσύνθετα, όχι μόνο γεωγραφικά αλλά και ιδεολογικά, δικαϊκά πολιτικά και πολιτισμικά συνοριακά περάσματα της ευρωπαϊκής κοινότητας με τα κράτη μέλη που σταδιακά ανανεώνονταν αλλά και ευρύτερης διεθνικής οριοθέτησης.

Η επιστολή του Πομπιδού δεν προκύπτει ως αμιγώς ευρωπαϊκή ανησυχία. Αλλά και μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο υπερατλαντικών σχέσεων που έθεταν ήδη το θέμα στη διεθνή ατζέντα. Ενδεικτική είναι η αλληλογραφία που ανταλλάσσεται με τον πρόεδρο Νίξον. Ο Πομπιδού εδώ εκφράζει αφενός τη διαφωνία του για τους ισχυρισμούς του Αμερικανού προέδρου αναφορικά με τη Γαλλία ως διαμετακομιστικό κέντρο του 80% της ηρωίνης που διέρχεται στις ΗΠΑ,

¹⁹⁹ Elvins M., *Anti-Drugs policies of the European Union. Transnational decision-making and the politics of expertise*. Palgrave Macmillan NY 2003 p. 70, Cesaire R. "The drug priority in the common foreign and security policy", (CFSP) in Estievenart G. *Policies and Strategies to Combat drugs in Europe. The treaty on European Union: Framework for a new European strategy to combat drugs?* Martinus Nijhoff Publishers, London, 1995 p. 353-360 p. 353, Hartnol R.L. Drug epidemiology in the European institutions: historical background and key indicators, *Bulletin on narcotics* vol 55, (1-2) 2003, p. 53-71, p. 54-55, Council of Europe, About Pompidou Group. History, <https://www.coe.int/en/web/pompidou/about/history>

υπερθεματίζοντας στην αποτελεσματικότητα των γαλλικών αρχών. Αφετέρου συμμερίζεται την προτεραιότητα της αντιναρκωτικής θεματολογίας στην προστασία των νέων αλλά και των μέτρων που πρέπει να θεσπίσουν οι χώρες πρωτογενούς καλλιέργειας - πηγή του προβλήματος- για να σταματήσουν την παραγωγή.²⁰⁰

Για πρώτη φορά γίνεται διακυβερνητικός λόγος σε διακριτό ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα ναρκωτικά λοιπόν, στην περίοδο των φοιτητικών εξεγέρσεων, εκτεταμένων απεργιών, σε μία έντονη περίοδο κινηματικής φόρτισης, πολιτισμικής απελευθέρωσης και διεκδικήσεων, μέσα σε φαινομενολογία επιδημιολογικής έξαρσης. Έχει ήδη δε, υπογραφεί και τεθεί σε εφαρμογή η ενιαία σύμβαση του '61, που σημαίνει ότι βρισκόμαστε και στην προχωρημένη φάση της διεθνούς διακυβερνητικής εργασίας για το θέμα, ενώ παράλληλα προετοιμάζεται η αντίστοιχη σύμβαση για τα ψυχοτρόπα του 1971. Στο ενδιάμεσο αυτών και λίγο πριν την οικονομική κρίση του '73 αρθρώνεται μία ευρωπαϊκή προοπτική συνεργασίας με επιμέρους προγραμματικές κατευθύνσεις, υπό την τεκμηρίωση της κοινωνικής της αναγκαιότητας. Το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον μίας ειδικότερης πολιτικής στόχευσης για τα ναρκωτικά, αναβιώνει με μεγαλύτερη ένταση από το '80 και μετά. Διάφορα ψηφίσματα και αποφάσεις από το Μάρτιο του 1980, του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του συμβουλίου της Ευρώπης θα αναδείξουν το ζήτημα της ουσιοεξάρτησης σε πεδίο κοινοτικής συνεργασίας καλώντας για την όποια ενίσχυση δράσεων της ομάδας Πομπιδού. Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986 ωστόσο, που θα αναθεωρήσει τη Σύμβαση της Ρώμης, διευρύνοντας την ευρωπαϊκή ενοποίηση μέσα από την εσωτερική αγορά, την κοινή εξωτερική πολιτική και τις κοινοτικές αρμοδιότητες, δεν θα συμπεριληφθεί κάποια διακριτή διάσταση για τα ναρκωτικά. Παρά μόνο μία επισυναπτόμενη πολιτική δήλωση δέσμευσης κοινοτικής συνεργασίας των κρατών – μελών για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, της τρομοκρατίας και του παράνομου εμπορίου ναρκωτικών, τέχνης και αντικών.²⁰¹

Θα σταθούμε σε μερικά σημεία της αναρτημένης επικοινωνίας που διενεργείται για την ουσιοεξάρτηση, πριν την ενσωμάτωσή της στην ιδρυτική πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Μάαστριχτ, διερευνώντας τυχόν διακυβερνητικές προσλαμβάνουσες ως προς τις ιδιαιτερότητες μίας ευρωπαϊκής συνεργασίας έναντι της διεθνούς που ίσχυε έως τότε στο «αντιναρκωτικό» διπλωματικό πεδίο. Στην έκθεση της η επιτροπή το 1986 επισημαίνει ότι

«(..)συμφωνεί με τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ότι η συντονισμένη δράση σε κοινοτικό επίπεδο είναι δυνατή, αναγκαία και επείγουσα και ότι, για να είναι αποτελεσματική η δράση αυτή, απαιτείται μια συνολική προσέγγιση του προβλήματος των ναρκωτικών,

²⁰⁰ U.S. Department of State, *Foreign Relations, 1969-1976, Volume E-1, Documents on Global Issues, 1969-1972*. Pompidou letter to Nixon, 21 November 1971

<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/frus/nixon/e1/45898.htm>

²⁰¹ Υπηρεσία Εκδόσεων Ε.Ε, *Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*, Eur-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM:xy0027>, Elvins M., ο.π. p. 70-71

αντιμετωπίζοντας κάθε σύνδεση της αλυσίδας από την παραγωγή και την προσφορά στη ζήτηση και στην τελική κατανάλωση.

(..)επικεντρώνεται στην πρόληψη και την εκπαίδευση για την υγεία και συμπληρώνει τη σύσταση του Συμβουλίου που εξέδωσε η Επιτροπή στις 5 Αυγούστου 1986 σχετικά με τη συμμετοχή της Κοινότητας στις προπαρασκευαστικές εργασίες και στη διεθνή διάσκεψη για την κατάχρηση και την παράνομη διακίνηση (...), η οποία, προκειμένου να καθορίσει τη θέση της Κοινότητας που θα εγκριθεί στη διάσκεψη, προτείνει την άμεση ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών παραγωγής και ορισμένων τρίτων χωρών, αλλά τονίζει επίσης την ανάγκη για μια συνολική προσέγγιση του προβλήματος των ναρκωτικών.»²⁰²

Το σημείο αυτό σημειώνεται στο βαθμό που αποτυπώνει μία διάσταση κοινής εξωτερικής πολιτικής της κοινότητας για τα κράτη –μέλη και της διακριτής θεσμικής υπόστασης των οργάνων της έναντι των διεθνικών διακυβερνητικών οργάνων για τα ναρκωτικά. Καλείται να καθοριστεί μία αποδεκτή κοινοτική θέση και ως προς τις εργασίες για την υπογραφή της διεθνούς σύμβασης του '86 αλλά και σε σχέση με τρίτες χώρες. Αυτή η προσπάθεια αυτοπροσδιορισμού της ευρωπαϊκής κοινότητας αναγιγνώσκεται και ως μέρος εξωτερικών πιέσεων, ακόμα και εξωτερικών προσμονών απέναντι σε έναν διακριτό συνομιλητή. Όχι μόνο για θέματα εμπορίου και εμπορικών συναλλαγών, προφανώς και για αυτά, αλλά και ως προς το διεθνή διάλογο που διεξάγονταν για τα ναρκωτικά. Η Λατινική Αμερική αναφέρεται ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων προσμονών, ανάγοντας έναν νέο υπερεθνικό παίκτη, σε επίδικο και εξωτερικών ζυμώσεων, που υπερβαίνουν την εσωτερική συνάθροιση των μελών του.²⁰³

Σε ένα επόμενο σημείο αποτυπώνεται ίσως και η αντίστροφη φορά αυτοπροσδιορισμού, έναντι των μεμονωμένων εθνικών προσπαθειών αντιμετώπισης.

«Έτσι, ενώ η τοξικομανία είναι πλέον παγκόσμιο πρόβλημα το οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με την εντατικοποίηση της διεθνούς συνεργασίας, υπάρχει επίσης μια Κοινοτική κατεύθυνση που καθιστά την ανάληψη συγκεκριμένης δράσης από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ουσιώδη, δεδομένου ότι οι προσπάθειες των μεμονωμένων κρατών μελών για την

²⁰² Υπηρεσία Εκδόσεων Ε.Ε, *Communication from the commission to the council and the European Parliament, concerning Community actions combat the use of illicit drugs*, Eur-Lex <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51986DC0601>

²⁰³ Estievenart G. "Community and the Global drug Phenomenon. Current situation and outlook" in Estievenart G. *Policies and Strategies to Combat drugs in Europe. The treaty on European Union: Framework for a new European strategy to combat drugs?* Martinus Nijhoff Publishers, London, 1995, p. 50-90, p. 53-54

καταπολέμηση των παράνομων ναρκωτικών έχουν μέχρι στιγμής αποτύχει να παράγουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.»²⁰⁴

«Η συνολική προσέγγιση του προβλήματος» λοιπόν, που μεταφράζεται σε ισομερή κατανομή δράσεων σε όλη την «αλυσίδα» της ουσιοεξάρτησης με την αποτελεσματικότητα, θα στοιχειοθετήσουν αρχικές μεταβλητές αναγνώρισης και ταυτοποίησης μίας ευρωπαϊκής διαφορετικότητας, έναντι των υπερεθνικών και εθνικών της εναλλακτικών. Η οποία θα κληθεί να συμβάλλει τόσο στις εθνικές όσο και στις διεθνικές δράσεις μέσα από τρεις αρχικές κατευθύνσεις. Την ενίσχυση της ανταλλαγής εμπειριών όσον αφορά την καταπολέμηση της χρήσης παράνομων ναρκωτικών, τον περιορισμό της μάταιης και δαπανηρής αλληλοεπικάλυψης των δραστηριοτήτων πρόληψης ή έρευνας και την πρόσβαση σε αρκετά ευρύ δείγμα ασθενών, ώστε να μπορούν να διεξάγουν πιο σημαντικές επιδημιολογικές μελέτες και έρευνες. Επιπλέον, η ενοποιημένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της χρήσης παράνομων ουσιών τίθεται και ως προωθητική ενέργεια για την επιτυχή κατάργηση των ενδοευρωπαϊκών συνόρων.²⁰⁵

Αυτή η τελευταία διάσταση θα αναγνωστεί και ανάμεσα στα ουσιαστικά κενά της Ευρωπαϊκής Πράξης, που θα ασκήσει πίεση προς την ανάπτυξη νέων βελτιωμένων μηχανισμών ελέγχου, ως αντιστάθμισμα της κατάργησης του διασυνοριακού ελέγχου. Η κοινοτική μεταχείριση του διακρατικού εγκλήματος, υπό την ανησυχία μάλιστα μίας ανερχόμενης «απειλής» μαζικών μεταναστευτικών ροών από την Ανατολική Ευρώπη και τη Βόρεια Αφρική φαίνεται να ισχυροποιούν τις συνθήκες για ένα νέο γύρο ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.²⁰⁶

Θα θεωρηθεί όμως και ως ευέλικτος τρόπος καθορισμού μίας συλλογικής διαχείρισης που αποφεύγει την εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών με μία προκαθορισμένη δικαϊκή ατζέντα. Αφήνοντας κατά κάποιο τρόπο ανάγκες ενσωμάτωσης να προκύψουν ήπια μέσα από την ανταλλαγή των εθνικών δεδομένων και τα προβλήματα που θα τεθούν από τη διασυνοριακή ένωση. Τα ζητήματα της εγκληματικότητας άλλωστε, στα οποία ενέπιπτε το λαθρεμπόριο ναρκωτικών ή η σύλληψη των παραβατών, «χτίζονταν» από την προηγούμενη δεκαετία, μέσα από μία ημι –επίσημη δικτύωση εθνικών υπηρεσιών ασφαλείας και φορέων επιβολής του νόμου.²⁰⁷

Κι αυτή είναι μία τρίτη, η σημαντικότερη ίσως, διάσταση της πολιτικής για τα ναρκωτικά σε ένα πρώιμο κοινοτικό πλαίσιο. Η νομιμοποίηση και η στήριξη που παρέχουν σε ένα νέο διακυβερνητικό μοντέλο ευρωπαϊκής πολιτικής. Η αντίληψη ότι

²⁰⁴ Ο.π. *Communication from the commission to the council and the European Parliament, concerning Community actions combat the use of illicit drugs*

²⁰⁵ Ο.π.

²⁰⁶ Nugent N., *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές*, Σαββάλας, Αθήνα 2012 σ. 104-105

²⁰⁷ Elvins M. *Anti-Drugs policies of the European Union. Transnational decision-making and the politics of expertise* ο.π. p. 72-76

η τελωνειακή ένωση ελλοχεύει έναν αυξημένο κίνδυνο drug trafficking υφέρπει ήδη από τις αρχικές συμφωνίες και την προηγούμενη σύμβαση της Ρώμης. Δεν συμπεριλαμβάνεται μεν κάποια επίσημη αναφορά αλλά ήδη διαρθρώνονται επί μέρους ομάδες εργασίας, που λειτουργούν παράλληλα με τα θεσμικά αναγνωρισμένα όργανα της Ευρώπης έως τότε. Ενδεικτικά παραδείγματα, αφενός η ομάδα Trevi, που ιδρύεται το 1975 για ζητήματα τρομοκρατίας, εργάζεται σε διυπουργικό επίπεδο μέσα από επάλληλες δικτυώσεις «αρμόδιων» εθνικών φορέων της δικαιοσύνης για την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας, ενσωματώνοντας και ζητήματα μετανάστευσης και διαδικασιών βίζας, διακίνησης ναρκωτικών. Κατόπιν, η αρχική συμφωνία Σένγκεν των πέντε χωρών συνιστά μία πρωτόλεια μορφή διασυννοριακής ένωσης το '85, που προλειαίνει ένα έδαφος προβληματισμού. Ομοίως και οι δύο εκθέσεις που οργανώθηκαν από το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο καταγράφοντας τις αντικρουόμενες τάσεις στην Ευρώπη. Η έκθεση του '86, γνωστή με το όνομα του Steward Clark, που κλήθηκε να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα των εθνικών πολιτικών και τη «φύση» του προβλήματος, απεικόνισε συγκρουόμενες τάσεις με όρους μειοψηφικών και πλειοψηφικών θέσεων, όπου υπερισχύει η κατασταλτική κατεύθυνση. Η έκθεση του Cooney το 1991 για τις στάσεις απέναντι στην παράνομη διακίνηση ανέδειξε από την άλλη, ένα φιλελεύθερο τοπίο πολιτικών διαθέσεων με τις μειοψηφίες να τάσσονται υπέρ κατασταλτικών μέτρων.

Όπως και να χει, το σημαντικό είναι ότι όλα αυτά τα δίκτυα διασυνδέονται και επικοινωνούν λειτουργικά εκτός κοινότητας. Μοιάζουν με φόρουμ πληροφοριών και αλληλεπίδρασης τα οποία όμως δεν περνούν από κάποια μορφή πολιτικής απόφασης εντός της. Ενεργούν με μία σιωπηρή, άτυπη, διυπουργική ομοφωνία επικοινωνίας και εργασίας, στη βάση των οποίων θα χαραχτούν τα γνωστικά περιεχόμενα και οι διαδικασίες της ευρωπαϊκής σύγκλισης για το συγκεκριμένο θέμα. Κατά τούτο, τα ναρκωτικά φέρονται να συνιστούν το κατεξοχήν πεδίο ορθολογικοποίησης και αποδοχής για μεταβιβάσεις στρατηγικών πολιτικών στην αρμοδιότητα «ειδικών» που έχουν ήδη εδραιωμένη μία ισχύ γνωστικής υπεροχής σε ανάλογα ζητήματα στη χώρα τους.²⁰⁸

Θα αναφέρουμε ακόμη μία ομάδα, που ιδρύεται επίσης σε μία ad hoc βάση, κατόπιν αποδοχής από το συμβούλιο των προτάσεων του Γάλλου προέδρου Μιτεράν το 1989. Σε αυτές εξέθετε με επιστολή, την ανάγκη για έναν μεγαλύτερο συντονισμό και διεπιστημονική προσέγγιση, ώστε να αντιμετωπιστεί η κλιμάκωση της παράνομης διακίνησης. Πρόκειται για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταπολέμησης των ναρκωτικών (CELAD), την οποία συνέθεταν εθνικοί συντονιστές των δώδεκα κρατών μελών για τα ναρκωτικά. Η ομάδα συνέταξε το πρώτο Ευρωπαϊκό Σχέδιο, το οποίο και θα σηματοδοτήσει ένα αρχικό πρόγραμμα συνεκτικής δράσης σε εθνικό και κοινοτικό

²⁰⁸ Elvins M, ο.π. p. 82 -92, Chatwin C. "Drug policy developments within the European Union : The Destabilizing Effects of Dutch and Swedish drug policies" *British Journal of criminology* 43,2003 p. 567-582 ,

επίπεδο. Θα θεωρηθεί προοίμιο της θεσμικής εξουσίας που τίθεται σε ισχύ με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Θα δημιουργήσει επίσης, το REITOX, ένα δίκτυο πληροφόρησης και παρατήρησης για τα ναρκωτικά και την εξάρτηση, το οποίο θα μετεξελιχθεί το 1993 στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας που λειτουργεί μέχρι σήμερα. Το βασικό όργανο καταγραφής, συλλογής της πληροφορίας και διαμόρφωσης κοινών εργαλείων μέτρησης δηλαδή, με τη βασική του στελέχωση συγκροτείται εκτός θεσμικών συνθηκών, επικυρώνεται μέσω αυτών. Το σχέδιο του CELAD διαβάστηκε ωστόσο και ως αποτέλεσμα κανονιστικό, χωρίς ουσιαστική αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών, καθώς δε συμπεριέλαβε εμπειρικά δεδομένα. Παρά μόνο υποκειμενικές καταθέσεις επαγγελματιών με μία λειτουργιστική – διεκπαιρευτική οπτική. Ως προς αυτό θεωρήθηκε ότι περισσότερο ανακατένιμε έναν συντονισμό εμβαθύνοντας σε μία «ιδρυματική» θεσμοθέτηση παρά σε μία πολιτική επισκόπηση.²⁰⁹ Δεν παύει παρόλα αυτά να εισάγει δυναμικά τα ναρκωτικά στην Ευρωπαϊκή ατζέντα.

5.2. Τα «ναρκωτικά» στους ιδρυτικούς πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το θέμα θα σταδιοδρομήσει θεσμικά αρχής γενομένης από την Ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Συνθήκη του Μάαστριχτ που υπογράφεται το Φεβρουάριο του 1992 και τίθεται σε ισχύ το Νοέμβριο του 1993. Το ζήτημα των ναρκωτικών εμπεριέχεται στον τρίτο πυλώνα της σύμβασης για τη «Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων». Αναφέρεται ωστόσο και στον πρώτο πυλώνα, για τη δημόσια υγεία.²¹⁰

Ανάγεται σε θέμα κοινού ενδιαφέροντος και συμπεριλαμβάνεται με μία διττή διάσταση στον τομέα δικαιοσύνης. Αφενός την καταπολέμηση του εθισμού, αφετέρου την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και άλλων σοβαρών εγκλημάτων μέσω της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol) . Υπό την σημαντική επισήμανση για τη συμμόρφωση όλων των μέτρων με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η διττή συνθήκη διαμορφώνει και μία διττή πραγματικότητα διαχείρισης, αντανakλώντας παράλληλα μία αμφιθυμική πρόσληψη του ποινικού δικαίου μεταξύ εθνικής ευελιξίας εντός της Ένωσης και εθνικής

²⁰⁹ Elvins M., ο.π. p 92-99, EMCDDA, *History of the EMCDDA. The seven-step action programme*, <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index1713EN.html>

Chatwin C, "Pathways to integration of European Drug Policy", in Colson R. & Bergeron H. *European Drug Policies. The ways of Reform*, Routledge 2017, p. 27-40, p. 31,

²¹⁰ «Η δράση της Κοινότητας αφορά την πρόληψη των ασθενειών, και ιδίως των μεγάλων πληγών της ανθρωπότητας, συμπεριλαμβανομένης της τοξικομανίας, ευνοώντας τη διερεύνηση των αιτιών και των τρόπων μετάδοσης τους καθώς και την ενημέρωση και τη διαπαιδαγώγηση στον τομέα της υγείας.» ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, *Συνθήκη για Ευρωπαϊκή Ένωση*, Λουξεμβούργο, 1992 Άρθρο 129 σ. 49

ενσωμάτωσης στην Ένωση. Προσπαθεί να συμπεριλάβει άλλωστε αντικρουόμενα ζητήματα με ιδιαίτερες πολιτισμικές και νομοθετικές αποκλίσεις.

Και μία τέτοια συμπερίληψη μπορεί να διαβαστεί επαρκώς, οριζόντια στη σύμβαση όχι μόνο μέσω του τρίτου πυλώνα . Κι αυτό, γιατί διαμορφώνεται ένα ομιχλώδες τοπίο εφόσον οι επιμέρους αναφορές στο εύρος της συνθήκης ανασύρουν διαφορετικές δυνατότητες παρέμβασης επιμέρους διακυβερνητικών ή θεσμικών οργάνων. Η καταπολέμηση του εθισμού αντιστοιχίζεται με μία κοινωνικά εστιασμένη και ευέλικτη προοπτική, χωρίς να προβλέπει κάποιο ειδικό όμως συντονιστικό φορέα δράσης, όπως π.χ η προηγούμενη CELAD. Η διαχείριση αφήνεται στα θεσμικά και εξωθεσμικά όργανα της Ένωσης, και ακολουθεί τις μεταξύ τους εναλλαγές ισχύος σε όλη την επόμενη πορεία της. Η παράνομη διακίνηση από την άλλη στοιχειοθετεί τις στρατηγικές ασφαλείας και τίθεται υπό την ομπρέλα μίας ευρωπαϊκής αστυνομίας, χωρίς να οριοθετείται μία ροή εξουσίας από τα όργανα της Ευρώπης. Ευγοροί λοιπόν και Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, θα αποτελέσουν τους εξειδικευμένους ευρωπαϊκούς διαμεσολαβητές, πολιτικών και τεχνογνωσίας με διαφορετικές φιλοσοφίες διάχυσης και συντονισμού. Το παρατηρητήριο θα συσταθεί υπό τη μορφή ενός δικτύου ενημέρωσης των Ευρωπαίων πολιτών για ένα ζήτημα αιχμής αλλά και ειδικότερων κατευθυντήριων για εμπλεκόμενες επαγγελματικές ομάδες. Η Ευγοροί από την άλλη θα συντηρήσει μία φειδωλή ροή πληροφόρησης περιορισμένη σε διακυβερνητικό επίπεδο.²¹¹

Η συνθήκη του Άμστερνταμ το 1996 θα προσθέσει σημαντικές παραμέτρους που αφορούν όλο το φάσμα του ποινικού δικαίου με διατάξεις που κυρίως ενισχύουν την αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Η συγκεκριμένη συνθήκη παρόλο που δε διαβάζεται ως καθοριστική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με κάποιες πρόσθετες τροποποιήσεις από τη συνθήκη της Νίκαιας το 2001 θα ενορχηστρώσει ένα ευρύ φάσμα ευρωπαϊκών θεσμικών δυναμικών σύγκλησης, ενοποίησης και εθνικής αυτονομίας που θα διατρέξουν όλη την επόμενη περίοδο. Από τη συνταγματική συνθήκη μέχρι και την Συνθήκη της Λισαβόνας, ακόμα και τις διαπραγματεύσεις για το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης του χάρτη ευρωπαϊκών δικαιωμάτων στις συνθήκες. Η ευρωπαϊκή εναρμόνιση του ποινικού δικαίου συνιστά ίσως το ύψιστο διακύβευμα μεταξύ δημοκρατικών δικαιωμάτων και στρατηγικών ασφαλείας, που διέρχεται σε όλη την Ευρωπαϊκή τροχιά ενοποίησης, από τη νομισματική ένωση, μέχρι και το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το οποίο και θα συγκεντρώσει από τη συνθήκη της Λισαβόνας και μετά όλες τις δικαιοτικές οδούς απόφασης επί του ευρωπαϊκού δικαίου, νομιμότητας εντός των θεσμικών οργάνων, και εκτός ως προς τα κράτη μέλη αλλά και δικαστικών αναιρέσεων πρώτου βαθμού. Η δικαιοπρακτική ικανότητα βέβαια θα εξακολουθεί να συμπυκνώνει «εντάσεις» δημοκρατίας, εφόσον σκιαγραφεί ένα νομαδικό τοπίο μεταβιβάσεων εξουσίας και επιρροής μεταξύ των κυρίαρχων οργάνων, του κοινοβουλίου, του συμβουλίου και της επιτροπής. Κάτι που

²¹¹ Elvins M, ο.π. p. 120 -121, Nugent N., *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές*, ο.π. σ. 109, Mitsilegas V. *EU Criminal Law*, Oxford and Portland Oregon 2009 p. 9-11

αναπόφευκτα διαγιγνώσκει την Ε.Ε. ως προνομιακό τόπο επιρροής των ελίτ. Κατόπιν της οικονομικής κρίσης δε, η οικονομική διακυβέρνηση θα υπερισχύσει ακόμη περισσότερο έναντι της πολιτικής, διευρύνοντας τις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων οργάνων με κυρίαρχη την Ευρωπαϊκή Τράπεζα εις βάρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής.²¹²

Συγκεκριμένα για το ζήτημα των ναρκωτικών, η κοινή πολιτική εκφράζεται μέσα από επιμέρους ψηφίσματα του Συμβουλίου και κανονισμούς και εξειδικεύεται κυρίως σε διατάξεις για την πρόληψη της παράνομης καλλιέργειας και παραγωγής ναρκωτικών μέσα στην Ένωση. Ομοίως με την παρασκευή και διάθεση πρόδρομων ουσιών και την παρακολούθηση του εμπορίου με τρίτες χώρες. Τις καταδίκες για σοβαρές περιπτώσεις παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, τη διερεύνηση της επικινδυνότητας των ψυχοτρόπων, ακόμα και την κατώτατη ποινική δίωξη που πρέπει να εφαρμόζεται ανά κράτος μέλος σε μεγάλες υποθέσεις λαθρεμπορίας.²¹³ Εκφράζεται επίσης μέσα από κοινά σχέδια δράσης που παρέχουν την ατζέντα πολιτικής και θεσμικής παρέμβασης στα κράτη – μέλη και κατευθυντήριες αξιολόγησής τους. Οι οποίες καθώς φαίνεται σπανίως ανακόπτουν τη γραφειοκρατική ροή παρουσίασης των σχεδίων δράσης, για λόγους ανάλυσης και ανατροφοδότησης.²¹⁴

Συνοψίζοντας, σε ό,τι μας αφορά εδώ, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα ναρκωτικά διέρχεται από τις ίδιες εντάσεις και αντιφάσεις ενοποίησης και αυτοπροσδιορισμού που τη χαρακτηρίζουν εν τη γενέσει της. Συγκρατούμε ότι η

²¹² Mitsilegas V. *EU Criminal Law*, ο.π. p. 9-56, Nugent N., *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές* ο.π σ. 109 – 159 Μπαλαμπανίδης Γ. Η αναδιοργάνωση των ευρωπαϊκών θεσμών εν μέσω κρίσης: Μεταξύ οικονομικής και πολιτικής διακυβέρνησης, *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 114, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2011, σ. 15-23

²¹³ Βλ. ενδεικτικά

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 111/2005 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για την παρακολούθηση του εμπορίου πρόδρομων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1277/2005, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 24 Απριλίου 2015

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:JOL_2015_162_R_0003&from=EN

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, την αξιολόγηση κινδύνων και τον έλεγχο νέων ψυχοτρόπων ουσιών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 10 Μαΐου 2005 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005D0387:EL:HTML>

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 111/2005 Του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για την παρακολούθηση του εμπορίου πρόδρομων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών, 22 Δεκεμβρίου 2004, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02005R0111-20131230&qid=1421657036406&from=EN>

- Επίσημη Εφημερίδα, 96/699/ΔΕΥ: Κοινή δράση που θέσπισε το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την ανάλυση των χημικών χαρακτηριστικών των ναρκωτικών προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία των κρατών μελών στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών, 29 Νοεμβρίου 1996 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996F0699:EL:HTML>

²¹⁴ Edwards C. & Galla M., "Governance in EU illicit drugs policy" in *International Journal of Drug policy* vol. 25, 2014, p. 942-947

εστίαση εντός αυτού του αυτοπροσδιορισμού δεν εξαντλείται σε ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής, τουλάχιστον συγκριτικά με την διακυβερνητική πρακτική του ΟΗΕ επί του θέματος. Στην Ε.Ε. υφίσταται μία ταυτόχρονη στόχευση τριών σημείων, μείωσης της βλάβης, μέσω πλουραλιστικών θεραπευτικών στρατηγικών, μείωσης της ζήτησης, μέσω στρατηγικών πρόληψης και μείωσης της διακίνησης και παραγωγής μέσω κοινών ποινικών περιορισμών. Τα ναρκωτικά ως ζήτημα υγείας και ποιότητας ζωής των πολιτών με τα ναρκωτικά ως αντικείμενο εγκλήματος προσπαθούν να συνθέσουν ένα κοινό κάδρο ευρωπαϊκής ορατότητας, το οποίο ακροβατεί μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας, δημοκρατίας και περιορισμού. Αυτό το κάδρο φαίνεται μέχρι στιγμής, και κυρίως από την κρίση και μετά να χρωματίζεται περισσότερο από πολιτικές ασφάλειας της Ε.Ε. καθώς εκεί προβλέπονται οι περισσότερες δεσμεύσεις για τα κράτη μέλη. Η μεταχείριση της χρήσης αφήνεται υπόρρητα στη διακριτική ευχέρεια καθοδηγητικών γραμμών που τίθενται από το Παρατηρητήριο κατά της τοξικομανίας. Η σύγκληση του οποίου με τις εκάστοτε νομοθεσίες προσανατολίζεται περισσότερο σε έναν ερευνητικό συγχρονισμό εργαλείων για επιμέρους επιδημιολογικά ζητήματα και προβλήματα της ουσιοεξάρτησης με τη δημιουργία κοινών μεταβλητών μέτρησης.

Είναι ενδιαφέρον ότι η επιλογή της ποινικής ενοποίησης επιλέγεται σε ό, τι αφορά την υπερεθνική κινητικότητα των σωμάτων με την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών. Ενώ η ήπια σύγκλιση, στην ποινική τους μεταχείριση εντός των εθνικών νομοθεσιών για την αντιμετώπιση της εξάρτησης. Αυτό δημιουργεί διττές πολιτικές ευκαιρίες περιορισμού της ελευθερίας, διακυβερνητικής και κυβερνητικής αλλά και δυναμικές ευέλικτου χειρισμού τους. Πόσο μάλλον σε ένα διεθνές έδαφος διπλωματικών εγγραφών που επίσης ασκεί επιδράσεις στην εκάστοτε εθνική προβληματοποίηση των ναρκωτικών. Ωστόσο, οι συστάσεις για από-εγκληματοποίηση της εξάρτησης κι εναλλακτικές ποινές διαμορφώνουν κάποιες προοπτικές άμβλυνσης των κατασταλτικών μέτρων όπου αυτά εφαρμόζονται. Μία επιπλέον συνιστώσα που επίσης κρατάμε είναι ο ρόλος των παράλληλων δικτύων και οι «γνωστικές» κοινότητες που αναλαμβάνουν να καταγράψουν, να αξιολογήσουν, να διαχύσουν την πληροφορία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε σχέση με την επιδημιολογία, θα αναφέρουμε απλώς ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σημαντικός χορηγός των πολιτικών για τα ναρκωτικά σε υπερεθνικό, και εθνικό επίπεδο. Τα ποσοστά ζήτησης ωστόσο δεν μεταβάλλονται στους κόλπους της, ομοίως και της μείωσης της βλάβης.²¹⁵ Παρατηρούνται κατά καιρούς μεταβολές στο προφίλ, στις ουσίες χρήσης, στη ζήτηση προγραμμάτων κτλ τα οποία μπορεί να οφείλονται σε επί μέρους συνθήκες ξέχωρες από τις διαδικασίες της Ε.Ε. Η ταξινόμηση των ουσιών διαμορφώνεται υπό το βηματισμό του ΠΟΥ.

Όπως και να χει, δε θα υπεισέλθουμε σε ειδικότερες περιγραφές, καθώς αυτές περιλαμβάνονται εκτενώς και στα επί μέρους ετήσια στατιστικά δελτία που

²¹⁵ Edwards C. & Galla M., ο.π.

δημοσιεύονται από το παρατηρητήριο. Θα αρκεστούμε σε μία συγκριτική ανάλυση των νομοθετικών παρεμβάσεων για τη μεταχείριση της εξάρτησης και του λαθρεμπορίου που θα μας επιτρέψει κι ένα πέρασμα σε πιο μικροκοινωνικές ορατότητες του θέματος, σχετικά με τους «επωφελούμενους». Μία χαρτογράφηση δηλαδή, της εθνικής ποικιλομορφίας εντός της Ε.Ε. και των χωρών που καταγράφονται από το παρατηρητήριο.

5.3. Ένα ευρωπαϊκό περίγραμμα «εθνικής» ποικιλομορφίας πολιτικών.

Ξεκινώντας εδώ να σημειώσουμε, ότι σε σχέση με τη μεταχείριση της χρήσης η Σουηδία και η Ολλανδία αποτελούσαν ένα δίπολο της Ευρώπης μεταξύ πλήρως απαγορευτικών και νομιμοποιητικών πολιτικών για τα ναρκωτικά, μεταξύ του οποίου τοποθετούνταν και οι υπόλοιπες εκδοχές των κρατών μελών κατά τις διαδικασίες ένταξής τους. Έχει αμβλυνθεί αυτός ο διαχωρισμός, υπό όρους διπολικής κατανομής. Στο παράρτημα 1, συγκεντρώσαμε τις νομοθεσίες που περιγράφονται από ένα βοηθητικό εργαλείο του EMCDDA, «Ποινές με μια ματιά», για τις 29 χώρες που περιλαμβάνει. Οι ποινές ανά χώρα περιγράφονται μέσα από κοινά ερωτήματα τριών κατηγοριών, της χρήσης, ατομικής κατοχής και προμήθειας.²¹⁶ Τα ερωτήματα τα μετατρέψαμε σε καταφατικές υποθέσεις – δείκτες- για λόγους διευκόλυνσης της συγκριτικής μελέτης τους, όπως περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2. Κατηγοριοποίηση ερωτημάτων. Παραρτήματος 1.

Είδος αδικήματος	Μεταβλητές					
Χρήση	Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
Ατομική Κατοχή						
Προμήθεια						

Πηγή. European Monitoring Center for drugs and Drug addiction

Σε ένα δεύτερο στάδιο συνοψίσαμε τις περιγραφές των νομοθεσιών σε ενιαίες κατηγορίες διατύπωσης ώστε να καταστεί δόκιμη μία τέτοια σύγκριση. Κάθε «είδος τιμωρίας» μπορεί να περιλαμβάνεται σε περισσότερες από μία κατηγορίες. Κάτι τέτοιο προέκυψε κυρίως λόγω διαχωρισμών στις κυρώσεις ανάλογα με την ουσία χρήσης, π.χ. «μαλακά» - «σκληρά» ναρκωτικά. Η νομοθετική ποικιλομορφία

²¹⁶ European Monitoring Center for drugs and Drug addiction, *Penalties for drug law offences in Europe at a glance*, Date of last update: 22 September 2015.
<http://www.emcdda.europa.eu/topics/law/penalties-at-a-glance>

έχει πολλαπλό ενδιαφέρον τόσο σε μία μονο-μεταβλητή σύγκριση των χωρών π.χ. ανάλογα με τα είδη της τιμωρίας που προβλέπονται με βάση τη χρήση. Αλλά και σε πολυπαραγοντικά ερωτήματα, όπως π.χ. ποια από τις επιμέρους μεταβλητές φαίνεται να βαραίνει περισσότερο στο είδος των ποινών ανά χώρα; Π.χ. το είδος του ναρκωτικού, η ποσότητα, η υποτροπή; Πώς κατανέμονται τέτοιες χωρικές ενδείξεις, ποιες ιδιαιτερότητες διαγιγνώσκουμε σε κράτη – μέλη και τι είδους συγκλίσεις. Εδώ θα διερευνήσουμε κυρίως τη θέση της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό νομοθετικό ορίζοντα για τα ναρκωτικά.

Αρχικά και με μία γρήγορη ανάγνωση των κειμένων προτού συμπυκνωθούν σε συνοπτικές κατηγορίες, γίνεται αντιληπτή μια ελληνική ιδιαιτερότητα σε σχέση με τη μεταχείριση του χρήστη, έναντι άλλων χωρών, καθώς διατυπώνεται ρητά η αξιολόγηση της προσωπικότητάς του στην προσμέτρηση της ποινής. Υπενθυμίζουμε ότι η πλατφόρμα του παρατηρητηρίου είναι ενημερωμένη από το 2015, κάτι που σημαίνει ότι αυτή η διατύπωση διατηρείται και στον πρόσφατο νόμο για τα ναρκωτικά το 2013. Η προσωπικότητα ως σημαντική συνιστώσα, θα επαναληφθεί σε όλα τα πεδία των εν λόγω αδικημάτων. Και μόνο η αναφορά της αναδεικνύει πολύ συγκεκριμένα στοιχεία, όπως τον ιδιαίτερο ρόλο του δικαστηρίου που καλείται να «διαγνώσει» με μία δοσολογία «καλής» ή «κακής» «προσωπικότητας». Μία κρίση που θα λέγαμε παραπέμπει ίσως και σε μία εκλεκτική σχέση ορθοδοξίας και νομολογίας. Αφετέρου την ευελιξία που μπορεί να ελλοχεύει μία τέτοια διάσταση προσμέτρησης της ποινής. Αλλά και την ποιότητα μίας ακροαματικής διαδικασίας που επιστρατεύει «μάρτυρες» για το αξιόλογο του χαρακτήρα ενός διωκόμενου. Τέτοιοι «μάρτυρες» εκτός από το άμεσο περιβάλλον επιστρατεύονται και από ευρύτερους θεσμικούς χώρους, όπως η εκκλησία.²¹⁷

Το πιο σημαντικό σε σχέση με την εξάρτηση είναι ότι σε τέτοιες ακροαματικές διαδικασίες δύναται να συμμετάσχουν και θεραπευτικά προγράμματα, κατά βούληση ή κατόπιν αιτήματος ενός θεραπευόμενου. Ένα ενδεχόμενο που δημιουργεί εύθραυστες ισορροπίες, σχέσεις αλλά και αναμονές για το ρόλο των εμπλεκόμενων εργαζομένων (θεραπευτών, συντονιστών, κτλ.). Ωστόσο εντοπίζονται κι άλλα σημεία με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Ο δημόσιος χώρος της χρήσης που φαίνεται να προσμετράται στο ισπανικό και κροατικό δίκαιο. Εδώ δεν αποκτά βαρύτητα η καθαυτή πράξη αλλά η ορατότητά της. Επίσης, το ανενεργό μέτρο μεταξύ ποινής και εναλλακτικών μέτρων της Κύπρου, που ενώ προβλέπεται στο δίκαιο δεν εφαρμόζεται για τους εξαρτημένους, με αποτέλεσμα η ποινή να αποκτά ανελαστικό χαρακτήρα, καθιστώντας το νομικό καθεστώς το πιο απαγορευτικό όλων.

Σε σχέση με το είδος της τιμωρίας που προβλέπεται ως προς αδικήματα της χρήσης. Η Ελλάδα περιλαμβάνεται μεταξύ των επτά χωρών από τις 29 (Κύπρο,

²¹⁷ Ενδεικτική είναι η υπόθεση Βαβύλη με τις συστατικές επιστολές των επισκόπων, μία εκ των οποίων του αρχιεπισκόπου Χριστόδουλου να τροφοδοτούν καθημερινά εκείνη την περίοδο τα ΜΜΕ για σκανδαλώδεις συνωμοσίες και διαπλοκές της εκκλησίας με τη δικαιοσύνη, τις μυστικές υπηρεσίες κτλ. Για την περιγραφή της υπόθεσης βλ. π.χ. Παπαχρήστος Ν. *Η επιστροφή του «πολυμήχανου» Βαβύλη*, Καθημερινή, δημοσίευμα 06/04/2006

Ρουμανία, Ουγγαρία, Γαλλία, Σουηδία, Φινλανδία) που η οποιαδήποτε χρήση παράνομης ουσίας καθίσταται ξεκάθαρο ποινικό αδίκημα. Στις χώρες αυτές, που με εξαίρεση τη Σουηδία και την Κύπρο προβλέπουν εναλλακτικά μέτρα θεραπείας ως υποκατάστατο της ποινής, καθρεφτίζεται αυτόματα ο βαθμός της θεσμικής ισχύος που διασχίζει τις βιωματικές διαδρομές των υπόπτων για χρήση ναρκωτικών και τον ευρύτερο χώρο της ουσιοεξάρτησης. Το ποινικό και θεραπευτικό σύστημα συνιστούν τις δύο πιο ισχυρές φιγούρες στις κοινωνίες αυτές, όπου στη ζωή ενός εξαρτημένου θα μεταφραστούν είτε ως επιλογή εγκλεισμού στη φυλακή, είτε ως θεραπείας, έστω κι αν δεν την επιθυμεί. Η Σουηδία προβλέπει τη θεραπεία ως πρόσθετο μέτρο, όχι υποκατάστατο, κάτι που αντανακλά μία μεγεθυμένη ποινική ισχύ, εξασθενίζει ωστόσο την αντίστοιχη των θεραπευτικών φορέων, ως φορείς καθορισμού μίας σταδιοδρομίας στο έγκλημα ή την εξάρτηση.

Ο ποινικός χαρακτήρας του αδικήματος, αναφέρεται και υπό προϋποθέσεις σε ακόμα έξι χώρες, (Μάλτα, Εσθονία, Νορβηγία, Λουξεμβούργο, περιλαμβάνεται η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία) αλλά επειδή τίθεται υπό προϋποθέσεις το αξιόποιο της πράξης είναι εξασθενημένο. Εδώ ο χαρακτήρας του αδικήματος (ποινικό ή διοικητικό ή καθόλου αδίκημα) προσδιορίζεται ευθέως από την ουσία, αντανακλάται κυρίως μία πολιτική αποποινικοποίησης του χασίς. Η χρήση δεν αποτελεί ξεκάθαρα αδίκημα σε δέκα χώρες (Ιταλία, Σλοβενία, Αυστρία, Σλοβακία, Τσεχία Πολωνία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Δανία), συνθέτοντας τη διαμετρικά αντίθετη κατηγορία από την πρώτη που αναφέραμε. Ενώ επιφέρει διοικητικές κυρώσεις σε έξι από αυτές (Βουλγαρία, Ισπανία, Πορτογαλία, Κροατία, Λετονία, Λιθουανία).

Σε ό, τι αφορά τη χρήση, η ποσότητα του ναρκωτικού δεν παίζει ρόλο για την επιμέτρηση των ποινών, εφόσον εξ αρχής προσδιορίζει καθεστώς χρήσης, όχι προμήθειας. Κάτι που μακράν διαφοροποιείται στην περίπτωση της προμήθειας όπου εκεί η ποσότητα προφανώς συνιστά προσδιοριστικό παράγοντα. Προσδιοριστικοί παράγοντες του αδικήματος ή του εύρους των ποινών ή των διοικητικών παραβάσεων είναι κατ'εναλλαγή ή σε συνδυασμό το είδος των ναρκωτικών, ο εθισμός και η υποτροπή. Εδώ πάλι έχει ενδιαφέρον ο εθισμός, ως αναγνωρισμένο διακριτό χαρακτηριστικό της χρήσης καθώς προβλέπει και διαδικασίες διαλογής μεταξύ εξαρτητικής χρήσης και μη. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα από την πρώτη κατηγορία που ανάγει την εξάρτηση σε παράγοντα προσδιορισμού του εύρους των ποινών. Οι άλλες είναι η Πορτογαλία και η Κροατία από την κατηγορία της χρήσης ως διοικητική παράβαση και η Μάλτα με την Ιρλανδία από την αντίστοιχη του ποινικού αδικήματος υπό προϋποθέσεις.

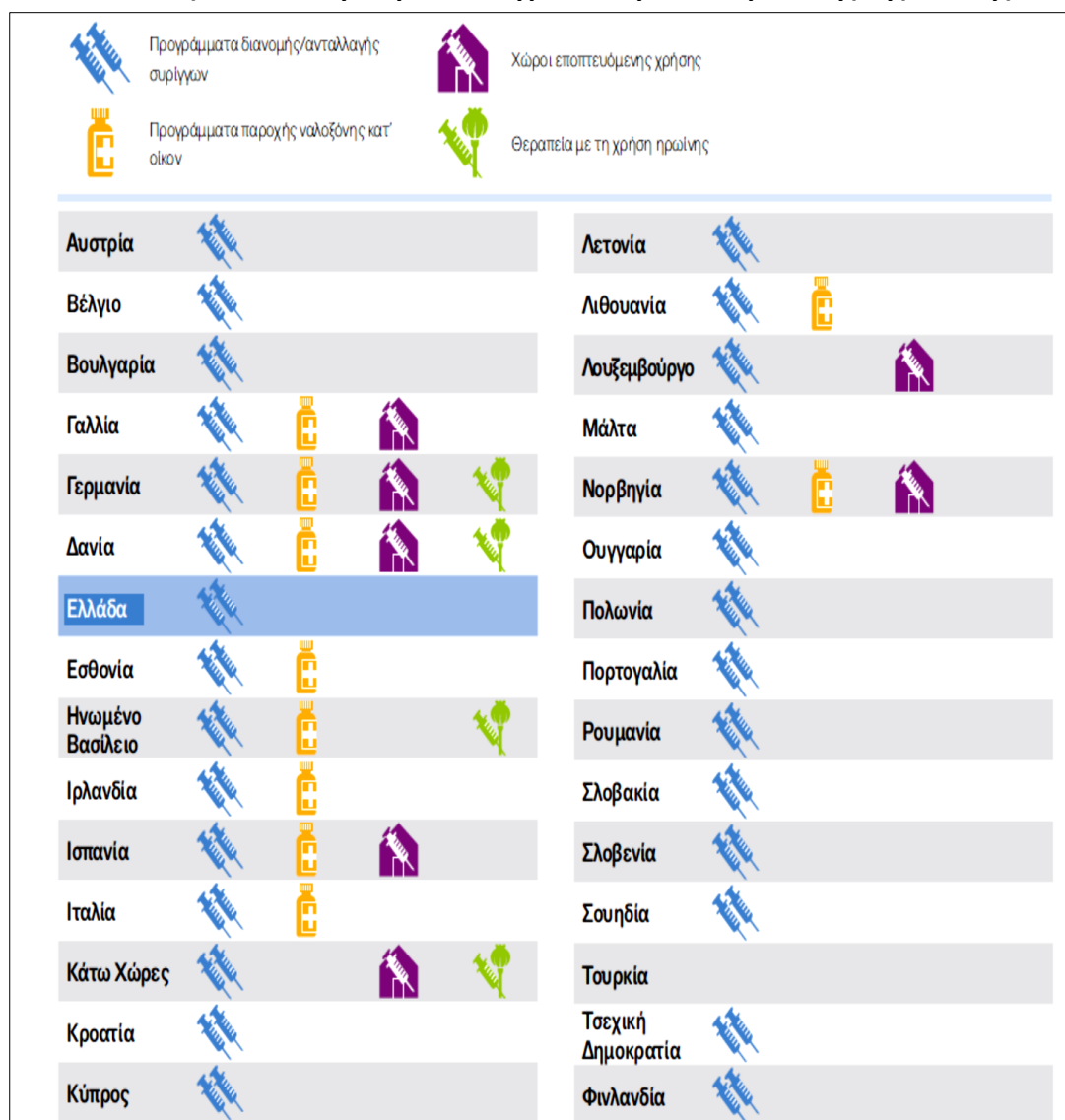
Η επόμενη κατηγορία έχει ενδιαφέρον στο βαθμό που μεταστρέφει τη νομική κατάσταση, κυρίως σε όσες χώρες η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα. Η ατομική κατοχή μίας ουσίας προσδιορίζει προφανώς καθεστώς προσωπικής χρήσης κι όχι εμπορικής διάθεσης σε τρίτους και ο διακριτός διαχωρισμός ενδέχεται να προκαλεί αναιρέσεις και αλληλεπικαλύψεις μεταξύ ποινικοποίησης και αποποινικοποίησης της χρήσης.

Κυρίως στις χώρες όπως στην Πολωνία και τη Σλοβακία, όπου η ατομική κατοχή μεταστρέφει πλήρως τη χρήση από «δεν αποτελεί αδίκημα» σε «ποινικό». Δε θα επεκταθούμε, αναφέρεται απλώς ως ενδεικτικό παράδειγμα, ενάντια σε υπεραπλουστευτικούς διαχωρισμούς μεταξύ ελεύθερης διάθεσης και ποινικοποίησης. Όπως και ' να χει, η ατομική κατοχή προσδιορίζει ποσότητες που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη αναγκών ενός εξαρτημένου ή χρήστη, και τίθεται σε ένα ενδιάμεσο προσδιορισμού μεταξύ χρήσης – εμπορίου. Η προμήθεια προσδιορίζεται από ένα μεγάλο εύρος και δε θα μας απασχολήσει ως κριτήριο ανάλυσης, πέρα από πεδίο απλής καταγραφής. Οι χώρες προβλέπουν πολλαπλά επίπεδα και φίλτρα προσδιορισμού, με κυρίαρχο την ποσότητα. Εντός αυτού του πεδίου περιλαμβάνεται και η απόδοση του οργανωμένου εγκλήματος. Θα διακρίνουμε όμως μία ομάδα χωρών για τις οποίες η θέση από την οποία διενεργείται η διάθεση των παράνομων ουσιών υπολογίζεται στην ένταση του αδικήματος. Χώρες στις οποίες λανθάνει μία διάσταση κατάχρησης εξουσίας, είτε από δημοσίους υπαλλήλους, είτε από επαγγελματίες που ασχολούνται με ευάλωτες ομάδες ή ανηλίκους. Η Ελλάδα, η Ισπανία, η Σλοβενία, η Ρουμανία, η Κροατία, η Ουγγαρία, η Εσθονία διατυπώνουν αυτή τη διαφορά ισχύος στη θέση εξουσίας κατά την επιμέτρηση της ποινής.

Οι καταγραφές της «μίας ματιάς» αναλύονται εδώ με μία μικρή επιφύλαξη, καθώς ενδέχεται να έχουν παραληφθεί διατυπώσεις και περαιτέρω στοιχεία για λόγους συνοπτικής παρουσίασης από το παρατηρητήριο, σίγουρα δεν μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα νομικού καθεστώτος με βάση μόνο αυτό. Δίνει όμως μία πολύ βοηθητική πρώτη περιγραφή για το γενικότερο κλίμα απέναντι στις ουσίες και το δίπολο «ποινικοποίηση» - «αποποινικοποίηση» και μία πρωτογενή χαρτογράφηση του θέματος. Θα αξιοποιήσουμε ακόμα ένα συγκριτικό στοιχείο από το παρατηρητήριο, το οποίο παρέχεται έτοιμο από την ετήσια έκθεση του 2017 για την Ελλάδα. Πρόκειται για τις θεραπευτικές παρεμβάσεις που εφαρμόζονται σε σχέση με τη μείωση της βλάβης. Η μείωση της βλάβης σε επίπεδο δημόσιου λόγου, εν προκειμένω στην Ελλάδα, πολλές φορές συγχέεται μονομερώς με τη συμμετοχή σε προγράμματα υποκατάστασης μεθαδόνης. Η μείωση της βλάβης ωστόσο, περιλαμβάνει συνδυασμένες στρατηγικές παρέμβασης στην κοινότητα και αρκετές από αυτές στο περιβάλλον του εξαρτημένου, με σκοπό την αποδυνάμωση σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων από τη ζωή στη χρήση, όπως θάνατοι, μεταδιδόμενες ασθένειες, επικίνδυνη νόθευση ουσιών, κ.α.²¹⁸ Όπως φαίνεται από το διάγραμμα οι δράσεις αυτές είναι κυρίως “street work” περιλαμβάνουν υπηρεσίες, οι οποίες στοχεύουν στην προστασία της υγείας ακόμα και αυτών που επιλέγουν τη χρήση ή που απορρίπτουν τις καθιερωμένες θεραπείες.

²¹⁸ Rhodes T & Hedrich D. *Harm reduction: evidence, impacts and challenges*, EMCDDA 2010 p.1-468, 19-22,

Πίνακας 3. Διαθεσιμότητα επιλεγμένων δράσεων μείωσης της βλάβης

Πηγή. Ετήσια Έκθεση για τα ναρκωτικά 2017 EMCCDA

Ανάλογες υπηρεσίες δεν εξασκούνται στο ευρύ φάσμα των εναλλακτικών τους στην Ελλάδα. Δεν έλκουν, ούτε απορροφούν χρηματοδοτήσεις, παρόλο που δε φαίνεται να συντηρούν και αυξημένες δαπάνες. Η προστατευμένη χρήση, η διάθεση της ναλοξόνης²¹⁹, ακόμα και η θεραπεία με ηρωίνη που ενδεχομένως λειτουργεί ως δικλείδα ασφαλείας για την ποιότητα και τη σταθεροποίηση των δόσεων, πέρα από την προστασία της υγείας, συνιστούν και πρακτικές ευρύτερου συγχρωτισμού με τον ευάλωτο πληθυσμό της ουσιοεξάρτησης. Η μείωση της βλάβης εξαντλείται στην Ελλάδα όπως και στις αρκετές άλλες χώρες που εμφανίζονται συγκλίνουσες, στη διανομή της καθαρής σύριγγας, αλλά σε τίποτα άλλο που αφορά υποκατάστατη

²¹⁹ Ναλοξόνη είναι μία ουσία με ανταγωνιστική δράση στα οπιούχα. Δεν φέρει κάποιο ψυχοδραστικό αποτέλεσμα, και χωρίς την παρουσία οπιοειδών δεν εμφανίζει φαρμακολογική δράση. Παρόμοια χωρίς να εξομοιώνονται είναι η ναλτρεξόνη. Μοιάζουν κατά κάποιο τρόπο με «αντίδοτα» τα οποία μπορούν να χρησιμοποιούνται μακροχρόνια.

ουσία ή χορήγηση εκτός θεραπευτικού χώρου υποδοχής. Ενδεχομένως το κενό αυτό, δεν οφείλεται στον οικονομικό αλλά στον ιδεολογικό τους φόρτο. Ο «εξαρτημένος» αποκτά σημασία ως «κρατούμενος» ή «επωφελούμενος». Τέτοιες ειδικότερες ιδεολογικές διαδρομές θα διερευνήσουμε σε ένα πέρασμα από την ευρωπαϊκή σε μια «εθνική» ιστορία των ναρκωτικών.

6. Η «εθνική» ιστορία για τα ναρκωτικά

6.1. Πρώιμες διαδρομές προβληματοποίησης

Η ψυχαγωγική γνωριμία του χασίς στην ελληνική επικράτεια φημολογείται άλλοτε από τους Άραβες τη Βυζαντινή περίοδο, άλλοτε κατά την Τουρκοκρατία, αναφέρονται τεκμήρια και για την αρχαιότητα. Η Σύρος το 19^ο αιώνα θα είναι αυτή που θα συγκεντρώσει την υψηλότερη ιστορικά αφηγούμενη κατανάλωση χασίς και ηρωίνης ως εμπορικός κόμβος και κεντρικό λιμάνι της επικράτειας για έναν αιώνα, μέχρι τα μέσα του 20^{ου}. Οι ντόπιοι φέρονται να επέλεγαν την ανακούφιση από τον πόνο και την ευφορία σε αυτές τις ουσίες που έβρισκαν γρήγορα και φθηνά ως διαμετακομιστικό κέντρο. «Αντικοινωνικά» χαρακτηριστικά της κατανάλωσης χασίς φαίνεται να αποδίδονται στους «Κουτσαβάκηδες», αστικές ομάδες που ξεκινούν από τη Σύρο και διαχέονται στην Αθήνα και τον Πειραιά μέχρι τα μέσα του 19^{ου}. Εμφανίζονται με μία διακριτή ταυτότητα, λαογραφικά καταγεγραμμένη, να συνιστούν τις «περιθωριακές» ομάδες της εποχής. Καταγράφονται κυρίως ως τεχνίτες, με παραβατικές διασυνδέσεις στο κοινό έγκλημα, όπως απάτες, ληστείες, προστασία, αλλά και σωματέμποροι – «αγαπητικοί». ²²⁰

Περιγράφονται με μία διακριτή επιμελημένη εξωτερική αισθητική, προσκολλημένοι στον κώδικα τιμής, της «παλληκαριάς» και την αυτοδικία, να αναμετρώνται στους δρόμους της πόλης με την αστυνομία. Δεν είναι η κάνναβη ωστόσο που τους καθιστά ορατούς, μάλλον το αντίστροφο συμβαίνει, αλλά όλη η υπόλοιπη παρουσία τους στον αστικό χώρο. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μονοπωλούν την εγκληματικότητα της περιόδου ή ότι συλλήβδην σταδιοδρομούν σε αυτή. Η ένταση της δημόσιας διαπόμπευσης - με προεξάρχουσα του αστυνομικού διευθυντή Μπαϊρακτάρη στην Αθήνα - σε συνδυασμό με τη διακριτή αυτόνομη ταυτότητά τους μάλλον συνέβαλε στην «ετικετοποίησή τους με το «περιθώριο». Σε σχέση με το

²²⁰ Αναφέρει χαρακτηριστικά ο Η. Πετρόπουλος, «Στους Αθλίους των Αθηνών του Κονδυλάκη (μυθιστόρημα λίαν τολμηρό γιά τό 1894) διαβάζουμε πολλά περί πορνείας καί προαγωγών. Έκεϊ, ό επιλοχίας τών σκαπανέων Παύλος Τζερεμές, κουτσαβάκης καί νταβατζής, τά είχε μέ τή Δέσπω, πού ενίστε τήν έξυλοκόπει, άλλη Δέσπω, μόλους τούς πόνους της, εύχαριστεϊτο, διότι τό ξυλοκόπημα έθεώρει ως απόδειξιν ενδιαφέροντος καί ζηλοτυπίας, ύποκρυπτούσης έρωτα. (...)» Πετρόπουλος Η, το μπουρδέλο. ήτοι, λαογραφική πραγματεία περί των έν Ελλάδι, οϊκων ανοχής καί τοϋ πληρώματος αυτών Γράμματα, Αθήνα 1980 σ. 101

χασίς, φαίνεται να τροφοδότησαν όλο το τελετουργικό της ομαδικής – κυκλικής χρήσης, με τη συνοδεία της μουσικής, ως συμβολική αναπαράσταση μίας διαφοροποιητικής έκφρασης και θέσης. Οι Κουτσαβάκηδες θα αντικατασταθούν από τους «Μάγκες του Πειραιά, με όλη την κουλτούρα που τη συνοδεύει να εκδιώκεται τελικώς από την αστυνομία με πανηγυρικές διατυπώσεις.²²¹

Οι πρώτες απαγορεύσεις του χασίς όμως, ξεκινώντας από τις φυλακές, επιβλήθηκαν ως μέρος της ελληνο-αιγυπτιακής συμφωνίας υπό τη ρητορική της επικινδυνότητας της ουσίας, όπως αναλύθηκε στην ενότητα για τη διπλωματία. Ομοίως και όλη η επόμενη νομοθετική εργασία του κράτους βαδίζει παράλληλα με τις διεθνικές της εξελίξεις, εφόσον ενεργοποιείται αποκλειστικά από διαδικασίες εφαρμογής των διεθνικών συμβάσεων εντός της ελληνικής επικράτειας. Το Ελληνικό κράτος φαίνεται να ενσωματώνει, σχεδόν να αντιγράφει τα κείμενα των συμφωνιών, κατορθώνοντας ωστόσο να εξισορροπεί στα «σημεία», το κρατικό οικονομικό του συμφέρον, τις επιμέρους προσπάθειες των νομοθετών αλλά και τις επιδιώξεις του Ελληνικού Φαρμακευτικού Συνδέσμου από την εφαρμογή τους. Η καλλιέργεια της κάνναβης και κατόπιν του οπίου άλλωστε, συνιστούσαν εγγενείς γεωργικές δραστηριότητες των αγροτικών περιοχών και η προσάρτηση της Μακεδονίας προφανώς διέυρνε τις προσοδοφόρες προοπτικές. Ο σύνδεσμος φαρμακοποιών είχε ήδη συσταθεί ως διακριτή επιστημονική και επαγγελματική ένωση και ανέλαβε την ελεγχόμενη διανομή. Τουλάχιστον από αυτή τη σκοπιά διαβάζεται η περίοδος από τη συνθήκη των Βερσαλλιών και τους νόμους περί επαιτείας μέχρι το Κρατικό Μονοπώλιο που εγκαθιδρύεται σε όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου.²²²

Η επιτροπή των Ναρκωτικών θα συσταθεί με τους νόμους του '32 ως εθνικό συντονιστικό όργανο με πολλαπλές αρμοδιότητες ελέγχου και παρακολούθησης των συναλλαγών μεταξύ νόμιμου και λαθρεμπορίου ναρκωτικών, συμμόρφωσης με τους εκάστοτε διεθνικούς χάρτες αλλά και διαχειριστικού ελέγχου και συντονισμού των επιμέρους κυβερνητικών οργάνων που εμπλέκονται με το μονοπώλιο. Συνιστά τρόπον τινά ένα πρώιμο διακυβερνητικό όργανο, εκπροσωπώντας ουσιαστικά την κεντρική εξουσία μέσα σε μία πλήρως αποκεντρωμένη δομή, λαμβάνοντας στρατηγικές αποφάσεις οι οποίες υλοποιούνται από ημιαυτόνομες υπηρεσίες διαφόρων υπουργείων. Ενδεικτικά, το τμήμα των ιατρικών επαγγελματιών και της φαρμακευτικής επιθεώρησης, αναλάμβανε τον έλεγχο διανομής από τους γιατρούς και τους φαρμακοποιούς. Τμήμα του Υπουργείου Οικονομικών επιτηρούσε τα αποθηκευμένα αποθέματα παραγωγής και καλλιέργειας, διεξάγοντας και ένα μέρος από τις αντιναρκωτικές καμπάνιες για τα ναρκωτικά με την αστυνομία. Το Υπουργείο Γεωργίας επιφορτίζονταν με τους τοπικούς ελέγχους παραγωγής οπίου, ενώ το Υπουργείο Δικαιοσύνης με την εφαρμογή των διατάξεων στα δικαστήρια και τις

²²¹ Tsiganou I., *Law making on drugs and politics in Greece*, EKKE, Athens 2003 σελ. 47-50

²²² Tsiganou I, ο.π. σελ 191-197

φυλακές. Όλοι οι προαναφερόμενοι εντάσσονταν υπό την επίβλεψη του γραφείου ναρκωτικών.²²³

Λίγο πολύ, ό, τι αφορά την ελεγκτική διάσταση του εμπορίου και της καλλιέργειας συμβαδίζει με το διεθνικό βηματισμό της Κοινωνίας των Εθνών. Ο έλεγχος της κατανάλωσης όμως προσδιορίζεται μέσα από μία διττή ποιοτική διάκριση μεταξύ δικαϊκού συστήματος και δικαιοϋκής εφαρμογής. Ενώ η νομική δομή για τη διαχείριση της εξάρτησης συγκλίνει με τις Βρετανικές της επιρροές, η ερμηνεία και η εφαρμογή των κανόνων της πλησίαζαν περισσότερο το αμερικανικό πρότυπο. Η διαφορά των δύο είναι ουσιαστική, καθώς το μεν βρετανικό κλίμα αντιμετώπισης της εξάρτησης ήταν πιο ανεκτικό, θεωρώντας την εξάρτηση περισσότερο ως ασθένεια που χρίζει θεραπείας, διακρίνοντας ήδη τους ευφορικούς από τους στερητικούς λόγους λήψης της ουσίας. Εν αντιθέσει, η εγκληματοποίηση της χρήσης και η σύνδεση της με προ-διαθεσικούς παράγοντες ψυχοπαθολογίας και εγκληματογένεσης ενέπιπταν στην αμερικανική της θεώρηση υπό την ηγετική παρουσία του Aslinger και την κατασταλτική πολιτική. Έχει σημασία ωστόσο, ότι ενώ μέσα από διαφορετικές διαδρομές τόσο στη Μ. Βρετανία όσο και στις Η.Π.Α. διαμορφώθηκαν εσωτερικές αντιθέσεις και συγκρούσεις για το βαθμό παρέμβασης των κρατικών πολιτικών στις ιατρικές πρακτικές και αντίστροφα, κάτι τέτοιο δε φαίνεται να συνέβη στην Ελλάδα. Εν αντιθέσει σκιαγραφείται μια εικόνα «συνεργατική» των δύο κυρίαρχων θεσμικών παικτών, αστυνομίας και ιατρικών επαγγελματιών με ισόρροπα κατανομημένες αρμοδιότητες, μέσα σε μία τρόπον τινά άτυπη συναίνεση ανάμεσα στο βαθμό ποινικής επιρροής και ιατρικής οριοθέτησης της χρήσης.²²⁴

Όσο για ό, τι «απέμενε» εκτός αυτών, η διάθεση ποινικοποίησης της «ηδονικής χρήσης» ηρωίνης, χασίς, φύλλων κόκας διαφαίνονταν ήδη από τους νόμους του '20. Ισχυροποιούνταν σταδιακά με τους νόμους του '34 και '36 για να κορυφωθεί στους διωγμούς του μεταξικού καθεστώτος, υπό ένα συνολικό σχέδιο αναμόρφωσης της εθνικής «ψυχής». Ο διάλογος για την όποια θεραπευτική παρέμβαση ή διακριτή μεταχείριση των εξαρτημένων κρατουμένων περιορίζονταν κυρίως σε συζητήσεις και πρακτικές για την απομόνωσή τους στις φυλακές ή το μόνιμο διαχωρισμό τους σε διακριτές πτέρυγες. Προκειμένου να μην συγχρωτίζονται με τους υπόλοιπους κρατουμένους για λόγους αποτροπής της διάδοσης δηλαδή. Η φυλακή της Κρήτης για τους κατάδικους εξαρτημένους συνιστά ένα τέτοιο μέτρο διαχωρισμού. Όσο για τα αιτήματα σε υπηρεσίες υγείας και κυρίως τις εισαγωγές στα δημόσια ψυχιατρεία, αποτυπώνονται διακυμάνσεις στις αυξητικές τάσεις κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Σημειώνονται αυξήσεις περιστατικών μεταξύ 1928-1932, μειώνονται με τις διώξεις και τον εκτοπισμό από το '36, και '37, και αυξάνονται εκ νέου με μικρότερη συχνότητα απ' ό,τι πριν την περίοδο της κατοχής. Αυτές οι διακυμάνσεις, οφείλονται σε ένα συνδυασμό παραγόντων, ακούσιου εγκλεισμού,

²²³ Tsiganou I, ο.π. σελ. 298-299

²²⁴ Ο.π. σελ. 280-281 & 285

οικονομικοκοινωνικών συνθηκών, «ευάλωτης» ορατότητας ειδικών κατηγοριών πληθυσμού, π.χ. μετανάστες από τη Μ. Ασία, όσο και σε επιλεγμένα αιτήματα για βοήθεια.²²⁵ Έχει ενδιαφέρον ότι οι κατηγορίες για την αιτιολογία της εξάρτησης στα ιατρικά πρακτικά των συνεντευκτών του ιστορικού χρήσης, σε κάποια σημεία παραπέμπουν σε οικείες κατηγορίες συμπερίληψης με την πιο πρόσφατη ιστορία τους.

«Από την μελέτη των «ιατρικών ιστορικών» προκύπτει ότι η χρήση και στη συνέχεια η εξάρτηση (..) επήλθε κάτω από τις ακόλουθες συνθήκες:

- Μετά από τραυματισμό κατά την διάρκεια πολέμου.
- Κατά την διάρκεια του πολέμου.
- Κατά την διάρκεια εξορίας.
- Κατά την στρατιωτική θητεία.
- Κατά τον εγκλεισμό σε φυλακή.
- Για λόγους δύσκολων συνθηκών διαβίωσης (..).
- Μετά από παρότρυνση φίλων, γνωστών όπως και λόγω «κακών συναναστροφών».
- Για λόγους ένταξης σε ομάδα (παρέα).
- Κατόπιν προτροπής συγγενικών προσώπων.
- Κατά και μετά από σοβαρό πρόβλημα υγείας, τραυματισμό ή χειρουργική επέμβαση.
- Λόγω ψυχιατρικών παθήσεων.
- Λόγω οικονομικών προβλημάτων.
- Λόγω οικογενειακών προβλημάτων.
- Μετά από την απώλεια προσφιλών προσώπων.
- Για λόγους μίμησης η περιέργειας.
- Λόγω σχέσης με το άλλο φύλο ή ερωτικής απογοήτευσης.
- Λόγω απροσδιόριστης στενοχώριας.
- Λόγω σχέσεων με καλλιτέχνες.» Υφαντής, 2012²²⁶

Σε κάποιες από αυτές τις κατηγορίες αν εξαιρέσουμε όσες εντάσσονται στις συνθήκες της εποχής, αναγνωρίζουμε σύγχρονες συνδηλώσεις των κυρίαρχων αιτιών εξάρτησης από ουσίες. Όπως και να 'χει, το κυρίαρχο πλήθος των «τοξικομανών» τροφοδοτούσε ένα συλλογικό φαντασιακό «περιθωρίου» και εκτοπισμού. Παρόλο που η εξάρτηση την περίοδο του κρατικού μονοπωλίου εκτοξεύεται. Η περίοδος του μεσοπολέμου σημειώνεται κι ως πέρασμα από τη χρήση στην εξάρτηση.²²⁷ Άλλωστε, από όσο φαίνεται από την πρώιμη ιστορία των ναρκωτικών στην Ελλάδα, πρώτα εισήχθη ο θεσμικός τους έλεγχος και μετά το «πρόβλημα». Οι χώροι νόμιμης «εγκατάστασης» εξαρτημένων ήταν η φυλακή και το ψυχιατρείο. Σε τόπους εξορίας

²²⁵ Βλ. περισσότερα Υφαντής Δ., Υφαντής Δ., *Η χρήση τοξικών ουσιών στην Ελλάδα μέσα από το Ρεμπέτικο Τραγούδι. 1920 -1940*, διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών τμήμα Κοινωνιολογίας, 2012, σ. 140-165

²²⁶ Ο.π. σ. 169-170

²²⁷ Ο.π.

η διείσδυση των ψυχοτρόπων ουσιών αναπαρίσταται ως στρατηγική επίθεση ενός φασιστικού κράτους εναντίων των πολιτικών του αντιφρονούντων. Ως «εργαλείο» εξόντωσης των «επικίνδυνων άλλων», σε μία «ζώνη κινδύνου» που ενέτασσε τότε τον αριστερό, κομμουνιστή.²²⁸ Πότε ανασύροντας προφάσεις «νόμιμου εγκλεισμού», πότε επιδεικνύοντας μία παράνομη ευχέρεια διαθεσιμότητας στους χώρους εκτοπισμού τους.²²⁹

Ωστόσο, αξίζει ίσως να σημειώσουμε και τις νόμιμες διαδρομές χορήγησης ουσιών που απαγορεύονταν ως προς τις ψυχαγωγικές τους χρήσεις. Ποιες ασθένειες έχριζαν συνταγογραφημένων οπιούχων ή άλλων ναρκωτικών που σήμερα δεν έχουν εφαρμογή; Δεν θα επεκταθούμε σε αυτό, διατυπώνεται απλώς ένα ενδιαφέρον κοινωνικής διερεύνησης και για τις νόμιμες διαθέσεις των ουσιών αυτών, μέσα από τις ιατρικές συνταγές. Το παρακάτω απόσπασμα, είναι ίσως ενδεικτικό,

«Πάμπολα φάρμακα συνεστήθησαν κατά του αυνανισμού(..) Δεν υπάρχει κανένα ειδικόν φάρμακον κατά του αυνανισμού. Υπάρχουν μόνο μερικά τα οποία κατευνάζουν τη νευρικήν ανησυχίαν μετριάζουν την επιθυμίαν, ήτοις προηγείται της πράξεως, καταπραΰνουν τον γενετήσιον ερεθισμόν και ελαττώνουν την αίσθηση της ηδονής. Προς τον ανωτέρω σκοπόν συνεστήθησαν πάμπολα φάρμακα. Εξ' αυτών αναφέρουμε τα βρωμιούχα, την νάρδον, την κοκαΐνην, την μορφίνην, την ηρωΐνην, την κωδεΐνην, (...) Ο οργανισμός δυστυχώς εθίζεται γρήγορα εις τα βρωμιούχα (...) και υπάρχει ανάγκη να αυξήσωμε τας δόσεις βαθμιαίως. (...) Επί εντόνου διεγέρσεως και μεγάλης ανησυχίας θα δίδεται η τριονάλη και κωδεΐνη (...)» Μ. Μωυσιάδου, Ιατρού, 1927²³⁰

Ο γιατρός που υπογράφει τη μελέτη, αναφέρεται ως διευθυντής του περιοδικού «υγεία», μέλους αντεπιστέλλοντος της μαιευτικής και γυναικολογικής εταιρείας Παρισίων και της Γαλλικής εταιρείας της ευγονικής. Το απόσπασμα αυτό δεν αναφέρεται απλώς ως κυρίαρχη διασύνδεση των συνταγογραφημένων ψυχοτρόπων με τον έλεγχο της σεξουαλικότητας, είτε αφορά τον αυνανισμό, είτε τη «νυμφομανία» που αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα. Μας επιτρέπει κι ένα πέρασμα της ιστορίας των ναρκωτικών ως ιστορία της «νεολαίας». Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, η μελέτη υποδεικνύει τους νέους, αγόρια και κορίτσια ως πιο «επιρρεπείς» στο «πάθος» του αυνανισμού που χρίζουν οικογενειακής προσοχής (με

²²⁸ Βλ. Πανουργιά Ν., *Επικίνδυνοι πολίτες. Η Ελληνική Αριστερά και η κρατική τρομοκρατία*, Καστανιώτη, 2013, σ. 20

²²⁹ Ενδεικτικά, για το νησί της Ίου ως τόπο εξορισμού «εξαρτημένων» βλ. Υφαντής Δ. ο.π. σ. 53-54

²³⁰ Μωυσιάδου Μ. (Ιατρού), *Αυνανισμός. Κίνδυνοι –προφυλάξεις – θεραπεία. Ονειρώξεις – Σπερματορροία. (Μελέτη κοινωνική δια γονείς, δασκάλους, Βιβλιοθήκη της Υγείας Αρ. 1. Αθήνα 1927, σελ. 65-67*

έμφαση στη μητέρα) και σε περιπτώσεις εξάρσης, «θεραπείες». ²³¹ Οι κυρίαρχες ουσίες εξάρτησης, που έχουν ήδη σταδιοδρομήσει στο στίγμα μίας ψυχαγωγικής χρήσης επικίνδυνων «άλλων», εδώ συναντώνται ως «θεραπευτικό μέτρο» σε μία σεξουαλική «ασθένεια» που πλήττει κυρίως τους νέους και τα παιδιά. Αυτοί μπορεί και να «επωφελούνται» από την ουσία ως «φάρμακο» ενάντια στις «βλάβες» της καλπάζουσας σεξουαλικότητάς τους, που καθίσταται συνώνυμη της επικινδυνότητας για τους νέους.

Η υπόρρητη σεξουαλική «επικινδυνότητα» είναι και αυτή που τη δεκαετία του '50, θα κορυφώσει έναν παγκόσμιο ηθικό πανικό για την παραστρατημένη «νεολαία». Για τον «εκμαυλισμό» των ηθών της, μέσα από το ντύσιμο, τη μουσική, τον κινηματογράφο, τις διάφορες «διασκεδάσεις» που εφορμούν λόγους αντικοινωνικής συμπεριφοράς, ενός ενιαίου υποκειμένου επικινδυνότητας πια, της «νεολαίας». Στην περίπτωση της Ελλάδας, νομικοί και δημοσιογράφοι θα αποτελέσουν τους διαχειριστές ενός λόγου, που προχωρά ακόμα παραπάνω, συνδέοντας την «αντικοινωνική» με την «εγκληματική» συμπεριφορά της «νεολαίας». Ο πανικός θα ενορχηστρώσει πολλαπλές ομάδες αγωγής. Η Εκκλησία, διάφορες εταιρείες προστασίας, θα κληθούν να υπερασπισθούν «την παρθενία» και την αγνότητα ενάντια στις ελεύθερες σχέσεις και τον «τεντιμποϊσμό», που διασαλεύουν μετεμφυλιακές αναμονές μίας ζωής πειθαρχημένης. Ο φόβος για τη νεανική σεξουαλικότητα φέρεται να συγχωνεύει φοβίες εκσυγχρονισμού, συμπυκνώνοντας από τη μία έναν φόβο για την πιθανή του αναχαίτιση ταυτόχρονα με τη «διάλυση» που πρόκειται να φέρει. Οι «παραδοσιακές» σχέσεις των φύλων βρίσκονται στην κορυφή του κινδύνου. Έχει σημασία να προσθέσουμε κι εδώ, ότι η «νεολαία» καθίσταται επίδικο τόσο στην κατεστημένη εξουσία της εποχής όσο και στην αριστερά, όπου οι νεανικές παρεκτροπές συνιστούν αποπροσανατολισμό από την εαμική παρακαταθήκη, από υγιείς αξίες του έθνους και του λαού, ως απόρροια της κυβερνητικής πολιτικής και ενός αμερικανικού τρόπου ζωής που επιδρά. ²³² Τη δεκαετία του '60 η «νεολαία» θα περάσει από την έκλυτη στην οργισμένη εκδοχή της ταυτοποιημένης της ετερότητας μέσα στις μαζικές κινητοποιήσεις για τη δημοκρατία και την παιδεία, τόσο στο διεθνικό αλλά και στο ελληνικό τοπίο απήχησης της νεολαίας Λαμπράκη.

6.2. Από τη μεταπολίτευση και «μετά»

Στην πρώτη περίοδο της μεταπολίτευσης λοιπόν, η «νεολαία» θα συστηθεί επίσημα πια με τα «ναρκωτικά». Σε όλη την προηγούμενη ιστορική περιγραφή, ανιχνεύουμε τις διασταυρώσεις των «ναρκωτικών» με διάφορες πολιτικές και

²³¹ Η συγκεκριμένη μελέτη αναφέρει και την κλειτοριδεκτομή, ως εξαιρετέα και απεχθή μεν αλλά ως (δυτική) μέθοδο «θεραπείας» του αυνανισμού.

²³² Αβδελά Ε. «Φθοροποιοί και ανεξέλεγκτοι απασχολήσεις»: Ο ηθικός πανικός για τη νεολαία στη μεταπολεμική Ελλάδα.», στο *Σύγχρονα θέματα: τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας*, τ.90, 2005 σελ 30-43, σ. 30-39

κοινωνικές ορίζουσες που διατηρούνται ως νόημα και πράξη σε σύγχρονες μεταμορφώσεις τους. Ορόσημα συνδηλώσεων που ανασύρονται σε όλο το πλέγμα ορισμών, όπως παρατέθηκε στην αρχή της ανάλυσής μας. Τα «ναρκωτικά» συναντήθηκαν με την ιατρική, με το έγκλημα, με τους «επικίνδυνους», με τη διπλωματία, το νόμο, τα δικαιώματα. Στην Ελλάδα είχε έρθει η ώρα για έναν τελευταίο σταθμό συνάντησης, που θα απογειώσει έκτοτε την παρουσία τους. Δύο ταυτοποιημένες διαφορές θα διασταυρωθούν στην κορύφωσή τους. Ένα «ενιαίο» υποκείμενο νεότητας με μία «τοξική ταυτότητα» ουσιών.

Η πολιτισμική αποτύπωση της εποχής εκφράζεται κατά κόρον μέσα από την πολιτικοποίηση ενός εντεινόμενου πολιτισμικού φιλελευθερισμού, από την κινηματική έκρηξη του '68, που διαθλάται λίγο αργότερα στην Ελλάδα, λόγω της δικτατορικής περιόδου. Η κοινωνική ισότητα των φύλων, αιτήματα παιδείας, προστασίας του περιβάλλοντος, από-εγκληματοποίησης συμπεριφορών και υποκειμένων, συνυφαίνουν ένα πλέγμα απελευθερωτικών διεκδικήσεων μαζί με τις ταξικές τους προβολές. Πέρα όμως από τη δυναμική τους ως πεδία επανάστασης και ριζοσπαστικοποίησης, καθίστανται και πεδία λόγων αγωγής και εκσυγχρονισμού τεχνολογιών εξουσίας. Στην Ελλάδα εν προκειμένω, η πολιτισμική φόρτιση των πολιτικών αιτημάτων, νέων, εφήβων, ανδρών, γυναικών, ομοφυλοφίλων αποκτά μεγαλύτερη ένταση από το '78 και μετά, συγκροτώντας ιδεολογικά διακυβεύματα, που σταδιακά αποκρυσταλλώνονται σε συγκεκριμένους θεσμικούς διαχειριστές. Μέρος των οποίων, θα καθορίζει στρατηγικές ενσωμάτωσης ομάδων και πολιτικών έως σήμερα.²³³

Η προβληματοποίηση της τοξικομανίας θα εισαχθεί λοιπόν, ως ένα από τα χαρακτηριστικότερα επίδικα της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου στην Ελλάδα, που συναρθρώνει δημόσιους λόγους «επικινδυνότητας» μίας εκ προοιμίου εξαπλωνόμενης «υπαρκτής πραγματικότητας» εξαρτήσεων. Με πρωταγωνιστές τον τύπο, τις πολιτικές νεολαίες και τις ενώσεις πολιτών, η τοξικομανία θα αναδειχθεί σε εντεινόμενο ιδεολογικό διακύβευμα, σταδιοδρομώντας στις επερχόμενες δεκαετίες μεταξύ των απειλητικότερων κοινωνικών προβλημάτων για τους νέους αλλά και για την κοινωνία ολόκληρη. Η πρώτη πενταετία «συστήνει» πρωταρχικούς συλλογικούς εισηγητές ενός δημόσιου προβλήματος που αναγεννάται. Σταδιακή αύξηση δημοσιευμάτων για κρούσματα «ναρκωτικών» σε σχολεία, για μαθητές που κάτι «είδαν», κάτι «άκουσαν», για «ανήσυχους» γονείς που πρέπει να δουν το θέμα «σοβαρά». Έρευνες σε δείγματα εξαρτημένων γενικεύουν συμπεράσματα ενός επερχόμενου κινδύνου των ναρκωτικών, ή ακόμα περισσότερο, μιας ήδη διαδεδομένης συνθήκης στα σχολεία. Ο λόγος των «ειδικών» χτίζει τις διαχωριστικές γραμμές της αυθεντίας του σε μία επαπειλούμενη προοπτική, παρέχοντας οδηγίες και διαγνώσεις της κατάστασης. Η θεραπευτική κοινότητα θα αποτελέσει εξ αρχής την εμβληματική δομή, όχι μόνο για τη φερόμενη θεραπεία της «ουσιοεξάρτησης» αλλά

²³³ Πέρα από τα προγράμματα απεξάρτησης, θα αναφέρουμε ενδεικτικά, τη Γραμματεία Ισότητας και τη Γραμματεία Νέας Γενιάς,

και για την αναπαράσταση της «ουσιοκάθαρσης», σε όλο το εύρος του συλλογικού φαντασιακού. Τηλεοπτικές αφηγήσεις μελών με γυρισμένη την πλάτη στην κάμερα για τη σκληρή ζωή στην «πιάτσα» αλλά και τις ελπίδες σωτηρίας μέσα από την κοινότητα. Τελετουργικά στιγμιότυπα από τη ζωή στο πρώτο θεραπευτικό πρόγραμμα, την «Ιθάκη», όπως ο κύκλος της κραυγής,²³⁴ θα σκιαγραφήσουν τις αρχικές εικόνες του συγκινησιακού φορτίου της απεξάρτησης ως απαρέγκλιτο διαζευκτικό της φρίκης και του φόβου από τη «μάστιγα του λευκού θανάτου». «Πιάτσα» και «θεραπευτική κοινότητα» θα συνοδεύσουν τους κυρίαρχους συμβολισμούς για το χώρο του «άλλου», συγκροτώντας κυρίαρχες ετεροτοπίες. Η μεν ως χώρος καταστροφής και εξαθλίωσης του σώματος και του εαυτού, η δε ως χώρος σωτηρίας τους.

Οι πολιτικές νεολαίες σε όλο το κομματικό εύρος πρωταγωνιστούν σε μία λανθάνουσα κοινωνική εγχάραξη του πολιτικοποιημένου νέου ως κομματικά ενεργού, ενάντια σε παραπλανητικές διασκεδάσεις και αξίες ²³⁵. Η πολιτικοποίηση από παρεκτροπή των νέων μεταστρέφεται σε νεανικό πεδίο δράσης, εφάμιλλο της συμμετοχής σε πολιτικές και κομματικές διαδικασίες εξουσίας.

Όπως και να 'χει, υπάρχει μία μετατόπιση του λόγου σε όλο το εύρος του πολιτισμικού κλίματος για τα ναρκωτικά που ανακινείται στην Ελλάδα. Έως τότε, ακόμα και σε περιόδους «αναμόρφωσης», ή ανησυχητικών διεθνών τάσεων νεανικής παραβατικότητας, τα «ναρκωτικά» αναπαρίστατο ως ζήτημα του «άλλου», του «διαφορετικού», του «ξένου».²³⁶ Επί τη βάση της η Ελληνική κοινωνία, «διάβαζε» για

²³⁴ Τα μέλη σχηματίζουν κύκλο και «φωνάζουν» δυνατά το όνομά τους, εκφράζοντας συμβολικά τη δύναμη της θέλησης για ζωή και τη διάθεσή τους να «παλέψουν» στο παρόν. Με διάφορες παραλλαγές ανά κοινότητα, είναι οι δημοφιλείς κραυγές. « Είμαι ο/η τάδε και είμαι καλά», είμαι ο/η τάδε – αναφορά βαπτιστικού ονόματος ως στρατηγική «αναβαπτισμού» και διαχωρισμού από υποκοριστικά που χρησιμοποιούνταν στην «πιάτσα»

²³⁵ Τσίλη Σ., *Η τοξικομανία ως ιδεολογικό διακύβευμα. Η περίπτωση της Ελλάδας*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1995, 148-156, και σε όλη την υπόλοιπη έκταση περιγράφεται η βαθμιαία ανάδυση των πρωταρχικών παικτών

²³⁶ Διαβάζουμε χαρακτηριστικά στην «αστυνομική επιθεώρηση τον Ιούνιο του 1973, λίγους μήνες πριν την εξέγερση του Πολυτεχνείου:

“(..)Κατά την τελευταίαν χρονικήν περίοδον έξεδηλώθησαν ώρισμένα ψυχοπαθολογικά κοινωνικά φαινόμενα εις άτομα τής νεαρός ηλικίας εις όλας σχεδόν τās χώρας. Ταύτα είναι: α) τό φαινόμενον τών χιπίις, β) τό φαινόμενον τής κοινωνικής θρασύτητος (τού τεντυμπούσμου), γ) το φαινόμενον τών κοινωνικών έξεγέρσεων, δ) αί τοξικομανίαι, ε) ή επίζητησις τών νέων νά άσכולώνται μέ άλλότρια έργα. (...)Οτι δέ δέν πρόκειται περί «όμαλών» συστηματοποιημένων έξεγέρσεων ένεχουσών σκοπόν, πιστοποιείται έκ τής ταχείας έξατμίσεως ούτών. Κοί τό φαινόμενον τούτο ύπάγεται ως έκδήλωσις εις τό γενικώτερον φαινόμενον τής επιθετικότητας. Εν συνάφεια πρός τās άνωτέρω άναφέρομεν τās όμαδικάς έκστοτικές καταστάσεις καί διεγέρσεις μικρας ή μεγαλυτέρας διάρκειας καί έντάσεως, αίτινες παρατηρούνται κατά τās όμαδικάς συναντήσεις τών νέων κατά τās όποιας εκτελείται μουσική ώρισμένου είδους (μουσική τών Beatles, pop music κ.τ.τ.).

Ούτοι κατά εκστατικήν κατάστασιν προβαίνουν εις θορυβώδεις έκδηλώσεις διά φωνών καί κραυγών, έκτελοϋν συνεχείς άσκόπους κινήσεις τών μελών καί τού όλου σώματος καί καταστρεπτικός πράξεις (...)Ιδιαίτερας σημασίας καί έκτάσεως κοινωνικόν φαινόμενον τής νεαρός ηλικίας λίαν άνησυχητικόν είναι τό των τοξικομανών (διά χασίς, μαριχουάνας, αμφεταμίνης, ήρωίνης, Methadon, L.S.D). Τούτο άναφανέν πρότινων έτών έν Αμερική καί καταλαβόν μέγα ποσοστόν νέων 14 — 20 έτών έξηπλώθη καί εις τήν Ευρώπην, ιδίως τήν Άγγλίαν καί τās Σκανδιναυικές χώρας. Άποτελεί, ως καί αί προηγούμενοι μαζικάί έκδηλώσεις (οχλοκρατικοί, χιππικάί κ.ά.), τρόπον άντιδράσεων τών νέων βεβαίως συμβολικόν

τον εαυτό της μία κοινωνία με «αρχές», με «παραδόσεις», που «κράταγε» χαρακτήρα. Η μετάβαση στη δημοκρατία συνοδεύεται και από μία ειδικότερη μετατόπιση. Τα ναρκωτικά από πρόβλημα του «άλλου» γίνονται πρόβλημα της διπλανής πόρτας. Του γείτονα, του συγγενή, του φίλου. Όχι απαραίτητα πραγματικό πρόβλημα, αλλά κοντινό, επερχόμενο. Το κάπνισμα, το αλκοόλ, το «πάρτι», η έξοδος από το σπίτι, τίθενται σε ένα νέο μικροσκόπιο ελέγχου, ως μέτρο προστασίας, όχι των «νεανικών παρεκτροπών» αυτή τη φορά αλλά «νεανικών τάσεων» προς την αυτοκαταστροφή.

Και αυτή είναι η εξέχουσα κοινωνική σημασία και ιστορική ευθύνη που φέρει ένας κλιμακούμενος δημόσιος λόγος για τα «ναρκωτικά» ως επίκεντρο του φόβου για τους νέους.²³⁷ Ότι σηματοδοτεί και κληροδοτεί ένα πέρασμα της διαφορετικότητας τους από ταυτοποιήσεις της με υπερβάλλουσες «εντάσεις» ζωής», σε ταυτοποιήσεις της μέσα από «εντάσεις θανάτου». Η «νεολαία» δεν προστατεύεται πια από την υπερβολική διάθεσή της για ζωή αλλά από «διαθέσεις» της απέναντι στο θάνατο. Με φουκωικούς όρους, μία ολόκληρη πολιτική οικονομία ελευθερίας και δικαιωμάτων τους δομείται πάνω σε αυτό τον μεταβατικό άξονα. Με προσφιλείς όρους διαφήμισης, η «πολύ δημοκρατία βλάπτει σοβαρά την υγεία τους». Υποθέσεις για τις ψυχοτρόπες ουσίες διεισδύουν πρωτίστως σε αντικείμενα διαλόγου και συγκρούσεων σε όλο το φάσμα της μικροκοινωνικής εμπλοκής, σχέσεων γονέων και παιδιών, δασκάλων, και των μεταξύ τους εντάσεων εξουσίας και αμφισβήτησης. Το αστείρευτο «νεανικό πάθος» έλκει πλέον μία νέα σταδιοδρομία αγωγής, μεταβαίνοντας από την απειλή του παρελθόντος και της πολιτισμικής συνέχειας του «έθνους», στην απειλή του «βιολογικού του μέλλοντος». Αυτή η τελευταία διάσταση βέβαια, ενδεχομένως διασταυρώνεται και με τις φεμινιστικές διεκδικήσεις για τον έλεγχο του γυναικείου

πρός τήν κρατούσαν κοινωνικήν κατάστασιν καί έχει προσλάβει αξίαν «ιδεολογίας». Τό πρόβλημα έχει τεράστιον κοινωνικήν σημασίαν (...)Εις τās άνωτέρω μνημονευθείσας κοινωνικάς παθολογικάς έκδηλώσεις τών νεαρών ατόμων συμμετέχουν κυρίως νέοι άνήκοντες εις τά μέσα καί άνω κοινωνικά στρώματα. Επίσης συμμετέχουν πολλά ψυχικώς άνώμαλα καί πάσχοντα άτομα, επίσης τά έξηθλιωμένα. Έν σχέσει προς τούς νέους, άς μνημονευθη ώς Ιδιαίτερον παθολογικόν φαινόμενον, ή έγκατάλειψις τής οικίας πορ άμφοτέρων τών φύλων προς διαμόρφωσιν ίδιαις ζωής ή προς άσκοπον περιπλάνησιν καί έπιζήτησιν περιπετειών. "(...)" Κωνσταντινίδου Κ.Δ. «Μαζικά Ψυχοπαθολογικά φαινόμενα της συγχρόνου κοινωνίας», στο Αστυνομικά Χρονικά, Έκδοσις αρχηγείου αστυνομικών πόλεων, τεύχος 445, Ιούνιος 1973 σ. 431-435. Ο αρθρογράφος καθηγητής Ψυχιατρικής και Νευρολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, εντάσσει σε μία ενιαία ψυχοπαθολογική κατάσταση τη δημαγωγία του Χίτλερ, το σταλινισμό, τις γενοκτονίες των Αρμενίων και των Ελλήνων από Τούρκους, των Εβραίων, τις διαδηλώσεις των «μαύρων» ενάντια στο Απαρτχάιντ της περιόδου, για να καταλήξει στις φοιτητικές εξεγέρσεις. Η τοξικομανία είναι μία εκ των παρεκτροπών ακόμα της «νεολαίας» και της ψυχοπαθολογικής της έκφρασης. Του εξωτερικού όμως. Σε επόμενο άρθρο για τη χασισοποτεία, επίσης δε συνδέεται ευθέως με μία ελληνική νεανική επικινδυνότητα ακόμη. Μέχρις στιγμής «η έξοδος από το σπίτι έλκει την προσοχή.»

²³⁷ Υπό την επίδραση και των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και αλληλόδρασης με την πολιτική επικοινωνία βλ. σχ. Κοντούρη Φ «Η επικοινωνιακή διάσταση της πολιτικής. Η διαμόρφωση του κομματικού σκηνικού υπό την κυριαρχία των ΜΜΕ στο δημόσιο χώρο» στο *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ.χ. 35, Ιούλιος 2010, σ. 57-88.

σώματος και τη νομιμοποίηση της άμβλωσης, που έως τότε συνέβαινε μέσα σε μία αντίστοιχη άτυπη ισορροπία μεταξύ ιατρικού και δικτικού μηχανισμού.²³⁸

Το πρόβλημα των «ναρκωτικών» λοιπόν, «εθνικοποιείται». Και στέκεται στο ενδιαμέσο ενός συλλογικού φαντασιακού που ακροβατεί μεταξύ «ανατολής και δύσης», «παράδοσης και νεωτερικότητας», ανάγοντας μία ταυτότητα «νεολαίας» σε «χωνευτήρι» εκσυγχρονιστικών πανικών και προσμονών. Συνακόλουθες προβληματοποιήσεις έθνους, διαχωριστικές γραμμές πολιτικοποιημένου και μη πολιτικοποιημένου νέου ως δεξαμενή δυνητικών τάσεων αυτοκαταστροφής με την ηρωίνη να παραμονεύει σε κάθε «γωνιά λευκού θανάτου», συναρθρώνονται σε κοινές αγωνίες «καθημερινών ανθρώπων». Η συνοχή της «μεσαίας τάξης» επιτελείται διττά. Σε ένα κοινό φόβο μίας νέας απειλής και στην ανανέωση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών και της «μαθητώσας νεολαίας» ως προνομιακό πεδίο ελέγχου και προσοχής για τη διαφυγή από τα χειρότερα. Ωστόσο, αυτού του είδους οι προβολές της εξάρτησης διαμορφώνουν ακόμα ένα έδαφος εκτοπισμού για τους ισχύοντες, πραγματικούς εξαρτημένους. Οι ανάγκες των υφιστάμενων «επωφελούμενων» στο θεσμικό σχεδιασμό και στην πράξη του, εκτοπίζονται από μία μόνιμη προσοχή σε «δυνητικούς επωφελούμενους», των απανταχού παρόντων «παιδιών μας».

Από το 1986 - '87 που θεσμοθετείται άλλωστε και το κρατικό θεραπευτικό μοντέλο, το ζήτημα των ναρκωτικών έχει ήδη σταδιοδρομήσει σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Η δεκαετία του '90 ανανεώνει τις αφηγήσεις και το ενδιαφέρον του, απογειώνοντάς το. Η δεκαετία εγκαινιάζεται και επισφραγίζεται από τη δυναμική παρουσία του μαθητικού και φοιτητικού κινήματος που θα αναδειχθεί σε «νικητή» ενάντια στις επιδιωκόμενες κυβερνητικές εκπαιδευτικές πολιτικές σε δύο στιγμές της περιόδου, 1990-1991 και '98-99.²³⁹ Η σατανο-λαγνεία του δημοσιογραφικού λόγου, οι «ξενύχτηδες» του Συντάγματος ενάντια στον έλεγχο της νυχτερινής διασκέδασης, οι εθνικιστικές εξάρσεις του μακεδονικού και οι αντιπολεμικές διαδηλώσεις μεταξύ αντιαμερικανισμού και ελληνο-σερβικής «φιλίας» θα συμπληρώσουν ένα περίγραμμα κυρίαρχων προβληματισμών της περιόδου. Μέχρι τουλάχιστον τα συλλαλητήρια ενάντια στην κατάργηση του θρησκευματος το καλοκαίρι του 2000 και την τρομο-λαγνεία που θα κυριαρχήσουν στις μετέπειτα αφηγήσεις.

²³⁸ αναφορικά με την άμβλωση ως μέρος μία κοινής συνισταμένης λόγων που συμβάλλουν στην κοινωνική κατασκευή του δημογραφικού ως μείζονος εθνικού για την Ελλάδα, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη φυσιοποίηση εκείνου ακριβώς που αντιμάχονται, τις εκτρώσεις. Καθώς οι προληπτικές μέθοδοι σχηματίζονται ως ποικιλοτρόπως «ξενικές», η άμβλωση στοιχειοθετείται ταυτόχρονα ως φυσική μέθοδος ελέγχου της κύησης. Χαλκιά Α. *Το άδαιο λίκνο της δημοκρατίας: Σεξ έκτρωση και εθνικισμός στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2004 σ. 36

²³⁹ Ενδεικτικά, Παντελίδου Μαλούτα Μ. «Νοιώσαμε νικητές γιατί αντιδράσαμε. Σημείο αναφοράς για την ιστορία του μαθητικού κινήματος, για την ιστορία των καταλήψεων ως μορφής αγώνα και για την πολιτικότητα στην εφηβεία, η μελέτη του Δημήτρη Σκλαβενίτη «Κάτσε καλά Γεράσιμε: Μαθητικό κίνημα & καταλήψεις, 1974-2000» στο *Χρόνος* τεύχος 43, 16 Νοεμβρίου 2016

Ανάμεσα λοιπόν στις μεταναστευτικές ροές με την αθρόα σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση που τις συνόδευσαν,²⁴⁰ έναν παροξυσμό φόβου και μεγαλείου για τις «ταυτότητες του έθνους» με τα «εκσυγχρονιστικά οράματα» του διεθνισμού του, «νέα» ναρκωτικά έρχονται στο προσκήνιο να εξάψουν τις συλλογικές περιέργειες για ένα «νέο περίεργο υποκείμενο νεότητας».²⁴¹ Μία αίσθηση «εισβολής του νέου» στην αγαστή του συνεργασία με την καθήλωση του «παλαιοκού», ίσως θα περιέγραφε συνοπτικά ένα διαφαινόμενο πολιτισμικό κλίμα εποχής. Τουλάχιστον, υπό την οπτική της παρούσης εργασίας, φαίνεται να συρράπτεται ο ενήλικος πανικός για τις «απολαύσεις» της ανηλικότητας με μία ηθική ευχέρεια ενήλικων «απολαύσεων». Αν το ζήτημα των ναρκωτικών εθνικοποιείται λοιπόν από την πρώτη περίοδο της μεταπολίτευσης, σε μία δεύτερη φάση της από το '89 – 90 και μετά «διεθνοποιείται» μέσα από μία διττή προβολή «εισβολής» δυτικών προτύπων και μετανάστευσης. Με μία σχηματική απεικόνιση θα λέγαμε ότι τα ναρκωτικά εμφανίζονται ως πρωταρχική ενιαία απειλή που κατόπιν εξελίσσεται βαθμιαία με το πέρασμα του χρόνου, ενσωματώνοντας διάφορες ιδιότητες. Αποκτούν ταξικά χαρακτηριστικά, διαφυλικές αναμονές, απευθύνονται σε διαφορετικά κοινά και συναντώνται σε διαφορετικούς τόπους και γειτονιές. Διαφορετικές «ουσίες» στερεοτυποποιούνται για διαφορετικές «ομάδες – στόχους» που φωτογραφίζονται απερίφραστα μέσα σε δημοσιογραφικές κορώνες και ψυχολογικά «δράματα». Από τον «φτωχό» χρήστη ηρωίνης στην Ομόνοια με τα οικογενειακά «τραύματα», στον «πλούσιο» κοκαϊνομανή των βορείων προαστίων, τον εναλλακτικό «επαναστάτη» της κάνναβης και τον νέο ρέιβερ της παγκοσμιοποιημένης ισοπέδωσης, η φετιχοποίηση των ουσιών διέρχεται σε όλα τα συμπλέγματα του δημόσιου λόγου. Με επίκεντρο βέβαια πάντοτε τη διασύνδεση της προβληματικής χρήσης με την ψυχαγωγική χρήση. Γιατί οι ψυχοτρόπες ουσίες συνταγογραφούνται νόμιμα σε ένα ευρύ φάσμα σχολικής απόδοσης από τη «διαχείριση άγχους» των πανελληνίων εξετάσεων, μέχρι τη μαθησιακή υπερκινητικότητα και όποιων άλλων δυσκολιών της. Στην πραγματικότητα, οι καταναλωτικές συνήθειες εμπλουτίζονται με νέα σκευάσματα και η εξάρτηση σταδιακά μεταβαίνει σε μία συνθήκη πολύ-τοξικής κατεύθυνσης, ένα ψυχοδραστικό «κοκτέιλ» δηλαδή, χωρίς ξεκάθαρες διαδρομές βιο-δραστικότητας και αποδρομής των ουσιών από το σώμα του χρήστη.

Πέρα από το πολιτισμικό κλίμα, στη σφαίρα της νομοθεσίας την περίοδο της χούντας δεν περιγράφονται ιδιαίτερες νομοθετικές εργασίες για τα ναρκωτικά. Παρά μόνο ένα διάταγμα του 1970 που προβλέπει την υποχρεωτική θεραπεία του

²⁴⁰ Βλ. ενδ. Λάζος Γ, *Πορνεία Και Διεθνική Σωματεμπορία Στη Σύγχρονη Ελλάδα: 2. Ο Πελάτης*, Καστανιώτης, Αθήνα 2002 σ. 30-139

²⁴¹ Ντινόπουλος Α., «Η γενιά των ρέιβερς», Αντέννα 1995.

https://www.youtube.com/watch?v=eOg_3TMbqSU

Ευαγγελάτος Ν., «μητέρα RAVER», δελτίο ειδήσεων του Σκάι

<https://www.youtube.com/watch?v=K4xuSiwAZ-A>

Ενδεικτικότερα αποσπάσματα για την αποτύπωση της γενιάς του '90 που πλέον αναρτώνται στο διαδίκτυο ως σάτιρα των ρεπορτάζ της εποχής.

κατηγορουμένου για αδικήματα «τοξικομανούς» σε δημόσια θεραπευτήρια. Το διάταγμα επισημαίνει την υποχρεωτική θεραπεία σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα και την ανατροφοδότηση των αρχών για την πορεία του νοσηλευόμενου μετά την πάροδο των έξι μηνών από τη διοίκηση, ώστε να διευκρινίζεται και ο αναγκαίος χρόνος επιπλέον παραμονής. Η θεραπεία θεωρείται έκτιση για ποινές έως ετήσιας διάρκειας. Το διάταγμα διατείνεται ότι έρχεται να καλύψει κενά του ισχύοντος πλαισίου που κυρίως συσχετίζει με την αποθεραπεία του εξαρτημένου.²⁴² Η θεραπευτική με την ποινική μεταχείριση του χρήστη συγχρονίζονται σε μία παράλληλη αλληλοσυμπληρούμενη ή εναλλακτική προοπτική.

Ο νόμος 1729 του 1987 θα είναι και αυτός που θα θέσει ρητά το πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας και θα ιδρύσει συγκεκριμένα θεσμικά όργανα. Το Κεντρικό Συμβούλιο για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, διυπουργικού χαρακτήρα με συμμετοχή των Υπουργείων υγείας, Παιδείας, Οικονομικών, Δημοσίας τάξης, Πολιτισμού. Εντός του οποίου λειτουργεί γνωμοδοτικό συμβούλιο με συμμετοχή πάνω από δέκα πέντε διακριτών φορέων, (συλλόγων γονέων τοξικομανών και σχολείων, δημοσιογράφων, τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσης και β βάρθμιας εκπαίδευσης κ.α.) . Αναγνωρίζεται το ΚΕΘΕΑ (που λειτουργεί ήδη από το 1983) ως αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο και εξουσιοδοτημένος φορέας θεραπείας και εναλλακτικών ποινών. Παρέχει αναγνωρισμένες βεβαιώσεις θεραπείας και γνωμοδοτήσεις που γίνονται αποδεκτές σε ένα ευρύ θεσμικό φάσμα από την αναβολή στράτευσης έως την αναστολή της ποινικής διαδικασίας για τους θεραπευόμενους. Η απεύθυνση των δραστών στο ΚΕΘΕΑ πρέπει να είναι εκούσια και ακολουθείται από γνωμοδότηση του διευθυντή του για την θεραπευτική ανάγκη. Ιδρύονται επίσης, η επιτροπή των ναρκωτικών, υπό το πλαίσιο του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που αποτελείται από το διευθυντή της διεύθυνσης φαρμάκων και φαρμακείων, εκπρόσωπο του εθνικού οργανισμού φαρμάκων, τέσσερα μέλη διδακτικού κι ερευνητικού προσωπικού ΑΕΙ με εξειδίκευση στην Ψυχιατρική, τη Φαρμακευτική, τη Χημεία, την Φαρμακολογία αντίστοιχα με αντικείμενο τη γνωμοδότηση επί διαφόρων θεμάτων που αφορούν τις ουσίες. Ο νόμος προβλέπει την ίδρυση συμβουλευτικών σταθμών, ειδικές μονάδες αποτοξίνωσης και επανένταξης, όλα αυτά υπό τις δαπάνες του Υπουργείου υγείας και επιχορηγήσεις σε ο, τι αφορά τουλάχιστο τη λειτουργία του ΚΕΘΕΑ.²⁴³

Στο νόμο θα ασκηθεί κριτική για την κατασταλτική πολιτική του και τη γραφειοκρατικοποίηση. Θα θεωρηθεί μάλιστα, ως συνέχεια του χουντικού διατάγματος, μέσα από μία ευέλικτη μετάφραση του στη δημοτική, τον τεμαχισμό τμημάτων του σε επιμέρους άρθρα και τη σύσταση μίας σειράς δυσκίνητων οργάνων. Ως πρόφαση μίας υποκριτικής κρατικής μέριμνας για τα ναρκωτικά, που της αφήνει

²⁴² Βουγιούκας Κ. «Παραβάσεις του Ν.Δ. 743/1970 αναγόμενα εις την χρήσιν ναρκωτικών ουσιών», στο *Αστυνομικά Χρονικά*, τεύχος 440, Ιανουάριος 1973, σελ 1-95, σ.20- 22, σ.22

²⁴³ . Νόμος 1729/1987, *Καταπολέμηση της διάδοσης ναρκωτικών, προστασία των νέων κι άλλες διατάξεις*. (ΦΔΚ 144/Α' /7.8.987) σ. 1425 - 1439

πλήρη ευχέρεια περιχαράκωσης και εκλεκτικής οριοθέτησης της νόμιμης και της παράνομης εξάρτησης. Μέσα σε αυτή καθρεφτίζονται οι διαφορετικές συνθήκες ταξινόμησης των ουσιών με προεξάρχουσες την κάνναβη, την ηρωίνη και κοκαΐνη.²⁴⁴ Για να το πούμε γλαφυρά, η ίδια «συνταγή» σερβίρεται σε μία γλώσσα «εκσυγχρονισμού» και τεχνοκρατίας, για να «λανσαριστεί» εκ νέου ως μοντέρνα. Η κριτική διατυπώνεται και ως προς τα επί μέρους, καθώς ακόμα και κατά την επιμέτρηση μίας θετικής επιεικούς πρόβλεψης για τη θεραπευτική μεταχείριση, η ιδιότητα του «εμπόρου» στην πράξη επικάλυπτε την ιδιότητα του τοξικοεξαρτημένου. Εφόσον η σταδιοδρομία στη χρήση είθισται να σταδιοδρομεί και μέσα σε μία παράνομη αλυσίδα διακίνησης, όπου αγοραστής κι εμπορευόμενος, δε συνιστούν κατ' ανάγκη διακριτές κατηγορίες. («βαποράκι», «ντίλερ», «άκρη», κτλ.). Το ευεργέτημα της θεραπείας αφορούσε μόνο μία προσπάθεια σε ένα προτεινόμενο πρόγραμμα, που στηρίζονταν στην «προσωπική κινητοποίηση» ενάντια σε μία ασύμμετρη απειλή «λευκού θανάτου», όπως άλλωστε προβάλλονταν. Κάθε αποτυχία αναπόφευκτα καθρεφτίζονταν ως έλλειψη επαρκούς κινήτρου για θεραπεία κι όχι λ.χ. ανεπαρκειών ή λανθασμένων εκτιμήσεων από την πλευρά του προγράμματος.

Προέκυψε επίσης, προβληματισμός ως προς την πιθανή συνταγματική παραβίαση της αρχής της ισότητας αναφορικά με τη μεταχείριση του χρήστη, που θα απασχολήσει σε όλα τα επόμενα στάδια της νομολογίας με μία διττή διάσταση. Αφενός, η σχέση εξάρτησης και εναλλακτικής ποινής. Δεδομένου ότι η κάνναβη δε δημιουργεί σωματική εξάρτηση υπό την έννοια του συνδρόμου στέρησης, ο συλληφθείς για κατοχή παράνομων ναρκωτικών, διέφευγε από την ευνοϊκή ρύθμιση του εναλλακτικού μέτρου θεραπείας. Αφετέρου, η σχέση μεταξύ νομολογίας και εφαρμογής της. Νομοθετικά, η διαφοροποιημένη ψυχοδραστική ιδιοσυστασία των ουσιών δεν διαφοροποιεί την ποινική αντιμετώπιση, η δικαστική εφαρμογή όμως αναγνωρίζει εγγενείς διαφορές τους κατά την επιμέτρηση της ποινής.²⁴⁵ Στην πράξη δηλαδή, η μεταχείριση ενός χρήστη, διέρχονταν μέσα από πολλαπλά φίλτρα, ερμηνείας του νόμου, δικαστικής σύνθεσης κ.ο.κ, ώστε παρόμοιες υποθέσεις να επιφυλάσσουν ένα διαμετρικά αντίθετο ποινικό «μέλλον» ή πιο προχωρημένες σταδιοδρομίες χρήσης σε παράνομα ναρκωτικά να διώκονται με επιείκεια σε σχέση π.χ. με περιστασιακή χρήση κάνναβης.

Παράλληλα και ως προς τον θεραπευτικό σχεδιασμό, αναγνώσθηκε μια αυταπόδεικτη ανεπάρκεια αντιμετώπισης μεταξύ μεγέθους του προβλήματος και επιλεγμένης «λύσης» του. Απέναντι σε μία φαινομενολογία επιδημιολογικής έξαρσης, οργανωμένου εγκλήματος, και ηθικού πανικού επιλέγεται μία λύση θεραπείας περισσότερο «ιδεολογική» ως αντιστάθμισμα της ποινικής και κατά κάποιο τρόπο χρονοβόρα. Αυτό δεν έχει να κάνει εδώ με την αποτελεσματικότητα της

²⁴⁴ Γρίβας Κ. : *Ναρκωτικά και εξουσία. Μέρος 2 - Ελλάδα – Νομική Θεώρηση*, Εκδοτική Θεσσαλονίκης, 1990

²⁴⁵ Πούλου Σ. *Η ποινική αξιολόγηση της εξάρτησης από τα ναρκωτικά*, Διδακτορική Διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη 2003 σ. 69-76

όποιας μεθόδου αλλά με τη δυναμική απεξάρτησης ως μέρος μίας πολιτικής για τη δημόσια υγεία συνολικά. Υπό την έννοια, ότι η περιορισμένη δυναμική μίας κοινοτικής δομής, περιορίζει τη δυναμική της πρόσβασης σε δημόσια θεραπεία. Ωστόσο και η επικράτηση του θεραπευτικού περιεχομένου αναγιγνώσκεται και κριτικά, στο βαθμό που περιλαμβάνει εργαλεία θεραπείας θεμελιωμένα στην ενοχοποίηση του χρήστη και της οικογένειάς του. Πέρα από το κοινοτικό μοντέλο που εισάγεται, ψυχολογικού τύπου παρεμβάσεις, family therapies, ψυχιατρικές συμπεριλήψεις, εντάχθηκαν σε μία κριτική ατζέντα και επιστημονική διαπραγμάτευση. Όχι μόνο μέσα από μία αντι-ψυχιατρική επιρροή αλλά και σε ένα ευρύτερο επίπεδο επιστημονικών διαφωνιών και επαγγελματικής δεοντολογίας για διαδικασίες που διεισδύουν στο χώρο της απεξάρτησης ως «εξειδικευμένες». Όπως και για τις ενδεχόμενες εμπορευματικές, κερδοσκοπικές διαστάσεις μίας ιδιωτικής «αγοράς» της απεξάρτησης, μεταξύ διαφόρων επαγγελματιών «ειδίκευσης».²⁴⁶

Πρέπει να πούμε, ότι η κοινότητα της «Ιθάκης» και η θεσμοθέτηση του ΚΕΘΕΑ καλωσορίστηκαν κοινωνικά, τουλάχιστον ως καινοτόμο ελπιδοφόρο βήμα για μία ειδικότερη ψυχοκοινωνική μεταχείριση του εξαρτημένου που δε θα ήταν άσυλο, ούτε φυλακή. Το αίτημα αναθεώρησης όμως της αντιαπαγορευτικής πολιτικής δε συνιστούσε ένα «περιθωριακό» αίτημα ή ένα κομματικά ιδιοποιημένο πεδίο διεκδίκησης. Ομοίως και το αίτημα ενός θεραπευτικού πλουραλισμού στην αντιμετώπιση των εξαρτήσεων. Εκφράζονταν από ένα ευρύ φάσμα της ελληνικής κοινωνίας, διαταξικό, διεπιστημονικό, διακομματικό και ετερόκλητο που επισφραγίζεται με το συνέδριο της Διεθνούς Αντιαπαγορευτικής Ένωσης το '90. Το διευκρινίζουμε, γιατί στο βαθμό που η απαγόρευση εκτός από κυρίαρχη κρατική πολιτική είναι και κυρίαρχος λόγος, τέτοια αιτήματα διαμόρφωναν στερεοτυποποιημένες παραστάσεις για «γραφικές φιγούρες» ενάντια σε μία «κοινή λογική» απαγόρευσης και ψυχοκοινωνικής προσέγγισης. Σε ό, τι μας αφορά εδώ, αυτή η περίοδος εγκαινιάζει κι ένα νέο κλίμα «θεραπευτικής πολεμικής» που άλλοτε θα εξαπολύεται επιθετικά, άλλοτε απλά θα διωλίζεται επί ματαίω. Η βασική επιχειρηματολογία του πάντως, θα διαμορφώνει μία ιστορική εμβέλεια ενός πανομοιότυπου περιεχομένου, μέχρι σήμερα.²⁴⁷ Οι «πόλεμοι για τα ναρκωτικά» στην

²⁴⁶ Γρίβας Κ. Ναρκωτικά και Εξουσία. Από την κατασταλτική πολιτική επί της τοξικομανίας στην αφανιστική τοξικομανία επί της πολιτικής, στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991 σ. 135-145. Τσέγκος Κ. Γ., «Το πρόβλημα των ναρκωτικών», *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991 σ. 146-150, Κουκουτσάκη Α. «Τοξικοεξάρτηση. Μία νόσος ηθικού χαρακτήρα. Αναφορές στη θεραπευτική μεταχείριση του τοξικοεξαρτημένου χρήστη, σύμφωνα με το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα 1991

²⁴⁷ Με μία ενδεικτική «ματιά»

- (1983) αναφέρεται ως προς την παραίτησή του από το ΚΕΘΕΑ, στο βιογραφικό του Γ. Οικονομόπουλου, ιδρυτή της Επιτροπής Σωστής Ενημέρωσης και Αντιμετώπισης Ναρκωτικών το 1982, «(..)που δραστηριοποιήθηκε τόσο για την απεξάρτηση με τις ομάδες Αυτοβοήθειας όσο και για την αλλαγή της νομοθεσίας προς την κατεύθυνση Μείωσης της Βλάβης (..). Το 1983 καλέσθηκε από το Υπουργείο Υγείας (Υφ. Μαρία Κυπριωτάκη) να στελεχώσει την τότε δημιουργούμενη κοινότητα ΙΘΑΚΗ

Ελλάδα μετουσιώνονται σε «πολέμους» αντιναρκωτικών θεραπειών. Θα συνεχίζονται ατέρμονα, με πλούσια παραγωγή λόγου, ίδιες θέσεις, ίδια επιχειρήματα κατ'εναλλαγή και πολλαπλή φόρτιση καθλώνοντας την ορατότητα σε ένα σχήμα: «Στεγνά» vs «Υποκατάσταση».

Η παρούσα εργασία δεν έχει να προσφέρει τίποτα σε αυτή τη πολεμική. Δεν θα μπορούσαμε όμως να αντιπαρέλθουμε τη βασική της αντίφαση. Παρόλο που ο δημόσιος λόγος υιοθετούσε με εντάσεις «πλειοψηφικής τυραννίας» θεραπευτικές γραμμές «ορθότητας», οι δημόσιες πολιτικές υγείας και πρόληψης ενάντια στα ναρκωτικά παρέμεναν «σιωπηρές». Μόλις και μετά βίας το 1993 με τον ιδρυτικό νόμο του ΟΚΑΝΑ 2161 θα προβλεφθεί η ίδρυση μονάδων υποκατάστασης. Με υπουργική απόφαση το 1995 προσδιορίζονται οι προδιαγραφές για την ίδρυση και τη λειτουργία Πειραματικών Προγραμμάτων Υποκατάστασης για εξαρτημένους στην ηρωίνη. Τον Ιανουάριο του 1996, ο ΟΚΑΝΑ ξεκινά το πρώτο πρόγραμμα υποκατάστασης με χορήγηση μεθαδόνης, με δύο μόνο μονάδες, μία στην Αθήνα και μία στη Θεσσαλονίκη. Αρχές του '90, ξεκινά και η λειτουργία του 10ου Περιπτέρου του ΨΝΑ, το γνωστό 18 άνω, πιο επικεντρωμένο στην ψυχαναλυτική και τη θεραπεία μέσω τέχνης. Το 1995 το 18 Άνω χωρίστηκε στις δύο ανεξάρτητες μονάδες, των Τοξικομανών και των Αλκοολικών.²⁴⁸ Διευκρινίζουμε εδώ, ότι οι αντίστοιχες προδιαγραφές και το πλαίσιο λειτουργίας, τόσο του 18 άνω όσο και των κοινοτήτων του ΚΕΘΕΑ σχεδόν διαμορφώθηκαν με πρωτοβουλίες και την εργασία των άμεσα εμπλεκόμενων. Βρισκόμαστε λοιπόν ήδη, στη δεύτερη δεκαετία, όπου η νομοθετική εργασία θέτει ακόμα προδιαγραφές και εγγραφές, με έναν αργόσυρτο βηματισμό, για να υλοποιήσει μία και μόνη διαφορετική πρόσθετη φιλοσοφία θεραπείας ώστε να καλύπτει ανάγκες ζήτησης συγχρόνως με τα στεγνά προγράμματα, ήδη εφαρμοσμένη σε άλλες χώρες. Υπενθυμίζουμε, ότι ένα συνονθύλευμα λόγου δημοσιογραφικού, εκκλησιαστικού, κομματικού, life style, «ψυχολογιοποιημένου», ακαδημαϊκού και όποιου άλλου, φλυαρούσε αδιάκοπα.

Για να κατανοήσουμε τι σημαίνει η αρχική απουσία θεσμικού πλαισίου για τα προγράμματα υποκατάστασης αρκεί να αναφέρουμε τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα μέλη, όταν προέκυπτε ανάγκη νοσηλείας τους από τα νοσοκομεία. Δεν υπήρχε πρόβλεψη και τα νοσοκομεία αρνούνταν τις περισσότερες φορές να

του ΚΕΘΕΑ. Παρ' όλες τις καλές προθέσεις του υπεύθυνου Φοίβου Ζαφειρίδη η συνεργασία δεν προχώρησε πέραν του εξαμήνου λόγω διαφωνίας του Γιώργη Οικονομόπουλου πάνω στην ακολουθούμενη ναρκωτική πολιτική (κατασταλτική, τρομοκρατική και τιμωρητική)».

- (1997) Ρεπορτάζ, «Επιτροπή Μαστούρας», άρθρο στο *Ριζοσπάστη* 12 Σεπτεμβρίου 1997
<https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3697924>

- (2002) – διαδικτυακό άρθρο «Προβληματίζει η πρόταση των "5" για τα ναρκωτικά», site care
<http://www.care.gr/post/5315/provlimatizei-i-protasi-ton-quot-5-quot-gia-ta-narkotika>

- Μπουντούρογλου Ν. «Υποκατάστατα: μια νέα «θεσμοθετημένη» εξάρτηση», Εθνικό Συμβούλιο κατά των Ναρκωτικών, <http://www.e-esyn.gr/arhtra/99/215-ypokatastata.html>

-(2014) Διαδικτυακό άρθρο για το βιβλίο «το Ίαμα Κάνναβη»
<http://www.in.gr/entertainment/archive/article/?aid=1300168146>

²⁴⁸ Πληροφορίες από τις ιστοσελίδες των δομών, ΟΚΑΝΑ, 18 Άνω

φυλάσσουν μεθαδόνη, κάτι που σήμαινε διακοπή της υποκατάστασης του νοσηλευόμενου και επανεκκίνησής της μετά το εξιτήριο. Από τη μία, η ιατρική περίθαλψη ενθαρρύνονταν θεραπευτικά ως σημάδι προσωπικής κινητοποίησης και φροντίδας απέναντι σε ένα ταλαιπωρημένο σώμα από την άλλη διέκοπτε την ομαλή θεραπευτική ροή. Ο εξαρτημένος ήταν ένας κατ' όνομα «ασθενής», στην ουσία παρέμενε «εγκληματίας», όταν δεν επέλεγε την καθιερωμένη «στεγνή» θεραπεία. Αν συμπεριλάβουμε σε όλο αυτό, τον αρνητισμό και την υποτίμηση των υπηρεσιών στα οποία συνέβαλλε και ο καταγγελτικός λόγος απέναντι στη συγκεκριμένη μέθοδο, ότι συντηρεί την εξάρτηση χωρίς να την σταματά, τότε διαφωτίζεται κι ένα εχθρικό περιβάλλον αυστηρής επιτήρησης των αποδεκτών της από τις αστυνομικές αρχές αλλά και την υποτυπώδη συνεργασία, έως τον ανταγωνισμό των υπολοίπων προγραμμάτων.

Το 2001 λοιπόν θα προβλεφθεί και η εισαγωγή της βουπρενορφίνης που δειλά θα ξεκινήσει να χορηγείται μαζί με την ναλτρεξόνη, ενώ το 2003 κάποιες ευνοϊκές ποινικές ρυθμίσεις θα επεκταθούν και στα προγράμματα υποκατάστασης.²⁴⁹ Αν εξαιρέσουμε τα όποια προεδρικά διατάγματα και τις επιμέρους τροποποιήσεις που κυρίως αφορούσαν τη διακίνηση των ναρκωτικών, δηλαδή το αντεγκληματικό περιεχόμενο, το θεραπευτικό – δηλαδή το κοινωνικοπρονοιακό μέρος- μεταβάλλεται ασθενικά, σχεδόν σε εύρος δεκαετιών. Από το 1993, ο κώδικας νόμων για τα ναρκωτικά θα επαναπροσδιοριστεί το 2006. Σε ένα πλαίσιο αυστηρής ποινικοποίησης, το οποίο θα καταργηθεί μερικώς με τον τελευταίο νόμο 4139 του 2013. Ο νόμος, μεταξύ των άλλων, προβλέπει ελάφρυνση των ποινών, ενίσχυση των προγραμμάτων θεραπείας μέσα στις φυλακές και περαιτέρω δυνατότητα θεραπείας μέσα από προγράμματα υποκατάστασης και μείωσης της βλάβης από περισσότερες μονάδες χορήγησης μέσα σε νοσοκομεία.²⁵⁰ Θέτοντας, κατά το σχεδιασμό τουλάχιστον, ζητήματα διαφορετικής δικαιοσύνης μεταχείρισης για τα μέλη των διαφορετικών τύπων θεραπείας.²⁵¹

Η σημαντική διάσταση και στο νομικό τοπίο δεν έχει να κάνει τόσο με το περιεχόμενο του νόμου, δεδομένου ότι αυτός δεν αλλάζει αισθητά σε όλο το ιστορικό

²⁴⁹ Η μεθαδόνη λειτουργεί ως υποκατάστατο των οπιούχων. Η βουπρενορφίνη ανήκει στην κατηγορία των μεικτών ανταγωνιστών. Επί παρουσίας οπιοειδών δρα ανταγωνιστικά αναστέλλοντας της επιδράσεις τους, ενώ επί απουσίας οπιοειδών δρα ως μερικό υποκατάστατο απαλύνοντας το στερητικό φαινόμενο. Η ναλτρεξόνη ανήκει στην κατηγορία των γνήσιων ανταγωνιστών, καθώς έχει την ιδιότητα να αντιστρέφει τη δράση των οπιοειδών και της κοκαΐνης. Και οι τρεις αναφέρουν αντενδείξεις και χορηγούνται με συνταγή και ελεγχόμενα. βλ. Ο.ΚΑ.ΝΑ, *Πλαίσιο Θεραπείας και Κανονισμός Λειτουργίας των Μονάδων Υποκατάστασης και του Τμήματος Κοινωνικής Επανεκπαίδευσης*, Αθήνα, Νοέμβριος 2000, Νόμος 3189/2003, *Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις*, ΦΕΚ Α/243/21-10-2003

²⁵⁰ Τράπεζα πληροφοριών Νομοθεσίας, *Νομοθεσία για την καταπολέμηση των Ναρκωτικών*, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-narkotika/>

²⁵¹ στο σχέδιο νόμου οι ευνοϊκές ρυθμίσεις αναστολής παλαιότερων αδικημάτων προβλέπονταν μόνο για «επωφελούμενους» στεγνών προγραμμάτων βλ. ΟΚΑΝΑ, *Δελτίο Τύπου του Συλλόγου Θεραπευομένων ΟΚΑΝΑ σχετικά με το Σχέδιο Νόμου για τον Κώδικα Νομοθεσίας για τα Ναρκωτικά του Υπουργείου Δικαιοσύνης* <http://www.okana.gr/2012-01-12-13-29-02/deltia-typoy/item/353-deltiotypoyssylogoytherapevomenwnokanagiasxedionomou>

εύρος που αναφερόμαστε. Αλλά στα ερωτήματα που θέτει ή καλείται να απαντήσει, υπό το βηματισμό και των διεθνικών συντεταγμένων. Ερωτήματα που επίσης φетиχοποιούν τις ψυχοτρόπες «ουσίες» ανάγοντάς τες σε υπέρτατο νομικό διακύβευμα μεταξύ νομιμοποίησης – απαγόρευσης. Προσδιορίζοντας κάθε στιγμή τις νόμιμες από τις παράνομες, το είδος και το μέγεθος της πρόσβασης σε αυτές, το βαθμό ιατρικής χρήσης, τους νόμιμους διακινητές, τις κοινωνικοπρονοιακές υπηρεσίες και τις ποινικές ευθύνες χρήσης και διάθεσης.

Κάπως έτσι όμως θα μπορούσε να διαβαστεί και το θεσμικό τοπίο των κυρίαρχων δομών που προσδιόρισαν τη θεματική και τη δράση της θεραπείας πάνω από 30 χρόνια, μέσα από τον επιμερισμό τους σε δύο ευρύτερες κατηγορίες μεθόδων απεξάρτησης, των στεγνών και των προγραμμάτων υποκατάστασης. Παραδοσιακά αυτός ο επιμερισμός παρέπεμπε σε επαγγελματικές οριοθετήσεις μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών πεδίων μεταξύ κοινωνικών επιστημών και ψυχιατρικής προσέγγισης.²⁵² Παρακολουθώντας το πλαίσιο λειτουργίας του ΚΕΘΕΑ, του 18 Άνω και του ΟΚΑΝΑ, από διαφορετική σκοπιά, δεν μπορούμε να μην παρατηρήσουμε, ότι το κυρίαρχο στοιχείο της μεταξύ τους διαφοροποίησης έγκειται στη διαθεσιμότητα των ουσιών κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας.

Τα θεραπευτικά προγράμματα του ΚΕΘΕΑ ακολουθούν ψυχοκοινωνική κατεύθυνση και δεν χορηγούν φαρμακευτικές ή υποκατάστατες ουσίες για την αντιμετώπιση της εξάρτησης. ΚΕΘΕΑ ²⁵³

Δεν υπάρχει θεραπεία – πανάκεια, ούτε μαγικές λύσεις. Η θεραπευτική προσέγγιση του εξαρτημένου ατόμου πρέπει να είναι πολυεστιακή (άτομο, οικογένεια, ομάδα), παρεμβαίνοντας στη βάση ενός συνολικού πλάνου σε όλες τις παραμέτρους του προβλήματος.

18 Άνω ²⁵⁴

Η θεραπεία υποκατάστασης δεν είναι πανάκεια, ούτε αποτελεί την ενδεδειγμένη θεραπεία για όλα τα εξαρτημένα από οπιούχες ουσίες άτομα. Για το λόγο αυτό άλλωστε, τίθενται και ορισμένες προϋποθέσεις για να γίνει δεκτό ένα άτομο στη θεραπεία υποκατάστασης στη χώρα μας, όπως η ηλικία και η προηγούμενη προσπάθεια θεραπείας σε «στεγνό» θεραπευτικό πρόγραμμα. Είναι προτιμότερο να πετύχει ένα άτομο την

²⁵² Βλ. σχ. «Εξάλλου, μέσω της αναφοράς στις κοινωνικές διαστάσεις του προβλήματος, οι ειδικοί των θεραπευτικών κοινοτήτων διαχωρίζουν τη θέση τους από τους κύριους ανταγωνιστές τους στο πεδίο της απεξάρτησης, τους ψυχιάτρους» βλ. σχ. Ανδριάκαινα Ε. Παίζοντας με τα όρια. Θεραπευτικές κοινότητες και χρήστες ναρκωτικών, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2005 σ. 125

²⁵³ Ιστοσελίδα ΚΕΘΕΑ, πώς γίνεται η θεραπεία, <http://www.kethea.gr/el-gr/%CF%80%CF%8E%CF%82%CE%B3%CE%AF%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CE%B7%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%B1.aspx>

²⁵⁴ Ιστοσελίδα 18 Άνω, προφίλ, <http://www.18ano.gr/profil-18ano/>

πλήρη απεξάρτησή του από το να παίρνει ένα φάρμακο, ενδεχομένως για πολλά χρόνια. OKANA ²⁵⁵

Στις παραπάνω κεντρικές διατυπώσεις αντανakλάται η διαβάθμιση της «θεραπευτικής» χρήσης των ουσιών σε μια νοητή κλίμακα ταξινόμησης από το καθόλου έως το πάρα πολύ. Το ΚΕΘΕΑ βασίζεται σε μία προσέγγιση που την αποκαλεί «ψυχοκοινωνική» χωρίς υποκατάστατα. Το 18 Άνω παρεμβαίνει σε πολλαπλά επίπεδα της εξάρτησης, προβλέποντας και τη χρησιμοποίηση συνταγογραφούμενων ψυχοφαρμάκων όπου κρίνει απαραίτητο, ενώ ο OKANA, παρεμβαίνει πρωτογενώς στη μείωση της βλάβης με τη χορήγηση υποκατάστατων, συντηρώντας και σε δεύτερο επίπεδο επιμέρους δομές στεγνών προγραμμάτων. Το θεραπευτικό τοπίο δηλαδή, αντανakλά το πολιτικό και νομικό πεδίο διαχειριστικής διαθεσιμότητας ουσιών, καταμερίζοντας τις κοινωνικές και ιατρικές εφαρμογές του βάσει των δικών της αναγκών. Τόσο το ΚΕΘΕΑ όσο και ο OKANA θα λειτουργούν ως αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, το 18 Άνω ως αυτόνομη μονάδα του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών, οι υπηρεσίες και των τριών παρέχονται δωρεάν και εξειδικεύονται σταδιακά, αναλόγως και επιμέρους μεταβλητών όπως φύλο, ιστορικό παραβατικότητας, ψυχική νόσος, ηλικία κτλ.

Οι υπηρεσίες απεξάρτησης μπορεί να οριοθετούνται μεταξύ τους, βάσει της ιατρικής διαθεσιμότητας της ουσίας, συγκλίνουν όμως σε ένα κοινό μοτίβο «θεραπευτικής» διάρθρωσης, συγκεκριμένων φάσεων απεξάρτησης συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης. Σε ένα πλέγμα δηλαδή ποινών και ανταμοιβών που αποδίδονται στον «θεραπευόμενο» αναλόγως της ανταπόκρισής του στους κανόνες και τα όρια που θέτει το εκάστοτε πρόγραμμα, ή αλλιώς, αναλόγως της «θεραπευτικής» του σταδιοδρομίας στην εκάστοτε δομή. Σύμφωνα με τα παραπάνω, το βίωμα της κοινότητας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση, για το πέρασμα σε οποιαδήποτε άλλη μορφή παρέμβασης. Η κοινότητα είναι αυτή που θα σηματοδοτήσει το πέρασμα του παράνομου χρήστη, στον υπό «θεραπεία» «επωφελούμενο» και κατόπιν της φερόμενης ως αποτυχίας του τελευταίου στις μεθόδους της, θα ενεργοποιηθεί ή όχι η διάθεση διερεύνησης εναλλακτικών μορφών παρέμβασης. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι εναλλακτικές μορφές που συναντώνται, είναι απλώς άλλες κοινότητες διαφορετικών προγραμμάτων.

Αυτά ως προς το δημόσιο χαρακτήρα των υπηρεσιών καθώς προφανώς έχει ήδη διαμορφωθεί ένα διευρυμένο στρώμα ιδιωτικής οικονομίας παροχής υπηρεσιών θεραπείας, συνταγογράφησης ψυχοφαρμάκων για την αντιμετώπιση των στερητικών. Οι λεγόμενες «ναρκοσυνταγές» επίσης, ενίσχυαν μία πολύ-τοξική εξάρτηση καθ' όλη τη διάρκεια των τριάντα πέντε και πλέον ετών. Πλάι δε, στην περιορισμένη διαθεσιμότητα υποκατάστατων όπως η μεθαδόνη, διαμορφώθηκε μία

²⁵⁵ Ιστοσελίδα OKANA, Πολιτική του OKANA στη Θεραπεία. Θεραπεία με Υποκατάσταση, <http://www.okana.gr/2012-02-03-13-07-06/politikiokanatherapeia>

ακόμη παράνομη αγορά που κάλυπτε τη ζήτηση ανάλογων ουσιών, με προκείμενο όχι την εξάρτηση αλλά την απεξάρτηση, ή τα ενδιάμεσα διαλείμματα της εξαρτητικής σταδιοδρομίας. Η πώληση μεθαδόνης στη μαύρη αγορά απευθύνεται κατά κύριο λόγο στην κάλυψη αναγκών εξαρτημένων που φιλοδοξούν για κάποιο διάστημα να απέχουν ή αποπειρώνται να απεξαρτηθούν από μόνοι τους θεωρώντας ότι μπορούν να ελέγξουν την όλη διαδικασία, εφόσον δεν επιθυμούν να ενταχθούν σε κάποιο από τα αναγνωρισμένα προγράμματα ή έχουν αποπεμφθεί από αυτά κατόπιν υποτροπών. Να λάβουν δηλαδή για ένα διάστημα δισκία μεθαδόνης ώστε να ξεπεράσουν τα στερητικά και κατόπιν να διακόψουν τελείως. Μεγάλα ποσά διοχετεύθηκαν σε τέτοιες βλέψεις και κυρίως μεγάλες ελπίδες και ματαιώσεις επένδυσαν την εξέλιξή τους.

Έχουμε αποφύγει να αναφερθούμε σε αυτή την εργασία σε χρηματοδοτήσεις και οικονομικές ροές. Κάτι τέτοιο απαιτεί εκτενές αναλυτικό εγχείρημα και πρέπει να είναι εμπεριστατωμένο. Από την άλλη, σε μία περίοδο «οικονομικής κρίσης» οι χρηματοδοτήσεις μονοπώλησαν το ενδιαφέρον. Εδώ όμως δεν εστιάζουμε τόσο σε μία οικονομία που εναλλάσσεται μεταξύ θεσμικών παρόχων, ποινικής – κοινωνικοπρονοιακής βάσης, πρόληψης – θεραπείας. Μας ενδιαφέρουν τα ειδικότερα θεσμικά φίλτρα ιδεών και πρακτικών που εγκυμονούσαν όλα αυτά τα χρόνια τις ανθρωπιστικές οδύνες της οικονομικής επέλασης που ακολούθησε. Μας ενδιαφέρουν οι μεταμορφώσεις βασικών νεοφιλελεύθερων αρχών «οικονομίας», «αποτελεσματικότητας», «ελέγχου», «ανταγωνιστικότητας», μέσα στο ανθρωπιστικό πεδίο διαχείρισης που πρωτίστως συγκέντρωνε μία θετική κοινωνική απήχηση. Μία πρώτη λοιπόν κεντρική ιδέα που αποτυπώνεται από όλα αυτά που έχουμε αναφέρει είναι η αίσθηση των διακριτών θεραπευτικών προγραμμάτων ως διακριτών «παικτών» μέσα σε μία ενδιάμεση κουλτούρα απεξάρτησης που εστίαζε και εστιάζει στο «καθαρό». Ένα πρόβλημα συνύπαρξης ανάμεσα σε διαφορετικές φιλοσοφίες που προφανώς καλούνται να καλύψουν διαφορετικές ανάγκες.

Όποια συνεργατική λογική προβάλλονταν δημόσια ήταν επιδερμική. Χωρίς ξεκάθαρα πλαίσια συνεργασίας και λειτουργικής διασύνδεσης μεταξύ τους αλλά και σε σχέση με άλλους φορείς, κρατικούς ή μη κυβερνητικούς. Όπως με επιμελητές ανηλίκων, νοσοκομεία, αστυνομικά τμήματα, με φορείς ισότητας, με ξενώνες φιλοξενίας και πολλά άλλα. Για να το θέσουμε απλά. Ο ένας κατηγορούσε τον άλλον για αναποτελεσματικότητα και ανεπάρκεια και η εκάστοτε επιστημονική προσέγγιση ενέπνεε ιδεολογικές κορώνες εκφοράς. Οι μεν ήταν οι «καθαροί» και άξιοι να αποκαλούνται κέντρα απεξάρτησης. Οι «άλλοι» ήταν «λύσεις ανάγκης» απέναντι σε πολλαπλές αποτυχίες για να συντηρήσουν μία μη αναστρέψιμη κατάσταση. Πρέπει να επισημάνουμε εδώ, ότι η ψυχοκοινωνική προσέγγιση δεν αποκλείεται από τα προγράμματα υποκατάστασης, ούτε οι επιμέρους εκπαιδευτικές διαδικασίες τις οποίες θα μπορούσε να παρακολουθεί κάποιος. Επίσης, ούτε η χορήγηση βοηθητικής φαρμακευτικής αγωγής αποκλείεται από τα «στεγνά» προγράμματα, θα μπορούσε

ενδεχομένως να συνδυάζεται σε μία συνεργατική λογική με επίκεντρο τις ανάγκες ενός εξαρτημένου και όχι τη θεραπευτική προπαγάνδα.

Ωστόσο, μέσα σε ένα καθεστώς που έτεινε σε ανταγωνιστικές εγωιστικές μερικότητες, η εποχή της κρίσης κορύφωσε τις «καθαρές» τους «λύσεις». Υποτιμώντας τον ψυχοκοινωνικό χαρακτήρα των νέων μονάδων που διαμορφώθηκαν στα νοσοκομεία. Απειλώντας και «θυματοποιώντας» τη λειτουργία ενός προγράμματος με ξεκάθαρη διαχρονική θέση αποποινικοποίησης του χρήστη, δηλαδή του 18 άνω. Και αφαιρώντας μέρος των μονάδων από το ΚΕΘΕΑ. Επί της ουσίας, διαμέλισε το «ψυχοκοινωνικό» από το «ιατρικό» εφαρμόζοντας στην πράξη την «καθαρή» λύση που όλα αυτά τα έτη φιλοξενούνταν υπόρρητα στις θεραπευτικές ρητορικές. Το περίγραμμα που ακολουθεί λοιπόν, είναι πρώιμο ερευνητικά για μία επαρκή απεικόνιση από το 2000 και μετά. Επιχειρεί να σκιαγραφήσει απλώς, βασικές τάσεις σε σχέση με τη θεματοποίηση και τη διαχείριση των «αντιναρκωτικών» πολιτικών μέσα από διαθέσιμα δεδομένα κυρίαρχων θεσμικών και δημόσιων εισηγητών του τόσο αντεγκληματικής όσο και προνοιακής κατεύθυνσης. Συγκεκριμένα των αστυνομικών αρχών, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, των ΜΜΕ και των πολιτικών κομμάτων.

6.3. Ένα «εθνικό» περίγραμμα για τα ναρκωτικά από το 2000

Ξεκινώντας με ένα εγγύτερο βλέμμα στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο της περιόδου, αξιοποιούμε τις ετήσιες εκθέσεις της αστυνομίας και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία κρατούμενων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ώστε να αποτυπώσουμε ένα βασικό περίγραμμα αντεγκληματικού περιεχομένου για τα ναρκωτικά. Στα ακόλουθα γραφήματα παρατηρούμε την εξέλιξη στις κατασχέσεις παράνομων ναρκωτικών ανά ουσία και σε συνολικές ποσότητες. Στο παράρτημα 2 περιλαμβάνεται αναλυτικός πίνακας τιμών και επιμέρους ουσιών όπως εμπίπτουν στις κεντρικές κατηγορίες. Επισημαίνουμε ότι κατόπιν επεξεργασίας του αρχείου εμφανίζονται και τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου 2000-2005.²⁵⁶ Διευκρινίζουμε ότι οι συνολικές ποσότητες των γραφημάτων περιλαμβάνουν ένα επιμετρημένο μαθηματικό «λάθος», καθώς σε κάποια πεδία προστίθενται γραμμάρια με δισκία,²⁵⁷ χωρίς βλάβη στη γενικότητα, με εξαίρεση τα διεγερτικά. Οι μεταβολές μεταξύ των μονάδων μέτρησης δε φαίνεται να επηρεάζουν τις εναλλαγές των πλειοψηφικών τάσεων ανά έτος στα υπόλοιπα είδη. Η συνολική ποσότητα των κατασχεθέντων ναρκωτικών συγκλίνει με τη διαγραμματική εικόνα της κάνναβης που απογειώνεται μεταξύ 2012 και 2013, ομοίως με τα ναρκωτικά φάρμακα.

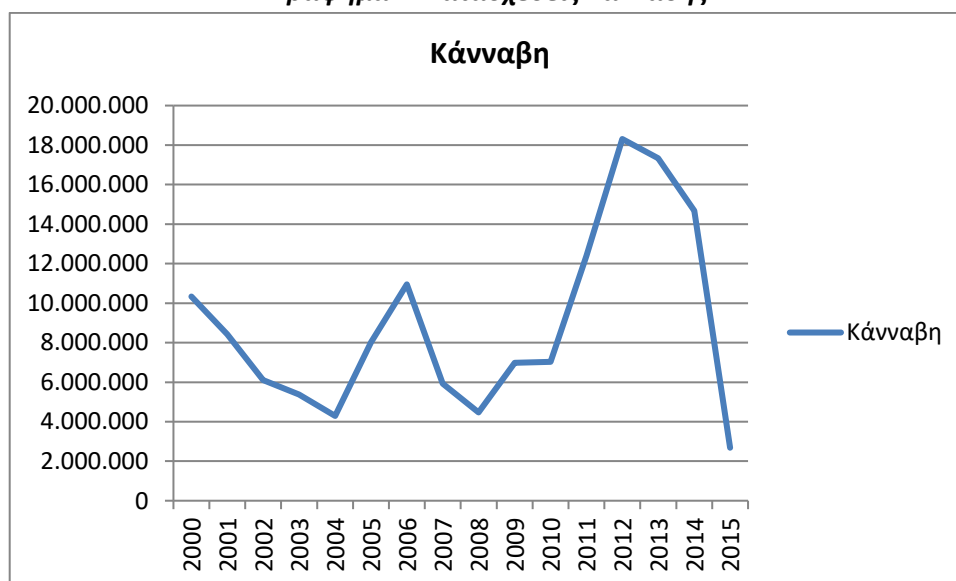
²⁵⁶ Ελληνική Αστυνομία, *Αναλυτική κατάσταση με κατασχεθέντα ναρκωτικά για τα έτη 2005-2015*, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27511&Itemid=529&lang=&lang=

²⁵⁷ Υποθέτουμε 1 δισκίο ≤ 1 γραμ.

Γράφημα 1. Σύνολο κατασχεθέντων παράνομων ουσιών

Γράφημα 2. Κατασχέσεις Κάνναβης

Πηγή. Ελληνική Αστυνομία

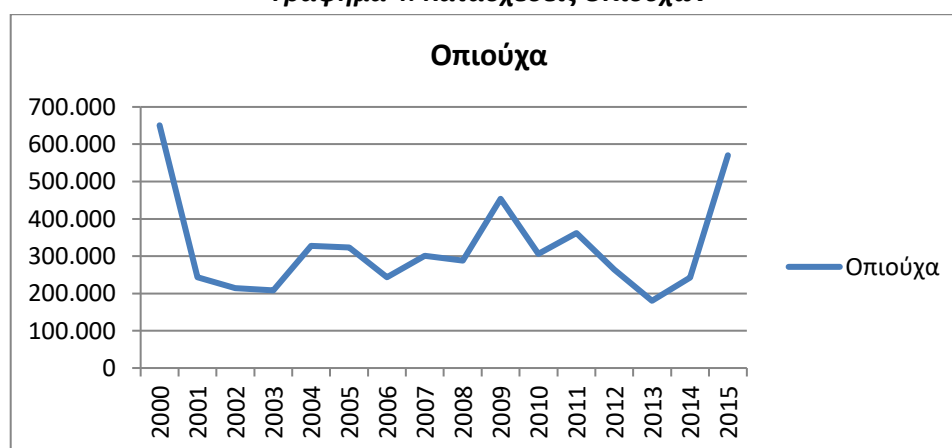
Γράφημα 3. Κατασχέσεις ναρκωτικών φαρμάκων

Πηγή. Ελληνική Αστυνομία

Σε σχέση με τα οπιούχα, υψηλότερη τιμή κατασχέσεων με προεξάρχουσες την ηρωίνη, τη μορφίνη και τη μεθαδόνη σημειώνεται το 2000 και το 2015 σύμφωνα με το συνολικό αρχείο που παρέχει η Ελληνική Αστυνομία. Προσμετρώντας βέβαια τα στοιχεία του λιμενικού, από την ετήσια έκθεση του Συντονιστικού Οργάνου Δίωξης, το 2014 κατάσχεται η μεγαλύτερη ποσότητα ηρωίνης, 2.120 κιλά, που έχει σημειωθεί ποτέ σε ευρωπαϊκό επίπεδο.²⁵⁸ Λαμβάνοντάς τη υπόψη, το 2014 συνιστά κορυφαίο έτος κατασχέσεων ναρκωτικών ποσοτήτων.

Γράφημα 4. Κατασχέσεις Οπιούχων

Πηγή. Ελληνική Αστυνομία

Στα διεγερτικά ωστόσο, οι γενικές τάσεις μετατοπίζονται ανάλογα με την αναφορά σε δισκία ή γραμμάρια για αυτό και συμπληρώνουμε τη διαγραμματική απεικόνιση με μία επιπλέον επεξεργασία συνολικών ποσοτήτων ανά είδος. Σύμφωνα

²⁵⁸ Ετήσια Έκθεση Σ.Ο.Δ.Ν. – Ε.Μ.Π. για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα έτους 2014, σ. 1-86, σ. 32

με τα αναρτημένα στοιχεία της αστυνομίας, το 2013 κατάσχεται και η μεγαλύτερη ποσότητα κοκαΐνης. Στη δική μας επεξεργασία, το 2004 εμφανίζεται ως υψηλότερο. Έχει σημασία σε αυτή την κατηγορία, ότι μεταξύ 2005 και 2006 κατάσχονται και οι μεγαλύτερες ποσότητες έκσταση, οι οποίες έκτοτε φθίνουν ραγδαία.

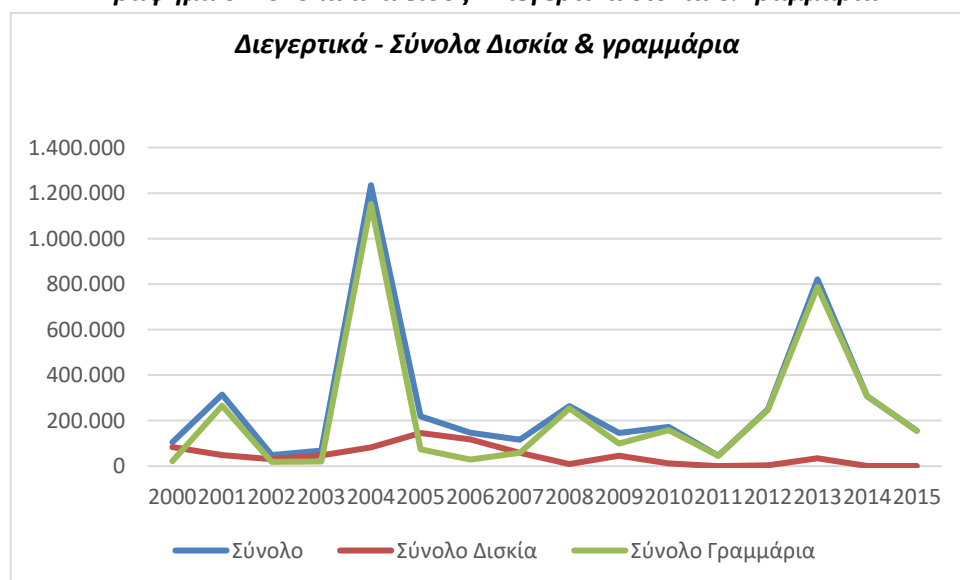
Γράφημα 5. Κατασχέσεις Διεγερτικών

Πηγή. Ελληνική Αστυνομία

Αυτό είναι κάτι που εμφανίζεται με περισσότερη σαφήνεια στο παρακάτω γράφημα. Το κυρίαρχο μοτίβο συγκλίνει με τις αυξομειώσεις των γραμμάρων, που δείχνει μία κυριαρχία της κοκαΐνης στις κατασχέσεις της αστυνομίας. Με εξαίρεση την τριετία 2005-2007 όπου οι αμφεταμίνες και το έκσταση «βαραίνουν» περισσότερο.

Γράφημα 6. Σύνολα ανά είδος . Διεγερτικά δισκία & Γραμμάρια

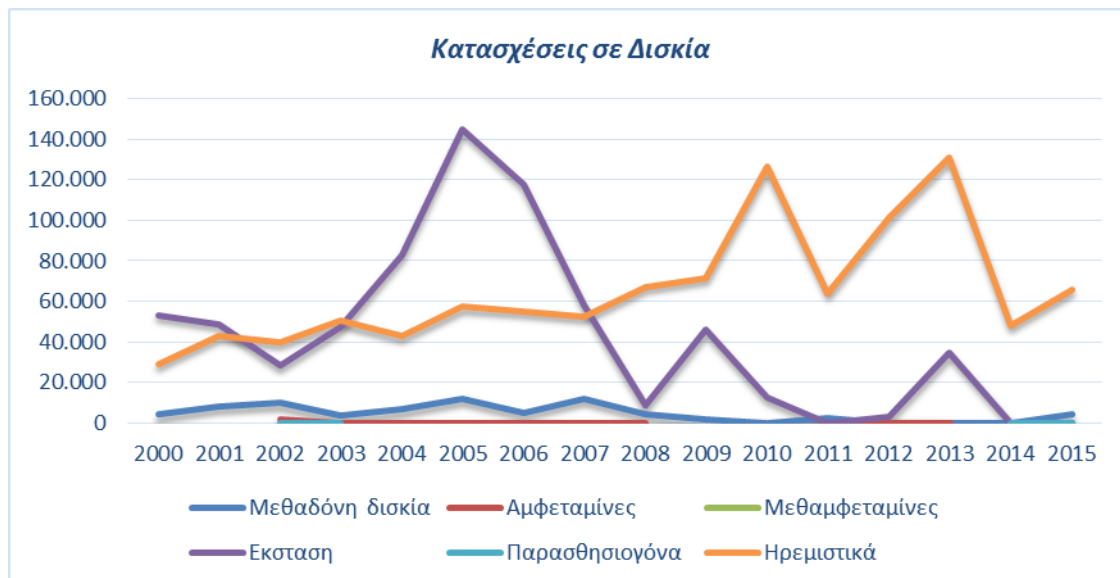

Πηγή. Ελληνική Αστυνομία

Απομονώνοντας λοιπόν στο επόμενο γράφημα συγκεκριμένες κατηγορίες χαπιών, όσες τουλάχιστον εμφανίζουν ενδιαφέρον σε απόλυτες τιμές, αποκομίζουμε μία πιο

ξεκάθαρη εικόνα κατασχεμένων ποσοτήτων. Η μεγάλη διαφορά του «έκσταση» που ισχύει κυρίως την περίοδο από το 2003 έως το 2007 ανατρέπεται. Και έκτοτε τα ηρεμιστικά πρωταγωνιστούν στη φαινομενολογία των κατασχεθέντων χαπιών.

Γράφημα 7. Σύγκριση κατασχεθέντων Δισκίων

Αυτή η αμφισημία των δεδομένων μεταξύ γραμμαρίων και δισκίων, διεγερτικών και ηρεμιστικών καθίσταται ενδιαφέρουσα για αυτό και επιμένουμε περισσότερο σε διαγράμματα. Όχι γιατί μας διαφωτίζει ιδιαίτερα σε σχέση με τη ζήτηση. Τα δεδομένα άλλωστε ως προς αυτή είναι αμφιλεγόμενα, καθώς, τα στοιχεία της «Ομάδας Ανάλυσης Λυμάτων» με τα ακόλουθα δημοσιεύματα για τα «φθηνά συνθετικά ναρκωτικά» εμφανίζουν το έκσταση να διατηρείται μεν σε χαμηλά επίπεδα συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές πόλεις αλλά να πενταπλασιάζεται την περίοδο της κρίσης.²⁵⁹ Το ενδιαφέρον έγκειται σε έναν υπόρρητο προβληματισμό για ενδεχόμενη μετατόπιση των σημείων ελέγχου που συνοδεύουν ανάλογες κατασχέσεις.

Η μορφή των ναρκωτικών που μελετούμε είναι τέτοια, που εκτός από μεγάλες υποθέσεις προμήθειας, μπορεί να διανεμηθεί με σχετική ευχέρεια σε ανοικτούς χώρους. Το «έκσταση» σταδιοδρόμησε καθ' όλη τη διάρκεια της δημόσιας «προβολής» του από το '90, ως ναρκωτικό των «κλαμπ». Κατεξοχήν ουσία «αντοχής» για διασκέδαση και χορό, που καταναλώνεται δηλαδή για ψυχαγωγικούς λόγους, δεν αναμένονται χρήσεις σε χώρους απομόνωσης. Θα μπορούσε λοιπόν αυτή η μείωση των κατασχέσεων να υποδηλώνει μία μετατόπιση του διωκτικού ενδιαφέροντος; Για

²⁵⁹ Η ομάδα Ανάλυσης Λυμάτων διενεργεί ελέγχους σε περιορισμένη κλίμακα λυμάτων και μόνο στην Αθήνα μέχρι στιγμής, οπότε τα συμπεράσματα δεν είναι γενικεύσιμα. Βλ. ενδ. για τη δημοσιότητα Botcherby L. "Identifying Greek Drug Consumption Using LC-MS/MS" in *The Column* Volume 13, Issue 4, p. 7 <http://www.chromatographyonline.com/identifying-greek-drug-consumption-using-lc-msms>

SCORE, Sewage Analysis CORE group Europe, <http://score-cost.eu/press/>

παράδειγμα αποφόρτιση του ελέγχου σε τουριστικές ζώνες, ή ανάλογα νυχτερινά κέντρα και ενίσχυσή του στα φαρμακεία και τη μη συνταγογραφημένη ιατρική διάθεση ψυχοφαρμάκων;

Για να αποφύγουμε λογικά άλματα διευκρινίζουμε ότι τέτοιες αυξομειώσεις μπορεί να είναι συγκυριακές, ή να οφείλονται σε μείωση των διακινούμενων ποσοτήτων στην Ελλάδα, λόγω π.χ. χαμηλής ζήτησης, ανεξάρτητα με τις αυξητικές τάσεις στην Ευρώπη. Ωστόσο, αυτή η μεταβολή ακόμα και τυχαία, εμφανίζεται σε μία χρονική στιγμή, που όπως θα δούμε παρακάτω, ο κοινοβουλευτικός λόγος για τα ναρκωτικά μετατοπίζεται σταδιακά στην αισθητική και στην ασφάλεια της πόλης. Σε ένα θεσμικό τοπίο υπηρεσιακών αναδιοργανώσεων, όπου η Ελληνική Αστυνομία αποκτά βαθμιαία μεγαλύτερη ευελιξία στη χωροταξική και υπηρεσιακή διανομή των δυνάμεών της. Αλλά και σε μία κυβερνητική κινητικότητα συγχωνεύσεων, υπουργικής αναδιάταξης, με τον έλεγχο της πολιτικής προστασίας, του λιμενικού σώματος, της ναυσιπλοΐας και της δημόσιας τάξης, να εναλλάσσονται μεταξύ των Υπουργείων Εσωτερικών, Προστασίας του Πολίτη και Νησιωτικής Πολιτικής με περισσότερη ένταση από το 2009 και μετά.²⁶⁰ Και βεβαίως με την ανοδική εκλογική τάση της ακροδεξιάς και την επιρροή της στον κοινωνικό έλεγχο, τυπικό και άτυπο.

²⁶⁰ Βλ. ενδ. ΦΕΚ 213/Α/7-10-2009, Σύσταση Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και καθορισμός των αρμοδιοτήτων του. Φ.Ε.Κ. Α-83/09-5-2008, *Τροποποίηση διατάξεων του π.δ/τος 141/1991 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών» (Α' 58)*., ΦΕΚ 356/Α/1-3-2010, *Τροποποίηση διατάξεων του π. δ/τος 141/1991 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών» (Α' – 58)*, ΦΕΚ Β-2459/7-9-2012, (Καταργημένη) Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη επί θεμάτων Ελληνικής Αστυνομίας σε υφιστάμενα υπηρεσιακά όργανα.

Πίνακας 4. Κατασχέσεις Συνθετικών Ναρκωτικών 1993 -2001²⁶¹

ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΙΣ ΨΥΧΟΤΡΟΠΩΝ , ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΔΡΟΜΩΝ ΟΥΣΙΩΝ									
1993 - 2001									
ΕΤΗ	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Αμφεταμίνες (κιλά)	0,6	0,007	0,1	0,082	0,048	0,003	1,38	2,008	0,078
(δισκία)					958	5	175.000	30.109	8
Μεθαμφεταμίνες (δισκία)	33	1	5						
ECSTASY (δισκία)			1.672	1965	177	101	2.815	53.557	58.845
L.S.D. (σταγ.)		323	375	1.045	165	44	210	111	577
(δισκία)			51	9	1		2,5	17	1
Λοιπά παραισθησιογόνα (κιλά)									
(δισκία)	316			18.974					
Ηρεμιστικά (κιλά)	16,4	3,8	4,8	6,0	10,4	2,3	80,21	3,7	22,204
(δισκία)	9.899	7.658	124.711	20.584	266.439	16.670	42.011	36.587	43.917
Βαρβιτουρικά (κιλά)		0,018	0,03	0,03				0,035	
(δισκία)		34	24	5			32	9	41
Οξικός ανυδρίτης (κιλά)						4,048			
Υδροχλωρική εφεδρίνη (δισκία)						25.200		5.119	940
Διαρρηχθέντα φαρμακεία	114	57	81	47	56	49	47	44	35

Πηγή. ΣΟΔΝ 2001

Διερευνώντας το παρελθόν λοιπόν αυτού του συσχετισμού αξιοποιούμε τον παραπάνω πίνακα. Βλέπουμε τα ηρεμιστικά να διατηρούν μία σταθερή δυναμική στις κατασχέσεις από το 1995 και μετά. Οι αντίστοιχες των αμφεταμινών και του ecstasy εκτοξεύονται από το 1999 και 2000 αντίστοιχα. Στις ετήσιες εκθέσεις του Συντονιστικού Οργάνου Δίωξης από το 2001 έως το 2006 στην κατηγορία των συνθετικών ναρκωτικών, οι κατασχέσεις μονοπωλούνται από το ecstasy και οι σημαντικότερες υποθέσεις συνθετικών ναρκωτικών αφορούν τη συγκεκριμένη ουσία. Στις σοβαρές υποθέσεις εμπίπτουν κυρίως μεγάλες ποσότητες προμήθειας που αφορούν ένα εκτεταμένο εύρος της ελληνικής επικράτειας, κίνητρα διακίνησης π.χ. από και προς Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Μύκονο, Κρήτη, Σέρρες, Χαλκίδα, Ρόδο, κ.α. Κύρια σημεία εντοπισμού αναφέρονται σε κατασχέσεις δια θαλάσσης από το λιμενικό, δια των χερσαίων συνόρων αλλά και μέσα σε Ι.Χ., σε σπίτια – εργαστήρια ή αποθήκες, σε αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, ταχυδρομικά. Αναφέρονται μεγάλες ποσότητες και σε κάποιες υποθέσεις νυχτερινών κέντρων. Τα χάπια στην πλειοψηφία προέρχονται από Ευρωπαϊκές χώρες με προεξάρχουσα την Ολλανδία, αναφέρονται η

²⁶¹ Αναδημοσίευση από το Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών, έκθεση για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα έτους 2001, Αθήνα, 2002, σ. 49

Βουλγαρία, η Αλβανία, η Αγγλία, η Γερμανία, κ.α. Από το 2007 παρατηρείται μείωση, η οποία φθίνει ραγδαία το 2008. Το 2009 οι κατασχέσεις της αστυνομίας αυξάνουν κυρίως μέσα από μία υπόθεση εντοπισμού στο κέντρο της Αθήνας. Από το 2010 και με αποκορύφωμα το 2011 όπου δεν αναφέρεται καμία σημαντική υπόθεση κατάσχεσης ecstasy παρά μόνο μίας μικρής ποσότητας LSD, η ποσότητα και οι αναφορές φθίνουν. Οι αυξημένες ποσότητες που κατάσχονται από το λιμενικό, όπως στην Κω, φαίνεται να μην προορίζονται για εσωτερική κατανάλωση αλλά διαμετακομιστικές ανάγκες σε άλλες χώρες, π.χ. Τουρκία. Ως εκ τούτου, από το 2013 η απειλή των συνθετικών ναρκωτικών για εσωτερική διάθεση αξιολογείται ως χαμηλή από την ΕΛ.ΑΣ αξιώνοντας ως ενδεικτικό δεδομένο το μειούμενο πλήθος των σχετικών υποθέσεων και κατασχέσεων για το ecstasy. Από το 2016 επισημαίνεται η διαμετακόμιση του Captagon. Για τα ηρεμιστικά από την άλλη, ξεκινά μία αναφορά από το 2003 που παραπέμπει σε σχετική οδηγία του ΟΗΕ για την εκτροπή των συνταγογραφούμενων φαρμάκων. Η κατάχρηση αναφέρεται κυρίως στα ελάσσονα ηρεμιστικά (όχι τα μείζονα για τις σοβαρές ψυχικές ασθένειες), που χρησιμοποιούνται για την αλλαγή της διάθεσης και την αντιμετώπιση της αϋπνίας, όπως tavor, lexotanil, Tranxene, Hipnosedon, Halcyon, Normis. Οι κυριότερες υποθέσεις αφορούν κατασχέσεις κυρίως σε επαρχιακές πόλεις, Θεσσαλονίκη και σε τελωνεία. Εισάγονται από το 2008 δε, ως ξεχωριστή αναλυτική κατηγορία εκτός από ποσοτικό δεδομένο, στις ετήσιες εκθέσεις.²⁶²

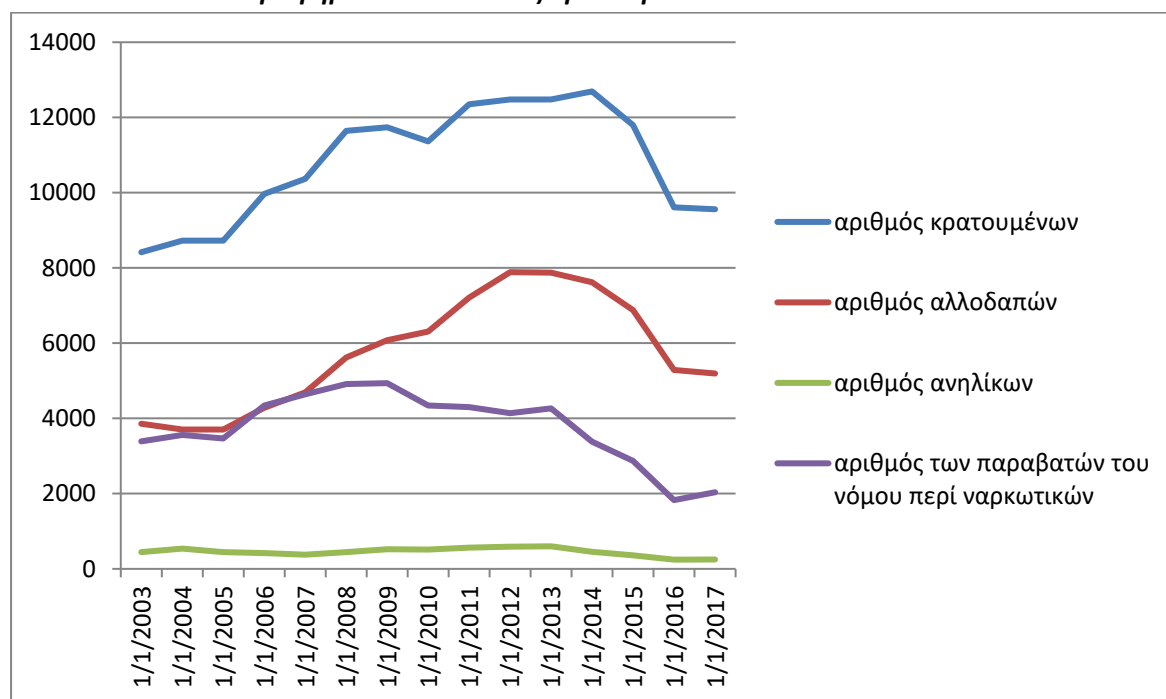
Η «επικινδυνότητα» λοιπόν του «έκσταση» φεύγει από το προσκήνιο από το 2007, μέσα σε μία διασύνδεση του μεγέθους των κατασχέσεων με το μέγεθος της ζήτησης που ενδεχομένως τροφοδοτεί παρόμοιες διασυνδέσεις και στο δημόσιο λόγο. Τα ηρεμιστικά από την άλλη, φαίνεται από τις στατιστικές ότι κυριαρχούν από τα μέσα του '90 σε ανάλογες ποσότητες με αυτές που συναντάμε σε δύο κορυφαίες στιγμές τους, το 2010 και το 2013 επομένως δεν εμφανίζεται κάποια ιδιαιτερότητα την περίοδο της κρίσης, πρόκειται για σταθερή σχετικά τάση.

Γενικότερα, κατά την περίοδο της «κρίσης» μετά το 2010 διαγράφονται αυξητικές τάσεις κατασχέσεων από την αστυνομία, ουσιών που διακινούνται μέσα από διαφορετικές διαδρομές ανά είδος με προεξάρχουσα την κάνναβη. Μία τέτοια εξέλιξη μπορεί να οφείλεται σε μία σύνθεση παραγόντων που κυμαίνονται ή και συμπεριλαμβάνουν την ενίσχυση του διωκτικού μηχανισμού, επί τη ευκαιρία και του αντι-μεταναστευτικού ελέγχου, την αύξηση της διακινούμενης ποσότητας στο διαμετακομιστικό άξονα της χώρας, τη νομική συμπερίληψη επιπλέον ουσιών ως παράνομων αλλά και διαφορετικές στρατηγικές και σημεία ελέγχου. Εδώ, πέρα από το περίγραμμα της περιόδου, μας ενδιαφέρει και ο τρόπος προβολής τέτοιων παραγόντων.

²⁶² Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών – Εθνική Μονάδα Πληροφοριών (Σ.Ο.Δ.Ν. – Ε.Μ.Π.), *Ετήσιες Εκθέσεις για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα*, ετών 2001 – 2016, ενότητες «Συνθετικά Ναρκωτικά» .

Σε σχέση με την εκπροσώπηση στις φυλακές, το γράφημα 8 μας δίνει μια εικόνα κατανομής κρατουμένων από το 2003. Το σύνολο των κρατουμένων εμφανίζει μία σχετικά ανοδική τάση από το 2005 με αποκορύφωμα το 2014. Έκτοτε ακολουθεί ραγδαία φθίνουσα πορεία. Παρόμοιο μοτίβο χαράσσει και η κατανομή των κρατουμένων για τα ναρκωτικά που αυξάνεται από το 2004 με αποκορύφωμα το 2013 όπου μετά ακολουθεί την κατιούσα. Ίδιο έτος σημειώνεται και η μέγιστη τιμή των ανήλικων κρατουμένων. Εντάξαμε στο διάγραμμα τους αλλοδαπούς κρατουμένους γιατί μαζί με τους παραβάτες των ναρκωτικών (μπορεί να διασταυρώνονται σε αυτή την κατηγορία) υπερεκπροσωπούνται στις φυλακές. Έχει ενδιαφέρον επίσης, πώς «ανοίγει» το εύρος της διαφοράς τους από το 2008 και μετά. Οι κρατούμενοι για ναρκωτικά διατηρούν υψηλά ποσοστά των συνολικών κρατουμένων, οι διακυμάνσεις τους όμως στην κατανομή των φυλακών δεν υποδεικνύουν μεταβολές της εγκληματικότητας στο συγκεκριμένο πεδίο αλλά της ποινικής ορατότητάς της ως τέτοιο.

Γράφημα 8. Στατιστικές Κρατουμένων 2003-2017 ²⁶³

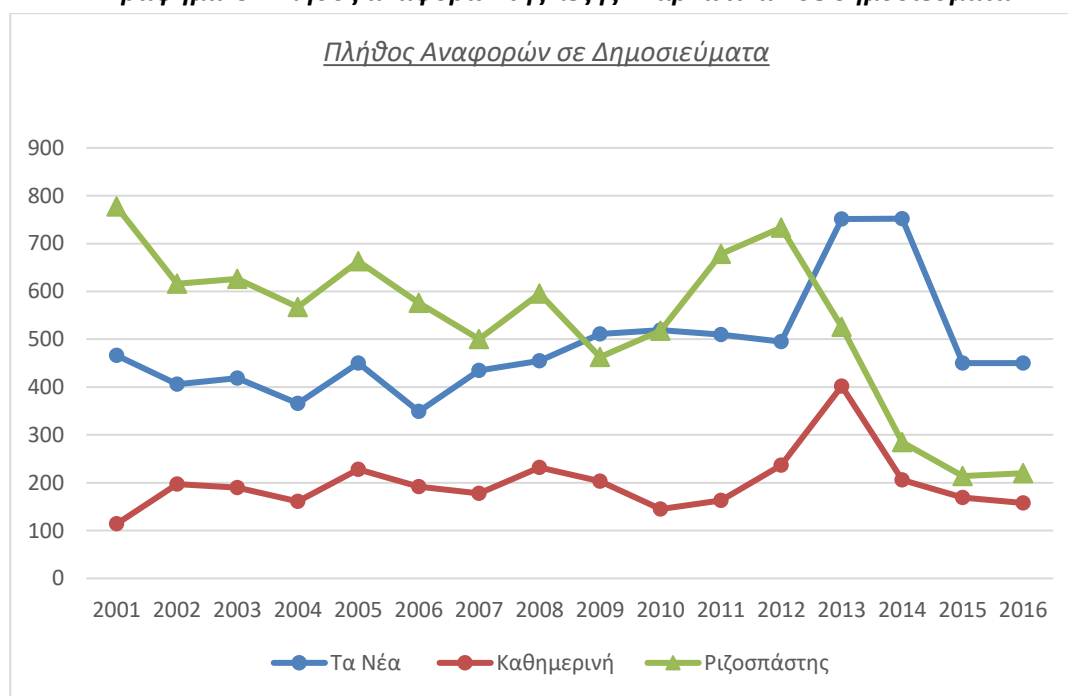
Πηγή. Υπουργείο Δικαιοσύνης

Συνεχίζουμε με μία προσπάθεια διαχρονικής απεικόνισης του θέματος στα ΜΜΕ, επιχειρώντας μεταξύ των άλλων, ένα αναλυτικό πέρασμα από τον επίσημο στον άτυπο κοινωνικό έλεγχο. Προκειμένου να αποκομίσουμε μία ενδεικτική εικόνα για τον κύκλο ζωής του θέματος στον τύπο, ξεκινήσαμε με μία λεξικομετρική

²⁶³ Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Γενικός Στατιστικός Πίνακας κρατουμένων - Ποινών κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ εκάστου έτους (2003-2017)*, Ελληνική Δημοκρατία <http://www.ministryofjustice.gr>

καταγραφή των δημοσιευμάτων που φέρουν τη λέξη «ναρκωτικά» από το 2001 -2016. Επιλέχθηκαν τρεις εφημερίδες, «καθημερινή», «Τα Νέα», «Ριζοσπάστης» γιατί αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς πολιτικούς χώρους αλλά και για τεχνικούς λόγους αρχειακής πρόσβασης από τις μηχανές αναζήτησης στις ιστοσελίδες τους. Αυτός ήταν ο λόγος που δεν προστέθηκαν κι άλλες εφημερίδες, όπως, π.χ. «Η Αυγή». Τα αποτελέσματα καταμετρούνταν ανά μήνα και αθροίζονταν ανά έτος.²⁶⁴

Γράφημα 9. Πλήθος αναφορών της λέξης «ναρκωτικά» σε δημοσιεύματα

Πηγή. Ηλεκτρονικά αρχεία εφημερίδων

Στην πράξη το παραπάνω γράφημα δε θα είχε κανένα ερευνητικό ενδιαφέρον, δεδομένου ότι η λέξη «ναρκωτικά» μπορεί να χρησιμοποιείται μέσα σε ένα δημοσίευμα με ποικίλους τρόπους, π.χ. αλληγορικά, κατά την περιγραφή μίας ταινίας, ή σε περιστατικά θανάτου καλλιτεχνών, ή μίας ιστορίας εγκλήματος, εκτός από εξειδικευμένη αρθρογραφία. Ωστόσο, η ποσοτική καταγραφή αναδεικνύει δύο κοινά μοτίβα και των τριών εφημερίδων. Η μείωση των αναφορών από το 2003 που συγχρονίζεται το 2004 στην κατώτατη τιμή των τριών και κατόπιν ακολουθεί κοινή πορεία ανόδου και καθόδου έως το 2006. Πιο ενδιαφέρον όμως, έχει το κοινό μοτίβο μεταξύ 2012 – 2013 όπου ο όρος αγγίζει τις ανώτατες τιμές του στο «Ριζοσπάστη» και στις άλλες δύο εφημερίδες αντίστοιχα, με ραγδαία πτώση μέχρι το Δεκέμβριο του 2015. Η λέξη δηλαδή, συναντάται σε μικρότερη συχνότητα το 2004 και στις τρεις εφημερίδες και στη μέγιστη μεταξύ 2012 -2013. Δεν εμφανίζεται μία ήπια εναλλαγή μετά το μέγιστο, από τη στιγμή που κορυφώνονται οι αναφορές, μειώνονται

²⁶⁴ Παράρτημα 3. Πλήθος δημοσιευμάτων που συμπεριλαμβάνουν τη λέξη «ναρκωτικά». Εφημερίδες «Καθημερινή», «Τα Νέα», Ριζοσπάστης».

αυτόματα . Κρατάμε αυτές τις δύο στιγμές μέσα σε μία συνάφεια με την εικόνα της χώρας για τους Ολυμπιακούς αγώνες και ενός γενικότερου συσχετισμού πληροφοριών μεταξύ διωκτικών αρχών, νομοθεσίας και θεραπευτικών εξελίξεων, που συναντάται από το μεταξύ 2012 - 2014. Ενδεχομένως ως προς την τελευταία τάση, να απεικονίζεται μία συνολική μετατόπιση νοήματος που αφορούν τα ναρκωτικά και τους πρωταγωνιστές της, που χρίζει ποιοτικής ανάλυσης. Κάποιες επιμέρους παρατηρήσεις αφορούν τη σταθερή διασπορά του θέματος ανά μήνα, με στοχευμένη αρθρογραφία που διατηρεί τη δυναμική της ακόμη και σε περιπτώσεις «εξαιρετικής» επικαιρότητας, όπως σύλληψη του Σ. Ξηρού, οικονομική κρίση, δολοφονία Μπιν Λάντεν, κτλ. Επίσης, σε περιπτώσεις αναμενόμενης αύξησης δημοσιευμάτων, π.χ. η υπόθεση των «Ζωνιανών το 2007», διατηρείται μία αξιοσημείωτη μέση τιμή, χωρίς να απογειώνεται το πλήθος αναφορών. Κάτι που ίσως αναδεικνύει μία ποιοτική διαφοροποίηση εντάσεων επικαιρότητας μεταξύ ηλεκτρονικών και έντυπων μέσων.

Αρχικές εικόνες ποιοτικής διαφοροποίησης ως προς το περιεχόμενο των δημοσιευμάτων εντοπίζουν μία διάκριση της ύλης, που μένει να αναδειχθεί με περισσότερη έρευνα. Στο «Ριζοσπάστη» η εστίαση κλίνει προς τη θεραπευτική πολιτική και τις δράσεις απέναντι στη ζήτηση σε όλη τη διάρκεια που εξετάζουμε. Η πολιτική της απεξάρτησης τίθεται ως σημαντική διαχωριστική γραμμή με την κυβερνητική πολιτική αλλά και το ΣΥΡΙΖΑ συγκεκριμένα (Συνασπισμό), με άμεση υποστήριξη του ΚΕΘΕΑ. Τα δημοσιεύματα κλιμακώνονται από το θεραπευτικό επίκεντρο διαμάχης σε μία αυξανόμενη εικόνα επικινδυνότητας της εξάρτησης και των θεραπευτικών παρεμβάσεων από την ψήφιση του νομοσχεδίου το 2013 και μετά²⁶⁵. Αντίστροφη πορεία ακολουθούν τα δημοσιεύματα των δύο επόμενων εφημερίδων. Στο επίκεντρο των δημοσιευμάτων κατά αρχήν εμφανίζονται τα «ναρκωτικά» ως «ιστορία εγκλήματος». Η εστίαση δηλαδή κλίνει προς το αντεγκληματικό μέρος περισσότερο από το θεραπευτικό – κοινωνικοπρονοιακό. Κυρίως στην «Καθημερινή» αλλά και στα «Νέα» παρατηρείται μία μετατόπιση του

²⁶⁵ Βλ. ενδεικτικά δημοσιεύματα Ριζοσπάστη

- ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ «Επί της ουσίας» πολιτική συντήρησης . Προγράμματα βουπρενορφίνης έρχονται να συμπληρώσουν τα προγράμματα συντήρησης με μεθαδόνη 23 Οκτωβρίου 2002,
- 17 Ιούλη 2003 Η αυτοτέλεια του ΚΕΘΕΑ
- Το ΚΚΕ στηρίζει το ΚΕΘΕΑ και τα προγράμματά του 13 Σεπτέμβρη 2003
- Επιλογή απεξάρτησης από το δικομματισμό και τα υποκατάστατά του 18 Φλεβάρη 2004
- Αντι-ΚΚΕ χυδαιότητα ευρω-υποταγής και ΣΥΝ-διαχείρισης 22 Δεκέμβρη 2004
- Εκρηξη» στην παραγωγή και χρήση, 2 Μάρτη 2006
- ΣΥΡΙΖΑ: Μπροσάρης στην ελεύθερη διακίνηση ναρκωτικών 23/05/2008
- Η Πάλη κατά των ναρκωτικών συνδέεται με την ανασύνταξη του εργατικού κινήματος 26 Ιούνη 2009
- Αυξάνεται η χρήση ναρκωτικών στους μαθητές 20 Απρίλη 2012
- Τα φτηνά ναρκωτικά, 14 Φλεβάρη 2013
- Το «σίσα» κατακλύζει τις πιάτσες της Αθήνας 18 Μάη 2013
- Συγκλονιστική καταγγελία μιας μάνας που το παιδί της είναι σε πρόγραμμα μεθαδόνης 22/01/2015
- Επικίνδυνες συνέπειες της ναρκω-προπαγάνδας στους μαθητές της χώρας 06/06/2016
- Αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που ζητούν απεξάρτηση από την κάνναβη 03/08/2016

λόγου προς την αποτελεσματικότητα ή μη των διωκτικών αρχών που κλιμακώνεται την περίοδο της κρίσης.²⁶⁶ Τα «Νέα» ακολουθούν παρόμοιο μοτίβο, με μία μεγαλύτερη αφιέρωση όμως και σε καλλιτεχνική αρθρογραφία για το θέμα αλλά και κοινό κέντρο βάρους και μετατόπισης λόγου στις διωκτικές αρχές και το αστυνομικό ρεπορτάζ κυρίως από το 2008 και μετά με αποκορύφωμα το 2013 και 2014. Τα δημοσιεύματα που αφορούν θεραπεία εστιάζουν σε προγράμματα υποκατάστασης.²⁶⁷ Αυτή η ποιοτική μετατόπιση που θέτει στο επίκεντρο τους διωκτικούς μηχανισμούς ενδεχομένως εμπερικλείεται μέσα στα γενικότερα συμφραζόμενα ανομίας και αταξίας που συνοδεύουν αλόγιστα τις αναλύσεις της κρίσης. Αρκεί να σημειωθεί, ότι ενώ η αρθρογραφία πολλαπλασιάζεται ως προς την αντεγκληματική διάσταση των ναρκωτικών, οι ιστορίες εγκλήματος δηλαδή μονοπωλούν το ενδιαφέρον, δεν βρίσκουμε εκτεταμένα αφιερώματα για επιφανείς υποθέσεις. Εδώ επίσης, διατυπώνουμε και την εντύπωση ακόμα μίας μετατόπισης που αφορά τη σταδιακή αποσύνδεση του λόγου για τα ναρκωτικά από τη «νεολαία» υπό την ανανοηματοδότηση ενός διαφορετικού πλαισίου νεανικής επικινδυνότητας. Οι ρητορικές για τα γεγονότα του Δεκέμβρη με τις αντιδράσεις μαθητών και φοιτητών για τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου φαίνεται να επισφραγίζουν μία τέτοια

²⁶⁶ Βλ. ενδεικτικά δημοσιεύματα από την Καθημερινή

- «Αδειούχοι» δραπέτες διακινούσαν ναρκωτικά, 04/09/2001
- Ναρκωτικά, ένας πόλεμος, 15/09/2002
- Ναρκωτικά: αύξηση χρηστών αλλά μείωση θανάτων 07/12/2002
- Ναρκωτικά και ποδόσφαιρο 06/11/2004
- Θάνατοι εγκλείστων από ναρκωτικά 08/04/2005
- Ευθύνες και σε αστυνομικούς για ναρκωτικά στις φυλακές 29/06/2005
- Εφοδοί και συλλήψεις για ναρκωτικά σε παραλίες 14/08/2007
- Κοινωνικά δίκτυα ελέγχουν τα ναρκωτικά 28/03/2008
- Αυξήθηκαν τα συνθετικά ναρκωτικά 25/06/2009
- Σέρρες: Πουλούσαν ναρκωτικά από τα περίπτερα, 10/05/2012
- Συλλήψεις για ναρκωτικά και όπλα στα Χανιά 08/03/2013
- Καταψήφιση άρθρων του νομοσχεδίου για τα ναρκωτικά από βουλευτές της ΝΔ 26/02/2013
- Εξαρθρώθηκαν δύο πολυμελείς εγκληματικές ομάδες που διακινούσαν ναρκωτικά στην Αχαρνών 08/10/2015
- Συνελήφθη υπαρχιφύλακας με ναρκωτικά και Καλάσνικοφ 15/09/2016

²⁶⁷ Βλ. ενδ. Δημοσιεύματα από τα Νέα

- Τα ναρκωτικά «προθάλαμος» για σοβαρά αδικήματα 11/12/2001
- «Αγκάθι» οι καλλιέργειες οπίου 27/11/2001
- Πίσω στην κλινική η Κέλι Όσμπορν 7/6/2005
- 4.000 εξαρτημένοι συνωστίζονται στις λίστες μεθαδόνης 9/6/2005
- Ιδιωτική... απεξάρτηση υπό όρους Ίδρυση μονάδων χορήγησης μεθαδόνης σε όλα τα νοσοκομεία και τα κέντρα του ΙΚΑ 22/06/2005
- Ζωντάνεψε το «άβατο» των Ζωνιανών 30/12/2008
- Πόλεμος συμμοριών με 11 νεκρούς 14/11/2008
- ΕΛ.ΑΣ: Μειώθηκε η εγκληματικότητα το 2013, 14/02/2014
- Θλιβερή πρωτιά της Ελλάδας στις νέες μολύνσεις τοξικομανών από τον ιό HIV 28/05/2013
- ΚΕΕΛΠΝΟ: Λιγότερες διαγνώσεις AIDS το 2014 20/11/2014
- Διεθνής συμμαχία πολιτικών προσωπικοτήτων για την αποπoinικοποίηση των ναρκωτικών 09/09/2014
- Εξάρθρωση εννεαμελούς οργάνωσης που διακινούσε ναρκωτικά 19/12/2016
- Εξιχνιάστηκε μαφιόζικη δολοφονία 29χρονου στα Εξάρχεια 26/12/2016

εξέλιξη.²⁶⁸ Ο κύκλος ζωής των ναρκωτικών στη δημοσιότητα δηλαδή, αντανακλά κι έναν επιμέρους κύκλο διασύνδεσης του θέματος με τις νεανικές «αυτοκαταστροφές» που υποχωρούν από τη νεανική διασκέδαση δίνοντας ένα προβάδισμα στην πολιτικοποίηση. Δε σημαίνει ότι το σχολικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον παύει να είναι κυρίαρχος τόπος αντιναρκωτικών εκστρατειών «πρόληψης», αναφερόμαστε σε επίπεδο δημοσιογραφικής θεματοποίησης. Το διατυπώνουμε ως μία πρώιμη εικόνα προς περαιτέρω έρευνα.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο ο λόγος περί ανομίας, ή «νεολαίας» που θα επηρεάσει την προβληματοποίηση των ναρκωτικών. Στο θεσμικό προνοιακό τοπίο, οι συνθήκες αναγνώρισης των αστέγων το 2012 ως μεμονωμένη ευπαθής ομάδα, υπό τη θέση της παρούσης εργασίας τουλάχιστον, θα παίξουν κι αυτές το ρόλο τους. Μέχρι το 2012, η έλλειψη στέγης αναπαρίστατο ως επιμέρους ζήτημα, σύμπτωμα της παρέκκλισης ενός «προσωπικού πάθους». Κάποιος ήταν πάντοτε περισσότερο «αλκοολικός», «τοξικομανής», «ψυχικά πάσχων», «άρρωστος», «τραβεστί», παρά «άστεγος». Οι άστεγοι αποκτούν αυτόνομη θεσμική οντότητα με το νόμο που προκύπτει το 2012, και θεματοποιείται μέσα στο πολιτικό περιεχόμενο της οικονομικής κρίσης και του ακροδεξιού ακτιβισμού.²⁶⁹ Η θεσμική αναγνώριση για όλους τους εμπλεκόμενους με το θέμα, φορείς και αστέγους, ήρθε να επισφραγίσει και να αποκρυσταλλώσει αιτήματα ετών.

Η έως τότε πολιτική μη αναγνώρισης τους δεν ήταν καινούρια, ούτε συνιστούσε ελληνική ιδιαιτερότητα. Ενέπιπτε σε μία τυπολογία πολιτικής διαχείρισης της φτώχειας με ενδεικτικό εκφραστή τη Γαλλία του 19^{ου} αιώνα. Οι καταστάσεις στέρησης ταξινομούνται σε ειδικότερες κατηγορίες, χωρίς ένα ενιαίο πλαίσιο συμπερίληψης, που επιτρέπουν εξειδικευμένες παρεμβάσεις ανά κατηγορία, αφήνοντας εκτεθειμένο ένα μη ενταγμένο τμήμα. Αναπτύσσεται ένας κοινωνικοπρονοιακός χώρος ανταγωνισμού, που η κάθε μία υπηρεσία έλκει, απωθεί και παραπέμπει υποψήφιους «πελάτες», αποδυναμώνοντας βέβαια τα δικαιώματα των τελευταίων. Η στρατηγική της θεσμικής τους αναγνώρισης, επίσης γειώνεται ιστορικά, όπως μέσα από το παράδειγμα της Γερμανίας. Στην περίπτωση αυτή, η φτώχεια καθίσταται πολιτικό πρόβλημα με έντονη παρουσία, με προσδιορισμένο πλαίσιο στήριξης, ενέχοντας έναν μόνιμο κίνδυνο ενδυνάμωσης του στίγματος.²⁷⁰ Στην Ελλάδα λοιπόν, το νοηματικό πλαίσιο του αστέγου μετατοπίζεται σε μία περίοδο ενός έντονου φόβου φτωχοποίησης από την οικονομική κρίση. Κρίση και εθνικισμός πολιτικοποιούν ένα ζήτημα ήδη φορτισμένο από πολυετείς, φιλανθρωπικού τύπου λόγους και παρεμβάσεις. Πρώιμες στατιστικές προβάλλουν μία έκρηξη του

²⁶⁸ Τσίγκανου Ι. «Ανομία και Κοινωνία: Επιστημονικά εργαλεία σε κρίση» στο *επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών* 134, 2011 σ. 257-270, Κουκουτσάκη Α. «Νεολαία και ηθικοί πανικοί» στο Πιτσελά Γ.Α *Ο δρόμος προς τη δικαιοσύνη. Συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή Σ. Αλεξιάδη*, Σάκουλα, Αθήνα 2012, σ. 47-60

²⁶⁹ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4052 ΦΕΚ Α' 41/01-03-2012

²⁷⁰ Kaufman F. X. «Τα κράτη Πρόνοιας», στο Merrien X. F. *Αντιμέτωποι με τη φτώχεια. Η δύση και οι φτωχοί χθες και σήμερα*, Παπαζήση, Αθήνα 2013 σ. 306-307

φαινομένου και του αριθμού όσων διαβιούν σε καθεστώς απώλειας στέγης. Επαναλαμβανόμενες τηλεοπτικές εικόνες προβάλλουν ανθρώπους να τρέφονται από τα απορρίμματα και από τα συσσίτια του Δήμου Αθηναίων, εικόνες διανομής τροφίμων από «φανατικούς πατριώτες» ή «προοδευτικές» ομάδες ευαισθητοποιημένων πολιτών αναδεικνύουν κυρίαρχους εισηγητές ενός «νέου» δημόσιου προβλήματος.

Οι άστεγοι αποκτούν πολιτική ορατότητα μέσα από διάφορους καθρέφτες, και σταδιοδρομούν νοηματικά από μία γραφική φιγούρα των «παθών» στον άνθρωπο της διπλανής πόρτας. Υποδεικνύοντας ένα φαινομενολογικό πέρασμα από τον άστεγο στο νεοάστεγο και μία ευθύγραμμη ταυτοποίηση της φτώχειας με την πλήρη εξαθλίωση και τη διαβίωση στο δρόμο. Πριν από τη διακριτή αναγνώριση δεν υφίστατο ενιαίο σύστημα καταγραφής αστέγων, δε θα μπορούσε επομένως, τουλάχιστον όχι τα πρώτα χρόνια, να στηριχθεί μεθοδολογικά μία ποσοτική σύγκριση πληθυσμού μεταξύ ενός πριν και ενός μετά της κρίσης χρέους. Τέτοιες αναπαραστάσεις ενδεχομένως λειτούργησαν διττά ως λόγος διαμαρτυρίας αλλά και διαχειριστικός μηχανισμός συναίνεσης σε πιο μεσαία στρώματα του πληθυσμού υπό το φόβο κινδύνου φτωχοποίησης. Μέσα στη θεματοποίηση των αστέγων, οι πολιτικές παρέμβασης επανασυστήνονται, υπό τους ίδιους όρους συμπερίληψης στην κοινωνικοπρονοιακή φροντίδα. Δεν αλλάζει κάτι ιδιαίτερα στην πράξη δηλαδή, δεδομένου ότι οι ίδιοι φορείς της Εκκλησίας, των ΜΚΟ και της τοπικής αυτοδιοίκησης που ασχολούνταν πρωτίτερα με το θέμα αναγνωρίζονται θεσμικά διατηρώντας τους συνήθεις «επωφελούμενους» τους. Ενισχύονται δίκτυα τα οποία παρέχουν κάθε πρωτογενή υπηρεσία αλλά όχι στεγαστικές δομές ή στεγαστική πρόσβαση. Τουλάχιστον η τελευταία, όπου συναντάται προσδιορίζεται από τις προδιαγραφές που θέτουν οι ίδιες οι μονάδες για τη φιλοξενία, όπως και πριν το νόμο. Πρακτικά, εξ αρχής ο εκάστοτε φορέας δύναται να αποκλείει συγκεκριμένες κατηγορίες αστέγων, κυρίως αλκοολικούς, εξαρτημένους ή ψυχικά πάσχοντες. Θέτοντας και ειδικότερα κριτήρια και σε άτυπο επίπεδο, π.χ. μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών, κάτι που είχε αρχίσει πολύ πριν τη θεσμοποίηση του όρου. Ακόμα και να «φιλτράρει» τη διαλογή «επωφελούμενων» ανάλογα με την ικανότητα για εργασία σε παράλληλες κοινωνικές επιχειρήσεις που μπορεί να διατηρεί.

Ο πληθυσμός του νεοαστέγου στην πράξη συμπληρώνεται από τους ανασφάλιστους υπερήλικες με διαρρηγμένους συγγενικούς δεσμούς, ή μοναχικούς ανθρώπους με θανόντες συγγενείς που αναμένουν έγκριση μίας σύνταξης ή ενός επιδόματος, ενώ παράλληλα εκδηλώνουν και ασθένεια. Από την άποψη που μας ενδιαφέρει εδώ, ένα υψηλό ποσοστό αυτών των πολιτών, όχι κατ' αποκλειστικότητα, αναμένεται να προκύπτει από προηγούμενο ιστορικό εξάρτησης ή φυλακής ή ενδοοικογενειακής βίας που συνιστούν παράγοντες διάρρηξης κοινωνικών δεσμών χωρίς να συνοδεύονται από επαρκείς παράγοντες θεσμικής προστασίας. Άνθρωποι δηλαδή, που σε προχωρημένη ηλικία, διαβιούν μόνοι, χωρίς εισόδημα και χωρίς συγγενικό πλαίσιο υποστήριξης, με αποτέλεσμα να εξαρτώνται από ειδικά «φίλτρα»

διαλογής των εκάστοτε αυτοδιοικούμενων φορέων και του προσωπικού τους, για την ένταξή τους σε κάποια δομή διαμονής. Πρέπει εδώ να πούμε ότι συνήθως η ιδιότητα του ηλικιωμένου, επικαλύπτει κάθε άλλη ιδιότητα, π.χ. πρώην «τοξικομανής», ή «ψυχικά πάσχων», με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να παραπέμπεται σε γηριατρική φροντίδα. Για παράδειγμα, σε γηροκομεία της εκκλησίας με πολύ υψηλό κόστος για τους ανασφάλιστους, ή σε ελάχιστα δωρεάν (κρατικά και μη) αναμένοντας τη σειρά τους σε λίστες αναμονής.

Προστίθεται λοιπόν, ένα ακόμη θεσμικό κριτήριο που διαμορφώνει δυναμικές ελιγμού αλλά και απώθησης για τους κατεχοχόν εμπλεκόμενους στο χώρο του κοινωνικού αποκλεισμού. Αναλόγως με τη διαφοροποίηση του πολιτισμικού νοήματος της «ευπάθειας». Άστεγος, είναι μία «μέση» κανονικότητα πια, που υπέπεσε σε μία χωρίς στέγη διαβίωση. Εξακολουθεί να μην είναι ο «αλκοολικός», ο «τοξικομανής», το «πάσχων», «κακοποιημένο» σώμα. Εκείνοι εκτοπίζονται στη σφαίρα του «περιττού» μιας που ο εθνικός προβολέας του «αδυνάτου», του «ευάλωτου» στρέφεται στην «κανονικότητα». Ενδεχομένως σε επίπεδο υποκειμένου κάτι τέτοιο να πρόσθεσε μία μεγαλύτερη ευελιξία πολιτικής της ταυτότητάς του, μία νομαδική δυναμική χειραφέτησης, μιας που η εικόνα του εξαθλιωμένου σώματος πια αποκτά συλλογικά χαρακτηριστικά. Με όρους Γκόφμαν, η κυρίαρχη ταυτοποίηση της φθαρμένης διαφοράς μετακινείται από το προσωπικό ψεγάδι στο συλλογικό στίγμα της φτώχειας και της φοβίας του. Το περιθώριο λοιπόν επανοικειοποιείται τα «ναρκωτικά» και τα «εγκλήματα» τους, μιας και η «μέση» ταυτότητα τώρα απειλείται από την απώλεια της θέσης της. Οι λόγοι για τα ναρκωτικά μεταβολίζονται μέσα σε μία συνάρθρωση δυναμικών συσχετισμών μεταξύ κοινωνικού ελέγχου, κοινωνικού αποκλεισμού και θεσμικών διαχειριστών των δύο.

Σε σχέση με το αμιγώς πολιτικό περίγραμμα της περιόδου για τα ναρκωτικά, μέσα από τις συζητήσεις της ολομέλειας παρατίθενται κάποιες πολύ γενικές τάσεις.²⁷¹ Τουλάχιστον από τις μέχρι τώρα αναγνώσεις και μέχρι το 2013, καθώς χρειάζεται περισσότερη έρευνα από εκεί και πέρα και πιο ενδελεχή ποιοτική διερεύνηση. Διαμορφώνεται ωστόσο μία ενδεικτική εικόνα διάρθρωσης των πολιτικών δυνάμεων γύρω από το θέμα. Γενικά, οι ετερόκλητες πολιτικές θέσεις για τα ναρκωτικά δεν ανασύρουν κυρίαρχες αντιθέσεις και κοινοβουλευτικές αντιπαραθέσεις. Το ζήτημα των ναρκωτικών προβάλλεται ως θέμα κομματικής συναίνεσης που περιστρέφεται γύρω από την προστασία της νεολαίας και την κοινή ευαισθητοποίηση πάνω σε μία κοινή απειλή. Οι συζητήσεις των εκάστοτε επερωτήσεων που τίθενται από όλο το φάσμα της κομματικής κοινοβουλευτικής σύνθεσης κινούνται σε έναν ενιαίο άξονα δημόσιας ανησυχίας με έντονα στοιχεία δραματοποιημένης παρουσίας ή επαπειλούμενης επικινδυνότητας.

Ως προς την ατζέντα, στις αρχές της δεκαετίας απασχολούν ιδιαίτερα οι εξελίξεις για τις υποδομές και τη λειτουργία των προγραμμάτων, την ορθολογική

²⁷¹ Στο παράρτημα 4. Παρουσιάζεται ένας «χάρτης» κοινοβουλευτικής σύνθεσης κι εκλογικών αναμετρήσεων από το 2000.

υλοποίηση των έργων και την απορρόφηση των κονδυλίων. Το κύριο πρόβλημα δυσλειτουργίας και καθυστερήσεων στα προγράμματα υποκατάστασης εντοπίζεται στις αντιδράσεις των κατοίκων και των δήμων για τις περιοχές της εγκατάστασης. Σε σχέση με τις παράλληλες υποδομές των στεγνών προγραμμάτων διατυπώνονται αιτήματα αύξησης της χρηματοδοτικής ροής και λειτουργικής ενίσχυσης. Γενικά, εκφράζεται από όλες τις πλευρές η δραματοποιημένη έκκληση για λήψη μέτρων και ένταση πολιτικής λόγω της ευαισθησίας του προβλήματος, και ιδρύονται διακυβερνητικές επιτροπές για την ειδικότερη διαχείριση. Παρατηρείται μία μετατόπιση του κοινοβουλευτικού λόγου για τα ναρκωτικά ως διακύβευμα της ασφάλειας και της αισθητικής της πόλης. Αρχίζει περίπου από το 2007 με την εκλογή του ΛΑ.Ο.Σ και μετά και συνεχίζεται το 2008, εντείνεται μέχρι και την ψήφιση του νομοσχεδίου με κορύφωση το διάταγμα του Λοβέρδου το 2012 με τις συλλήψεις και τη δημόσια διαπόμπευση των οροθετικών γυναικών. Την επικινδυνότητα της «πιάτσας» δηλαδή και της παρουσίας «τοξικομανών» κυρίως στην πόλη της Αθήνας και την επίδραση στις κεντρικές αγορές.²⁷² Ενδεχομένως εδώ να υπάρχει μία

²⁷² Βλ. ενδεικτικά συζητήσεις ολομέλειας

- 20/04/2000-27/09/2001, Συζήτηση επερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας, σχετικά με την πολιτική της Κυβέρνησης στον τομέα της Υγείας. τόμ. ΣΤ', σ. 2389.ΞΑ' 24.11.2000 ΣΤ' 2379-2400, Ερώτηση για την αύξηση των ναρκωτικών - Κιλτίδης (ΝΔ) 22.11.2000, Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας, σχετικά με την αύξηση του αριθμού των χρηστών και των θανάτων από τα ναρκωτικά, τη βελτίωση του συστήματος πρόληψης, θεραπείας κ.λπ. τόμ. ΣΤ', σ. 2301
- 1/10/2001-03/10/2002 Συζήτηση τροπολογίας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσια Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σχετικά με τα κέντρα θεραπείας εξαρτημένων ατόμων. (Ψήφιση). τόμ. Ζ', σ. 5254 Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας σχετικά με τη στελέχωση των τμημάτων απεξάρτησης του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης. τόμ. Ζ', σ. 5577
- 07/10/2002-03/10/2003 Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας, σχετικά με τη λήψη των αναγκαίων μέτρων διασφάλισης της εύρυθμης λειτουργίας του Δικτύου Θεραπευτικών Υπηρεσιών «ΓΕΦΥΡΑ» για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στο Νομό Αχαΐας. τόμ. Γ', σ. 2098
- 3/10/2005-28/9/2006 Συζήτηση ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία νέων μονάδων αποκατάστασης στον Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.). τόμ. Ζ', σ. 4649.
- 2/10/2006-2/8/2007 Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, σχετικά με τον κίνδυνο ματαίωσης θεραπευτικών προγραμμάτων του Κ.Ε.Θ.Ε.Α. λόγω έλλειψης εκπαιδευτικού προσωπικού κ.λπ. τόμ. Ε', σ.3797.
- 26/9/2007-3/10/2008 Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Εσωτερικών, σχετικά με την αντιμετώπιση του προβλήματος της παρουσίας εξαρτημένων ατόμων στον πεζόδρομο της Τοσίτσα κ.λπ. τόμ. ΙΒ', σ. 9346.
- 6/10/2008-3/9/2009 (Ο.ΚΑ.ΝΑ.) Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, σχετικά με τη λειτουργία των κέντρων πρόληψης του Ο.ΚΑ.ΝΑ. και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κ.λπ. τόμ. Β', σ. 839., Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, σχετικά με τη λειτουργία των μονάδων του Ο.ΚΑ.ΝΑ. στο κέντρο της Αθήνας κ.λπ. τόμ. Β', σ. 1502.
- 28/06/2012-09/12/2013 Συζήτηση επίκαιρης ερώτησης προς τον Υπουργό Υγείας, σχετικά με τη λήψη μέτρων για τη ραγδαία αύξηση μόλυνσης από τον ιό HIV μεταξύ των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών. τόμ. Ζ', σ. 5179.Σχέδιο νόμου Υπ. Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: "Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις". (Κατάθεση-Συζήτηση - Ψήφιση) (Αρ. νόμου: 4139, ΦΕΚ: 74 Α'/ 20.03.2013). τόμ. Θ', σ. 6949,τόμ. ΙΑ', σ. 8501-8519, 8531, 8544-8564, 8566-8640,τόμ. ΙΒ', σ. 8819.

συνάφεια με τις μεταβολές στις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας που εκχωρούνται στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης και στην μεγαλύτερη αυτονομία που παρέχεται στη διοίκηση της αστυνομίας για τη χωροταξική κατανομή των σημείων ελέγχου ανά περιοχή.

Ως προς τις κομματικές γραμμές για το θέμα θα εστιάσουμε σε τέσσερα κόμματα ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ, ΝΔ, ΠΑΣΟΚ.

Το θέμα συνιστά σημαντική διαχωριστική γραμμή για την κοινοβουλευτική αριστερά, μεταξύ ΣΥΡΙΖΑ και ΚΚΕ. Ο λόγος του Συνασπισμού στις ολομέλειες παρουσιάζει σχετική διαφοροποίηση συγκριτικά με τον κυρίαρχο κοινοβουλευτικό λόγο, από την αρχή του 2000, εμφανίζοντας μία μεγαλύτερη γνωστική συμπερίληψη των ευρωπαϊκών προοπτικών του θέματος. Ξεπροβάλλει δηλαδή, ως μειονοτική επιρροή με μία απόσταση από τη δραματοποίηση. Ως «μοντέρνα», «ορθολογική» δυναμική, εστιάζοντας σε μία ευρωπαϊκή ατζέντα που έως τότε αναφέρονταν ακροθιγώς έως καθόλου, όπως η μείωση της βλάβης, η αποποινικοποίηση, η συντήρηση κτλ. Η μειονοτική κοινοβουλευτική επιρροή προκύπτει στο βαθμό που ενσωματώνει βασικές αντιφάσεις και προβλήματα που απασχολούσαν τον κόσμο της εξάρτησης και της απεξάρτησης την περίοδο εκείνη. Αυτό μπορεί να κατανοηθεί στο βαθμό που ο Συνασπισμός είχε μεγαλύτερη ιστορική ορατότητα σε κατεξοχήν «περιθωριοποιημένες» ομάδες πολιτικά και κοινωνικά, ομάδες δηλαδή που εμφανίζονταν πολιτικά άστεγες μέσα στη διαιρετική μεταπολιτευτική τομή μεταξύ δεξιάς – αριστεράς. Αυτό θα μπορούσε να είναι σημαντικό, στο βαθμό που ένα κόμμα που μετασχηματίζεται μετέπειτα σε κόμμα εξουσίας, ξεκινά μέσα από ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού να «χτίζει» διανοητικά εργαλεία πολιτικής εκπροσώπησης ομάδων.

Το ΚΚΕ συντηρεί μία ξεκάθαρη θέση από την κομμουνιστική θεματοποίηση, εστιάζοντας στην ανατροπή των κοινωνικοπολιτικών δεδομένων που συντηρούν την εξάρτηση. Υπερασπίζοντας την απεξάρτηση, κυρίως ως διαδικασία στεγνών προγραμμάτων που πρέπει να διευρυνθούν ώστε να διευρυνθεί η πρόσβαση στις λαϊκές τάξεις. Ωστόσο, στις θέσεις του ΚΚΕ για τα ναρκωτικά εμπίπτει ένα θέμα πολιτικής εκπροσώπησης του μέρους του κοινωνικού του υποκειμένου που αντιμετωπίζει τέτοια ζητήματα και καθίστανται περισσότερο ευάλωτοι στον κοινωνικό έλεγχο. Η εστίαση στις ταξικές συνθήκες ανάπτυξης της εξαρτησιογόνας συμπεριφοράς υπόρρητα συνδέει τη φτώχεια με την παρέκκλιση. Δεδομένου ότι η τοξικομανία είναι ποινικό αδίκημα ανάλογες θέσεις έλκουν την ποινική ορατότητα σε αυτές τις ομάδες που διώκονται κατ'εξακολούθηση. Για να το πούμε σχηματικά, το ΚΚΕ φαίνεται να εστιάζει σε ταξικές συνθήκες περάσματος στην «εγκληματική» πράξη (την ουσιοεξάρτηση δηλαδή), ενώ ο ταξικός χαρακτήρας της (ουσιοεξάρτησης) προκύπτει μέσα στην ανισότητα της ποινικής μεταχείρισης μίας διαταξικής συμπεριφοράς.

Σε σχέση με την αριστερή θεματοποίηση των θεραπευτικών εργαλείων για όλο το εύρος της περιόδου. Το ΚΚΕ υπερασπίζεται τα στεγνά προγράμματα ως ιδεώδη

εργασιακά περιβάλλοντα ακόμα και ως προς τη συνδικαλιστική τους δράση με κυρίαρχο το ΚΕΘΕΑ. Στην «αγωνία» του όμως να υπερασπιστεί την κοινοτική μέθοδο, αντιμετωπίζει τον οργανισμό «αταξικά», ως συμπαγή ολότητα άνευ ιεραρχήσεων και εσωτερικών αντιφάσεων. Διοικητικών, μισθολογικών, επιστημονικών, εργασιακών ακόμα και ως προς τη δεοντολογική αυστηρότητα του προσωπικού που δύναται να αξιοποιηθεί πειθαρχικά ή ανταγωνιστικά. Ο ΣΥΡΙΖΑ από την άλλη, εκπροσωπεί την αναγκαιότητα για τα προγράμματα μεθαδόνης προσπαθώντας συνάμα να αποφορτίσει την αρνητική σημασιοδότηση ως θεραπεία συντήρησης της εξάρτησης, εστιάζοντας στη δυναμική μείωσης της βλάβης. Στην προσπάθεια και την «αγωνία» μίας ιδεολογικής νομιμοποίησης όμως, απεκδύεται από την ορατότητά του ένα πελατειακό καθεστώς στελέχωσης και στρατηγικών που διεισδύουν στον ΟΚΑΝΑ μέσα από πολιτικές επιμόρφωσης (τρίμηνα προγράμματα εξειδίκευσης) και διαδικασίες προσλήψεων μέσω των δήμων και κοινοτήτων. Εν ολίγοις, τα κόμματα της κοινοβουλευτικής αριστεράς δε φαίνεται να ασκούν αντιπολιτευτικές πολιτικές αλλά αμιγώς θεραπευτικές. Οι διαιρετικές τομές τους είναι θεραπευτικές, όχι πολιτικές. Και ως τέτοιες ενσωματώνουν τις ειδικές προδιαγραφές που τίθενται από τους εκάστοτε θεσμικούς φορείς της θεραπείας.

Τα δύο κόμματα εξουσίας, μέχρι πρότινος, ΠΑΣΟΚ και ΝΔ φέρουν ανταγωνιστικούς διαλόγους σε σχέση με κυρίαρχες κυβερνητικές πρακτικές για το θέμα κατά τις διαδοχές των κυβερνήσεων. Επί της ουσίας, δεν παράγουν τις πολιτικές τους εκροές αλλά μεταβιβάζουν τις πολιτικές εισροές των διακυβερνητικών οργάνων. Ευρωπαϊκών, διεθνικών και εθνικών που κινούνται ανάμεσα στην αντεγκληματική και κοινωνικοπρονοιακή στόχευση. Η μεταξύ τους αντιπαράθεση αφορά την ένταση αυτής της μεταβίβασης και το βαθμό ενσωμάτωσης στις κυρίαρχες πολιτικές. Όλες οι υπόλοιπες διαφορές πολιτικού λόγου εκφράζονται σε επίπεδο πολιτικής επικοινωνίας για το θέμα και εξαντλούνται σε αυτή. Η κυβερνητική πολιτική διευρύνει τις μονάδες απεξάρτησης, ωστόσο διατηρεί εύθραυστες ισορροπίες ως προς την κρατική οικειοποίηση μίας κυρίαρχης μεθόδου. Ο διάλογος για «στεγνά» - «υποκατάσταση», διαχωρισμός σε «μαλακά – σκληρά» τίθεται άτολμα όταν κι εφόσον θίγεται. Το ΠΑΣΟΚ ακροβατεί ανάμεσα σε τέτοιες εκδοχές, προσπαθώντας να «συρράψει» τις διαφορετικές αποχρώσεις. Η Ν.Δ εκφράζει έναν παρατεταμένο δραματοποιημένο λόγο, ως προς τη θεραπεία, έως τον συγχρονισμό των δύο στην αυστηροποίηση της ασφάλειας που θα τεθεί από τις αρχές της κρίσης και μετά. Από το 2003, κυρίως, τα κέντρα πρόληψης τίθενται και αυτά στο επίκεντρο της κοινοβουλευτικής συζήτησης και δικομματικής αντιπαράθεσης, αναζητώντας λύσεις συντονισμού μεταξύ διαφορετικών δικτύων. Από το Υπουργείο Παιδείας, ΟΚΑΝΑ, παιδαγωγικό ινστιτούτο και όποιων εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με επιμορφώσεις δασκάλων, καθηγητών και επιμέρους ειδικών. Η διασύνδεση της εξάρτησης με τη «νεολαία» διασχίζει όλο το εύρος του κοινοβουλευτικού λόγου, όπου οι εκπρόσωποι των κομμάτων εκφράζουν «γονεϊκές» ανησυχίες της «μέσης οικογένειας».

Η περίοδος από το 2000 και μετά επί της ουσίας δεν ταλαντεύεται από συνταρακτικές θεσμικές ανατροπές σε σχέση με τα ναρκωτικά, τουλάχιστον από τα δεδομένα που εξετάσαμε, παρόλο που η κρίση χρέους διασπά τον ιστορικό χρόνο σε δύο φάσεις. Συγχρονίζονται πολλαπλές ήπιες μετατοπίσεις λόγου, κοινοβουλευτικού, δημοσιογραφικού, κυρίως από το 2010 και μετά, με ειδικότερες μεταβολές από την αντιμετώπιση των εξαρτημένων σωμάτων στην εικόνα του τόπου που αυτά μετακινούνται. Διαφορετικά θεσμικά φίλτρα έρχονται να προστεθούν σε ισχύουσες ιεραρχήσεις ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού επηρεάζοντας τους τόπους διαχείρισης και συναναστροφής του στίγματος. Διαφοροποιείται επίσης, η ποσότητα των ουσιών που κατάσχονται και φαίνεται να κλείνει ένας κύκλος επικινδυνότητας για το διεγερτικό που στιγμάτισε το νέο υποκείμενο της παγκοσμιοποιημένης νεολαίας του '90. Νέες ουσίες υπό την επένδυση του «φθηνού» και άρα επικίνδυνου ναρκωτικού εμπνέουν τους φόβους της κρίσης. Η επικινδυνότητα των ναρκωτικών γενικά, φαίνεται να επιστρέφει στην αφετηρία του περιθωρίου από όπου ξεκίνησε, μιας και ο άνθρωπος των «παθών» δεν έχει θέση πια σε κυρίαρχα επίδικα ανασφάλειας, αφήνοντας χώρο σε νέες ταυτοποιήσεις στίγματος. Αν μπορούσαμε σχηματικά να απεικονίσουμε αυτό το μεταβολισμό, θα λέγαμε ότι ανανοηματοδοτείται σταδιακά το περιεχόμενο των σχέσεων που προσλαμβάνονται ως άξιες εκτοπισμού ενός σώματος. Οι «αποτυχίες» στον κοινωνικό δεσμό δίνουν τη θέση τους σε «αποτυχίες» απέναντι σε μία οικονομική ορθολογικότητα διασύνδεσης, ατόμου και κοινωνίας. Κατά τα άλλα, το θεσμικό και πολιτικό έδαφος φιλοξενεί τις ίδιες αντιλήψεις και παρεμβάσεις κατ'εναλλαγή μεταξύ «προοδευτισμού» και «συντηρητισμού» όπως εκπροσωπούνται από ανταγωνιστικά θεραπευτικά μέτωπα. Ο χρόνος φαίνεται αμετάβλητος σε αυτό το επίπεδο.

Σταθερές όμως, εμφανίζονται και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της χρήσης που κληροδοτούνται σε μαθητές και εφήβους όλο αυτό το διάστημα, υπενθυμίζοντας την αρχή της ηθικής έντασης του '80. Υπεραπλουστευτικά σχήματα της «κατεστραμμένης» οικογένειας, του τελεσίδικου περάσματος στην εξαρτητική σχέση με ό,τι ουσία προσλαμβάνεται ως παράνομη και ενός προφίλ εξαθλίωσης των «τοξικομανών», εκφράζονται σε σύγχρονες περιγραφές και ασκήσεις μαθητών για τις εξαρτήσεις. Την ίδια στιγμή, *«ο επιστημονικός λόγος στα ΜΜΕ εμφανίζεται στερεότυπος, όσο πιο στερεότυπος τόσο πιο αναμενόμενος άρα πιο έγκυρος, δεν διχάζει και είναι βαθιά ηθικοπλαστικός.»*²⁷³

Όσο μετακινείται σε πιο νεανικά κοινά, τόσο πιο συντηρητικά εκφέρεται, αποκτώντας κυρίαρχα χαρακτηριστικά κηρυγματικού λόγου. Ταυτόχρονα δε, τα ναρκωτικά συνοδεύουν εικόνες πολυτέλειας και συμποσιασμού, ενός "Life style, που κινείται μεταξύ μυστηρίου και χλιδής, διασκεδάζοντας με τη φιληδονία μίας «υπέρτατης επιτυχίας». Πάρτι διασήμων, «πλούσιοι» και «σημαντικοί» μονοπωλούν

²⁷³ Τζάκου Α. «Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της χρήσης ουσιών στην εφηβεία. Κάποια συμπεράσματα από ομάδες μαθητών σε γυμνάσια και λύκεια» στο *Τα Τετράδια Ψυχιατρικής*, Τετραμηνιαία Περιοδική έκδοση, Μάιος –Αύγουστος 2016, Νο 4 σ. 123-127, σ. 125

τις ευφορικές προβολές της πειραματικής ψυχαγωγικής χρήσης. Ακόμα και οι εξιστορήσεις για θανάτους καλλιτεχνών από υπερβολικές δόσεις «συρράπτουν» στα ρεπορτάζ αυτές τις αντιφάσεις μεταξύ αίγλης και αγωγής. Σε κάθε περίπτωση, ο χρήστης προβάλλεται ως ταυτότητα «σημαντική» είτε ως «κατεστραμμένος» είτε ως «πετυχημένος». Από την άλλη, ατομικές δεξιότητες, όπως αυτοεκτίμηση, προσωπική κινητοποίηση, επιλογή, ό, τι περιχαράκωνει δηλαδή το άτομο σε μία εσωστρεφή αναζήτηση εαυτού και εκλογικεύσεων ανάγεται σε κατεξοχήν θεραπευτικό οχυρό προστασίας και αντίστασης απέναντι σε κάθε είδους απειλή.²⁷⁴

Δεν είναι μόνο η επέκταση της κοινωνιο -ψυχολογικής και ψυχαναλυτικής προσέγγισης που ενσωματώνουν με γεωμετρική πρόοδο στα γλωσσικά και αναλυτικά τους σχήματα οτιδήποτε απασχολεί τις κοινωνικές σχέσεις όλη αυτή την περίοδο. Αν από το '80 στο '90 διαβάζουμε ένα πέρασμα του θεραπευτικού εγχειρήματος στην Ελλάδα, από το συνολικό όραμα της κοινωνικής αναμόρφωσης στην εξειδικευμένη αποκαταστατική θεραπεία «διαταραγμένων σχέσεων» μεταξύ ατόμου και κοινωνίας,²⁷⁵ για τις δεκαετίες που ακολουθούν πρέπει να προσθέσουμε και κάτι ακόμα. Τη μεταφυσική αναπλαισίωση των πρακτικών του. Τα διανοητικά εργαλεία των εκάστοτε κοινωνιο – ψυχικών εφαρμογών παίζουν στην πράξη με τα νέα όρια μίας παγκοσμιοποιημένης αναζήτησης νοήματος του ανθρώπου, που κινείται μεταξύ θεμελιώδους αξίας και θεμελιωτισμού.²⁷⁶ Μίας αναζήτησης δηλαδή, που μπορεί μεν να ξεκινά από επιμέρους υπαρξιακά ερωτήματα, δύναται να καταλήγει όμως σε φονταμενταλιστικές συναντήσεις εκλογικεύσεων μέσα από «νέες» θεραπευτικές «μόδες» που διαμορφώνονται στην επικοινωνιακή συρρίκνωση του παγκόσμιου περιβάλλοντος. Για να το πούμε γλαφυρά. Όσο ο ψυχοθεραπευτικός λόγος αποκόπτεται από το πολιτικοκοινωνικό θεωρητικό του υπόβαθρο, «ταξιδεύει» αμέριμνος σε ένα πολύχρωμο παγκόσμιο περιβάλλον με «γοητευτικούς» σταθμούς θρησκευτικών δοξασιών, μεταφυσικών ερμηνειών, που κινούνται από το βουδισμό μέχρι την αστρολογία, από τη θεολογία μέχρι τις τοτεμικές τελετουργίες, επιστρέφοντας στην εθνική του βάση ως «κοσμοπολίτης» για να εφαρμόσει και να επιμορφώσει σε νέες «μεθόδους θεραπείας».

Πρόσφατο παράδειγμα πανηγυρικής ελληνικής υποδοχής για μία «καινοτόμα» μέθοδο είναι ίσως η θεραπεία του Hellinger, μία εκδοχή «συστημικής αναπαράστασης», μία μορφή οικογενειακής θεραπείας δηλαδή²⁷⁷ που συστήνεται σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας και εξαρτήσεων αλλά και σε μη επαγγελματίες ενδιαφερόμενους, ως χρήσιμο εργαλείο αντιμετώπισης «ψυχικών επιπλοκών». Δε θα

²⁷⁴ Τζάκου Α. ο.π. σ. 125-126

²⁷⁵ Ανδριάκαινα Ε. *Παίζοντας με τα όρια. Θεραπευτικές κοινότητες και χρήστες ναρκωτικών*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2005, σ. 122 - 136

²⁷⁶ "fundamentals" – fundamentalism", ως βασικό ερώτημα ανάλυσης για τα οικουμενικά νοήματα που διασταυρώνονται και μετασχηματίζονται είτε σε αναζητήσεις «θετικών» βασικών αξιών διαβίωσης είτε σε φονταμενταλιστικούς μετασχηματισμούς. Βλ., Robertson R. *Globalization, Social Theory and Global Culture*, Sage Publications London, Thousand Paks, New Delhi, 1992, p. 164 - 180

²⁷⁷ Με τον όρο οικογένεια εδώ νοείται ένα γνωσιακό πεδίο με την ευρύτερη έννοια, όπως έθνος, κοινότητα κτλ. Όχι απαραίτητα συγγενικού δεσμού, πυρηνικής οικογένειας.

επεκταθούμε στον πυρήνα της μεθόδου, αντλούμε την πληροφορία από τον ίδιο το θεμελιωτή της σε αναρτημένη του συνέντευξη.

(...) αυτό το πεδίο της οικογένειας αντιδρά με ένα συγκεκριμένο τρόπο. (..) και μπορείς να το παρατηρήσεις αυτό ότι κατευθύνονται από μία κοινή συνείδηση. Η οποία είναι πλήρως ασυνείδητη. Αυτή η κοινή συνείδηση εξιστορεί ότι κανένα μέλος της οικογένειας δεν έχει χαθεί. Έτσι, αν σε μία γενιά ένας άνθρωπος, ένα μέλος της οικογένειας έχει αποκλειστεί για οποιονδήποτε λόγο, ή αν έχει ξεχαστεί, όπως πολύ συχνά τα παιδιά που πέθαναν στη γέννα, αυτό το μέλος της οικογένειας θα εκπροσωπηθεί στις μετέπειτα γενιές από κάποιον που δεν έχει ιδέα για αυτό. Και έτσι η ζωή του, η μοίρα του, το πεπρωμένο του, επαναλαμβάνεται. Και αυτό είναι πολύ παράξενο, δηλαδή ότι το μέλος που επιλέχθηκε από αυτή την κοινή συνείδηση πρέπει να ζήσει μια ζωή ξένη προς τη δική μου μοίρα (...).²⁷⁸

Χρειάζεται λεπτομερέστερη χαρτογράφηση του θεραπευτικού τοπίου για να παρακολουθήσουμε τους μετασχηματισμούς του, το παραπάνω είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα όχι σε σχέση με την αποτελεσματικότητα μίας τεχνικής, τον ορθολογισμό ή και την πολιτισμική της βάση. Αλλά κυρίως με τις θεωρητικές συντεταγμένες της κοινωνικοπρονοιακής συναναστροφής και των οργανωτικών συστημάτων διαχείρισης ανθρώπων, τη δυναμική της κριτικής ανάγνωσης που παρέχεται σε τέτοιους χώρους και τα περιθώρια αναστοχασμού που τίθενται στον κοινωνιοψυχολογικό προσανατολισμό της εποχής. Διατυπώσεις ακόμα και ναζιστικής προέλευσης, μέσα από φαντασιωσικές αναπλαισιώσεις της ψυχής και της «φυσικής της τάξης», μπορεί να εσωτερικεύονται υπόρρητα σε λόγους «ειδικών» και μέσα από επιμορφώσεις και κοινωνικές υπηρεσίες να εξοικειώνονται στον ευρύτερο πληθυσμό. Η ιστορική διερεύνηση των διαφόρων κατηγοριών «επωφελούμενων» ή των «ομάδων –στόχου» που τίθενται στο επίκεντρο των εκάστοτε υπηρεσιών ίσως ανασύρει επιμέρους ερωτήματα που προσεγγίζουν ειδικότερες βιοπολιτικές διαδρομές του κοινωνικό – θεραπευτικού πεδίου. Μιας και το αντεγκληματικό τίθεται πιο ξεκάθαρα και είναι συνήθως πιο αναγνωρίσιμο στην άμεση παρατήρηση.

6.4. Ο ρόλος του «επωφελούμενου» στο προσκήνιο των θεσμικών παρεμβάσεων.

Ο «επωφελούμενος» ή «εξυπηρετούμενος», ειδικά για την περίοδο που εξετάσαμε, επικράτησε ως προσδιοριστικός όρος των ατόμων που προσέρχονται στις εκάστοτε κοινωνικές υπηρεσίες, διατυπώνοντας ένα οποιοδήποτε αίτημα κοινωνικής αρωγής. Στα κέντρα απεξάρτησης, κυρίως στις θεραπευτικές κοινότητες, ο

²⁷⁸ Bert Hellinger, *Συστημική Οικογενειακή Αναπαράσταση*, <https://www.youtube.com/watch?v=2a6OK844bmA>

«επωφελούμενος» ονομάζεται και «μέλος», παραπέμποντας σε μία ισότιμη συμμετοχή στη θεραπευτική σχέση. Ο «επωφελούμενος» έρχεται να αντικαταστήσει όρους όπως «ασθενής», ή «πελάτης», ως πιο ουδετεροποιημένη σημασιολόγηση που αντιπαρέρχεται τα αρνητικά πρόσημα «αδυναμίας» ή «συναλλαγής» των δύο προηγούμενων.²⁷⁹ Πέρα από την απεξάρτηση, συναντάται σε ένα εκτεταμένο φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων. Ο ρόλος του οριοθετείται μέσα από ένα πλήθος σχέσεων που εκτείνονται από τη θεραπεία μέχρι τη φιλανθρωπία, από τη διαβίωση μάθηση μέχρι την κοινωφελή εργασία, από τα ευρωπαϊκά προγράμματα μέχρι τα αναδιανεμητικά επιδόματα του κράτους. Η λέξη «επωφελούμενος» ακούγεται και αρθρώνεται τόσες πολλές φορές, και σε τόσο διαφορετικούς χώρους που μοιάζει με διακριτή ανθρωπολογική φιγούρα, στο ενδιαμέσο του εργαζομένου, πολίτη, κοινωνικού μέλους. Δεν είναι τίποτα από όλα αυτά, είναι η διαρκής φιλοδοξία να υπάρξει ως κάποια εκδοχή τους.

Ο «επωφελούμενος» λοιπόν, δεν είναι όρος ουδέτερος και απλός. Αποτελεί μία σύνθετη εννοιολογική κατηγορία, ένα συσσωρευμένο νόημα, που επενδύεται τόσο από τα πολλαπλά βιωματικά πλαίσια στα οποία παρίσταται ως τέτοιος, όσο και από το μονοσήμαντα θετικό πρόσημο που αποδίδει στο συσχετισμό του με τους εκάστοτε διαχειριστές ενός αιτήματος. Αν ο «ασθενής» ή ο «πελάτης» υπαγόρευαν μια προβληματοποιημένη θεραπευτική σχέση, με διαφορετικές εντάσεις εξουσίας ο καθένας, ο «επωφελούμενος» την καθιστά εκ προοιμίου θετική. Ο άνθρωπος που λαμβάνει κοινωνικές υπηρεσίες θεωρείται κατ' ανάγκη και γενική ομολογία ότι «ωφελείται» ή «εξυπηρετείται». Κάθε διάσταση εξουσίας, ανισότητας ή αδικίας, σε αυτή την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και φορέα, αποσιωπάται πριν καν εκδηλωθεί. Ο ρόλος του «επωφελούμενου» στο προσκήνιο της διαχειριστικής μεταχείρισης αντανάκλα ενδεχομένως αυτή τη στερεοτυποποιημένη θετική απήχηση της κοινωνίας πολιτών που πλέον προΐσταται ως βασικός της πάροχος. Επεκτείνεται όμως ως αντίληψη, στάση και θέση σε κάθε αναφορά μίας υπηρεσίας που νοείται ως κοινωνική, αναδιανεμητική, ή θεραπευτική, πέραν αυτής. Και σε αυτό το επίπεδο έχει σημασία το πώς ένας όρος μπορεί να σβήνει την κοινωνική μνήμη μίας εξουσίας, σε όλους τους εμπλεκόμενους, με κίνδυνο να διογκώνει απόκρυφους μηχανισμούς της.

Η ψυχοδραστική «ουσία» ανάγεται σε κυρίαρχο άξονα πολιτικού, θεσμικού σχεδιασμού και δημόσιου λόγου σε όλο το εύρος της διεθνικής της ιστορίας. Η πολιτική για τα ναρκωτικά είναι πρωτίστως μία πολιτική οικονομία διαθεσιμότητας ψυχοτρόπων ουσιών, με αντεγκληματική και κοινωνικοπρονοιακή κατεύθυνση που δομείται επάνω σε αυτή τη βάση. Από το διαχωρισμό μεταξύ «οργανικών» και «βιομηχανικών» κρατών μέχρι την θεραπευτική πολεμική και τις αντανάκλασεις νεανικών ετεροτήτων επικινδυνότητας, οι «ουσίες» είναι αυτές που αναδεικνύονται σε κυρίαρχα επίδικα «νοσηρότητας» και «αυτοκαταστροφής» της συμπεριφοράς και των «παρεκτροπών» της σε ό,τι αφορά την εξαρτητική της σταδιοδρομία. Η ηρωίνη,

²⁷⁹ Πουλόπουλος Χ. «Είναι η διακοπή από τη θεραπευτική κοινότητα αποτυχία;» στο *Εξαρτήσεις*, τεύχος, 2003

η κάνναβη και η κοκαΐνη θα πρωταγωνιστήσουν ως αντιπροσωπευτικές σε αυτή την προβληματική σταδιοδρομία. Τα πλαίσια κατανόησης λοιπόν του «εαυτού» και του «άλλου» διέρχονται από αυτά τα φίλτρα ταυτοποίησης, που ξεκινούν από την αναγωγή της ψυχοτρόπας δράσης σε κύριο γλωσσικό και νοηματικό κώδικα κατανόησης. Κάτι που διαμορφώνει τους ειδικότερους βιοκοινωνικούς όρους ομαδοποίησης.

Ο κύκλος της υποτροπής είναι η αντίπερα όχθη μίας βιωματικής διαδρομής «επωφελούμενου» που προσπαθεί να αντιμετωπίσει την εξάρτησή του μέσα σε μία δεδομένη θεραπευτική πραγματικότητα όπως περιγράφηκε παραπάνω. Η υποτροπή στην απεξάρτηση είναι μία κοινότοπη κατάληξη μεταξύ των προγραμμάτων και δύναται να επαναλαμβάνεται πολλαπλά στη ζωή ενός εξαρτημένου και στην ορατότητα του θεραπευτικού προσωπικού συσσωρεύοντας και πολλαπλή ματαίωση.

Κατ' αρχήν πρέπει να πούμε, ότι η κοινοτική δομή για δεκαετίες εγκαθιδρύει έναν πρωταρχικό δεσμό ατόμου και θεσμού, καθώς αποτελεί την πρώτη «πύλη» εισόδου προς τον κόσμο της θεραπείας. Λέμε δεσμός και όχι επαφή, γιατί οι κοινότητες συνιστούν τις κύριες φάσεις θεραπείας, προηγούνται επιμέρους ομάδες προεισαγωγής, ή υποδοχής, για τις πρώτες επαφές του χρήστη και από τις οποίες επίσης μπορεί να διακόπτει χωρίς να προχωρά στην κύρια φάση. Η κοινότητα όμως, είναι αυτή που θα διαμεσολαβήσει μεταξύ των ευκαιριών σταδιοδρομίας, «πιάτσας» και «θεραπείας». Δε θα εμβαθύνουμε στο «θεραπευτικό» μοντέλο των σύγχρονων κοινοτήτων, θα αναφέρουμε συνοπτικά, πως τα επιστημονικά εργαλεία αντλούνται κυρίως από τη θεωρία της συστημικής οικογενειακής θεραπείας, το συμπεριφορισμό και τις αντιπαραθετικές ομάδες. Ο θεραπευτής, όντας έξω από το οικογενειακό σύστημα, κατευθύνει ως ειδικός τη θεραπεία, παρέχοντας μία διαφορετική οπτική που θα κινητοποιήσει το περιβάλλον στην κατεύθυνση της ατομικής βελτίωσης.²⁸⁰

Η κοινότητα καλείται να σκηνοθετήσει την απόλυτη διαφορά μεταξύ του παρόντος και του παρελθόντος, της «καθαρής» ζωής και της ζωής στην «πιάτσα».²⁸¹ Το σύστημα αξιών δηλαδή που φέρεται να αφομοιώνει το άτομο κατά τη σταδιοδρομία του στην παράνομη χρήση. Σε πρώτη φάση, θέτει μία διαιρετική τομή στην ταυτότητα του υποκειμένου, διασπώντας τη στο πριν και το μετά. Στη διάρκεια του κοινοτικού βιώματος, το άτομο καλείται να αποδομήσει πλήρως την ταυτότητα της «πιάτσας» και να αναδομηθεί εξ ολοκλήρου υπό τα αξιακά πρότυπα του προγράμματος, τα οποία διεισδύουν μέσα από την λεπτομερή οριοθέτηση και τον αυστηρό σχεδιασμό κάθε δράσης εντός του κοινοτικού χώρου. Διατυπωμένο σε «κοινοτική γλώσσα», καλείται να «μεγαλώσει» με τις αρχές και τις αξίες της κοινότητας. Έως εκείνη τη στιγμή, φέρει την ιδιότητα του παιδιού. Η κοινότητα προβάλλει μία αρχική επιρροή των κοινωνικών επιστημών σε λογικές της θεραπείας,

²⁸⁰ Παπαστυλιανού Γ., «Ομαδική ψυχοθεραπεία; Μετανεωτερικές εξελίξεις και το Συνθετικό – Συστημικό Μοντέλο», στο *Ψυχολογία, το περιοδικό της ελληνικής Ψυχολογικής εταιρείας*, Ελληνικά Γράμματα, τόμος 13, τεύχος 1, 2006 σελ 32

²⁸¹ Ανδριάκαινα Ε. ο.π σ. 163

καθώς εδώ η εξάρτηση δεν προκύπτει ως μέρος ενός ελλειμματικού εαυτού που αναζητά το νόημα στη χρήση, αλλά ενός ατόμου που παράγει τα νοήματα του μέσα από τη χρήση και τον κόσμο της. Η στρατηγική της απεξάρτησης έρχεται να αντιπαραβάλλει νέους νοηματικούς προσδιορισμούς που θα αντικαταστήσουν το υπάρχον περιεχόμενο «εαυτού» μέσα από διάφορα εργαλεία με κυρίαρχο τις αντιπαραθετικές ομάδες. Πρόκειται για μία στυλιζαρισμένη τελετουργία αναμέτρησης για θέματα που αφορούν τη ζωή μέσα στην κοινότητα,²⁸² τις σχέσεις όλων των εμπλεκομένων μελών και του προσωπικού, που διεξάγεται τακτά ανάμεσα σε μέλη ανά ομάδα εργασίας. Στις ομάδες δηλαδή που συγκροτούν την κοινοτική δομή και λειτουργία μέσα από κατακόρυφα ιεραρχημένες σχέσεις.²⁸³

Η υποτροπή λοιπόν και η διακοπή της θεραπείας παραπέμπει σε ένα συνηθισμένο στιγμιότυπο των στεγνών προγραμμάτων συναντάται συχνά και στα προγράμματα υποκατάστασης αλλά δεν μπορεί να στηριχθεί μεταξύ τους σύγκριση υπό όρους «αποτελεσματικότητας», καθώς τα τελευταία είναι μακράς διάρκειας. Στις ετήσιες εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ κατά μέσο όρο περίπου 4 στους 10 θα διακόψουν έστω και μία φορά τη θεραπεία. Από τους υπόλοιπους, ένα μικρό ποσοστό θα παραπεμφθεί σε άλλο πρόγραμμα, ένα 15% -20 % θα την ολοκληρώσει κι ένα 30% - 35% θα είναι ενεργό μέλος ενός προγράμματος έως το τέλος του έτους που συλλέγονται τα στοιχεία.²⁸⁴ Η ολοκλήρωση ενός προγράμματος βέβαια, δεν ισοδυναμεί με απεξάρτηση. Όπως και η απεξάρτηση δεν μονοπωλείται από συγκεκριμένες μεθόδους. Θα μπορούσαμε ωστόσο, να συνοψίσουμε τρεις δέσμες προβλημάτων μέσα από ποιοτικά δεδομένα άμεσης παρατήρησης, όπως προκύπτουν από τις διαφορετικότητες των εν λειτουργία δομών, που ενδέχεται να διαμορφώνουν προοπτικές ταυτοτικής καθήλωσης σε ρόλο «επωφελούμενου». Με μία έμφαση σε εσωτερικές τους δυναμικές, εξαιρώντας δηλαδή καταφανείς δυσκολίες που προκύπταν από εξωτερικούς παράγοντες, (π.χ. από ετεροχρονισμένη ή χρονοβόρα εκδίκαση υποθέσεων των μελών). Το κοινωνικό τους έργο άλλωστε, δεν κινδυνεύει από την όποια διάθεση αναστοχαστικής ή κριτικής προσέγγισης. Αλλά από την απουσία της. Μέσα από αυτή τη θέση παραθέτουμε τις ακόλουθες σκέψεις.

Για το ΚΕΘΕΑ, οι επανεισαγωγές αποδίδουν ένα ειδικό κέντρο βάρους στη σύνθεση και την εξέλιξη των κοινοτικών διαδικασιών. Οι επανεισαγωγές είναι η εκ νέου συμμετοχή ενός πρώην μέλους στην ίδια κοινότητα. Το μέλος που για διάφορους λόγους δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στις παρεχόμενες υπηρεσίες, είτε διακόπτει εκούσια, είτε ακούσια, δύναται να επιστρέφει στη διαδικασία εισαγωγής (ομάδα υποδοχής, κτλ.) ή στην κύρια φάση στα αρχικά στάδια, ανεξάρτητα με την απόσταση που είχε διανύσει πριν τη διακοπή, ακόμα κι αν είχε ανέλθει δηλαδή στο

²⁸² Ανδριάκαϊνα Ε. ο.π. σ. 238-239

²⁸³ Π.χ. ομάδα καθαριότητας, κουζίνας, γραμματείας, συντήρησης κτλ. Διεξάγονται και επί μέρους, θεραπευτικές ομάδες οι οποίες βρίσκονται κυρίως σε οριζόντια διάταξη και προκύπτουν όχι τόσο από την ιεραρχία αλλά από την «παλαιότητα» τη διάρκεια παραμονής του μέλους στην κοινότητα.

²⁸⁴ Βλ. ενδ. ΕΠΙΨΥ, *Η Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οικογενειακών στην Ελλάδα, ετήσια έκθεση 2014*, Αθήνα 2015 σ. 6, & ετήσια έκθεση 2015, Αθήνα 2016 σ. 65

στάδιο της επανένταξης. Οι αυστηρές προδιαγραφές που θέτει το πρόγραμμα σε περιπτώσεις υποτροπής ή παραβίασης ορίων θέτουν τη συνέπεια στις θεραπευτικές διαδικασίες σε βασικό ζητούμενο για το θεραπευόμενο, ως μέρος της προσωπικής του ευθύνης και κινητοποίησης. Ωστόσο, αυτή η επαναλαμβανόμενη «επιστροφή» στον ίδιο θεραπευτικό τόπο ενδέχεται να διαμορφώνει μία σχέση εξάρτησης με την κοινωνική υπηρεσία. Αλλά και μπορεί να διεξάγεται υπό όρους εκμάθησης, εργαλειακής αναπαραγωγής της «ειδικής» γλώσσας και των στιλιζαρισμένων κοινοτικών τελετουργιών. Σε αυτή την περίπτωση η θεραπευτική σταδιοδρομία διεξάγεται εν κενώ. Οι παραπομπές από το ΚΕΘΕΑ σε άλλο πρόγραμμα, όπως το 18 Άνω, επιλέγονται κυρίως σε περιπτώσεις διπλής διάγνωσης, συννοσηρότητας²⁸⁵, που προβλέπεται φαρμακευτική αγωγή.

Στο 18 Άνω, ίσως η επανάληψη να βιώνεται επίσης και ως πρόβλημα, η ειδική βαρύτητα της στέγασης μας απασχολεί όμως περαιτέρω. Δεδομένου ότι η «θεραπευτική» φιλοσοφία απαιτεί ένα διάστημα έως και δύο μηνών αποχής από την ουσία, προκειμένου την εισαγωγή σε κλειστή ή ανοιχτή κοινότητα.²⁸⁶ Στην πράξη, κάποιος που εκδηλώνει ένα αίτημα για βοήθεια, μπορεί να παρακολουθεί ομάδες στους συμβουλευτικούς σταθμούς και την υποδοχή, προσπαθώντας να διακόψει τη χρήση, διαμένοντας στο δρόμο ως άστεγος, σε προσωρινά καταλύματα, συμβιώνοντας με άλλους χρήστες. Στο δίμηνο αυτό, και εφόσον δεν τα καταφέρνει, η πιθανότητα αιφνίδιου θανάτου είναι ορατή, μεταξύ των άλλων εξαιτίας και των αυξομειώσεων στη δοσολογία χρήσης. Οι ψυχίατροι της μονάδας ενδέχεται να παράσχουν υποστηρικτικές συνταγές φαρμάκων και οι υπόλοιποι θεραπευτές να εισέρχονται σε μία ατέρμονη αναζήτηση καταλύματος, σε Μ.Κ.Ο ή παράλληλες κοινωνικοπρονοιακές δομές, ή ακόμη και στην εκκλησία, πολλές φορές χωρίς αποτέλεσμα, καθώς η διαμονή στους περισσότερους ξενώνες προϋποθέτει την αποχή από τις ουσίες. Ο προσωρινός ψυχιατρικός εγκλεισμός σε διαγνωσμένες περιπτώσεις συννοσηρότητας δύναται να επιλεγεί ως προσωρινή «λύση» στέγασης για το εισαγωγικό στάδιο της απεξάρτησης.

Στις μονάδες υποκατάστασης, ένα κεντρικό ζήτημα που τίθεται είναι η υπόρρητη μετατροπή του μέλους σε «ανίκανο ασθενή». Και κατά έναν τρόπο, η δυνητική εργαλειακή ή πειθαρχική μεταχείριση της ουσίας, μεταξύ «λήπτη» και «χορηγού».

«Η μεθαδόνη δεν είναι δικαίωμα άνευ όρων, δεν είναι κάτι που χαρίζεται χωρίς προσπάθεια. Για να κερδίσει τη συμμετοχή του ο θεραπευόμενος στο ΠΥ πρέπει πρώτα να καταθέσει: Συνέπεια, Συμμετοχή, Σεβασμό στο Πλαίσιο», ΠΥ Αθήνα 2000²⁸⁷

²⁸⁵ Για έναν ακριβέστερο ορισμό «(..) δύο ή περισσότερες ψυχικές διαταραχές εμφανίζονται μαζί σε ένα άτομο (..)» βλ. ενδ. WHO, The world health report, Chapter 2: Burden of Mental and Behavioural Disorders. Comorbidity, p. 6, <http://www.who.int/whr/2001/chapter2/en/index5.html>

²⁸⁶ Βλ. ενδεικτικά, Μονάδα Απεξάρτησης 18 Άνω, Ανοιχτό Πρόγραμμα, <http://www.18ano.gr/anoixto-programma-2/>

²⁸⁷ Πλαίσιο Θεραπείας, Πρόγραμμα Υποκατάστασης ΟΚΑΝΑ, Αθήνα 2000

«Η θεραπεία υποκατάστασης δεν είναι πανάκεια, ούτε αποτελεί την ενδεδειγμένη θεραπεία για όλα τα εξαρτημένα από οπιούχες ουσίες άτομα. Για το λόγο αυτό άλλωστε, τίθενται και ορισμένες προϋποθέσεις για να γίνει δεκτό ένα άτομο στη θεραπεία υποκατάστασης στη χώρα μας, όπως η ηλικία και η προηγούμενη προσπάθεια θεραπείας σε «στεγνό» θεραπευτικό πρόγραμμα»²⁸⁸

Αρχές του 2000 τα προγράμματα αυτά κατακλύζονταν από τεράστιες λίστες αναμονής, οι οποίες φαίνεται να συμπυκνώθηκαν με την σχετικά πρόσφατη διεύρυνση δομών υποκατάστασης.²⁸⁹ Ακόμα και τότε δε, σημειώνονταν αλληπάλληλες υποτροπές, παράλληλη χρήση δηλαδή νόμιμης και παράνομης ουσίας. Αν υποθέσουμε, ότι η μεθαδόνη, όπως και οι λοιπές ουσίες (π.χ. ναλτρεξόνη, βουπρενορφίνη) συνιστούν την τελική φαρμακευτική αγωγή, κατόπιν μίας μακράς διαδρομής στα «στεγνά» προγράμματα, στις οποίες οι ανάγκες ενός αιτούντα δεν εξυπηρετήθηκαν, τότε το κανονιστικό πλαίσιο συμπεριφοράς και σε αυτό το στάδιο, συνιστά μία επιμέρους διαδικασία πολιτικής φόρτισης της «νόμιμης» ουσίας, ως το διαλεκτικό αντίθετο της «παράνομης». Ο άνθρωπος που διατύπωσε τελικώς το αρχικό αίτημα θεραπείας διάνυσε όλες τις παραπάνω προβλεπόμενες διαδρομές, δεν σταδιοδρόμησε, ως «εξαρτημένος», ή «εγκληματίας», ή «ασθενής». Αλλά ως εναλλασσόμενη επίκληση όλων αυτών, στον εκάστοτε θεσμικό βηματισμό, είτε στη διασταύρωσή του με το νόμο και τις διωκτικές αρχές, είτε με την εκάστοτε «θεραπευτική δομή», είτε με τον κατεχοχόν χώρο της χρήσης. Αναγκάστηκε δε, να αφομοιώσει και να ταυτοποιηθεί ως «επωφελούμενος» μέσα σε διαφορετικές διακριτές, «ειδικές» γλώσσες αντίληψης του ρόλου και του σώματός του.

Ο κύκλος της υποτροπής, που περιγράφηκε ακροθιγώς εγγράφει διαφορετικά βιώματα τόσα, όσα και οι αριθμοί των ανθρώπων που τον διανύουν. Το πανομοιότυπο μοτίβο όμως είναι αυτή η εναλλαγή από πρόγραμμα σε πρόγραμμα, από τη μία κοινότητα στην άλλη, πολλές φορές μετά από επαναλήψεις στην ίδια δομή και βεβαίως σε πιο μεσαίες εισοδηματικές κατηγορίες, η κυκλική απεύθυνση μεταξύ των δωρεάν και των υψηλά αμειβόμενων υπηρεσιών, που επανεργοποιούν τον ίδιο φαύλο κύκλο, υπό έναν παρατεταμένο ρόλο «ανηλικότητας» του «επωφελούμενου», εφόσον οι διαρκείς υποτροπές αφήνουν στη μέση τη συνέχεια της «ενηλικότητάς» του. Η σταδιοδρομία του στίγματος απογειώνεται μέσα στη σύγχυση των επαναλαμβανόμενων αιτημάτων, όπου δεν είναι ξεκάθαρο πια από τι ζητά να απεξαρτηθεί ο «αιτούμενος». Από τον κόσμο της εξάρτησης ή αυτόν της «θεραπείας» της.

²⁸⁸ OKANA, *Θεραπεία με Υποκατάσταση* <http://www.okana.gr/2012-02-03-13-07-06/politikiokanatherapeia>

²⁸⁹ OKANA, *Απορρόφηση της λίστας αναμονής του OKANA στην Αττική* <http://www.okana.gr/2012-01-12-13-29-02/anakoinoseis/item/1095-aporrofisilistas>

Ο διάλογος, ο αναστοχασμός και οι κριτικές αναγνώσεις νέων περιεχομένων και μεθόδων απεξάρτησης μοιάζει να «πάγωσε» ακόμα περισσότερο κατά την επέλαση της κρίσης με ότι συνοδεύθηκε, υπό το φόβο απώλειας των «κεκτημένων». Ισχυροποιώντας αντιπαραθετικούς πόλους.

Σε μία φωτογραφική απεικόνιση του θεσμικού περιβάλλοντος, θα λέγαμε ότι ο ΟΚΑΝΑ προσπαθεί να ανταπεξέλθει και να εδραιωθεί ως εθνικός συντονιστής μέσα σε μία ιδεολογική απαξίωση προσφοράς και παρουσίας, αλλά με τη διαχειριστική εξουσία που του πριμοδοτούν πολιτικές επιλογές όπως φιλτράρονται μέσα στις γραφειοκρατικές διαρθρώσεις. Το ΚΕΘΕΑ σταθερά επενδύει στη ρομαντική αναπλαισίωση της αποτελεσματικότητάς του, ασκώντας τρόπον τινά μία ψυχολογική στρατηγική κοινωνικής επιρροής με δραματοποιημένες ταυτίσεις μεθόδων θεραπείας, διεκδίκησης και αναδρομής στο συναισθηματικό του παρελθόν. Το 18 άνω ακροβατεί μεταξύ θεραπευτικών και πολιτικών δυναμικών που συναρθρώνονται σε συγκεκριμένους στόχους και λειτουργίες του πλαισίου. Το θεραπευτικό τοπίο τείνει να υλοποιείται υπό τους όρους ενός “know how” που θεμελιώνεται σε ίδιες γλώσσες, νοήματα και δίπολα. Τα νοσοκομεία φιλοξενούν νέες πρακτικές και μονάδες εξυπηρέτησης μέσα σε καθιερωμένες και ισχύουσες υποδομές και λειτουργικότητες με ό, τι αυτό συνεπάγεται.

Από την άλλη, τα κέντρα πρόληψης τείνουν να ακροβατούν μεταξύ τοπικής αυτοδιοίκησης, ΟΚΑΝΑ ή όποιου άλλου υποψήφιου «κηδεμόνα». Ποτέ δεν υπήρξαν και ούτε προβλέπεται να εδραιωθούν ως ισότιμοι συνομιλητές του θεσμικού πλαισίου, η υπόσταση του λόγου και της πράξης τους διέρχεται πάντοτε υπό το «φίλτρο» των θεραπευτικών «παικτών». Η συμβουλευτική εξυπηρέτηση λοιπόν, τείνει να προβληθεί ως κυρίαρχη στρατηγική παρέμβασης των κέντρων στους δημοτικούς χώρους παρουσίας τους, διαμορφώνοντας και αυτά δεξαμενές «επωφελούμενων». Αρκεί να υποθέσουμε την κοινωνική δυναμική 75 κέντρων πρόληψης σε όλη την Ελλάδα, σε προγράμματα ενάντια στη σχολική διαρροή, στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και αλληλεπίδραση μέσα στην κοινότητα. Τις ομάδες street work, καταγραφής και αρωγής ατόμων και οικογενειών σε κίνδυνο «φτωχοποίησης» ή αποκλεισμού, ακόμα και την ισότιμη ανατροφοδότηση που θα μπορούσαν να παράσχουν οι δομές αυτές στο θεραπευτικό λόγο από την επαφή τους με το γενικό πληθυσμό. Έναντι των ψυχολογιοποιημένων δράσεων συμβουλευτικής για την ενίσχυση προσωπικών δεξιοτήτων αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησης που σταθερά επιλέγονται μαζί με κυρίαρχες προωθητικές ενέργειες κοινωνικού μάρκετινγκ, όπως διοργανώσεις ημερίδων, συνεδρίων και εκδηλώσεων. Όπως συμβαίνει άλλωστε ευρύτερα στο διαχειριστικό χώρο της κοινωνικής πολιτικής.

Σε ό, τι μας αφορά εδώ αυτή η επισκόπηση στο ανθρωπιστικό πεδίο που κατεξοχήν συσσωρεύει προοδευτικές εστίες χειραφέτησης και κοινωνικής αλληλεγγύης, ελλοχεύει και αντίστροφες δυναμικές εγκλωβισμού. Μέσα από μία δυνητική ψυχοκοινωνική ομαδοποίηση και κινητικότητα με όρους ταυτότητας «επωφελούμενου» και μάλιστα ως «ενοχλητικού» πολίτη που αντιστέκεται στις

«λύσεις» που του δίνονται. Οι «φαρμακο-τοξικές» προϋποθέσεις βιοκοινωνικότητάς του θέτουν εξ αρχής όρους ομαδοποίησης. Δεν είναι η υποτροπή στη χρήση που ελλοχεύει τους κινδύνους όμως μόνο. Αλλά το ενδεχόμενο μίας άκαμπτης θεραπευτικής κανονικότητας που αναπαράγεται υπό τους ίδιους όρους αντιπαραθετικής ατζέντας και μάλιστα σε ένα εντεινόμενο αντεγκληματικό κλίμα μηδενικής ανεκτικότητας.

Σε μία αντίστροφη κατεύθυνση παραδείγματος από την άλλη, του «επωφελούμενου» όχι σε σχέση με τη στοχευμένη θεραπεία που προβλέπεται για την απεξάρτησή του. Αλλά σε σχέση με πολλαπλούς ρόλους, ιδιότητες ή πολλαπλά αιτήματα για βοήθεια που μπορεί να συγκεντρώνει, θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε επιμέρους διαστάσεις που φέρνουν στο προσκήνιο ερωτήματα και «φίλτρα» μεταξύ κοινωνικής και αντεγκληματικής του μεταχείρισης. Τα οποία μεταβιβάζονται πρωτίστως στο προσωπικό και τους διαφορετικούς χώρους εξυπηρέτησης. Όπως, κατά πόσο η ιδιότητα της εξάρτησης επικρατεί ως κυρίαρχη ιδιότητα στη σχέση ατόμου και κοινωνικής του αρωγής. Ας υποθέσουμε ιστορικά περιστατικών που εμπλέκουν αφηγήσεις οικογενειακής κακοποιητικής θυματοποίησης και εξάρτησης. Οι δύο ιδιότητες ενεργοποιούν παράλληλους μηχανισμούς προστασίας και θεραπείας; Η μήπως η μία ιδιότητα επικαλύπτει την άλλη, ο ρόλος του θύτη ή του θύματος για παράδειγμα αφομοιώνεται από το ρόλο του εξαρτημένου και τίθεται σε μία συνολική θεραπευτική πλαisiώση υπό τους όρους της απεξάρτησης. Πώς διαμοιράζεται η θεσμική ευθύνη ως προς την εξέλιξη ενός τέτοιου ιστορικού, ποιος ενημερώνει ποιον και τι συμβαίνει σε καταστάσεις επαναλαμβανόμενης υποτροπής; Το ερώτημα έχει σημασία σε δομές που εξυπηρετούν εφήβους και ανηλίκους αλλά και σε όσες διαπλέκονται ευαίσθητοι ρόλοι μεταξύ γονεϊκότητας και ουσιοεξάρτησης.

Επιμέρους παραδείγματα αντιφάσεων εμπλέκουν ιδιαιτερότητες φύλου, ή εθνικότητας και καθιερωμένες θεραπείες. Δυνατότητες και βαθμός πρόσβασης της αστυνομίας σε ελέγχους ή μητρώα «επωφελούμενων» μέσα από τη προσέλευσή τους σε επιμέρους δομές, εθελοντικές ή «ανοικτές». Κέντρα Ημέρας, Μ.Κ.Ο, χώροι διανομής φαγητού ή πρώτων ειδών. Ειδικά σε σχέση με την ουσιοεξάρτηση και το νομικό της καθεστώ, υπάρχει ένα κενό οριοθέτησης κι ευθύνης στη θεσμική ζώνη μεταξύ διαφορετικών μεταβλητών «επωφελούμενου» και χώρων παρουσίας διαφορετικών του «ετικετών». Θα μπορούσαν να παρατεθούν πολλαπλά ερωτήματα και διαστάσεις σε αυτό το επίπεδο, που επί της ουσίας φωτίζουν αυτή τη ροή της διακυβερνητικής δράσης μεταξύ κράτους και κοινωνίας πολιτών υπό τους φουκωικούς όρους. Μέσα στα φίλτρα δηλαδή της μικροκοινωνικής συναναστροφής ερωτήματα που εξαρτώνται από πολιτικές αποφάσεις και φέρουν θεσμική ευθύνη εκτοπίζονται σε μία αφηρημένη ομιχλώδη σφαίρα ψυχοκοινωνικής διαχείρισης για να επανασυσταθούν μέσα στο φιλανθρωπικό – εθελοντικό προφίλ τους.

Αντί Επιλόγου

Η παρούσα εργασία θα μπορούσε να διαβαστεί σε δύο σκέλη. Το πρώτο αφορά την ιστορική ανάδυση ενός πλήθους θεσμικών οργάνων, εξειδικευμένων δικτύων πολιτικής και γραφειοκρατικής διεκπεραίωσης, κέντρων πολιτικής επιρροής και λήψης αποφάσεων που προσδιορίζουν κατευθυντήριες γραμμές κοινοβουλευτικής διαδικασίας. Σε αυτό το επίπεδο, συνήθως ο προβολέας στρέφεται στην οικονομική πολιτική και την «οικειοποίησή» της από ανάλογες δικτυώσεις, οίκων αξιολόγησης, υπερεθνικών οργάνων ή όποιων άλλων διακυβερνητικών και εξωκυβερνητικών δεσμών θέτουν διακυβεύματα μεταξύ δημοκρατίας και αποτελεσματικής οικονομικής διαχείρισης. Παρόμοιες ανησυχίες όμως τείνουν να υποτιμηθούν για περιπτώσεις που οι εφαρμοζόμενες πολιτικές διεισδύουν ευθέως στον πυρήνα της ατομικότητας και στη θεσμική της διαχείριση.

Σε αυτές τις περιπτώσεις κατά κάποιο τρόπο η προσοχή υποχωρεί έναντι μίας «γνώσης» προορισμένης να εφαρμόζεται από εκάστοτε «ειδήμονες» και «ειδικευμένα» δίκτυα, που φέρονται να διασφαλίζουν μία «πιστοποίηση» εκ προοιμίου ορθότητας της δράσης τους. Κάτι που συναντήθηκε εκτενώς στις ιστορικές διαδρομές και τις κυρίαρχες στιγμές θεσμικής ανάδυσης ειδικών διακυβερνητικών οργάνων για τα ναρκωτικά. Επί της ουσίας, σε αυτές τις διαδρομές αντανακλάται ένας πρώτος εκτοπισμός της πολιτικής. Και σε αυτό ίσως βοήθησε η εκτεταμένη αναλυτική περιγραφή. Στη διαφώτιση διαδικασιών εκτοπισμού της πολιτικής «από τα πάνω». Που ξεκινά από τον εκτοπισμό του ερωτήματός της. Αν η οικονομία διεγείρει ακόμη και σήμερα ερωτήματα δημοκρατίας είναι γιατί πρωταγωνιστεί στις αφηγήσεις της κοινωνικής ζωής ως ηγεμονική συνιστώσα εξουσίας που επιμερίζει συγκεκριμένα πεδία πολιτικής επιρροής.

Η κοινωνική και αντεγκληματική πολιτική όμως, συνήθως υπονοούνται με έναν τρόπο αφηρημένο και γενικόλογο, ως αποτέλεσμα μίας «κρίσης» χωρίς ειδικότερες περιοχές εξουσιαστικού συσχετισμού. Εκτός από κάποιες υπόκωφες αγωνίες της Ευρώπης μεταξύ δημοκρατίας και ασφάλειας, τα «ναρκωτικά» ως ειδικότερο πεδίο, τείνουν να κλιμακώνουν έναν εκτοπισμό πολιτικών ερωτημάτων, σχέσεων ισότητας, δημοκρατίας και ελευθερίας, τόσο στο διεθνές, όσο και στο εθνικό βεληνεκές. Την ίδια στιγμή που διεγείρουν τις φοβίες τους. Σε μία εθνική επικράτεια πολιτικής διαδικασίας, και σε όλο το εύρος από την πρώιμη και μεταπολιτευτική τους θεματοποίηση, αναδεικνύεται ένα πρώτο, κυρίαρχο όμως πολιτικό και κοινωνικό σχήμα διαχειριστικής τους μεταχείρισης. Όπου πρώτα εισάγονται οι «λύσεις» και μετά το «πρόβλημα».

Σε ένα δεύτερο σκέλος, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε τους ειδικότερους μηχανισμούς παραγωγής νοήματος κι εφαρμογής της γνώσης που προσδιορίζει την εξειδικευμένη εργασία σε μικροκοινωνικό επίπεδο. Στην καθημερινή συναναστροφή δηλαδή με φορείς παροχής υπηρεσιών και κυρίαρχους θεσμικούς χώρους, υπό το

παράδειγμα των προγραμμάτων απεξάρτησης. Εδώ λοιπόν, διαφαίνονται ενδεχόμενα και εστίες μίας αντίστροφης διαδικασίας αναγωγής της θεραπευτικής παρέμβασης και της έρευνας σε ιδεολογικό διακύβευμα. Κάτι παρόμοιο με την πολιτική φόρτιση μίας «τοξικής ταυτότητας ναρκωτικών». Σε προοπτικές δηλαδή, όπου τα διανοητικά εργαλεία υλοποιούνται πρωτίστως ως ιδεολογικά διακυβεύματα, πολιτικής συναίνεσης ή ανατροπής, θολώνοντας την ερευνητική διαύγεια και κυρίως τα ερωτήματά της.

Σε αυτό το επίπεδο μίας «από τα κάτω» ανάλυσης συναντάμε μία κυρίαρχη φιγούρα «επωφελούμενου». Η καταφατική του ταυτοποίηση με ένα θετικό αλληλέγγυο αποτέλεσμα ατόμου - κοινωνικής πολιτικής στο δεδομένο χώρο και το χρόνο, «τακτοποιεί» αντιφάσεις υπό μία ενιαία ψυχοκοινωνική κατηγορία που δεν επιδέχεται ερωτήματα. Ωστόσο θα λέγαμε, στις όποιες κατηγορίες των περιφερόμενων «ανένταχτων» σωμάτων που επενδύει, αντανακλώνται σχέσεις κράτους και κοινωνίας πολιτών, όταν δομούνται επί τη βάσει μίας συνεργατικής προοπτικής «παικτών» όπου η ευθύνη ακολουθεί αφηρημένες νομαδικές διαδρομές.

Βιβλιογραφία

- Agamben G., (1998) *Homo Sacer*, Stanford University Press, California
- Αβδελά Ε. (2005) «Φθοροποιοί και ανεξέλεγκτοι απασχολήσεις»: Ο ηθικός πανικός για τη νεολαία στη μεταπολεμική Ελλάδα.», στο *Σύγχρονα θέματα: τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας*, τ.90σ. 30-43
- Αβδελά Ε., (1995) «Ετερότητα» και «ταυτότητα»: ιστοριογραφικές προσεγγίσεις», στο *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 54, Μάρτιος Αθήνα σ. 17-20
- Acker J. A, (2002) *Creating the American junkie : addiction research in the classic era of narcotic control*, Baltimore, Johns Hopkins University Press,
- Αλεξανδρίδης Α. (2004) «Πρόλογος. Η κατακυρίευση» στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλάς Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα,
- Αλεξανδρίδης Α(2004). « Κάνναβις και κατάθλιψη», στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλάς Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα, σ. 141-153
- Αλεξίου Θ. «Μισθωτή εργασία και κοινωνικός αποκλεισμός» στο *Θέσεις*, τεύχος 69, περίοδος: Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1999
- Αλεξίου Θ. (2005) «Η Πολιτική Οικονομία του σώματος: Από το πραγματοποιημένο σώμα στο άκεντρο σώμα » στο *Θέσεις*, Τεύχος 91, περίοδος: Απρίλιος - Ιούνιος 2005,
http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=893&Itemid=29
- Ανδριάκαινα Ε. (2005), *Παίζοντας με τα όρια. Θεραπευτικές κοινότητες και χρήστες ναρκωτικών*, Βιβλιόραμα, Αθήνα
- Αντωνοπούλου Κ. Α. , (2010) *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής. Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*. Σακκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Αρνάο Τ. (1991) «Σημασιολογία των παράνομων ναρκωτικών», στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα σ. 3-41
- Aubert N., *Η υπερνεωτερική κοινωνία, μία κοινωνία καθ' υπερβολήν*, μετάφραση Χιωτέλη Ρ., 25-36, http://books.eudoxus.gr/publishers/ID_0273/EG-0047-ABS.pdf
τελευταία επίσκεψη, 10/07/2016

- Barnett. L. (2002) "Global governance and the evolution of the international refugee regime", *International Journal of Refugee Law* 14, 2/3, , pp. 238- 262
- Becker H. S. (2000) [1973], *Οι περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Berridge V. (2014) "The art of medicine Drugs, alcohol, and the First World War" *the lancet* Vol 384 November 22, 2014, 1840-1841
- Berridge, V. (2001) " Illicit drugs and internationalism: the forgotten dimension". Essay review. *Medical history*, 45 (2). London School of Hygiene & Tropical medicine p. 282-288
- Βιδάλη Σ. (2017) *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα
- Bologna S. (2011) *Ναζισμός και εργατική τάξη, κρίση, κράτος πρόνοιας και αντιφασιστική βία στη Γερμανία του Μεσοπολέμου* antifa scripta
- Boville B.(2004) , *The Cocaine War in Context: Drugs and Politics*, Algora Publishing NY
- Βούλγαρης Γ. (1994) *φιλελευθερισμός, Συντηρητισμός, κοινωνικό κράτος 1973- 1990. Ανάλυση και κριτική των χαρακτηριστικών ρευμάτων* , Θεμέλιο, Αθήνα
- Βούλγαρης Γ., (2008) *Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009*. Πόλις, Αθήνα
- Βούλγαρης Γ. (2006) «Κράτος και Κοινωνία Πολιτών στην Ελλάδα. Μία σχέση προς επανεξέταση;» στο *Επιθεώρηση πολιτικής επιστήμης*, τεύχος 28, Θεμέλιο, Νοέμβριος 2006
- Bourdieu P."The biographical illusion" in Gay D.P. , Evans J. & Redman P. *Identity: A reader*, Sage, London
- Boville B.(2004) *The Cocaine War in Context: Drugs and Politics*, Algora
- Buxton J.,(2008) *The historical foundations of the narcotic drug control regime*, The World Bank Development Research Group, Macroeconomics and Growth team, UK
- Cambpell (1983) *Traditional Values and continuities in Greek Society*, Clogg R.
- Catterall P. (2014) "Labour and the politics of alcohol: The decline of a cause", *An Institute of Alcohol Studies report*, University of Westminster p.1-37
- Cesaire R. "The drug priority in the common foreign and security policy", (CFSP) in Estievenart G. *Policies and Strategies to Combat drugs in Europe. The treaty on*

European Union: Framework for a new European strategy to combat drugs? Martinus Nijhoff Publishers, London, 1995 p. 353-360

Chatwin C. "Drug policy developments within the European Union : The Destabilizing Effects of Dutch and Swedish drug policies" *British Journal of criminology* 43,2003

Chatwin C, "Pathways to integration of European Drug Policy", in Colson R. & Bergeron H. *European Drug Policies. The ways of Reform*, Routledge 2017, p. 27-40

Γρίβας Κ.(1995) *Ψυχοτρόπες Ουσίες 2. Οποιούχα, Μορφίνη , Ηρωίνη, Μεθαδόνη. Η υπεράσπιση της νομιμοποίησης*, Νέα Σύνορα, Αθήνα

Γρίβας Κ (1993). *Ψυχοτρόπες Ουσίες. Κάνναβη, Μαριχουάνα, Χασίς. διαθέσιμο και*, <https://zikaggelos.files.wordpress.com/2013/09/cebacebbceb5ceaccebdceb8ceb7cf82-ceb3cf81ceafceb2ceb1cf82-cf88cf85cf87cebfcf84cf81cf8ccf80ceb5cf82-cebfcf85cf83ceafceb5cf82.pdf>

Γρίβας Κ. (1990) *Ναρκωτικά και εξουσία. Μέρος 2 - Ελλάδα – Νομική Θεώρηση*, Εκδοτική Θεσσαλονίκης,

Γρίβας Κ. (1990) «Ναρκωτικά και Εξουσία. Από την κατασταλτική πολιτική επί της τοξικομανίας στην αφανιστική τοξικομανία επί της πολιτικής» στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα, σ. 135-145

Δασκαλάκης Η. (1985) *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή,

Degras J. *The communist International documents 1919-1943, VOLUME II 1923-1928*, Royal Institute of International Affairs

Δεμερτζής Ν. (1989) *Κουλτούρα, Νεωτερικότητα Πολιτική Κουλτούρα*, Παπαζήση, Αθήνα

Διαμαντούρος Ν. (2000) *Πολιτισμικός δυισμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Delay J. (1967) *Psychopharmacology and psychiatry*, UNODC, http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1967-01-01_1_page002.html

Deleuz G. & Guattari F.(2001) «νομαδολογία», στο *Η κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, Ελευθεριακή κουλτούρα

Deleuz G. (1990), «Οι κοινωνίες του ελέγχου» στο Deleuz G. , *Η κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα, Ελευθεριακή κουλτούρα 2001

Edwards C. & Galla M., (2014) "Governance in EU illicit drugs policy" in *International Journal of Drug policy* vol. 25, p. 942-947

Elvins M. (2003), *Anti- Drugs Policies of the European Union. Transnational decision – making and the politics of expertise*, University of Dundee, UK

Ένγκελς Φ. [1872-1873], «Για το ζήτημα της κατοικίας», στο Μαρξ Κ. & Ένγκελς Φ, *Διαλεχτά Έργα*, τόμος πρώτος

Estievenart G. (1995) "Community and the Global drug Phenomenon. Current situation and outlook" in Estievenart G. *Policies and Strategies to Combat drugs in Europe. The treaty on European Union: Framework for a new European strategy to combat drugs?* Martinus Nijhoff Publishers, London, p. 50-90

Giddens A. (1991) , *Modernity & Self-Identity. Self & society in the late modernity*, Polity UK

Goffman E., (2001) *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*. (πρωτότυπο 1963), Αλεξάνδρεια, έκδοση 1^η

Θεολόγου Κ.(2005), *Πολίτης και Κοινωνία στην Ε.Ε. Προσέγγιση στα υπερεθνικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής πολιτιότητας*, Παπαζήση, Αθήνα

Hartnol R.L. (2003) Drug epidemiology in the European institutions: historical background and key indicators, *Bulletin on narcotics* vol 55, (1-2) , p. 53-71

Henman R.A., (1991) « Κόκα και Κοκαΐνη: Ο ρόλος τους στις πολιτισμικές «παραδόσεις» στη Νότια Αμερική» στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα σ. 68-83

Hobsbawm E.J. (1997), *Η εποχή των επαναστάσεων. 1789-1848*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης Αθήνα

Ishay R. M,(2004) *Η Ιστορία των δικαιωμάτων των Ανθρώπου. Από την αρχαιότητα έως την εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Σαβάλλας, Αθήνα

Κιουπκιολής Α. (2015) *Φιλοσοφίες της Ελευθερίας. Από τον Μαρξ και τον κλασικό φιλελευθερισμό ως τον Καστοριάδη, τον Foucault και τη δημοκρατία των κοινών*, ΣΕΑΒ, Αθήνα

Κοκοσαλάκης Ν. (2002) , «Παραδοσιακή θρησκεία και κοινωνία στην ύστερη νεωτερικότητα», στο Λίποβατς Θ., Δεμερτζής Ν. και Γεωργιάδου Β. (επιμ.), *Θρησκείες και πολιτική στη νεωτερικότητα*, Κριτική, Αθήνα,

Κοντούρη Φ. (2015), *Τα Δημόσια Προβλήματα στην Πολιτική Ατζέντα. Θεωρητικές και Εμπειρικές Προσεγγίσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα

Κοντούρη Φ. (2010), «Η επικοινωνιακή διάσταση της πολιτικής. Η διαμόρφωση του κομματικού σκηνικού υπό την κυριαρχία των ΜΜΕ στο δημόσιο χώρο» στο *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ.χ. 35, Ιούλιος 2010, σ. 57-88.

Κονδύλης Π. (1991) *Οι αιτίες της παρακμής στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η καχεξία του αστικού στοιχείου στη νεοελληνική κοινωνία και ιδεολογία*, Αθήνα

Κουκουτσάκη Α. «Νεολαία και «Ηθικοί Πανικοί»», στο Πιτσελά Α. (2012) *ο Δρόμος προς τη δικαιοσύνη*, Συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή Στέργιου Αλεξιάδη, Σάκκουλα Αθήνα –Θεσσαλονίκη, σ.σ. 47-60

Κουκουτσάκη Α (2002)., *Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία. Συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου*, Κριτική, Αθήνα

Κουκουτσάκη Α. (1999) *Εικόνες Εγκλήματος*, Πλέθρον , Αθήνα

Κουκουτσάκη Α. (1991) «Τοξικοεξάρτηση. Μία νόσος ηθικού χαρακτήρα. Αναφορές στη θεραπευτική μεταχείριση του τοξικοεξαρτημένου χρήστη, σύμφωνα με το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο» στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα

Κυριαζή Ν., (2000) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Λάζος Γ, (2002) *Πορνεία Και Διεθνική Σωματεμπορία Στη Σύγχρονη Ελλάδα: 2. Ο Πελάτης*, Καστανιώτης, Αθήνα

Ladi S. (2006) «Globalization and Europeanization: Analysing change,» in *IBEI Working Papers* Institut Barcelona p. 3-18

Λαδής Σ. & Νταλάκου Β. Π. (2013) *Ανάλυση δημόσιας πολιτικής*, Παπαζήση, Αθήνα

Lagroye J., Francois B & Sawicki F.(2008) *Πολιτική κοινωνιολογία*, Gutenberg, Αθήνα, (Εισαγωγή Ψυλλά Μ.)

Latypov B. A., (2011) “The Soviet doctor and the treatment of drug addiction: A difficult and most ungracious task”, in *Harm Reduction Journal* 2011 p.8-32

Lindesmith R. A., (1938) “A Sociological Theory of Drug Addiction,” In *American Journal of Sociology* Vol 43, No 4, Jan.,

Lockwood D, Inciardi A. J., Butzin A. C. & Hooper M.R. (1997) “The therapeutic community continuum in corrections” in Leon D.G., *Community as method. Therapeutic communities for special populations and special settings*, Praeger Publishers U.S.A. p. 87-96

Lynskey T.M., Heath C.A., Bucholz K.K., Slutske S. Madden P., Nelson C.E., Statham J. D. Martin G.M, "Escalation of Drug Use in Early-Onset Cannabis Users vs Co-twin Controls" in *JAMA*. P. January, 2003

Λυδάκη Α. (2001) *Ποιοτικές Μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Καστανιώτη, Αθήνα

Μαλιώρη Μ. & Λεωνιδάκη Β.(2009) «Συνοσσηρότητα χρήσης ουσιών και ψυχικών διαταραχών» στο *Ψυχιατρική* τεύχος 20 σ.17–34

Μαρξ Κ. (1978) το Εβραϊκό ζήτημα, Οδυσσέας, Αθήνα,

Marshall T.H. & Bottommore T. , (1997) *ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Gutenberg, Αθήνα

Massey S. D. (2003) "Patterns and Processes of International Migration in the 21st century", *Paper prepared for the Conference on African Migration in Comparative Perspective*, Johannesburg, South Africa, 4-7 June, 2003

Μάτσα Κ., (2012) *Το αδύνατο πένθος και η κρύπτη. Ο Τοξικομανής και ο θάνατος*, Άγρα, Αθήνα

Μάτσα Κ. (2004) «Γιατί γίνεσαι τοξικομανής;» στο Μαρινοπούλου Μ. & Κεφαλάς Π., *Η εξαρτητική διαδικασία*, Χατζηνικολή Αθήνα,

Mills J H., (2016) The IHO as actor. The case of cannabis and the Single Convention on narcotics drugs, 1961. in *Hygiea Internationalis*, Vol. 13, No. 1, 08.12.2016, p. 95-115.

McAllister B. W (2000), *Drug Diplomacy in the twentieth century. An international History*, Routledge, London and New York .

McAllister B.W. (1996) "Reflections On a Century of International Drug Control", *abstract of PhD Dissertation*, University of Virginia,

McKeown A., "Global Migration, 1846–1970," *Journal of World History* 15, no. 2 (June 2004) p. 155–189

McKeown A (2007)., "Regionalizing world migration", *International Review of Social History* 52, 1, 2007, p. 134-142

Mitsilegas V. (2009) *EU Criminal Law*, Oxford and Portland Oregon 2009

Mouzelis N., (1996) *The Concept of Modernization: its relevance for Greece*, Journal of Modern Greek Studies Volume 14, Number 2, October p. 215-227

Μπαλαμπανίδης Γ. (2011) Η αναδιοργάνωση των ευρωπαϊκών θεσμών εν μέσω κρίσης: Μεταξύ οικονομικής και πολιτικής διακυβέρνησης, *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 114, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2011, σ. 15-23

- Μπάτλερ Τ., (1993) *Σώματα με σημασία. Οριοθετήσεις του «φύλου» στο λόγο*, Εκκρεμές, Αθήνα
- Μπάτλερ Τ. & Αθανασίου Α. (2016), *Απ-αλλοτρίωση. Η επιτελεστικότητα στο πολιτικό*, μετάφραση Κιουπκολής Α., Τόπος, Αθήνα
- Μπινός Μ., (1997) *Τα ανθρώπινα Δικαιώματα*, Κριτική, Πατάκη, Αθήνα
- Μπόγιερ Ρ. Ο. & Μορε Χ. Μ (1993). *Η άγνωστη Ιστορία του εργατικού κινήματος των ΗΠΑ. Από τον εμφύλιο μέχρι το μακαρθισμό*, Σύγχρονη Εποχή Αθήνα
- Μπραϊντόττι Ρ.(2014), *Νομαδικά υποκείμενα. Ενσωματότητα και έμφυλη διαφορά στη σύγχρονη φεμινιστική θεωρία.*, Νήσος, Αθήνα
- Mouzelis N., (1996) *The Concept of Modernization: its relevance for Greece*, Journal of Modern Greek Studies Volume 14, Number
- Muchembled R., (2007) *Ο οργανισμός και η Δύση. Ιστορία της σαρκικής απόλαυσης από τον 16^ο αιώνα έως την εποχή μας*, Μεταίχμιο Αθήνα
- Muller P. & Surel Y.(2002) *Η ανάλυση των δημόσιων πολιτικών*, Τυπωθήτο, Αθήνα
- Ναυρίδης Κ. (1997) «Εισαγωγή» Ναυρίδης Κ. & Χρηστάκης Ν. *Ταυτότητες: Ψυχοκοινωνική συγκρότηση*, Καστανιώτη, Αθήνα,
- Ναυρίδης Κ. (1994) *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία*, Παπαζήσης,
- Nugent N., (2012) *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή ένωση. Ιστορία, θεσμοί Πολιτικές*. (Γ' πλήρως αναθεωρημένη έκδοση) Σαβάλλας, Αθήνα
- Οικονόμου Χ. & Φερώνας Α. (2006) «Εισαγωγή» στο , Οικονόμου Χ. & Φερώνας Α, *Οι εκτός των τειχών. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Διόνικος, Αθήνα,
- Οικονομόπουλου Α.Γ. (1991) «Η εγκληματοποίηση της κάνναβης και άλλων ναρκωτικών στην Ελλάδα» στο », στο *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα σ. 163-168
- Οικονομόπουλος Γ. (1983) , «Ναρκωτικά και Πολιτική», στο *Τετράδια Πολιτικού Διαλόγου Έρευνας και Κριτικής*, τεύχος 7, Στοχαστής Αθήνα, Απρίλιος 1983 σ. 31-40
- Παναγής Θ.Γ. & Καστελάκης Α.Α., «Ο Εθισμός υπό το Πρίσμα της Βιοψυχολογίας και της Ψυχοφαρμακολογίας», στο *Ψυχολογία*, Τόμος 6, Τεύχος 1, Απρίλιος 1999
- Παπαδοπούλου Δ. (2012), *Κοινωνιολογία του αποκλεισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού και η αδυναμία συμμετοχής στα κοινωνικά δικαιώματα υπό συνθήκες κρίσης*, Τόπος Αθήνα

- Πανουργιά Ν., (2013) *Επικίνδυνοι πολίτες. Η Ελληνική Αριστερά και η κρατική τρομοκρατία*, Καστανιώτη,
- Παπαστάμου Σ. (1989) *Εγχειρίδιο κοινωνικής Ψυχολογίας*, Αθήνα, Οδυσσέας
- Παπαστυλιανού Γ., (2006) «Ομαδική ψυχοθεραπεία; Μετανεωτερικές εξελίξεις και το Συνθετικό – Συστημικό Μοντέλο», στο *Ψυχολογία, το περιοδικό της ελληνικής Ψυχολογικής εταιρείας*, Ελληνικά Γράμματα, τόμος 13, τεύχος 1, 2006
- Parssinen TM. (1982) "Opium and the people: opiate use in nineteenth-century England" in *Cambridge Journals Medical History. An international Journal for the history of medicine and related sciences* 1982 Oct; 26(4) US National Library of Medicine National Institutes of Health p 458–462
- Παντελίδου Μαλούτα Μ. (2016) «Νοιώσαμε νικητές γιατί αντιδράσαμε. Σημείο αναφοράς για την ιστορία του μαθητικού κινήματος, για την ιστορία των καταλήψεων ως μορφής αγώνα και για την πολιτικότητα στην εφηβεία, η μελέτη του Δημήτρη Σκλαβενίτη «Κάτσε καλά Γεράσαμε: Μαθητικό κίνημα & καταλήψεις, 1974-2000» στο *Χρόνος* τεύχος 43, 16 Νοεμβρίου 2016
- Πετρόπουλος Η. (1980) *Το μπουρδέλο*. Γράμματα, Αθήνα
- Πουλόπουλος Χ. (2003) «Είναι η διακοπή από τη θεραπευτική κοινότητα αποτυχία;» στο *Εξαρτήσεις*, τεύχος, 2003
- Πούλου Σ. (2003) *Η ποινική αξιολόγηση της εξάρτησης από τα ναρκωτικά*, Διδακτορική Διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη
- Robertson R. (1992) *Globalization. Social Theory and Global Culture*, Sage Publications London, Thousand Paks, New Delhi,
- Ρομπόλης Σ. (2013) «Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος», στο *κοινωνική πολιτική*, τεύχος 1, Απρίλιος 2013
- Rhodes, T; Stimson, GV; Moore, D; Bourgois, P. "Qualitative social research in addictions publishing: Creating an enabling journal environment". in *The International journal on drug policy*, 2010. P. 441-444
- Rodrigues T. "Drug-trafficking and the militarization of public safety in Mexico and Brazil: comparative perspectives", p.1-9 *διαθέσιμο στο*
<https://www.peaceportal.org/documents/130617663/130638395/Thiago+Rodrigues+Drug-trafficking+and+militarization.pdf/1cc80f10-4aa3-4d94-8bca-15026ce7a719>
- Rose N & Novas C., (2003) "Biological Citizenship" in *Global Anthropology* Blackwell, p. 1-45

Σακελαρόπουλος Θ., «Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κράτος» αναδημοσίευση από το Σακελαρόπουλος Θ. (1999) Η Μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους, τομ. Α΄, Κριτική Αθήνα, σ.σ. 23-67

Sartori G., (2005) *Parties and Party politics. A framework for analysis*, ECPR press, UK

Σεράσης Τ. « Η Χαμένη τιμή της εγκληματολογίας» στο Κουκουτσάκη Α. (1999), *Εικόνες Εγκλήματος*, Πλέθρον, Αθήνα σ. 61-102

Sinha J. (2001) “The history and development of the leading International drug control conventions”, Prepared For *The Senate Special Committee On Illegal Drugs*, Library of Parliament

Σωτηρόπουλος Δ. (2012) «Η ανάλυση δημόσιων πολιτικών. Βιβλιογραφικό δοκίμιο» στο *Επιστήμη Και Κοινωνία* τεύχος 29/2012 σ. 173-181

Solomon G. S. , (1989) “David and Goliath in soviet public health: The rivalry of social hygienists and psychiatrists for authority over the bytovo alcoholic”, in *soviet Studies*, vol XLI, no 2, April 1989, p. 254 -275

Solomon P.K, Anadón A. Carrasquilla G, Cerdeira L A., Marshall J., & Sanin H. L. (2007) “Coca and Poppy Eradication in Colombia : Environmental and Human Health Assessment of Aerially Applied Glyphosate” *Rev Environ Contam Toxicol* , Springer 190:43–125,

Starks T. (2008) *The body Soviet. Propaganda, Hygiene and the revolutionary state*, The university of Wisconsin press, London

Τζάκου Α. (2016) «Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της χρήσης ουσιών στην εφηβεία. Κάποια συμπεράσματα από ομάδες μαθητών σε γυμνάσια και λύκεια» στο *Τα Τετράδια Ψυχιατρικής*, Τετραμηνιαία Περιοδική έκδοση, Μάιος –Αύγουστος 2016, No 4 σ. 123-127

Τζιφάκης Ν.(2014) «Τα διεθνικά δίκτυα πολιτικής και οι διεθνείς ΜΚΟ ως φορείς προαγωγής της ανθρώπινης ασφάλειας», στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 143 Β΄ 121-143

Τζουβελέκη – Μυρωνίδου Μ, Βέρος Χ., Δεληγεώρογλου Ε. & Κρέξη Α.,(2010) «Αλκοόλ. Όλη η Ιατρική πραγματικότητα. Τοξίκωση και Ανοχή», στο *Η ιατρική σήμερα*, ΙΘ τεύχος 60, Μάιος σ.σ.32-45

Τσέγκος Κ. Γ., 91991) «Το πρόβλημα των ναρκωτικών», *Ναρκωτικά: η άλλη πρόταση*, πρακτικά συνεδρίου, Διεθνής Αντιαπαγορευτική Ένωση L.I.A Λιβάνη Αθήνα σ. 146-150

Τσίλη Σ.,(1995) *Η τοξικομανία ως ιδεολογικό διακύβευμα. Η περίπτωση της Ελλάδας*, ΕΚΚΕ, Αθήνα

Τσίγκανου Ι. (2011) «Ανομία και Κοινωνία: Επιστημονικά εργαλεία σε κρίση» στο *επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών* 134, σ. 257-270

Tsiganou I (2003)., *Law making on drugs and politics in Greece*, ΕΚΚΕ, Athens

Τσιάκαλος Γ. (1998) *Κοινωνικός αποκλεισμός ορισμοί, πλαίσιο και σημασία*, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας & Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα
http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/apokl_kasimati.htm

Υφαντής Δ., (2012) *Η χρήση τοξικών ουσιών στην Ελλάδα μέσα από το Ρεμπέτικο Τραγούδι. 1920 -1940*, διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών τμήμα Κοινωνιολογίας,

Featherstone (2006) «Οι ιδιαιτερότητες του Ελληνικού Μοντέλου», στο *Πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα

Φίλιας, Β.(1976) Ι. *Μαξ Βέμπερ: Συστηματική Κοινωνιολογία και Μεθοδολογία. Μια Εισαγωγή στο έργο του*, Νέα Σύνορα, Αθήνα,

Φουκώ, Μ. (1978) *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η δίψα της γνώσης 1*, μετάφραση Ροζάκη Γ, Αθήνα, Κέδρος

Foucault M. *Η γέννηση της βιοπολιτικής. Παραδόσεις στο κολέγιο της Γαλλίας (1978-1979)*, Πλέθρον, Αθήνα

Φουκώ Μ.(1987) *Εξουσία, γνώση και ηθική*, ύψιλον, Αθήνα,

Foucault M., (2007) *The politics of Truth*, Semiotext, USA, Translated by Lysa Hochroth & Catherine Porter,

Villa R.D., Rodrigues T. & Bastos C.F., (2015) “South America in the Post-Cold War Era: war on drugs and the reshaping of US security agenda” in *Esc Guerra Naval*, Rio de Janeiro, v. 21, n. 1, jan./jun. 2015 p. 33 – 61,

Weber M, (2004) *Η πολιτική ως επάγγελμα*, μετάφρ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο

Wolf C. (2013) *Functional representation and Democracy in EU*. The European Commission and Social NGOs ECPR press,

Χαΐδου Α. (2016) *Ναρκωτικά*, Νομική βιβλιοθήκη Αθήνα

Χαλκιά Α. (2004) *Το άδαιο λίκνο της δημοκρατίας: Σεξ έκτρωση και εθνικισμός στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Χριστόπουλος Δ. (2011) «Μειονοτικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες: Συνειρμοί από την ελληνική εμπειρία» σε: Ανδρούσου Α, & Ασκούνη Ν. (επιμ.), *Πολιτισμική ετερότητα και ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα,

Χριστόπουλος Δ. (2002), *Η ετερότητα ως σχέση εξουσίας, όψεις της Ελληνικής, Βαλκανικής και Ευρωπαϊκής Εμπειρίας*, Κριτική

Πρωτογενείς Αναφορές Δεδομένων

Αβραμιδης Α. , *Πώς θα προστατέψουμε τα παιδιά μας από τα ναρκωτικά*, Ειδική Συνοδική Επιτροπή
επί Ειδικών Ποιμαντικών Θεμάτων και Καταστάσεων
http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/pastoral/avramidis_narkotika1.html
τελευταία επίσκεψη, 10/17,

Bax B.E *Anti-alcohol* Social Democrat, Vol.9 no.5, May 1905, p. 461-467.
<https://www.marxists.org/archive/bax/1905/05/anti-alcohol.htm>

Bert Hellinger, *Συστημική Οικογενειακή Αναπαράσταση*,
<https://www.youtube.com/watch?v=2a6OK844bmA>

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, *Τετραϋδροκανναβινόλη*<https://el.wikipedia.org/wiki>

Botcherby L."Identifying Greek Drug Consumption Using LC–MS/MS" in *The Column* Volume 13, Issue 4,
<http://www.chromatographyonline.com/identifying-greek-drug-consumption-using-lc-msms>

CND, *The International Drug Control Conventions. Convention on Psychotropic Substances of 1971*, UN, NY 2013

CND, *The International Drug Control Conventions. Schedules of the Convention on Psychotropic Substances of 1971, as at 18 October 2017*, United Nations, New York 2017
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V17/032/64/PDF/V1703264.pdf?OpenElement>

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Interim Report on a specific community action programme to combat poverty*, COMC88) 621 final, Brussels, 28 November 1988

Council of Europe, About Pompidou Group. History,
<https://www.coe.int/en/web/pompidou/about/history>

Das Linzer Programm, 3. November 1926,
<https://www.marxists.org/deutsch/geschichte/oesterreich/spoe/1926/linzerprog.htm>

Ελληνική Αστυνομία, *Αναλυτική κατάσταση με κατασχεθέντα ναρκωτικά για τα έτη 2005-2015*,
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27511&Itemid=529&lang=&lang=

Egmont Group, *Structure and Organization of the Egmont Group of Financial Intelligence Units*, <https://www.egmontgroup.org/en/content/structure-and-organization-egmont-group-financial-intelligence-units>

Faith and Organizations Project, *Catholic Charities DC Agency History*, University of Maryland, Department of Anthropology 2010 p. 1-7,

FIDA, History, <http://www.fidafederation.org/history/>

Funding Universe, G. D. Searle & Co. History
<http://www.fundinguniverse.com/company-histories/g-d-searle-co-history/>

Global Commission on Drug Policy, <http://www.globalcommissionondrugs.org/about-usmission-and-history/>

GLOBAL SMART UP DATE Fentanyl and its analogues - 50 years on, UNODC, 2017
ΚΕΘΕΑ, *Τι είναι εξάρτηση*;
<http://www.kethea.gr/FAQ/tabid/72/language/elGR/Default.aspx?QuestionID=3&AFMID=524>
Ιστοσελίδα ΚΕΘΕΑ, <http://www.kethea.gr/el-> τελευταία επίσκεψη 09/2016

Ιστοσελίδα 18 Άνω, <http://www.18ano.gr/profil-18ano/> τελευταία επίσκεψη 09/

Ιστοσελίδα ΟΚΑΝΑ <http://www.okana.gr/2012-02-03-13-07-06/politikiokanatherapeia> 2016

Κέντρο Εκπαίδευσης για την πρόληψη της χρήσης Ναρκωτικών και την προαγωγή της υγείας, *Στοιχεία για τις εξαρτησιογόνες ουσίες*, Επιμέλεια Λεκάκης Γ. & Λιάππας Ι. , Ε.Π.Ι.Ψ.Υ.-Ο.ΚΑ.ΝΑ 2004

Mater et Magistra (Mother and Teacher), *Encyclical of Pope John XXIII On Christianity and social progress*, May 15, 1961 http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html

Μπαμπινιώτης Γ. (2005) *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, β' έκδοση, αναδιατύπωση εμπλουτισμένη

Μπέγζος Μ., *Η εκκλησία έναντι των ναρκωτικών*
<http://www.kykkos.org.cy/imkt.cy.net/09/T09-030.pdf>,

Μπέγζος Μ. & Παπαθανασίου Α, *Θέματα Χριστιανικής Ηθικής*, Γ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, σ. 131-136 διαθέσιμο και στο
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4009/>

Μωυσίδου Μ. (Ιατρού), *Αυνανισμός. Κίνδυνοι –προφυλάξεις – θεραπεία. Ονειρώξεις – Σπερματορροία. (Μελέτη κοινωνική δια γονείς, δασκάλους, Βιβλιοθήκη της Υγείας*
Αρ. 1. Αθήνα 1927

Nixon R. *Special Message to the Congress on Drug Abuse Prevention and Control*.
June 17, 1971

Mosanto, *Roundup ULTRA*, SPECIMEN LABEL. 2000 by C&P Press
http://www2.hawaii.edu/~defrenk/pdflecturenotes/HORT_481_Lab_HANDOUTS/herbicide_labels_proj1/Roundup%20Ultra%2010%2012%2001.PDF

National Institute on Drug Use, *Preventing Drug Use among Children and Adolescents (In Brief)*, USA, <https://www.drugabuse.gov/publications/preventing-drug-abuse-among-children-adolescents-in-brief/chapter-1-risk-factors-protective-factors/when-how-does-drug-abuse-start-progress>

Ο.ΚΑ.ΝΑ, *Πλαίσιο Θεραπείας και Κανονισμός Λειτουργίας των Μονάδων Υποκατάστασης και του Τμήματος Κοινωνικής Επανένταξης*, Αθήνα, Νοέμβριος 2000

The National Archives Education Service Britain *1906- 1918 Background and Big Question* p. 1-15
<http://www.nationalarchives.gov.uk/education/britain1906to1918/pdf/gallery-5-civilians-background-big-question.pdf>

Pescor, M. J., Follow-Up Study of Treated Narcotic Drug Addicts, *Public Health Reports* No.170 1943

Πουλόπουλος Χ. *Ιστορία και... αγιογραφία των θεραπευτικών κοινοτήτων*, Θ.Π. ΣΤΡΟΦΗ, Αθήνα, 1999

Report of the Global Commission on Drug Policy, War on Drugs, June 2011

Rumsfeld D. Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Donald_Rumsfeld ,

Schaffer Library of Drug policy, Captain Richmond Pearson Hobson 1870-1937
<http://druglibrary.org/schaffer/people/hobson/index.htm>

SCORE, *Sewage Analysis CORE group Europe*, <http://score-cost.eu/press/>

Συμφωνία μεταξύ του Επιτρόπου Απασχόλησης Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών Κου VLADIMIR SPIDLA και του Υπουργού Υγείας και κοινωνικής Αλληλεγγύης Κου Δ. Αβραμόπουλου

Σύνοδος Κορυφής , *Η Διακήρυξη της Χιλιετίας*, ΟΗΕ, Νέα Υόρκη, 6-8 Σεπτεμβρίου 2000 http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=41

Σωματείο Ειδικών Φρουρών Ελληνικής Αστυνομίας, *Τα ναρκωτικά και το λεξιλόγιο των τοξικομανών*, <http://www.sefeaa.gr/ta-narkwtika-kai-to-leksilogio-twn-toksikomanwn.html>

Transnational Institute , *Drug Policy Briefing. Plan Afghanistan*, No. 10 – January 2005

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Γενικός Στατιστικός Πίνακας κρατουμένων - Ποινών κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ εκάστου έτους (2003-2017)*, Ελληνική Δημοκρατία <http://www.ministryofjustice.gr>

U.S. Department of State, *Foreign Relations, 1969-1976, Volume E-1, Documents on Global Issues, 1969-1972*. Pompidou letter to Nixon, 21 November 1971 <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/frus/nixon/e1/45898.htm>

UNODC, Islamic Republic of Iran. Mini Dublin Group., <https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/en/international-regional-cooperation.html>

EMCDDA, *An overview of the drug-related deaths and mortality among drug users (DRD) key indicator. Version 2*, March 2017

EMCDDA (2013) *Insights Models of addiction*, Luxembourg, Publications Office of the European Union,

EMCDDA, (2012) *Treatment demand indicator (TDI). Standard protocol 3.0. Guidelines for reporting data on people entering drug treatment in European countries* European Union, p.1-80

EMCDDA *Recommended Draft Technical Tools and Guidelines. Key Epidemiological Indicator: Prevalence of problem drug use*, July 2004

EMCDDA,(2012) *A definition of 'drug mules' for use in a European context*, p.p 1-46. http://emcdda.europa.eu/system/files/publications/692/EMCDDA_ThematicPapers_DrugMules_329088.pdf

EMCDDA, *Recommended Draft Technical Tools and Guidelines Key Epidemiological Indicator: Prevalence of problem drug use*, July 2004

EMCDDA, *High-risk drug use key epidemiological indicator*, <http://www.emcdda.europa.eu/activities/hrdu>

EMCDDA, *New psychoactive substances in Europe. Innovative legal responses*, June 2015 p.1-14
http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/975/TD0215501ENN.pdf_en

EMCDDA, *Drug profiles*, <http://www.emcdda.europa.eu/drug-profiles>

EMCDDA, *History of the EMCDDA. The seven-step action programme*,
<http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index1713EN.html>

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΑΠΟΦΑΣΗ 2005/387/ΔΕΥ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 10ης Μαΐου 2005 σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, την αξιολόγηση κινδύνων και τον έλεγχο νέων ψυχοτρόπων ουσιών, L 127/32, Βρυξέλλες, 10 Μαΐου 2005. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32005D0387>,

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 273/2004 , Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 24 Απριλίου 2015

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, την αξιολόγηση κινδύνων και τον έλεγχο νέων ψυχοτρόπων ουσιών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 10 Μαΐου 2005

Επίσημη Εφημερίδα, 96/699/ΔΕΥ: Κοινή δράση που θέσπισε το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την ανάλυση των χημικών χαρακτηριστικών των ναρκωτικών προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία των κρατών μελών στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών, 29 Νοεμβρίου 1996

Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης των Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, *Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά*, 2017 σ. 1-96

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Φεβρουαρίου 2004, περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) , αριθ. L 047 της 18/02/2004 σ. 1 -10
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0273&from=EN>

ΕΠΙΨΥ, *Η Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οικογενειακών στην Ελλάδα, ετήσια έκθεση 2014*, Αθήνα 2015 σ. 6, & ετήσια έκθεση 2015, Αθήνα 2016

European Monitoring Center for drugs and Drug addiction, *Penalties for drug law offences in Europe at a glance*, Date of last update: 22 September 2015.
<http://www.emcdda.europa.eu/topics/law/penalties-at-a-glance>

Marihuana Tax Act , Act of Aug. 2, 1937, Public 238, 75th Congress, House of Representatives of the United States of America
<http://www.druglibrary.org/schaffer/hemp/taxact/mjtaxact.htm>

International Opium Convention signed at the Hague, JANUARY 23, 1912,
<https://web.archive.org/web/20050125000432/http://www.tc.edu/centers/cifas/drugsandsociety/background/OpiumConvention.html>

Interpol, History, <https://www.interpol.int/About-INTERPOL/History>

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 111/2005 Του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για την παρακολούθηση του εμπορίου πρόδρομων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών, 22 Δεκεμβρίου 2004,

Νόμος 1729/1987, Καταπολέμηση της διάδοσης ναρκωτικών, προστασία των νέων κι άλλες διατάξεις. (ΦΔΚ 144/Α' /7.8.987)

Νόμος 3189/2003, Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α/243/21-10-2003

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4052 ΦΕΚ Α' 41/01-03-2012

Πρακτικά Ολομέλειας της Βουλής, Περίοδος 2000-2013

Rhodes T & Hedrich D.(2010) *Harm reduction: evidence, impacts and challenges*, EMCDDA p. 1-468

Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών, Εκθέσεις για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα έτους 2001 - 2016, Αθήνα,

Thanki D. and Vicente J., PDU (Problem drug use) *revision summary*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 20 February 2013

Τράπεζα πληροφοριών Νομοθεσίας, Νομοθεσία για την καταπολέμηση των Ναρκωτικών, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-narkotika/>

Treaty of Versailles: Articles 264-312 and Annexes, article 295
<http://www.firstworldwar.com/source/versailles264-312.htm>

Treaty Series No. 27, *INTERNATIONAL CONVENTION relating to DANGEROUS DRUGS*, Geneva, February 19, 1925
[http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1928/TS0027%20\(1928\)%20CMD-3244%201925%2019%20FEB,%20GENEVA%3B%20INTL%20CONVENTION%20RELATING%20TO%20DANGEROUS%20DRUGS%20WITH%20PROTOCOL.pdf](http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1928/TS0027%20(1928)%20CMD-3244%201925%2019%20FEB,%20GENEVA%3B%20INTL%20CONVENTION%20RELATING%20TO%20DANGEROUS%20DRUGS%20WITH%20PROTOCOL.pdf)

The International Drug Control Conventions, *UN Convention Against illicit traffic in narcotics drugs and psychotropic substances of 1988*, United Nations Office on Drugs and Crime Vienna

WHO, *Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization*, http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/

WHO, *Terminology & classification. Psychoactive substances*, http://www.who.int/substance_abuse/terminology/psychoactive_substances/en/

WHO, *Management of substance abuse. Dependence syndrome* http://www.who.int/substance_abuse/terminology/definition1/en/

WHO, *The physical and Mental effects of cannabis*, prepared by Dr. P. O Wolff, UN 17 March 1955 p. 1-35

http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/104457/1/WHO_APD_56_1955_eng.pdf

United Nations, (2016) *Terminology and Information on Drugs Third edition*, NY

United Nations, *Single Convention on Narcotic Drugs*, 1961

https://www.incb.org/documents/Narcotic-Drugs/1961-Convention/convention_1961_en.pdf

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, *World Drug Report*, Vienna 2016,

UN Treaty Collection *Protocol for Limiting and Regulating the Cultivation of the Poppy Plant, the Production of, International and Wholesale Trade in, and use of Opium*, New York, 23 June 1953

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-14&chapter=6&clang=en

UNODC, *The United Nations Fund for Drug Abuse Control*,

https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/bulletin/bulletin_1971-01-01_2_page002.html

Υπηρεσία Εκδόσεων Ε.Ε, *Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*, Eur-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM:xy0027>

Υπηρεσία Εκδόσεων Ε.Ε, *Communication from the commission to the council and the European Parliament, concerning Community actions combat the use of illicit drugs*, Eur-Lex

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51986DC0601>

ΦΕΚ, τεύχος 1^ο , Αρ. Φύλλου 74, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4139 Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις, 20 Μαρτίου 2013

ΦΕΚ 213/Α/7-10-2009, Σύσταση Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και καθορισμός των αρμοδιοτήτων του.

Φ.Ε.Κ. Α-83/09-5-2008, Τροποποίηση διατάξεων του π.δ/τος 141/1991 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών» (Α' 58),

ΦΕΚ 356/Α/1-3-2010, Τροποποίηση διατάξεων του π. δ/τος 141/1991 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών» (Α' – 58),

ΦΕΚ Β-2459/7-9-2012, (Καταργημένη) Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη επί θεμάτων Ελληνικής Αστυνομίας σε υφιστάμενα υπηρεσιακά όργανα.

Τύπος / Αρθρογραφία

Βουγιούκας Κ. «Παραβάσεις του Ν.Δ. 743/1970 αναγόμενα εις την χρήσιν ναρκωτικών ουσιών», στο *Αστυνομικά Χρονικά*, τεύχος 440, Ιανουάριος 1973

Brico E. "Trump Is Continuing the War on Drugs That Kept Me Addicted" In *politico Magazine* November 28, 2017
<https://www.politico.com/magazine/story/2017/11/28/donald-trump-opioids-drug-war-215872>

CNN Library, Donald Rumsfeld Fast Facts, June 20, 2017
<http://edition.cnn.com/2013/08/06/us/donald-rumsfeld-fast-facts/index.html>

ΔΔΠ, Συνέντευξη τύπου στελεχών του Σ.Δ.Ο.Ε, της ΕΛ.ΑΣ. & του Λ.Σ. για την εξάρθρωση διεθνικής εγκληματικής οργάνωσης που παρασκεύαζε και διακινούσε συνθετικά ναρκωτικά δισκία "CAPTAGON" 06-03-2017
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=69678&Itemid=0&lang

Ευαγγελάτος Ν., «μητέρα RAVER», δελτίο ειδήσεων του Σκάι
<https://www.youtube.com/watch?v=K4xuSiwAZ-A>

Εφημερίδα «Ριζοσπάστης», Επιλεγμένη Αρθρογραφία 2000- 2016

Εφημερίδα «Καθημερινή» Επιλεγμένη Αρθρογραφία 2000-2016

Εφημερίδα «Τα Νέα» Επιλεγμένη Αρθρογραφία 2000-2016

Fields G. *White House Czar Calls for End to 'War on Drugs'* in the Wall Street Journal, May 14 2009,

Huntington W. E. "Negro Cocaine "Fiends" New Southern Menace" in *New York Times*, Sunday February 8, 1914

http://www.druglibrary.org/schaffer/history/negro_cocaine_fiends.htm

Κωνσταντινίδου Κ.Δ. «Μαζικά Ψυχοπαθολογικά φαινόμενα της συγχρόνου κοινωνίας», στο *Αστυνομικά Χρονικά, Έκδοσις αρχηγείου αστυνομικών πόλεων*, τεύχος 445, Ιούνιος 1973 σ. 431-435.

Μαυροματίδης Σ. Κωνσταντίνος Γαρδίκας (1896-1984) στο, *Αστυνομική Ανασκόπηση*, Μάρτιος – Απρίλιος 2015, σ. 12-16

http://www.astynomia.gr/images/stories/periodiko/289_1.pdf

Ντινόπουλος Α., «*Η γενιά των ρέιβερς*», Αντέννα 1995.

https://www.youtube.com/watch?v=eOg_3TMbqSU

President Donald Trump declares opioid crisis a public health emergency, 26 October 2017, https://www.youtube.com/watch?v=biE_f0edOZw

Schatz D. *The War On Drugs Repackaged*, HuffPost, 2017

https://www.huffingtonpost.com/entry/the-war-on-drugs-repackaged_us_5a04dee6e4b05673aa584dde

Semple K. & Golden T. "Afghans Pressed by U.S. on Plan to Spray Poppies" in *New York Times*, October 2007,

Vargas R. A "Few Comments about the OAS-CICAD Study of the Impact of Glyphosate used in the Eradication of Illicit Crops in Colombia" in TNI Website, 30 May 2005

<https://www.tni.org/en/article/a-few-comments-about-the-oas-cicad-study-of-the-impact-of-glyphosate-used-in-the-eradication>

Vice, *Σίσα: η Κοκαΐνη των Φτωχών*. Το νέο ναρκωτικό που κάνει θραύση στην Αθήνα.

<https://www.vice.com/gr/article/3b5gwb/sisa-cocaine-of-the-poor-full-length>

Παραρτήματα

Παράρτημα 1. *Ευρωπαϊκός Χάρτης Ποινών «Με μια ματιά»*, EMCDDA

Παράρτημα 2α. *Αναλυτική Κατάσταση Κατασχεθέντων ναρκωτικών 2000-2015*, Ελληνική Αστυνομία

Παράρτημα 2β. *Γενικός Στατιστικός Πίνακας Κρατουμένων - ποινών κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ εκάστου έτους (2003-2017)*, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Παράρτημα 3. *Πλήθος Αναφορών της λέξης «ναρκωτικά σε δημοσιεύματα, εφημερίδες «Ριζοσπάστης», «Τα Νέα», «καθημερινή»*

Παράρτημα 4. *Σύνθεση Ολομέλειας 2000-2017*, Ελληνική Βουλή

	Χρήση							
Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή	
1	Ελλάδα	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται από το νόμο και τιμωρείται με φυλάκιση έως 5 μηνών. Η χρήση ναρκωτικών μπορεί να είναι ατιμώρητη αν το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις του αδικήματος και την προσωπικότητα του δράστη , πιστεύει ότι η πράξη ήταν ανεπίσημη και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί. Η τιμωρία που επιβάλλεται στον χρήστη ναρκωτικών δεν περιλαμβάνεται στα αντίγραφα του ποινικού μητρώου.	Η δίωξη ή η δίκη μπορεί να ανασταλεί για τους εξαρτημένους παραβάτες που ζητούν να υποβληθούν σε θεραπεία.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Οι παραβάτες πρέπει να είναι ατιμώρητοι αν έχουν αναπτύξει εθισμό.	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα της υποτροπής.	
2	Βουλγαρία	Μόνο η χρήση επικίνδυνων και ιδιαίτερα επικίνδυνων ουσιών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1 απαγορεύεται από το νόμο. Η χρήση αυτών των ουσιών τιμωρείται με πρόστιμο από 2000 έως 5000 LEVS, δεν προβλέπονται μέτρα κράτησης από το νόμο.	Ο νόμος δεν παρέχει εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία για χρήση ουσιών υψηλού κινδύνου.	θεωρείται αδίκημα μόνο για ουσίες υψηλού κινδύνου και ιδιαίτερα επιβλαβείς ουσίες	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	θεωρείται αδίκημα μόνο για ουσίες υψηλού κινδύνου και ιδιαίτερα επιβλαβείς ουσίες (πίνακας 1). Ο εθισμός του παραβάτη δεν τροποποιεί το εύρος ποινής.	Η υποτροπή δεν τροποποιεί το εύρος ποινής.	
3	Ρουμανία	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, αλλά δεν διευκρινίζεται καμιά τιμωρία.	Το άτομο που χρησιμοποιεί παράνομα ελεγχόμενα φάρμακα μπορεί να συμπεριληφθεί, κατόπιν αιτήματός του, σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα φροντίδας για χρήστες ναρκωτικών.	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, αλλά δεν διευκρινίζεται καμιά τιμωρία.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, αλλά δεν διευκρινίζεται καμιά τιμωρία.	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, αλλά δεν διευκρινίζεται καμιά τιμωρία.	
4	Ιταλία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	
5	Κύπρος	Η χρήση ελεγχόμενων φαρμάκων αποτελεί ποινικό αδίκημα, το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση κατά τη διάρκεια της ζωής.	Ο νόμος που προβλέπει θεραπευτικές εναλλακτικές λύσεις προς την τιμωρία παραμένει ανενεργός	Τα αδικήματα για χρήση δεν διαφέρουν ανάλογα με τα ναρκωτικά.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα του εθισμού	Η ποινή για την πρώτη καταδίκη δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος (ισχύει μόνο για παραβάτες ηλικίας μέχρι 25 ετών), με την προϋπόθεση ότι το αδίκημα σχετίζεται με την προσωπική χρήση ναρκωτικών και ο δράστης δεν καταδικάστηκε ποτέ για αδίκημα σχετικό με τα ναρκωτικά	

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
6	Ισπανία	Η προσωπική χρήση των ναρκωτικών στην Ισπανία δεν αποτελεί έγκλημα, μόνο διοικητικό αδίκημα. Η κατανάλωση ναρκωτικών σε δημόσιους χώρους, δρόμους, εγκαταστάσεις ή μεταφορικά μέσα αποτελεί σοβαρή παραβίαση της δημόσιας ασφάλειας, η οποία τιμωρείται με πρόστιμο μεταξύ 601 και 30.000 ευρώ. Συνταγματικό δίκαιο 4/15 art. 36 (16)	Η τιμωρία του προστίμου μπορεί να ανασταλεί εάν ο δράστης είναι μεταξύ 14 και 18 ετών και υποβάλλεται σε πρόγραμμα θεραπείας, εάν χρειαστεί. Διαφορετικά ακολουθούνται οι δραστηριότητες αναμόρφωσης, σύμφωνα με τη διαδικασία που ρυθμίζεται στο βασιλικό διάταγμα 1079/1993 της 2ας Ιουλίου 1993. Συνταγματικό δίκαιο 4/15, Πρόσθετη διάταξη	Η διοικητική κύρωση (πρόστιμο) για την κατανάλωση ναρκωτικών σε δημόσιους χώρους, δρόμους, εγκαταστάσεις ή μεταφορικά μέσα δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η διοικητική κύρωση (πρόστιμο) για την κατανάλωση ναρκωτικών σε δημόσιους χώρους, δρόμους, εγκαταστάσεις ή μεταφορικά μέσα δεν διαφέρει ανάλογα με τον εθισμό	Δεν υπάρχει ειδική παραλλαγή ποινής στα ειδικά τμήματα του νόμου για τα ναρκωτικά, αλλά σε περίπτωση υποτροπής (2 ή περισσότερα αδικήματα του ίδιου τύπου), το πρόστιμο θα μπορούσε να είναι υψηλότερο από το ελάχιστο (601 €) και πάντοτε κάτω από το ανώτατο όριο των 30.000 € .
7	Πορτογαλλία	Η χρήση ναρκωτικών είναι διοικητικό αδίκημα και μπορεί να τιμωρείται με χρηματική ή μη χρηματική ποινή για μη εξαρτημένους χρήστες ή μη χρηματικές κυρώσεις για εθισμένους χρήστες. Νόμος 30/2000. τέχνη. 2, art. 15.	Αντί για πρόστιμο, οι χρήστες μπορούν να σταλούν σε θεραπεία ή συμβουλευτική	Το πρόστιμο ποικίλλει ανάλογα με τον πίνακα στον οποίο αναφέρεται το ναρκωτικό	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο ή μη χρηματική ποινή για μη εξαρτημένους χρήστες ή μη χρηματικές κυρώσεις για εθισμένους χρήστες. Νόμος 30/2000, άρθρο. 15	Ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική αναστολή των διαδικασιών σε περιπτώσεις μη εξαρτημένων χρηστών χωρίς προηγούμενη καταγραφή των αδικημάτων περί ναρκωτικών. για τους υποτροπείς, η αναστολή της διαδικασίας είναι προαιρετική αλλά όχι υποχρεωτική.
8	Κροατία	Η δημόσια χρήση ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο περίπου 100 ευρώ. Διαταραχή του νόμου περί ειρήνης, άρθρο 20.	Δεν υπάρχουν μέτρα για τις διοικητικές κυρώσεις	Η χρήση ναρκωτικών per se δεν ρυθμίζεται από το νόμο. Οι διοικητικοί κανονισμοί ισχύουν μόνο όταν τα φάρμακα χρησιμοποιούνται δημόσια. Αυτές οι κυρώσεις δεν ποικίλλουν ανάλογα με τα ναρκωτικά. Διαταραχή του νόμου περί ειρήνης, άρθρο 20	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Οι διοικητικές κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού. Εάν ο δράστης είναι ένοχος ναρκωτικών που διαπράττει αδικήματα λόγω του εθισμού του, το δικαστήριο θα τα καταδικάσει σε υποχρεωτικό μέτρο πρόληψης της τοξικομανίας.	Οι διοικητικές κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής.
9	Μάλτα	Μόνο η χρήση παρασκευασμένου οπίου απαγορεύεται ρητά και τιμωρείται με φυλάκιση ανάλογα με το είδος του δικαστηρίου: Δικαστήριο των Δικαστών - 3-12 μήνες φυλάκισης. Ποινικό Δικαστήριο - 1-10 χρόνια φυλάκισης.	Σύμφωνα με το διάταγμα περί επικίνδυνων ναρκωτικών, όταν ο δράστης «έχει ανάγκη φροντίδας και βοήθειας για την αποκατάστασή του από την εξάρτηση», το δικαστήριο μπορεί να τα θέσει σε δοκιμασία (που μπορεί να περιλαμβάνει εντολή θεραπείας) αντί να επιβάλλει ποινή. Οι παραβάτες που κατηγορούνται για εγκλήματα "που αποδίδονται ουσιαστικά στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά" μπορούν να παραπέμπονται στο Συμβούλιο Αποκατάστασης των Φυλακών.	Η χρήση φαρμάκων per se δεν ρυθμίζεται από το νόμο. Απαγορεύεται μόνο η χρήση παρασκευασμένου οπίου. Επικίνδυνο Ναρκωτικό Διάταγμα,	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η κλίμακα κυρώσεων δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά ένας δράστης "που χρειάζεται φροντίδα και βοήθεια για την αποκατάστασή του από την εξάρτηση" μπορεί να τεθεί σε δοκιμασία αντί να τιμωρηθεί. Οι παραβάτες που κατηγορούνται για εγκλήματα "που αποδίδονται ουσιαστικά στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά" μπορούν να παραπέμπονται στο Συμβούλιο Αποκατάστασης των Φυλακών.	Η ποινή δεν ποικίλλει με την υποτροπή, αλλά ένας δράστης μπορεί να επωφεληθεί από τη "δοκιμασία αντί της τιμωρίας" μόνο μία φορά.
10	Σλοβενία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση φαρμάκων δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση φαρμάκων δεν ρυθμίζεται από το νόμο.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
11	Αυστρία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση φαρμάκων δεν ρυθμίζεται από το νόμο.
12	Ουγγαρία	Η χρήση ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 2 έτη. Ποινικός Κώδικας, σ. 178 (6)	Για αδικήματα κατοχής, "ο δράστης παράβασης δεν πρέπει να διώκεται αν έχει υποβληθεί σε θεραπεία για την τοξικομανία πριν από την καταδίκη σε πρώτο βαθμό.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά. Ποινικός Κώδικας, σ. 178 (6).	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα του εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει με την υποτροπή, αλλά ο μηχανισμός "θεραπείας αντί τιμωρίας" δεν μπορεί να εφαρμοστεί αν ένας δράστης έχει κριθεί ένοχος για κατοχή ναρκωτικών μέσα σε 2 χρόνια πριν διαπράξει το έγκλημα.
13	Σλοβακία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.
14	Τσεχία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν υφίστανται εφόσον η χρήση δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση φαρμάκων δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	Η χρήση φαρμάκων δεν ρυθμίζεται από το νόμο.
15	Πολωνία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Δεν υπάρχει εναλλακτική στην τιμωρία για χρήση, καθώς δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
16	Γερμανία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Δεν υπάρχει εναλλακτική στην τιμωρία για χρήση, καθώς δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν είναι αδίκημα.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.
17	Λουξεμβούργο	Η χρήση κάνναβης ή ρητίνης κάνναβης, χωρίς επιβαρυντικές περιστάσεις, όπως η παρουσία ανηλίκων, τιμωρείται με πρόστιμο 251 έως 2500 ευρώ στο δικαστήριο διόρθωσης (άρθρο 7B). Η χρήση άλλων ναρκωτικών ουσιών (χωρίς κάνναβη) χωρίς επιβαρυντικές περιστάσεις τιμωρείται με πρόστιμο ύψους 251-2500 ευρώ και / ή ποινή φυλάκισης 8 ημερών - 6 μηνών φυλάκισης	Η δίωξη μπορεί να κλείσει εναντίον εκείνων που ολοκλήρωσαν θεραπεία	Χρήση κάνναβης - μη ποινικό πρόστιμο. Χρήση άλλων ναρκωτικών - πιθανή ποινή φυλάκισης	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή μπορεί να διπλασιαστεί σε περίπτωση υποτροπής εντός 5 ετών.
18	Βέλγιο	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Δεν υπάρχει εναλλακτική στην τιμωρία για χρήση, καθώς δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.
19	Γαλλία	Η χρήση ουσιών ή φυτών που ταξινομούνται ως ναρκωτικά είναι ποινικό αδίκημα, το οποίο τιμωρείται με το μέγιστο. 1 χρόνο φυλάκισης και πρόστιμο 3750 ευρώ. Εάν διαπράττονται από δημόσιο υπάλληλο που υπηρετεί ή ο οποίος είναι υπεύθυνος για μεταφορικό μέσο που θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια, η μέγιστη ποινή ανέρχεται σε πέντε έτη και πρόστιμο 7500 ευρώ. Η χρήση ψυχοτρόπων φαρμάκων δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Μια ποινή εναντίον συστηματικών ή μη συστηματικών χρηστών μπορεί να ανασταλεί για τους σκοπούς της θεραπείας. Μόλις η θεραπεία ολοκληρωθεί με επιτυχία, η ποινή διακόπτεται. Η εγκύκλιος της 16ης Φεβρουαρίου 2012 υπογραμμίζει την ανάγκη να καταστεί η ποινική απάντηση συστηματική και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των νομικών μέτρων. Οι δικαστικές αρχές ενθαρρύνονται κατά κύριο λόγο να προσφεύγουν σε εκπαιδευτικά μέτρα, όπως μαθήματα κατάρτισης στην ευαισθητοποίηση, για ένα πρώτο αδίκημα που περιλαμβάνει απλή χρήση και σε μέτρα κοινωνικής υγείας για εθισμένους χρήστες	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, αλλά όχι η χρήση ψυχοτρόπων φαρμάκων.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Καμία παραλλαγή στην ειδική ποινή για τα ναρκωτικά, αλλά η ποινή διπλασιάζεται σε περίπτωση υποτροπής μέσα σε 5 χρόνια, όπως σε κάθε έγκλημα
20	Ολλανδία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Δεν υπάρχει εναλλακτική στην τιμωρία για χρήση, καθώς δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
21	Δανία	Η χρήση ναρκωτικών δεν αναφέρεται ως αδίκημα.	Δεν υπάρχει εναλλακτική στην τιμωρία για χρήση, καθώς δεν αποτελεί αδίκημα.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο.
22	Σουηδία	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται και τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 έτη. Εάν ο τύπος του φαρμάκου, η ποσότητα και οι άλλες περιστάσεις είναι ήσσονος σημασίας (πταίσμα), τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 6 μήνες.	Ορισμένα μέτρα θεραπείας μπορούν να δοθούν ως μέρος της ποινής	Η χρήση ναρκωτικών απαγορεύεται, η ποινή δεν ποικίλλει για τα διάφορα ναρκωτικά, αλλά μπορεί να επηρεάσει την ερμηνεία της συμπεριφοράς ως βασικό «παράπτωμα ναρκωτικών φαρμάκων» ή «ασήμαντο αδίκημα».	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
23	Νορβηγία	Η χρήση ναρκωτικών είναι ένα μικρό παράπτωμα ναρκωτικών που τιμωρείται με φυλάκιση έως και 6 μήνες και / ή πρόστιμο.	Η εκτέλεση της ποινής μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα υπό έλεγχο ίδρυμα, εάν είναι απαραίτητο. Υπάρχει ένα δικαστικό πρόγραμμα για τα ναρκωτικά που λειτουργεί σε δύο πόλεις για όσους καταδικάζονται για ελάσσονα εγκλήματα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
24	Φιλανδία	Η χρήση ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 6 μήνες. Επιβαρύνσεις ή χρηματικές ποινές μπορούν να παραβλεφθούν αν το αδίκημα θεωρείται ασήμαντο λαμβάνοντας υπόψη τον τύπο της ουσίας, την κατάσταση και άλλες περιστάσεις	Επιβαρύνσεις ή ποινές μπορεί να μην ισχύουν εάν ο δράστης έχει ζητήσει θεραπεία που έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
25	Εσθονία	Η κατανάλωση ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα, τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι 200 πρόστιμο μονάδες (περίπου € 800) ή με διοικητική κράτηση (στην αστυνομική σύλληψη και όχι σε φυλακή, μέχρι 30 ημέρες στέρησης της ελευθερίας). Είναι ένα παράπτωμα, όχι ένα έγκλημα.	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία για το αδίκημα χρήσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά.	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η κλίμακα ποινών δεν καθορίζεται από τον παράγοντα εθισμού	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα της υποτροπής
26	Λετονία	Η χρήση ναρκωτικών είναι διοικητική παράβαση που τιμωρείται με προειδοποίηση ή πρόστιμο μέχρι 280 ευρώ. Κώδικας Διοικητικών Παραβιάσεων	Το άτομο που παρακολουθεί εθελοντικά σε ιατρική θεραπεία απαλλάσσεται από τη διοικητική ευθύνη για τις παράνομες ενέργειές του	Η χρήση ναρκωτικών είναι διοικητική παράβαση, η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η υποτροπή επηρεάζει τον τύπο της ποινής (διοικητική έναντι ποινικής). Η πρώτη χρήση ναρκωτικών είναι διοικητικό αδίκημα. Εάν το αδίκημα επαναληφθεί εντός ενός έτους, ο δράστης αντιμετωπίζει ποινική ευθύνη.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο το ναρκωτικό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
27	Λιθουανία	Η κατανάλωση ναρκωτικών είναι διοικητικό αδίκημα. Τιμωρείται με πρόστιμο έως 144 ευρώ	Το άτομο που παρακολουθεί εθελοντικά σε ιατρική θεραπεία απαλλάσσεται από τη διοικητική ευθύνη για τις παράνομες πράξεις του πριν από την ετυμηγορία	Η κατανάλωση φαρμάκων χωρίς ιατρική συνταγή αποτελεί διοικητικό αδίκημα. Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
28	Ιρλανδία	Μόνο η χρήση παρασκευασμένου οπίου απαγορεύεται ρητά και τιμωρείται με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες και / ή πρόστιμο έως 1270 ευρώ (συνοπτική καταδίκη) ή φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα 14 έτη ή / και απεριόριστο πρόστιμο (καταδίκη σε κατηγορητήριο	Μετά από καταδίκη, το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να στείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση που καταρτίστηκε από υγειονομικό συμβούλιο, υπάλληλο κοινωνικής πρόνοιας	Η χρήση ναρκωτικών per se δεν ρυθμίζεται από το νόμο, με εξαίρεση τη χρήση παρασκευασμένου οπίου που απαγορεύεται ρητά και τιμωρείται με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τους 12 μήνες και / ή πρόστιμο έως 1270 ευρώ (σε συνοπτική καταδίκη) ή φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα 14 και / ή απεριόριστο πρόστιμο (καταδίκη σε κατηγορητήριο).	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά το δικαστήριο έχει την επιλογή να στείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση που καταρτίστηκε από υγειονομικό συμβούλιο, υπάλληλο κοινωνικής πρόνοιας)	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
29	Ηνωμένο Βασίλειο	Μόνο η χρήση παρασκευασμένου οπίου απαγορεύεται ρητά και τιμωρείται με φυλάκιση έως 6 μηνών (συνοπτική καταδίκη). έως 14 χρόνια φυλάκισης (καταδίκη σε κατηγορητήριο). Κακή χρήση	Προγράμματα Παρέμβασης για τα Ναρκωτικά ως εναλλακτική λύση στην τιμωρία.	Η χρήση ναρκωτικών δεν ρυθμίζεται από το νόμο, εκτός από τη χρήση παρασκευασμένου οπίου που απαγορεύεται	δεν ισχύουν όρια ποσότητας για αδικήματα κατανάλωσης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή

		Ατομική Κατοχή					
Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
1	Ελλάδα	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση τιμωρείται με φυλάκιση έως και 5 μηνών. Η προσωπική χρήση αποφασίζεται από τον δικαστή λαμβάνοντας υπόψη πολλούς παράγοντες. Η προσωπική κατοχή ναρκωτικών μπορεί να είναι ατιμώρητη αν το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις του αδικήματος και την προσωπικότητα του δράστη , πιστεύει ότι η πράξη ήταν ανεκδοτική και απίθανο να επαναληφθεί. Η καλλιέργεια κάνναβης μπορεί να χαρακτηριστεί ως αδίκημα προσωπικής χρήσης, αλλά όχι η καλλιέργεια άλλων ναρκωτικών. Η τιμωρία που επιβάλλεται σε παραβάτη που διαθέτει ναρκωτικά για προσωπική χρήση δεν περιλαμβάνεται στα αντίγραφα του ποινικού μητρώου.	Η δίωξη ή η δίκη μπορεί να ανασταλεί για τους εξαρτημένους παραβάτες που ζητούν να υποβληθούν σε θεραπεία.	Η κατοχή οποιουδήποτε φαρμάκου τιμωρείται με φυλάκιση έως και 5 μηνών. Η καλλιέργεια κάνναβης μπορεί να χαρακτηριστεί ως αδίκημα προσωπικής χρήσης, αλλά όχι καλλιέργεια άλλων ναρκωτικών.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν. Ωστόσο, η ποσότητα του φαρμάκου που κατέχεται πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον χαρακτηρισμό ενός αδικήματος ως "κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση"	Οι παραβάτες πρέπει να είναι ατιμώρητοι αν έχουν αναπτύξει εθισμό.	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα της υποτροπής.
2	Βουλγαρία	Ο νόμος για τον έλεγχο των ναρκωτικών ορίζει ότι η κατοχή επικίνδυνων και ιδιαίτερα επιβλαβών φυτών, ουσιών και παρασκευασμάτων (που παρατίθενται στο παράρτημα Ι) τιμωρείται με πρόστιμο από 2000 έως 5000 ευρώ. Ο ποινικός κώδικας ορίζει ότι η κατοχή ουσιών υψηλού κινδύνου τιμωρείται με φυλάκιση ενός έως έξι ετών, ενώ η κατοχή επικίνδυνων ουσιών τιμωρείται με φυλάκιση έως και πέντε ετών. Ωστόσο, σε μικρές υποθέσεις που δώκονται βάσει του Ποινικού Κώδικα, η τιμωρία είναι πρόστιμο έως 1000 Λίβα.	Η υποχρεωτική θεραπεία είναι δυνατή ως πρόσθετη, όχι εναλλακτική λύση, στην τιμωρία.	Μη ποινικό αδίκημα μόνο σε περίπτωση κατοχής ουσιών υψηλού κινδύνου που παρατίθενται στο παράρτημα 1 του νόμου για τον έλεγχο των ναρκωτικών ουσιών και των πρόδρομων ουσιών της 3ης Οκτωβρίου 1999. Τα αδικήματα του ποινικού κώδικα διαφέρουν επίσης ανά κατηγορία ουσιών: «φάρμακα υψηλού κινδύνου» και "ναρκωτικά κινδύνου".	Η ποσότητα θα καθορίσει τη δίωξη, τις μικρότερες περιπτώσεις που τιμωρούνται με πρόστιμο, σε αντίθεση με τη φυλάκιση για πιο σοβαρά αδικήματα	Η κλίμακα ποινών δεν καθορίζεται από τον παράγοντα εθισμού.	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα της υποτροπής.
3	Ρουμανία	Η παράνομη κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση τιμωρείται με ποινή φυλάκισης 3 μηνών έως 2 ετών για ναρκωτικά «κινδύνου» (Πίνακας ΙΙΙ) και φυλάκιση 6 μηνών έως 3 ετών για ναρκωτικά «υψηλού κινδύνου» (Πίνακες Ι & ΙΙ).	Με βάση την αξιολόγηση του χρήστη ναρκωτικών από το Κέντρο για την προστασία κατά των ναρκωτικών, ο εισαγγελέας αποφασίζει να συμπεριλάβει ένα χρήστη σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα βοήθειας για χρήστες ναρκωτικών. Εάν ο χρήστης ακολουθήσει το πρωτόκολλο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει να παραιτηθεί από την εφαρμογή της ποινής (ή να αναβάλει την τιμωρία).	Η παράνομη κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση τιμωρείται με φυλάκιση 3 μηνών - φυλάκιση 2 ετών για ναρκωτικά «κινδύνου» (Πρόγραμμα ΙΙΙ) και φυλάκιση 6 μηνών - 3 ετών για ναρκωτικά «υψηλού κινδύνου» (Πίνακες Ι και ΙΙ).	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν.	Η κλίμακα ποινών δεν καθορίζεται από τον παράγοντα εθισμού.	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα της υποτροπής.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
4	Ιταλία	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση είναι μη ποινικό αδίκημα. Ορίζεται από τα ποσοτικά όρια που καθορίζονται από τα Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης, αλλά εξετάζονται και άλλοι δείκτες πρόθεσης προμήθειας. Τιμωρούνται με διάφορες διοικητικές κυρώσεις (π.χ. αναστολή άδειας οδήγησης, άδειας πυροβόλου όπλου, διαβατηρίου, άδεια διαμονής). Η κατηγορία του ναρκωτικού προσδιορίζει τη διάρκεια: Κατάλογος Ι ή ΙΙΙ (από 2 μήνες έως ένα έτος) ή κατάλογος ΙΙ ή ΙV (από ένα μήνα έως τρεις μήνες). Στην περίπτωση του πρώτου αδικήματος, όταν θεωρείται "ιδιαίτερα ήσσονος σημασίας", μπορεί να εκδοθεί προειδοποίηση.	Μπορεί να προσφερθεί ένα πρόγραμμα κοινωνικής αποκατάστασης και θεραπείας εκτός από τις διοικητικές κυρώσεις (άρθρο 75, DPR 309/90 όπως τροποποιήθηκε από το DL 272/2005). Αυτό μπορεί να προσφερθεί από τη δημόσια υπηρεσία για τους εθισμούς (δεν είναι πλέον μόνο ο εθισμός στα ναρκωτικά: άρθρο 120, νόμος 79/2014) ή τις αναγνωρισμένες ιδιωτικές δομές. Η υπηρεσία εθισμού πρέπει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα της θεραπείας και την ανταπόκριση του ασθενούς στο πρόγραμμα και να πραγματοποιήσει αντίστοιχες αλλαγές (άρθρο 122). Από το 2014, δεν υπάρχει υποχρέωση των εργαζομένων στον τομέα του εθισμού να κοινοποιούν τις αρμόδιες αρχές παραβάσεων αυτών των προγραμμάτων.	Η κατηγορία των ναρκωτικών καθορίζει τη διάρκεια των διοικητικών κυρώσεων: ο κατάλογος Ι ή ΙΙΙ (από 2 μήνες έως ένα έτος) ή ο κατάλογος ΙΙ ή ΙV (από ένα μήνα σε τρεις μήνες).	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα, αλλά η ποσότητα που υπερβαίνει τα όρια που έχουν καθοριστεί από το Υπουργείο Υγείας και το Υπουργείο Δικαιοσύνης μπορεί να θεωρηθεί ως κατοχή για προμήθεια	Οι κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με τον εθισμό	Στην περίπτωση του πρώτου αδικήματος, όταν θεωρείται «ιδιαίτερα ήσσονος σημασίας», μπορεί να εκδοθεί προειδοποίηση, με διάφορες διοικητικές κυρώσεις για τη δεύτερη παράβαση και μετά.
5	Κύπρος	Η κατοχή ελεγχόμενων ελεγχόμενων ναρκωτικών για προσωπική χρήση (ορίζεται από ποσοτικά όρια) είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση έως 12 ετών (για ναρκωτικά Κατηγορίας Α), έως 8 έτη φυλάκισης (για αναρκωτικά Κατηγορίας Β), έως 4 έτη C ναρκωτικών). Δεν εκδίδεται ποινή φυλάκισης μεγαλύτερης του ενός έτους παραβάτη πρώτη φορά ηλικίας κάτω των 25 ετών.	Ο νόμος που προβλέπει θεραπευτικά εναλλακτικά μέτρα προς την τιμωρία παραμένει ανενεργός	Η κατοχή ελεγχόμενων ελεγχόμενων ναρκωτικών για προσωπική χρήση (ορίζεται από ποσοτικά όρια) είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση έως 12 ετών (για ναρκωτικά Κατηγορίας Α), έως 8 έτη φυλάκισης (για αναρκωτικά Κατηγορίας Β), έως 4 έτη C ναρκωτικών). Δεν εκδίδεται ποινή φυλάκισης μεγαλύτερης του ενός έτους παραβάτη πρώτη φορά ηλικίας κάτω των 25 ετών.	Η κλίμακα ποινών δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα, αλλά η "ποσότητα απαγορευμένων ουσιών" λαμβάνεται υπόψη ως λιγότερο σοβαρή παράβαση κατά την καταδίκη.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού, αλλά ο «βαθμός εξάρτησης» λαμβάνεται υπόψη κατά την καταδίκη και συνεπάγεται «λιγότερο σοβαρό αδίκημα». Νόμος περί Ναρκωτικών και Ψυχοτρόπων Ουσιών του 1977,	Η ποινή για την πρώτη καταδίκη δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος (ισχύει μόνο για παραβάτες μέχρι 25 ετών, εάν το αδίκημα σχετίζεται με προσωπική χρήση ναρκωτικών και ο δράστης δεν καταδικάστηκε ποτέ για αδίκημα σχετικό με ναρκωτικά
6	Ισπανία	Η κατοχή, υπό την προϋπόθεση ότι δεν εμπλέκεται ποινικό αδίκημα (δηλ. Όχι για σκοπούς διακίνησης), συνιστά σοβαρή παραβίαση της δημόσιας ασφάλειας. Πρόκειται για διοικητικό αδίκημα, το οποίο τιμωρείται με πρόστιμο μεταξύ 601 και 30.000 ευρώ	Η τιμωρία του προστίμου μπορεί να ανασταλεί εάν ο δράστης είναι μεταξύ 14 και 18 ετών και υποβάλλεται σε πρόγραμμα θεραπείας, εάν χρειαστεί. Διαφορετικά ακολουθούνται οι δραστηριότητες αναμόρφωσης, σύμφωνα με τη διαδικασία που ρυθμίζεται στο βασικό διάταγμα 1079/1993 της 2ας Ιουλίου 1993. Συνταγματικό δίκαιο 4/15, Πρόσθετη διάταξη	Η κατοχή ναρκωτικών αποτελεί σοβαρή παραβίαση της δημόσιας ασφάλειας. Το πρόστιμο δεν ποικίλλει ανάλογα με το ναρκωτικό	Η ποινή για προσωπική κατοχή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν. Ωστόσο, ο δικαστής μπορεί να εξετάσει την ποσότητα, μεταξύ άλλων παραγόντων, για τον προσδιορισμό της προσωπικής χρήσης ή της διακίνησης	Η κατοχή ναρκωτικών αποτελεί σοβαρή παραβίαση της δημόσιας ασφάλειας. Το πρόστιμο δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η διοικητική κύρωση (πρόστιμο) για την κατοχή ναρκωτικών σε δημόσιους χώρους, δρόμους, εγκαταστάσεις ή μεταφορές δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα υποτροπής, σύμφωνα με τα ειδικά τμήματα του νόμου για τα ναρκωτικά. Αλλά σε περίπτωση υποτροπής (2 ή περισσότερα αδικήματα του ίδιου τύπου), το πρόστιμο θα μπορούσε να είναι υψηλότερο από το ελάχιστο (601 €) και πάντα κάτω από το μέγιστο των 30.000 €
7	Πορτογαλία	Η κατοχή περιορισμένης ποσότητας ναρκωτικών για προσωπική χρήση (έως 10 ημέρες μέσης ατομικής κατανάλωσης, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 (2) του νόμου 30/2000) αποτελεί διοικητικό αδίκημα και μπορεί να τιμωρείται με πρόστιμο ή μη χρηματική ποινή, χρηματικές κυρώσεις για μη εξαρτημένους χρήστες ή μη χρηματικές κυρώσεις για εθισμένους χρήστες. Αυτά είναι πάντα διοικητικά μέτρα (χωρίς κράτηση). Ωστόσο, αν η ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν ή καλλιεργούνται υπερβαίνει την οριακή ποσότητα των 10 ημερησίων δόσεων, θεωρείται έγκλημα και τιμωρείται με φυλάκιση έως 1 έτους ή 120 ημερήσια πρόστιμα	Η προσωπική κατοχή περιορισμένης ποσότητας (έως 10 ημέρες μέσης ατομικής κατανάλωσης) είναι διοικητική παράβαση και μπορεί να διευθετηθεί με θεραπεία ή συμβουλευτική.	Οι κυρώσεις ποικίλλουν ανάλογα με τον πίνακα του νομοθετικού διατάγματος 15/93 στον οποίο απαριθμούνται τα ναρκωτικά	Η κατοχή άνω των 10 δόσεων θα επιβαρύνει το ποινικό αδίκημα σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα	Η κατοχή φαρμάκων για προσωπική χρήση τιμωρείται με πρόστιμο ή μη χρηματική ποινή για μη εξαρτημένους χρήστες ή μη χρηματικές κυρώσεις για εθισμένους χρήστες	Ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική αναστολή των διαδικασιών σε περιπτώσεις μη εξαρτημένων χρηστών χωρίς προηγούμενη καταγραφή των αδικημάτων περί ναρκωτικών. για τους υποτροπείς, η αναστολή της διαδικασίας είναι προαιρετική αλλά όχι υποχρεωτική
8	Κροατία	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση αποτελεί μη ποινικό αδίκημα, πλημμέλημα το οποίο τιμωρείται με πρόστιμο 650 - 2.600 ευρώ	Εκτός από το πρόστιμο, ένας δράστης που είναι εθισμένος στα ναρκωτικά ή είναι πειραματικός χρήστης ναρκωτικών θα λάβει ένα μέτρο υποχρεωτικής θεραπείας σε ιατρικό ίδρυμα ή σε ίδρυμα κοινωνικής μέριμνας διάρκειας από τρεις μήνες έως ένα έτος. Εάν ο δράστης ολοκληρώσει επιτυχώς τη διαδικασία αποκατάστασης, δεν επιβάλλεται πρόστιμο	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση αποτελεί διοικητικό αδίκημα που τιμωρείται με πρόστιμο (650 - 2 600 ευρώ), το οποίο δεν ποικίλλει ανάλογα με τον τύπο του φαρμάκου που κατέχει.	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση είναι διοικητική παράβαση που τιμωρείται με πρόστιμο (650 - 2 600 ευρώ). Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν	Οι κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με τον εθισμό. Ο δράστης που είναι εθισμένος στα ναρκωτικά ή είναι πειραματικός χρήστης ναρκωτικών θα λάβει ένα μέτρο υποχρεωτικής θεραπείας σε ιατρικό ίδρυμα ή σε ίδρυμα κοινωνικής μέριμνας διάρκειας από τρεις μήνες έως ένα έτος. Εάν ο δράστης ολοκληρώσει επιτυχώς τη διαδικασία αποκατάστασης, το πρόστιμο δεν επιβάλλεται	Οι κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση της υποτροπής. Αν το αδίκημα διαπράττεται για πρώτη φορά, ο παραβάτης που είναι εθισμένος στα ναρκωτικά ή είναι πειραματικός χρήστης ναρκωτικών θα λάβει ένα μέτρο υποχρεωτικής θεραπείας χωρίς πρόστιμο.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
9	Μάλτα	Η κατοχή καθορισμένης ποσότητας φαρμάκων για προσωπική χρήση αποτελεί διοικητικό αδίκημα, τιμωρείται με πρόστιμο στην αστυνομία ύψους 50-100 ευρώ για κάνναβη ή 75-125 ευρώ για άλλα ναρκωτικά. Η προσωπική κατοχή πάνω από αυτά τα όρια αποτελεί ποινικό αδίκημα και η τιμωρία εξαρτάται από το δικαστήριο, ενώπιον του οποίου εκδικάζεται η υπόθεση: Δικαστήριο των Δικαστών - 3-12 μήνες φυλάκιση και / ή χρηματική ποινή. Ποινικό Δικαστήριο - 1-10 χρόνια φυλάκισης. Από το 2014, αν το δικαστήριο θεωρήσει δυσανάλογο το υψηλότερο εύρος, μπορεί να χρησιμοποιήσει το χαμηλότερο εύρος τιμών. Η ποσότητα θα καθορίσει τη δίωξη ενός αδικήματος σε ένα συγκεκριμένο δικαστήριο. Εξάρτηση από τα ναρκωτικά (θεραπεία χωρίς φυλάκιση	Οι παραβάτες που κατηγορούνται για δεύτερο αδίκημα προσωπικής κατοχής άλλου ναρκωτικού πέραν της κάνναβης μέσα σε δύο χρόνια ή για εγκλήματα που «αποδίδονται ουσιαστικά στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά» μπορούν να παραπέμπονται στο Συμβούλιο Αποκατάστασης των Φυλακών για 18 μήνες. Σύμφωνα με το διάταγμα περί επικίνδυνων ναρκωτικών, όταν ο δράστης «έχει ανάγκη φροντίδας και βοήθειας για την αποκατάστασή του από την εξάρτηση», το δικαστήριο μπορεί να τα θέσει σε δοκιμασία (που μπορεί να περιλαμβάνει εντολή θεραπείας) αντί να επιβάλλει ποινή. Η εξάρτηση από τα ναρκωτικά (Θεραπεία όχι φυλάκιση) Νόμος 2015	Η κατοχή καθορισμένης ποσότητας ναρκωτικών για προσωπική χρήση αποτελεί διοικητικό αδίκημα, τιμωρείται με πρόστιμο στην αστυνομία ύψους 50-100 ευρώ για κάνναβη ή 75-125 ευρώ για άλλα ναρκωτικά. Για ποσότητες άνω των ορίων που ορίζονται παραπάνω, η προσωπική κατοχή είναι ποινικό αδίκημα, για το οποίο η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά. (Θεραπεία όχι φυλάκιση) 2015,	Η κατοχή λιγότερης από 3.5g κάνναβης ή 2g άλλων ναρκωτικών (ανεξαρτήτως καθαρότητας) για προσωπική χρήση αποτελεί διοικητικό αδίκημα. Η κατοχή περισσότερων για προσωπική χρήση είναι ποινικό αδίκημα, με την επιβολή ποινής σε δικαστήριο: Δικαστικό Μέγαρο - ελάχ. Μέγιστο 3 μήνες 12 μήνες φυλάκισης και / ή πρόστιμο 466 - 2.330 ευρώ. Ποινικό Δικαστήριο - ελάχ. Μέγιστο 12 μήνες. 10 έτη φυλάκισης και πρόστιμο 466 - 23.294 ευρώ. Η ποσότητα θα καθορίσει τη δίωξη ενός αδικήματος σε ένα συγκεκριμένο δικαστήριο. Εξάρτηση από τα ναρκωτικά	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά ένας δράστης "που χρειάζεται φροντίδα και βοήθεια για την αποκατάστασή του από την εξάρτηση" μπορεί να τεθεί σε δοκιμασία αντί να τιμωρηθεί. Ένα δεύτερο αδίκημα προσωπικής κατοχής μέσα σε 2 χρόνια μπορεί να παραπεμφθεί στο Συμβούλιο Αποκατάστασης Παραβάσεων Ναρκωτικών.	Η ποινή δεν ποικίλλει με την υποτροπή, αλλά ένα δεύτερο αδίκημα προσωπικής κατοχής μέσα σε 2 χρόνια μπορεί να παραπεμφθεί στο Συμβούλιο Αποκατάστασης παραβάσεων Ναρκωτικών . Διαφορετικά, ένας δράστης μπορεί να επωφεληθεί από την "δοκιμασία αντί της τιμωρίας" μόνο μία φορά. Νόμος για την εξάρτηση από τα ναρκωτικά (Θεραπεία όχι φυλάκιση) 2015, άρθρο 5; Επικίνδυνο Ναρκωτικό Διάταγμα
10	Σλοβενία	Η κατοχή παράνομων ναρκωτικών σε οποιοδήποτε ποσό τιμωρείται με πρόστιμο 200-625 ευρώ. Η κατοχή μικρότερης ποσότητας παράνομων ναρκωτικών για εφάπαξ προσωπική χρήση αποτελεί ποινικό αδίκημα, τιμωρείται με πρόστιμο 40-200 ευρώ. Εάν ένα άτομο εισέλθει οικειοθελώς σε πρόγραμμα θεραπείας ή κοινωνικής ασφάλισης, μπορεί να υπόκειται σε πιο επιεική τιμωρία σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου περί παραπτωμάτων. Παραγωγή και εμπορία παράνομων ναρκωτικών	Εθελοντική θεραπεία είναι δυνατή για την κατοχή μιας δόσης για προσωπική χρήση, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή πιο επιεικής τιμωρίας	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά	κατοχή παράνομων ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο 200-625 ευρώ ή ποινή φυλάκισης έως 30 ημέρες, ενώ η κατοχή μικρότερης ποσότητας παράνομων ναρκωτικών για προσωπική χρήση τιμωρείται με πρόστιμο 40-200 ευρώ	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού. Οι εξαρτημένοι και περιστασιακοί χρήστες μπορούν να επωφεληθούν από την επιεικέστερη τιμωρία όταν συμφωνούν εκουσίως να υποβληθούν σε θεραπεία ή πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή σύμφωνα με την παρούσα ενότητα.
11	Αυστρία	Η κατοχή ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών για προσωπική χρήση τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έως 6 μηνών ή πρόστιμο.	Ο νόμος περί ναρκωτικών επιτρέπει την προσωρινή απόσυρση της κατηγορίας ή της ποινικής διαδικασίας με δοκιμαστική περίοδο 1-2 ετών και, όπου χρειάζεται, μπορεί να περιλαμβάνει και συμφωνία για θεραπεία. Σε περίπτωση επιτυχίας, η διαδικασία θα περατωθεί οριστικά.	Παρά τις ψυχοτρόπες ουσίες και τις ναρκωτικές ουσίες που ρυθμίζονται ξεχωριστά (σε διάφορα τμήματα του νόμου), η τιμωρία για την κατοχή και των δύο τύπων φαρμάκων για προσωπική χρήση είναι ίδια. Νόμος περί Ναρκωτικών Ουσιών	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή από την ποσότητα του φαρμάκου που κατέχει εφ 'όσον το φάρμακο κατέχεται μόνο με πρόθεση προσωπικής κατανάλωσης.	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή με τον παράγοντα εθισμού, για αδικήματα προσωπικής κατοχής.	Ο νόμος για τα ναρκωτικά δεν διαφοροποιεί την ποινή με τον παράγοντα υποτροπής.
12	Ουγγαρία	Η κατοχή ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα. Η βασική μορφή του αδικήματος κατοχής τιμωρείται με ελάχιστο όριο. Μέγιστο 1 έτους. 5 χρόνια φυλάκισης. Εάν υπάρχει μικρή ποσότητα φαρμάκων: έως 2 έτη φυλάκισης.	Για αδικήματα κατοχής, "ο δράστης παράβασης δεν πρέπει να διώκεται αν έχει υποβληθεί σε θεραπεία για την τοξικομανία πριν από την καταδίκη σε πρώτο βαθμό.	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται από το ελάχιστο. Μέγιστο 1 έτους. 5 χρόνια φυλάκισης. Εάν υπάρχει μικρή ποσότητα ναρκωτικών: έως 2 έτη.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού. Ωστόσο, ο νόμος προβλέπει την παραίτηση της δίωξης αν ένας δράστης έχει συμμετάσχει σε θεραπεία εξάρτησης πριν από την καταδίκη του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.	Η ποινή δεν ποικίλλει με την υποτροπή. Ωστόσο, η παραίτηση από τη δίωξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί εάν ο δράστης κριθεί ένοχος για κατοχή ναρκωτικών μέσα σε 2 χρόνια πριν διαπράξει το έγκλημα.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
13	Σλοβακία	Η κατοχή φαρμάκων τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 έτη (έως 3 δόσεις) ή μέχρι 5 έτη για μεγαλύτερη ποσότητα (4-10 δόσεις).	Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει "προστατευτική μεταχείριση" σε περίπτωση υπό όρους αναστολής της ποινής φυλάκισης.	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η κατοχή φαρμάκων για προσωπική χρήση τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 έτη (μέχρι 3 δόσεις) ή έως 5 έτη για μεγαλύτερη ποσότητα (4-10 δόσεις).	Η κλίμακα ποινών δεν επηρεάζεται από τον παράγοντα εθισμού. Οι εθισμένοι παραβάτες μπορούν να επωφεληθούν από μηχανισμό "προστατευτικής θεραπείας".	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή σύμφωνα με την παρούσα ενότητα. Ποινικός κώδικας, 171.
14	Τσεχία	Η κατοχή μικρής ποσότητας ναρκωτικών για ιδιωτική χρήση αποτελεί ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με πρόστιμο έως 15.000 CZK (Πράξη Παραβιάσεων). Η κατοχή φαρμάκων για προσωπική χρήση σε "ποσότητα μεγαλύτερη από μικρή" τιμωρείται βάσει του Ποινικού Κώδικα, αλλά ποικίλλει ανάλογα με το φάρμακο. Η κατοχή κάνναβης (ή άλλων ουσιών που περιέχουν THC) τιμωρείται με φυλάκιση έως 1 έτους, η κατοχή άλλων ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 2 ετών. Η φυλάκιση εκτείνεται σε 6 μήνες -5 χρόνια εάν η ποσότητα φαρμάκων είναι "μεγαλύτερη" και σε 2-8 χρόνια εάν το ποσό είναι "σημαντικό".	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία που σχετίζεται ειδικά με τα ναρκωτικά. Εντούτοις, στο ποινικό δίκαιο προβλέπεται μια σειρά δοκιμαστικών μέτρων: η υπό όρους παύση της δίωξης με ή χωρίς δοκιμασία και η υπό όρους απαγόρευση της τιμωρίας με ή χωρίς δοκιμασία. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν την αποστολή σε θεραπεία. Το αρχικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας για εναλλακτικές λύσεις είναι ένα στάδιο δίωξης. Ένας εισαγγελέας μπορεί να εγκρίνει ψήφισμα σχετικά με την υπό όρους παύση της ποινικής δίωξης (με ή χωρίς επίβλεψη υπαλλήλου επιτήρησης). Στην πραγματικότητα, πρόκειται για περισσότερη εκτροπή ποινικών διαδικασιών ως εναλλακτικές λύσεις. Το ίδιο ψήφισμα μπορεί να περάσει δικαστής χωρίς δίκη ή κατά τη διάρκεια ακροαματικής διαδικασίας ή μετά από δίκη αντί για απόφαση.	Η κατοχή ποσότητας κάνναβης ή άλλων ουσιών που περιέχουν THC "μεγαλύτερη από μικρή" τιμωρείται με φυλάκιση έως 1 έτους, κατοχή άλλων ναρκωτικών που μπορούν να τιμωρούνται έως και 2 χρόνια.	Η κατοχή ποσότητας κάνναβης ή άλλων ουσιών που περιέχουν THC "μεγαλύτερες από μικρές" τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 1 έτους (διαφορετικά, μόνο πρόστιμο). κατοχή άλλων ναρκωτικών που μπορούν να τιμωρούνται έως και 2 χρόνια. Η φυλάκιση εκτείνεται σε 6 μήνες -5 χρόνια εάν η ποσότητα φαρμάκων είναι "μεγαλύτερη" και σε 2-8 χρόνια εάν το ποσό είναι "σημαντικό". Όρια "μικρού ποσού" που καθορίζονται στη γνώμη του Ανώτατου Δικαστηρίου 2014.	Η κλίμακα ποινών δεν επηρεάζεται από τον παράγοντα εθισμού.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή σύμφωνα με την παρούσα ενότητα
15	Πολωνία	Η κατοχή ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται από το μέγ. 3 έτη φυλάκισης (βασική μορφή του αδικήματος). Σε περίπτωση «μικρότερης βαρύτητας», η μέγιστη τιμωρία είναι 1ετής φυλάκιση. Σε περίπτωση κατοχής "σημαντικής ποσότητας ναρκωτικών", το εύρος τιμωρίας είναι 1-10 χρόνια φυλάκισης. Ο εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα να μην κινήσει ποινική δίωξη σε περίπτωση κατοχής ασημαντης ποσότητας ναρκωτικών για ιδιωτική χρήση (αρχή ευκαιρίας)	Εάν η μέγιστη ποινή για το αδίκημα είναι πενταετής φυλάκιση, ο εισαγγελέας μπορεί να αναστείλει την έρευνα εναντίον του δράστη, εάν συμφωνεί οικειοθελώς να συμμετάσχει σε πρόγραμμα θεραπείας ή πρόληψης. Η επιτυχής ολοκλήρωση του προγράμματος αποτελεί προϋπόθεση της "υπό όρους παύσης της διαδικασίας", η οποία οδηγεί στην επιβολή περιόδου δοκιμασίας 1 ή 2 ετών και χωρίς καταδίκη. Η ίδια διαδικασία μπορεί να εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας. Μπορεί να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις χρηστών που είναι εθισμένοι ή χρησιμοποιούν ναρκωτικά με επιβλαβή τρόπο	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί τις κυρώσεις ανάλογα με τον τύπο του ναρκωτικού που κατέχει	Η βασική μορφή του αδικήματος τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 έτη. Σε περίπτωση μικρότερης βαρύτητας, η μέγιστη τιμωρία είναι 1 χρόνος φυλάκισης. Σε περίπτωση κατοχής σημαντικής ποσότητας ναρκωτικών, η μέγιστη τιμωρία είναι 10 έτη φυλάκισης, με ελάχιστο χρόνο 1 έτους. Όταν μια μικρή ποσότητα ναρκωτικών κατέχεται για προσωπική χρήση, ο εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα να μην κινήσει ποινική δίωξη. Νόμος για την Αντιμετώπιση της Τοξικομανίας, s. 61, 61a.	Το εύρος της Ποινής δεν μεταβάλλεται με τον εθισμό	Ο νόμος περί ναρκωτικών δεν διαφοροποιεί τις κυρώσεις βάσει του παράγοντα υποτροπής
16	Γερμανία	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 5 ετών ή πρόστιμο. Η ποινική δίωξη μπορεί να αποφευχθεί εάν η ενοχή του παραβάτη είναι ήσσονος σημασίας, εάν δεν υπάρχει δημόσιο συμφέρον για το αδίκημα και τα ναρκωτικά προορίζονται μόνο για ίδια χρήση του δράστη σε μικρές ποσότητες. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να απέχει από την καταδίκη στις ίδιες εγκαταστάσεις	Στο στάδιο της καταδίκης μπορεί να ανασταλεί η εκτέλεση ποινής φυλάκισης έως και δύο ετών για εξαρτώμενο χρήστη ναρκωτικών που ακολουθεί θεραπεία. Νόμος για τη ρύθμιση του εμπορίου ναρκωτικών της 28ης Ιουλίου 1981	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί τις κυρώσεις ανάλογα με τον τύπο του ναρκωτικού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Ο νόμος περί ναρκωτικών δεν διαφοροποιεί τις κυρώσεις βάσει του παράγοντα υποτροπής
17	Λουξεμβούργο	Η κατοχή κάνναβης ή ρητίνης κάνναβης τιμωρείται με πρόστιμο 251 έως 2500 ευρώ στο σωφρονιστικό δικαστήριο . Η κατοχή άλλων ναρκωτικών (όχι της κάνναβης) συνεπάγεται πιθανή ποινή φυλάκισης μεταξύ 8 ημερών - 6 μηνών και / ή πρόστιμο ύψους 251-2500 ευρώ.	Η δίωξη μπορεί να κλείσει εναντίον όσων ολοκλήρωσαν την αγωγή	Κατοχή κάνναβης - μη ποινικό πρόστιμο. Κατοχή άλλου ναρκωτικού- πιθανή ποινή φυλάκισης.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή μπορεί να διπλασιαστεί σε περίπτωση υποτροπής εντός 5 ετών
18	Βέλγιο	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση τιμωρείται με 3 μ. - 5 χρόνια φυλάκισης ή πρόστιμο. Η κατοχή κάνναβης για προσωπική χρήση, χωρίς ενσχλήσεις, μπορεί να λάβει πρόστιμο με βάση μια «απλοποιημένη έκθεση της αστυνομίας». Το πρόστιμο μπορεί να ανέρχεται σε 90 έως 150 ευρώ για το πρώτο αδίκημα. 156-300 ευρώ για το δεύτερο αδίκημα εντός ενός έτους από την πρώτη καταδίκη. 8 ημέρες έως 1 μήνα φυλάκιση για οποιοδήποτε αδίκημα εντός ενός έτους από τη δεύτερη καταδίκη. Οι υπουργικές οδηγίες αναφέρουν ότι η κατοχή κάνναβης για προσωπική χρήση θα πρέπει να έχει τη μικρότερη προτεραιότητα δίωξης. Τα αδικήματα που σχετίζονται με την κάνναβη που προκαλούν δημόσια αναταραχή (δηλαδή η κατοχή στο σχολείο, οι δημόσιες εγκαταστάσεις, η φυλακή) τιμωρούνται με φυλάκιση 3 μηνών έως 1 έτους.	Οι περιπτώσεις προβληματικών χρηστών ναρκωτικών μπορούν να διευθετηθούν με θεραπευτική συμβουλευτική	Η κατοχή καννάβης εντός ορισμένων ορίων λαμβάνει προειδοποίηση από την αστυνομία. κατοχή άλλων ναρκωτικών τιμωρείται με 3 μήνες ή - 5 έτη ή πρόστιμο	Το όριο για την μη προβληματική κατοχή κάνναβης ορίζεται σε 3g ή σε ένα θηλυκό φυτό καλλιέργειας. Υπουργική οδηγία της 16ης Μαΐου 2003 σχετικά με τη δίωξη της κατοχής και πώλησης παράνομων ναρκωτικών,	Η κλίμακα κυρώσεων δεν διαφέρει ανάλογα με τον εθισμό. Ωστόσο, οι προβληματικοί χρήστες ναρκωτικών μπορούν να σταλούν σε θεραπευτικές συμβουλευτικές	«απλοποιημένη αστυνομική έκθεση» που εκδίδεται μετά την ανακάλυψη κατοχής κάνναβης διαβιβάζεται στον εισαγγελέα ο οποίος μπορεί να αποφασίσει να επιβάλει πρόστιμο: (1) 90-150 ευρώ για το πρώτο αδίκημα, (2) 156-300 ευρώ για το δεύτερο αδίκημα εντός ένα έτος από την πρώτη καταδίκη (3) φυλάκιση 8 ημερών έως 1 μήνα και πρόστιμο για κάθε περαιτέρω παράβαση εντός ενός έτους από τη δεύτερη καταδίκη. Νόμος περί ναρκωτικών ουσιών της 24ης Φεβρουαρίου 1921, art. 2ter.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
19	Γαλλία	Ο νόμος δεν κάνει διάκριση μεταξύ κατοχής για προσωπική χρήση ή για εμπορία. Στην πράξη, με βάση την ποσότητα του ναρκωτικού που βρέθηκε και τα στοιχεία της πράξης, η κατοχή «ναρκωτικών» φαρμάκων για προσωπική χρήση θεωρείται ως το έγκλημα της χρήσης ναρκωτικών και ως εκ τούτου τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους. Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται έως 10 έτη και 7 500 000 ευρώ. Ο εισαγγελέας μπορεί να επιλέξει αυτή την κατηγορία ακόμη και για την κατοχή μικρής ποσότητας ναρκωτικών. Η κατοχή «ψυχοτρόπων» φαρμάκων είναι ξεχωριστό αδίκημα, τιμωρείται με φυλάκιση έως 5 ετών.	Μια ποινή εναντίον συστηματικών ή μη συστηματικών χρηστών μπορεί να ανασταλεί για τους σκοπούς της θεραπείας. Μόλις η θεραπεία ολοκληρωθεί με επιτυχία, η ποινή διακόπτεται. Η εγκύκλιος της 16ης Φεβρουαρίου 2012 υπογραμμίζει την ανάγκη να καταστεί η ποινική απάντηση συστηματική και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των νομικών μέτρων. Οι δικαστικές αρχές ενθαρρύνονται κατά κύριο λόγο να προσφεύγουν σε εκπαιδευτικά μέτρα, όπως μαθήματα κατάρτισης στην ευαισθητοποίηση, για ένα πρώτο αδίκημα που περιλαμβάνει απλή χρήση και σε μέτρα κοινωνικής υγείας για εθισμένους χρήστες	Η κατοχή «ναρκωτικών» φαρμάκων για προσωπική χρήση επιβαρύνεται κυρίως με τη χρήση ναρκωτικών, τιμωρείται έως και 1 έτος, ενώ η κατοχή «ψυχοτρόπων φαρμάκων» αποτελεί ξεχωριστό αδίκημα, τιμωρούμενο έως και 5 έτη	Ο νόμος δεν κάνει διάκριση μεταξύ κατοχής για προσωπική χρήση ή για εμπορία. Στην πράξη, με βάση την ποσότητα του φαρμάκου που βρέθηκε και τα στοιχεία της πράξης, η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση θεωρείται ως το έγκλημα της χρήσης ναρκωτικών. Συνεπώς, η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα, αλλά η ποσότητα είναι ένας από τους παράγοντες που καθορίζουν τη δίωξη του εγκλήματος ως χρήση ή διακίνηση	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση επιβαρύνεται κυρίως με το έγκλημα της χρήσης ναρκωτικών. Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό.	Καμία παραλλαγή στην ειδική ποινή για τα ναρκωτικά, αλλά η ποινή διπλασιάζεται σε περίπτωση υποτροπής μέσα σε 5 χρόνια, όπως σε κάθε έγκλημα.
20	Ολλανδία	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 1 έτους για τα όσα περιλαμβάνονται στον κατάλογο I ("μη αποδεκτός κίνδυνος") ή μέχρι 1 μήνα φυλάκισης για ναρκωτικά που περιλαμβάνονται στον κατάλογο II ("άλλα φάρμακα"). Ωστόσο, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της εισαγγελίας, η κατοχή προϊόντων κάνναβης έως 5 γραμμάρια θα επιφέρει καταρχήν αστυνομική απόλυση και το αδίκημα δεν δώκεται εάν αναφέρεται στην κατοχή για προσωπική χρήση προϊόντων κάνναβης μέχρι 30 γραμμάρια. Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 3 έτη. Εάν ο τύπος του ναρκωτικού, η ποσότητα και οι άλλες περιστάσεις είναι ήσσονος σημασίας (μικρό παράπτωμα), τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 6 μήνες.	Σε περιπτώσεις κατοχής περιορισμένης ποσότητας «σκληρών ναρκωτικών» (κατάλογος I) για προσωπική χρήση (δηλ. Μεμονωμένη ταμπλέτα, φύλλο, χάπι ή δοσολογία 0,2 γραμμαρίων), θα επιβληθεί χαμηλότερη φράση. Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην παροχή της βοήθειας των χρηστών, μέσω της επαφής με κλινική	Διαφορετικές κυρώσεις για την κατοχή ναρκωτικών στον κατάλογο I και στον κατάλογο II. Η βασική μορφή του αδικήματος τιμωρείται με: φυλάκιση έως 1 έτους ή πρόστιμο (κατάλογος I). Έως 1 μήνα φυλάκισης ή πρόστιμο (κατάλογος II)	Η ποινή ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα. Η κατοχή μεγάλης ποσότητας ναρκωτικών της λίστας II τιμωρείται έως και 6 έτη ή πρόστιμο. Καμία έρευνα σε περίπτωση κατοχής κάνναβης σε ποσότητα μικρότερη από 5 γραμμάρια, χωρίς δίωξη αν είναι μικρότερη από 30 γραμ. Η κατοχή μικρής ποσότητας «σκληρών ναρκωτικών» για προσωπική χρήση τιμωρείται με φυλάκιση έως και 1 έτος ή πρόστιμο.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν ποικίλλει για την υποτροπή στο νόμο. Ωστόσο, οι κατευθυντήριες γραμμές από τη δημόσια εισαγγελία καθορίζουν λεπτομερείς αυξήσεις ποινών.
21	Δανία	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και 2 χρόνια. Προειδοποίηση μπορεί να δοθεί εάν η κατοχή είναι αποτέλεσμα εξάρτησης και μακράς και επίμονης κατάχρησης φαρμάκων (με στόχο την αποφυγή των προστίμων).	Δεν προβλέπονται εναλλακτικές ποινές τιμωρίας για τα εγκλήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά. Στο στάδιο της καταδίκης, μπορούν να εφαρμοστούν δοκιμαστικά μέτρα αν το δικαστήριο κρίνει ότι η τιμωρία είναι περιττή (μπορεί να εφαρμοστεί σε περίπτωση οποιουδήποτε εγκλήματος) και ο νόμος αναφέρει την υποχρέωση να υποβληθεί σε θεραπεία ως ένα από τα μέτρα αυτά.	Οι κυρώσεις δεν ποικίλλουν ανάλογα με τον τύπο του φαρμάκου, αν και ο νόμος αναφέρει ρητά ότι «οι βλαβερές συνέπειες των ουσιών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν καταδικάζονται». Η εγκύκλιος του Εισαγγελέα 35/2004 αναφέρει ότι η κατοχή οποιουδήποτε απαριθμούμενου φαρμάκου σε περιορισμένη ποσότητα τιμωρείται με προειδοποίηση	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί άμεσα την τιμωρία ανάλογα με την ποσότητα του φαρμάκου. Ωστόσο, η εγκύκλιος του Εισαγγελέα 35/2004 αναφέρει ότι η κατοχή οποιουδήποτε απαριθμούμενου φαρμάκου σε περιορισμένη ποσότητα τιμωρείται με προειδοποίηση	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 2 ετών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να εκδοθεί προειδοποίηση εάν η κατοχή είναι αποτέλεσμα εξάρτησης μετά από μακρά και επίμονη κατάχρηση ναρκωτικών.	νόμος δεν διαφοροποιεί άμεσα την τιμωρία σύμφωνα με τον παράγοντα της υποτροπής. Εντούτοις, η εγκύκλιος του Εισαγγελέα 35/2004 αναφέρει ότι η κατοχή οιασδήποτε απαριθμηθέντων ναρκωτικών σε περιορισμένη ποσότητα τιμωρείται με προειδοποίηση όταν είναι το πρώτο αδίκημα
22	Σουηδία	Η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 3 ετών. Εάν ο τύπος της ουσίας, η ποσότητα και οι άλλες περιστάσεις είναι ήσσονος σημασίας (πταίσμα), τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 6 μήνες	Ορισμένα μέτρα θεραπείας μπορούν να δοθούν ως μέρος της ποινής.	Η ποινή για κατοχή δεν ποικίλλει για τα διάφορα φάρμακα, αλλά ο τύπος του ναρκωτικού μπορεί να επηρεάσει την ερμηνεία της συμπεριφοράς ως βασικό «παράπτωμα ναρκωτικών φαρμάκων» ή «ασήμαντο αδίκημα».	Η ποσότητα είναι ένας παράγοντας για τον προσδιορισμό του κατά πόσον η συμπεριφορά χαρακτηρίζεται ως βασικό "παράπτωμα ναρκωτικών" ή "ασήμαντο αδίκημα	Η ποινή δεν ποικίλλει με τον εθισμό	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
23	Νορβηγία	Η κατοχή μικρών ποσοτήτων ναρκωτικών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έως και 6 μηνών και / ή πρόστιμο. Η κατοχή μεγαλύτερης ποσότητας ναρκωτικών τιμωρείται πιο αυστηρά, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Ποινικού Κώδικα: μέχρι 2 έτη φυλάκιση ή / και πρόστιμο.	Η εκτέλεση της ποινής μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα υπό έλεγχο ίδρυμα, εάν είναι απαραίτητο. Υπάρχει ένα δικαστικό πρόγραμμα για τα ναρκωτικά που λειτουργεί σε δύο πόλεις για όσους καταδικάζονται για ελάσσονα εγκλήματα	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η ποσότητα προσδιορίζει τη δίωξη σύμφωνα με το νόμο περί φαρμάκων ή τον ποινικό κώδικα. Η κατοχή μικρών ποσών, τιμωρείται με φυλάκιση έως και 6 μήνες και / ή πρόστιμο. Αν υπάρχει μεγαλύτερη ποσότητα ναρκωτικών, τιμωρείται αυστηρότερα σύμφωνα μέχρι 2 έτη φυλάκισης ή / και πρόστιμο.	Η ποινή δεν ποικίλλει με τον εθισμό	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
24	Φιλανδία	Όταν η κατοχή ταξινομείται ως "παράβαση ναρκωτικών", τιμωρείται με πρόστιμο ή μέχρι 2 έτη φυλάκισης. Η κατοχή μικρού ποσού χαρακτηρίζεται ως παράνομη χρήση ναρκωτικών, τιμωρείται με πρόστιμο ή φυλάκιση έως 6 μηνών. Επιβαρύνσεις ή ποινές μπορούν να παραβλεφθούν αν το αδίκημα θεωρείται ασήμαντο λαμβάνοντας υπόψη τον τύπο και την ποσότητα της ουσίας, την κατάσταση και άλλες περιστάσεις	Επιβαρύνσεις ή ποινές μπορεί να μην ισχύουν εάν ο δράστης έχει ζητήσει θεραπεία που έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας	Η ποινή για αδικήματα προσωπικής κατοχής δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά. Ωστόσο, μπορεί να ληφθεί υπόψη ο τύπος του ναρκωτικού κατά την εφαρμογή της "άρσης επιβαρύνσεων ή ποινής	Η ποσότητα είναι ένας παράγοντας για τον προσδιορισμό του αδικήματος των χρηστών ή των ναρκωτικών. Η ποσότητα φαρμάκου μπορεί επίσης να ληφθεί υπόψη κατά την εφαρμογή της "άρσης των επιβαρύνσεων ή της ποινής".	Η ποινή δεν ποικίλλει με τον εθισμό	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
25	Εσθονία	Η κατοχή μικρών ποσοτήτων ναρκωτικών για προσωπική χρήση (έως δέκα δόσεις) είναι πλημμέλημα , τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι 200 πρόστιμο (περίπου € 800) ή με διοικητική κράτηση (στην αστυνομία και όχι σε φυλακή) για έως και 30 ημέρες.	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία για μικρά εγκλήματα κατοχής.	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η ποινή για αδικήματα προσωπικής κατοχής δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η κλίμακα ποινών δεν επηρεάζεται από τον εθισμό του δράστη	Ο νόμος περί ναρκωτικών δεν διαφοροποιεί τις κυρώσεις βάσει του παράγοντα υποτροπής
26	Λετονία	Η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση μπορεί να χρεωθεί ως ποινικό ή διοικητικό αδίκημα ανάλογα με την ποσότητα. Η κατοχή μικρής ποσότητας ναρκωτικών χωρίς σκοπό να πωληθεί αποτελεί διοικητικό αδίκημα το οποίο τιμωρείται με προειδοποίηση ή πρόστιμο έως 280 ευρώ (κώδικας διοικητικών παραβιάσεων). Πάνω από αυτό το ποσό, η κατοχή χωρίς πρόθεση προς πώληση τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 ετών	Το άτομο που παρακολουθεί εθελοντικά ιατρική περίθαλψη απαλλάσσεται από τη διοικητική ευθύνη για τις παράνομες ενέργειές του. Ο Ποινικός Κώδικας προσφέρει υπό όρους απαλλαγή από την ποινική ευθύνη για παραβάτες που συμφωνούν να υποβληθούν σε θεραπεία	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η ποσότητα καθορίζει την επιλογή της δίωξης σύμφωνα με τον Κώδικα Διοικητικών Παραβιάσεων ή τον Ποινικό Κώδικα	Η ποινή δεν ποικίλλει με τον εθισμό, αλλά οι παραβάτες που χρησιμοποιούν ναρκωτικά μπορούν να απαλλαγούν από την ποινή αν συμφωνούν οικειοθελώς να υποβληθούν σε θεραπεία (εφαρμόζεται για αδικήματα που διώκονται βάσει του Ποινικού Κώδικα) ή να απαλλαγούν από διοικητική ποινή (εφαρμοστέα για αδικήματα που τιμωρούνται βάσει του Κώδικα Διοικητικών Παραβιάσεων)	Η κατοχή μικρής ποσότητας ναρκωτικών χωρίς σκοπό την πώληση είναι διοικητικό αδίκημα. Ωστόσο, αν το αδίκημα επαναληφθεί εντός ενός έτους, ο δράστης αντιμετωπίζει ποινική ευθύνη - επομένως, ανεξάρτητα από την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχει, διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
27	Λιθουανία	Σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα, η κατοχή φαρμάκων χωρίς πρόθεση διανομής ή προμήθειας τιμωρείται με πρόστιμο, σύλληψη ή φυλάκιση έως 2 ετών (ποινική ευθύνη). Η κατοχή μικρών ποσοτήτων μπορεί να τιμωρείται με πρόστιμο ή διοικητική σύλληψη 10-45 ημερών (κράτηση). Σύμφωνα με τον Κώδικα Διοικητικών Παραβιάσεων η κατοχή μικρών ποσοτήτων φαρμάκων χωρίς πρόθεση πώλησης τιμωρείται με πρόστιμο έως 289 ευρώ ή διοικητική κράτηση έως 30 ημέρες (διοικητική ευθύνη), ωστόσο ο ποινικός κώδικας έχει προτεραιότητα.	Ένας δράστης που υποβάλλει αίτηση για θεραπεία ναρκωτικών απαλλάσσεται από ποινική ή διοικητική ευθύνη για την κατοχή ναρκωτικών, πριν από οποιαδήποτε ετυμηγορία	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά.	Ο ποινικός κώδικας διαφοροποιεί την τιμωρία για "κατοχή" και "κατοχή μικρής ποσότητας ναρκωτικών" χωρίς πρόθεση προς πώληση	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά η ποινή μπορεί να ανασταλεί για εθισμένους παραβάτες εάν ακολουθήσουν θεραπεία	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή
28	Ιρλανδία	κατοχή κάνναβης τιμωρείται με πρόστιμο έως: 381 ευρώ (πρώτο αδίκημα, συνοπτική καταδίκη), 508 ευρώ (δεύτερο αδίκημα, συνοπτική καταδίκη), 1270 ευρώ ή / και φυλάκιση έως 12 μήνες (τρίτο ή μεταγενέστερο αδίκημα,). Για καταδίκη σε κατηγορητήριο, οι κυρώσεις είναι αυξημένες: πρόστιμο έως 635 ευρώ (πρώτο αδίκημα), πρόστιμο έως 1270 ευρώ (δεύτερο αδίκημα), στη συνέχεια έως 3 έτη φυλάκιση (τρίτο ή μεταγενέστερο αδίκημα). Τιμωρία για την κατοχή ναρκωτικών άλλων από την κάνναβη: μέχρι 12 μήνες φυλάκιση (συνοπτική καταδίκη), έως 7 έτη φυλάκισης (καταδίκη σε κατηγορητήριο)	Μετά την καταδίκη, το δικαστήριο έχει την επιλογή να αποστείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση που είχε προκαθοριστεί από υγειονομικό συμβούλιο ή αξιωματούχο κοινωνικής πρόνοιας	Πρόστιμο για την κάνναβη (πρώτη και δεύτερη καταδίκη), φυλάκιση για άλλα φάρμακα.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που κατέχουν	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά το δικαστήριο έχει την επιλογή να στείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση που καταρτίστηκε από υγειονομικό συμβούλιο, υπάλληλο κοινωνικής πρόνοιας). 1977	Η κατοχή κάνναβης τιμωρείται με πρόστιμο έως: 381 ευρώ (πρώτο αδίκημα, συνοπτική καταδίκη), 508 ευρώ (δεύτερο αδίκημα, συνοπτική καταδίκη), 1270 ευρώ ή / και φυλάκιση έως 12 μήνες (τρίτο ή μεταγενέστερο αδίκημα,). Όταν ο κατηγορούμενος τιμωρείται ενώπιον ανώτερου δικαστηρίου (καταδίκη σε κατηγορητήριο), οι κυρώσεις είναι αυξημένες: πρόστιμο έως 635 ευρώ (πρώτο αδίκημα), πρόστιμο έως 1270 ευρώ (δεύτερο αδίκημα), απεριόριστο πρόστιμο ή / και φυλάκιση έως 3 έτη ή μεταγενέστερη παράβαση).
29	Ηνωμένο Βασίλειο	Η κατοχή ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα. Η τιμωρία συνδέεται με την κατηγορία των ναρκωτικών που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με τον Α να είναι το πιο επιβλαβές) και εάν η καταδίκη είναι από το Magistrate' δικαστήριο (περίληψη) ή από το δικαστήριο του Crown Court (στο κατηγορητήριο). Φάρμακα κατηγορίας Α: έως 6 μήνες και / ή πρόστιμο (περίληψη) · έως 7 έτη και / ή πρόστιμο (για κατηγορητήριο). Κατηγορία Β: έως 3 μήνες και / ή πρόστιμο (περίληψη). έως 5 έτη και / ή πρόστιμο (σε κατηγορητήριο). Κατηγορία C: έως 3 μήνες και / ή πρόστιμο (περίληψη). έως 2 έτη και / ή πρόστιμο (για κατηγορητήριο). Οι οδηγίες της αστυνομίας διευκρινίζουν ότι δίνουν προειδοποίηση για μια πρώτη μη προβληματική προσωπική κατοχή κάνναβης, αυξάνοντας το πρόστιμο και στη συνέχεια συλλαμβάνουν τη δεύτερη και την τρίτη φορά.	Προγράμματα Παρέμβασης για τα Ναρκωτικά ως εναλλακτική λύση στην τιμωρία	Η τιμωρία συνδέεται με την κατηγορία φαρμάκων που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με το Α να είναι το πιο επιβλαβές).	Η τιμωρία συνδέεται με την κατηγορία φαρμάκων που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με το Α να είναι το πιο επιβλαβές), αλλά δεν διαφέρει ανάλογα με την ποσότητα του φαρμάκου που κατέχει. Οι ποσότητες εξετάζονται μόνο βάσει των οδηγιών καταδίκης. Κατάχρηση των ναρκωτικών	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν μεταβάλλεται με την υποτροπή

Προμήθεια							
Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
1	Ελλάδα	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 8 ετών. Οι τοξικομανείς που πωλούν φάρμακα για να χρηματοδοτήσουν τον εθισμό και οι χρήστες που μοιράζονται τα ναρκωτικά: έως 3 χρόνια φυλάκισης. υποθέσεις που αφορούν δημόσιους ή ιατρικούς αξιωματούχους ή καθορισμένους χώρους, όπως σχολεία, στρατιωτικές βάσεις ή φυλακές, ή ανάμειξη στο ποτό / τρόφιμα: τουλάχιστον δέκα χρόνια. Επαγγελματική διακίνηση ναρκωτικών με κέρδος άνω των 75.000 ευρώ, όταν προκαλεί σοβαρή βλάβη ή θάνατο ή όταν χρησιμοποιείται όπλο: έως ισόβια κάθειρξη.	Η δίωξη ή η δίκη μπορεί να ανασταλεί για τους εξαρτημένους παραβάτες που ζητούν να υποβληθούν σε θεραπεία.	Η Εμπορία ναρκωτικών που μπορεί να προκαλέσουν σοβαρό τραυματισμό: τουλάχιστον 10 χρόνια φυλάκισης ή ισόβια κάθειρξη	Η ποινή για την προμήθεια μπορεί να είναι μέχρι τρία χρόνια, αντί για τουλάχιστον 8 χρόνια, αν πωλείται μια μικρή ποσότητα ναρκωτικών για τη συντήρηση του εθισμού	Η τιμωρία για τους εθισμένους που προμηθεύουν ναρκωτικά μειώνεται στο ελάχιστο min 8 χρόνια φυλάκισης σε min. 1ετούς φυλάκισης. σε περιπτώσεις ανηλίκων η μέγιστη φυλάκιση είναι 1 έτους.	Η ποινή για την υποτροπή είναι υψηλότερη από την περίπτωση της βασικής μορφής του αδικήματος: ελάχιστη φυλάκιση 10 ετών.
2	Βουλγαρία	Η προμήθεια ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση. Διάρκεια φυλάκισης για την προμήθεια ναρκωτικών υψηλού κινδύνου: 2-8 έτη, για ναρκωτικά κινδύνου: 1-6 έτη. Οι κυρώσεις κυμαίνονται από 3 έως 12 έτη (για ναρκωτικά κινδύνου και υψηλού κινδύνου) και 5-15 χρόνια, υπό διάφορες επιβαρυντικές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της υποτροπής και της ποσότητας των φαρμάκων που εμπλέκονται.	Η υποχρεωτική θεραπεία είναι μια πρόσθετη, όχι εναλλακτική ποινή στην τιμωρία.	Διάρκεια φυλάκισης για την προμήθεια ναρκωτικών υψηλού κινδύνου: 2-8 έτη, για ναρκωτικά κινδύνου: 1-6 έτη.	Η τιμωρία ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα. Αυξάνεται σε 3-12 χρόνια για την προμήθεια μεγάλης ποσότητας ναρκωτικών, 5-15 ετών για πολύ μεγάλη ποσότητα.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Σε περίπτωση υποτροπής, η τιμωρία είναι αυξημένη: φυλάκιση 5-15 ετών και χρηματική ποινή 20.000-100.000.
3	Ρουμανία	Το εύρος ποινής για αδικήματα προμήθειας εξαρτάται από την ταξινόμηση των εμπλεκόμενων ναρκωτικών. Η προσφορά ναρκωτικών «κινδύνου» τιμωρείται με φυλάκιση 2-7 ετών, ενώ η προμήθεια ναρκωτικών«υψηλού κινδύνου» τιμωρείται με φυλάκιση 5-12 ετών. Η εισαγωγή ή εξαγωγή ναρκωτικών «κινδύνου» τιμωρείται με 3-10 χρόνια, ενώ για ναρκωτικά «υψηλού κινδύνου» το εύρος είναι 7-15 έτη. Η σκόπιμη συνταγογράφηση φαρμάκων «υψηλού κινδύνου» από γιατρό χωρίς αντικειμενική αιτιολόγηση τιμωρείται με 1-5 χρόνια. Νόμος αριθ. 143/2000. Το άρθρο 2, το άρθρο 3 και το άρθρο 6 (1)	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές τιμωρίας για αδικήματα προμήθειας αρκωτικών.	Η προσφορά ναρκωτικών «κινδύνου» τιμωρείται με φυλάκιση 2-7 ετών, ενώ η προμήθεια ναρκωτικών«υψηλού κινδύνου» τιμωρείται με φυλάκιση 5-12 ετών	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν διαφοροποιείται ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν διαφοροποιείται ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
4	Ιταλία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 6 έως 20 ετών και πρόστιμο από 26 000 ευρώ σε 260 000 ευρώ. Σε περιπτώσεις Ανηλίκων (ποιότητα και ποσότητα ουσιών θα ληφθούν υπόψη): από 6 μήνες έως 4 έτη φυλάκιση και πρόστιμο από 1032 ευρώ και € 10 329.	Για καταδίκη για παραπτώματα, για τοξικομανείς ή χρήστες, ο δικαστής μπορεί να διατάξει, όχι περισσότερο από δύο φορές, μια κοινοτική υπηρεσία (εργασία) που μπορεί να περιλαμβάνει θεραπεία. Για τους τοξικομανείς ή τους χρήστες, ο δικαστής μπορεί να αναστείλει την εκτέλεση της ποινής σε κράτηση όταν, μετά από θετική αναφορά, το άτομο έχει αναλάβει ή αναλαμβάνει πρόγραμμα θεραπευτικής και κοινωνικής αποκατάστασης. Περιορίζεται σε ποινές φυλάκισης έως έξι έτη ή σε τέσσερα έτη σε περίπτωση πιο σοβαρών εγκλημάτων. Η ποινή δεν μπορεί να ανασταλεί περισσότερο από μία φορά. Η "θεραπευτική ανάθεση" στην υπηρεσία δοκιμασίας περιορίζεται εκ νέου σε ποινές φυλάκισης έως έξι έτη ή σε τέσσερα έτη σε περίπτωση πιο σοβαρών εγκλημάτων. Μπορεί πλέον να χορηγείται σε προσωρινή βάση, ως μια δοκιμή, πριν από την τελική απόφαση, και μπορεί να χορηγηθεί περισσότερες από δύο φορές.	Το αδίκημα μπορεί να θεωρηθεί ήσσονος σημασίας βάσει παραγόντων που περιλαμβάνουν την «ποιότητα» των ουσιών. Σε αυτή την περίπτωση η τιμωρία μειώνεται από 6-20 χρόνια φυλάκισης σε 6 μήνες έως 4 χρόνια φυλάκισης.	Το αδίκημα μπορεί να θεωρηθεί ήσσονος σημασίας, λόγω της «ποσότητας» των ουσιών. Σε αυτή την περίπτωση η τιμωρία μειώνεται από 6-20 χρόνια φυλάκισης σε 6 μήνες έως 4 χρόνια φυλάκισης.	Η ποινή ενός εξαρτημένου από το ναρκωτικό δράστη που καταδικάστηκε σε φυλάκιση για διάστημα μικρότερο των 6 ετών, μπορεί να ανασταλεί αν έχει υποβληθεί επιτυχώς σε πρόγραμμα θεραπείας. Είναι επίσης δυνατή η αντικατάσταση της φυλακής από την "κοινοτική εργασία" (που μπορεί να περιλαμβάνει θεραπεία) για τους τοξικομανείς ή τους χρήστες.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής. Ο δικαστής δεν μπορεί να αναστείλει την εκτέλεση της ποινής περισσότερες από μία φορές. Ο δικαστής μπορεί να διατάξει, όχι περισσότερο από δύο φορές, μια κοινοτική υπηρεσία (εργασία) που μπορεί να περιλαμβάνει θεραπεία.
5	Κύπρος	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και ισόβιας κάθειρξης και / ή πρόστιμο (για φάρμακα Κατηγορίας Α και Β), με ποινή φυλάκισης μέχρι 8 ετών και / ή πρόστιμο (για φάρμακα Κατηγορίας Γ)	Ο νόμος που προβλέπει θεραπευτικά εναλλακτικά μέτρα προς την τιμωρία παραμένει ανενεργός	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και ισόβιας κάθειρξης και / ή πρόστιμο (για φάρμακα Κατηγορίας Α και Β), με ποινή φυλάκισης μέχρι 8 ετών και / ή πρόστιμο (για φάρμακα Κατηγορίας Γ). (1), Πρόγραμμα ΙΙΙ .. 11.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα, αλλά η "ποσότητα απαγορευμένων ουσιών" μπορεί να ληφθεί υπόψη σε λιγότερο σοβαρή παράβαση (αν και αυτό δεν μεταβάλλει τα όρια καταδίκης)	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού, αλλά ο "βαθμός εξάρτησης" συνεπάγεται λιγότερο σοβαρό αδίκημα (αν και αυτό δεν μεταβάλλει τα όρια καταδίκης)	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής
6	Ισπανία	Η προμήθεια ναρκωτικών που προκαλούν σοβαρές βλάβες στην υγεία τιμωρείται με φυλάκιση 3-6 ετών και σε περιπτώσεις άλλων ναρκωτικών: 1-3 χρόνια. Υπάρχει η δυνατότητα επιβολής μικρότερων κυρώσεων βάσει των "προσωπικών περιστάσεων και της σοβαρότητας του αδικήματος". Οι πιο σοβαρές κυρώσεις μπορούν να επιβληθούν σε ορισμένες επιβαρυντικές περιστάσεις, μεταξύ άλλων για ορισμένα επαγγέλματα, εναντίον ευάλωτων ατόμων, σε μεγάλες ποσότητες, σε συγκεκριμένες τοποθεσίες ή με οργανωμένο έγκλημα. Το γενικό σύστημα ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων ισχύει επίσης	Η τιμωρία έως 5 ετών φυλάκισης για εγκλήματα που διαπράττονται λόγω εθισμού στα ναρκωτικά θα μπορούσε να ανασταλεί εάν ο κρατούμενος υποβληθεί πρόωρα σε θεραπεία αποτοξίνωσης και δεν την εγκαταλείψει	Υψηλότερες κυρώσεις για τα ναρκωτικά που προκαλούν σοβαρή βλάβη στην υγεία	Υψηλότερες κυρώσεις για την παροχή μεγαλύτερων ποσοτήτων ναρκωτικών.	Ο δικαστής θα μπορούσε να μειώσει τη φυλάκιση λαμβάνοντας υπόψη τις προσωπικές και εγκληματικές περιστάσεις και υπό τον όρο ότι δεν προβλέπονται ειδικές επιβαρυντικές περιστάσεις που προβλέπονται στο άρθρο. 369bis και 370 του Ποινικού Κώδικα	Η υποτροπή δεν αναφέρεται στις ειδικές για ταναρκωτικά ενότητες του Ποινικού Κώδικα, αλλά είναι μία από τις γενικές επιβαρυντικές περιστάσεις που προβλέπονται στον Π.Κ

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
7	Πορτογαλία	Η τιμωρία για την εμπορία ναρκωτικών εξαρτάται από την ταξινόμηση (κατάλογος) των ενεχόμενων ναρκωτικών. Η προσφορά τιμωρείται με φυλάκιση 4-12 ετών (καταλόγους I έως III) ή 1-5 χρόνια φυλάκισης (κατάλογος IV). Οι ελάχιστες και οι μέγιστες κυρώσεις για σωματεμπορία αυξάνονται κατά ένα τέταρτο σε διάφορες καθορισμένες επιβαρυντικές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής ανηλίκων, μεγάλου οφέλους, κατάχρησης θέσης, συμμετοχής σε διεθνή εγκληματική ομάδα και σε καθορισμένες τοποθεσίες. Τα ελάσσονα αδικήματα διακρίνονται με φυλάκιση 1-5 ετών (κατάλογοι I-III και V-VI) ή έως 2 έτη φυλάκισης (κατάλογος IV). Εάν οργανώνεται ή χρηματοδοτείται εγκληματική ομάδα, η ποινή είναι 10-25 χρόνια φυλάκισης, ενώ η ηγεσία μιας εγκληματικής ομάδας τιμωρείται με φυλάκιση 12-25 ετών.	Το δικαστήριο μπορεί να αναστείλει την εκτέλεση της ποινής, εάν ο δράστης θεωρείται ως εξαρτημένος από τα ναρκωτικά και συμφωνεί να υποβληθεί σε εθελοντική θεραπεία υπό τις γενικές προϋποθέσεις που ορίζονται στον Ποινικό Κώδικα.	Η τιμωρία ποικίλλει ανάλογα με το ναρκωτικό. Για ναρκωτικά στους καταλόγους I-III: 4-12 χρόνια φυλάκισης. Για τα ναρκωτικά στον κατάλογο IV: 1-5 χρόνια φυλάκισης. Για ελάσσονα διακίνηση ναρκωτικών στους καταλόγους I-III και V-VI: 1-5 χρόνια φυλάκισης, για ελάσσονα λαθρεμπόριο ναρκωτικών στον κατάλογο IV: έως 2 έτη.	Μπορεί να θεωρηθεί ελαφρύ αδίκημα, οδηγώντας σε χαμηλότερο εύρος καταδίκης, ανάλογα με την ποσότητα των ναρκωτικών που παρέχονται. Νομοθετικό διάταγμα 15/93, άρθρο 25. Υψηλότερες κυρώσεις για την παροχή μεγαλύτερων ποσοτήτων ναρκωτικών.	Το εύρος ποινής δεν διαφοροποιείται από τον παράγοντα εθισμού. Ωστόσο, η εκτέλεση της ποινής μπορεί να ανασταλεί για εξαρτημένους παραβάτες	Ο νόμος για τα ναρκωτικά δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα υποτροπής
8	Κροατία	Η μη εξουσιοδοτημένη παραγωγή, εισαγωγή και εξαγωγή, πώληση και κατοχή με πρόθεση να πωληθεί τιμωρείται με φυλάκιση 1-12 ετών. Όταν εμφανίζονται επιβαρυντικές περιστάσεις (όπως η πώληση ναρκωτικών σε άτομα με σοβαρή ψυχική διαταραχή, σε παιδί ή σε εκπαιδευτικά κέντρα), το εύρος της τιμωρίας αυξάνεται σε 3-15 χρόνια φυλάκιση. Επιπλέον, ο νόμος θέτει ελάχιστα όρια για πιο σοβαρά αδικήματα: όταν η δραστηριότητα εκτελείται σε οργανωμένο δίκτυο - τουλάχιστον 3 χρόνια, όταν προκάλεσε σοβαρές βλάβες σε πολλούς ανθρώπους - τουλάχιστον 5 χρόνια.	Το δικαστήριο θα πρέπει να χρησιμοποιεί ορισμένα εναλλακτικά μέτρα για τη φυλάκιση (π.χ. πρόστιμα, κοινωνική υπηρεσία, δοκιμασία, θεραπεία) στις περιπτώσεις που προβλέπεται ποινή φυλάκισης έως έξι μηνών και / ή όταν ο παραβάτης είναι τοξικομανής / αδίκημα διαπράττεται υπό την επιρροή των ναρκωτικών	Το δικαστήριο θα πρέπει να χρησιμοποιεί ορισμένα εναλλακτικά μέτρα από τη φυλάκιση (π.χ. πρόστιμα, κοινωνική υπηρεσία, δοκιμασία, θεραπεία) στις περιπτώσεις που προβλέπεται ποινή φυλάκισης έως έξι μηνών και / ή όταν ο παραβάτης είναι τοξικομανής / αδίκημα διαπράττεται υπό την επιρροή των ναρκωτικών	Οι κυρώσεις δεν διαφέρουν ανάλογα με τα ναρκωτικά	Οι κυρώσεις δεν ποικίλλουν ανάλογα με την ποσότητα.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό. Εντούτοις, μια σειρά εναλλακτικών μέτρων για τη φυλάκιση (π.χ. πρόστιμα, κοινωνική υπηρεσία, δοκιμασία, θεραπεία) για περιπτώσεις όπου προβλέπεται ποινή φυλάκισης έως και έξι μηνών και / ή όταν ο δράστης είναι ναρκομανής / αδίκημα διαπράττεται υπό την επήρεια ναρκωτικών.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
9	Μάλτα	Η προσφορά ναρκωτικών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης 6 μηνών - 10 ετών εάν δικάσσει στο Δικαστήριο των Δικαστών και έως την ισόβια κάθειρξη, με διακριτική ευχέρεια να απονεμίσει ποινή 4-30 ετών, αν έχει δικάσει στο Ποινικό Δικαστήριο. Η ποσότητα των ναρκωτικών, και από το 2014 ο ρόλος του δράστη, καθορίζει τη δίωξη σε ένα συγκεκριμένο δικαστήριο. Από το 2006, η υποχρεωτική ελάχιστη φυλάκιση έξι μηνών δεν χρειάζεται να ισχύει αν ο δράστης σκόπευε να καταναλώσει επιτόπου με άλλους.	Οι παραβάτες που κατηγορούνται για εγκλήματα "που αποδίδονται ουσιαστικά στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά" μπορούν να παραπέμπονται στο Συμβούλιο Αποκατάστασης περί Ναρκωτικών	Η πώληση ή η διακίνηση ναρκωτικών που απαριθμούνται στο Μέρος Α του Τρίτου Καταλόγου των ιατρικών και συγγενικών επαγγελματιών τιμωρούνται με ισόβια κάθειρξη ή με ποινή φυλάκισης 4 ετών -30 έτη και πρόστιμο (όταν διώκεται στο Ποινικό Δικαστήριο) ή φυλάκιση 6 μηνών-10 ετών και πρόστιμο (Δικαστηρίου Δικαστηρίων), σε περίπτωση άλλων ναρκωτικών: 12 μήνες-10 χρόνια φυλάκιση και πρόστιμο (ποινικό δικαστήριο) ή 3 μήνες-12 μήνες (δικαστήριο	Η παροχή ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα, ενώ η ποινή εξαρτάται από το δικαστήριο. Δικαστήριο Δικαστών: 6 μήνες - 10 χρόνια, Ποινικό Δικαστήριο: ισόβια, με διακριτική ευχέρεια να απονεμίσει ποινή 4-30 ετών. Η ποσότητα θα καθορίσει τη δίωξη ενός αδικήματος σε ένα συγκεκριμένο δικαστήριο. ορισμένες ποσότητες καθορίστηκαν στο DDO το 2014	Οι παραβάτες που κατηγορούνται για εγκλήματα "που αποδίδονται ουσιαστικά στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά" μπορούν να παραπέμπονται στο Συμβούλιο Αποκατάστασης παραβάσεων ναρκωτικών. Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό. Νόμος για την εξάρτηση από τα ναρκωτικά	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
10	Σλοβενία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 1-10 ετών. Μπορεί να τιμωρηθεί με 3-15 χρόνια με επιβαρυντικές περιστάσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν την παροχή σε ανήλικους, ψυχικά ασθενείς, άτομα με προσωρινή διανοητική διαταραχή, εξαρτώμενα από ναρκωτικά άτομα ή όταν διαπράττονται σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, σε φυλακές ή σε δημόσιες εκδηλώσεις , καθώς και όταν διαπράττεται από δάσκαλο, εκπαιδευτικό ή δημόσιο υπάλληλο. Όταν εκτελείται από μέλος εγκληματικής οργάνωσης 5-15 έτη κάθειρξη	Ο νόμος προβλέπει τη δυνατότητα αναστολής της ποινής φυλάκισης με την επιβολή των δοκιμαστικών μέτρων που περιλαμβάνουν τη συμμετοχή σε θεραπεία (εάν η ποινή φυλάκισης που επιβάλλεται από το δικαστήριο δεν υπερβαίνει τα δύο χρόνια φυλάκιση ή πρόστιμο και η ελάχιστη τιμωρία που ορίζεται στο νόμο δεν υπερβαίνει τα 3 έτη).	Η ποινή δεν διαφέρει για διαφορετικές ουσίες	Η ποινή δεν διαφέρει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
11	Αυστρία	Οι κυρώσεις για την προσφορά κυμαίνονται συνήθως ανάλογα με το αν τα φάρμακα ταξινομούνται ως ναρκωτικά (N) ή ψυχοτρόπα (P). Αγορά ή κατοχή, καλλιέργεια, παραγωγή για προσωπική χρήση - έως 1 έτους (N, P). Εάν υπερβαίνει το όριο με πρόθεση να εισαχθούν φάρμακα στην αγορά - έως 3 έτη (N) ή έως 2 έτη (P). Παραγωγή, εισαγωγή, εξαγωγή, κυκλοφορία - έως 5 έτη (N) ή έως 3 έτη (P). Ενεργώντας ως μέλος μιας συμμορίας - 1-10 χρόνια. Λειτουργώντας εμπορικά και με προηγούμενη καταδίκη διακίνησης- 1-10 χρόνια (N). Όταν πρόκειται για ποσότητα 15 φορές άνω του ορίου 15x - 1-10 έτη (N), έως 5 έτη (P). Στη συνέχεια, υπάρχουν μεγαλύτερες κατηγορίες ποινών για αδικήματα που αφορούν ναρκωτικά, ως εξής: Μέλος μιας συμμορίας διακίνησης ναρκωτικών με προηγούμενη καταδίκη για σωματεμπορία ή περιπτώσεις που αφορούν 25 φορές περισσότερο από την ποσότητα κατωφλίου - 1-15 έτη. Αρχηγός οργανισμού διακίνησης ναρκωτικών - 10-20 χρόνια ή φυλάκιση κατά τη διάρκεια της ζωής.	Ο νόμος περί ναρκωτικών επιτρέπει την προσωρινή απόσυρση της κατηγορίας ή της ποινικής διαδικασίας για μικρά αδικήματα προσφοράς, με δοκιμαστική περίοδο 1-2 ετών και, όπου είναι απαραίτητο, μπορεί να περιλαμβάνει και συμφωνία για θεραπεία. Σε περίπτωση επιτυχίας, η διαδικασία θα περατωθεί οριστικά.	Οι κυρώσεις για την προσφορά κυμαίνονται συνήθως ανάλογα με το αν τα φάρμακα ταξινομούνται ως ναρκωτικά ή ψυχοτρόπα.	Οι οριακές ποσότητες ορίζονται από διάταγμα περί "ορίου της ποσότητας". Οι κυρώσεις για την προμήθεια ποικίλλουν ανάλογα με το αν η ποσότητα είναι κάτω ή πάνω από το όριο, πάνω από 15 φορές ή πάνω από 25 φορές . Αυτές ποικίλλουν επίσης ανάλογα με τον τύπο του φαρμάκου (ναρκωτικό ή ψυχοτρόπο).	Για τους εθισμένους παραβάτες προβλέπονται χαμηλότερες μέγιστες κυρώσεις για αδικήματα εφοδιασμού, ανάλογα με το έγκλημα που διαπράχθηκε, η τιμωρία δεν θα υπερβαίνει τα 1, 3 ή 5 χρόνια φυλάκισης. Οι κυρώσεις δεν είναι χαμηλότερες για τους εθισμένους παραβάτες σε περίπτωση πιο σοβαρών εγκλημάτων, π.χ. που αφορούν πολύ μεγάλες ποσότητες ναρκωτικών ή όταν διαπράττονται ως μέλος μεγάλης εγκληματικής οργάνωσης.	Η υποτροπή οδηγεί σε υψηλότερο εύρος ποινής όταν συνδυάζεται με την προμήθεια ναρκωτικών για εμπορικούς λόγους ή συμμετοχή σε συμμορία διακίνησης ναρκωτικών.
12	Ουγγαρία	Η προσφορά ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 2-8 ετών. Εάν διαπράττονται από δημόσιο υπάλληλο ή ως μέρος εγκληματικής συνωμοσίας ή σε στρατιωτικές / αστυνομικές / φυλακές εγκαταστάσεις: 5-10 χρόνια φυλάκισης. Εάν υπάρχει σημαντική ποσότητα ναρκωτικών: 5-20 χρόνια φυλάκισης ή ζωής. Εάν πρόκειται για μικρότερη ποσότητα: μέχρι 2 έτη (εγκλήματα χαμηλότερου βαθμού). Αυτές οι κυρώσεις αυξάνονται εάν εμπλέκονται ανήλικοι ή εκπαιδευτικοί ή χώροι πρόνοιας παιδιών.	Καμία εναλλακτική ποινή για αδικήματα προμήθειας ναρκωτικών. Ποινικός Κώδικας, σ. 180.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με ελάχιστο όριο. 2 max. 8 χρόνια φυλάκισης. Εάν υπάρχει σημαντική ποσότητα: ελάχιστο. 5 max. 15 χρόνια φυλάκισης ή ισόβιας κάθειρξης. Εάν υπάρχει μικρότερη ποσότητα: έως 2 έτη.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
13	Σλοβακία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 3-10 χρόνια. Εάν εμπλέκεται μεγαλύτερη ποσότητα φαρμάκων (με τιμή στο δρόμο πάνω από 10 φορές υψηλότερη από το "βασικό" ποσό των 266 ευρώ), ή σε περίπτωση υποτροπής ή κατά προστατευόμενου προσώπου ή από άτομο που αντιμετωπίζει εξάρτηση: το εύρος ποινής είναι 10-15 χρόνια. Εάν η προσφορά είναι σε σημαντική κλίμακα (πάνω από 100 φορές της «βασικής γραμμής») ή προκαλεί σοβαρή βλάβη ή θάνατο ή εναντίον ατόμου ηλικίας κάτω των 15 ετών: 15-20 χρόνια φυλάκισης. Εάν είναι σε μεγάλη κλίμακα (πάνω από 500 φορές της «βασική γραμμή»), προκαλώντας πολλαπλές βλάβες / θανάτους, ή ως εγκληματική ομάδα: 20-25 χρόνια, ή ισόβια κάθειρξη	Δεδομένου ότι η προσφορά δεν είναι πιθανόν να κριθεί ως δευτερεύον αδίκημα, θα πρέπει να παραγγελθεί "προστατευτική θεραπεία" εκτός από την τιμωρία, και όχι ως εναλλακτική ποινή	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τα ναρκωτικά	Οι κυρώσεις αυξάνονται ανάλογα με την κλίμακα του αδικήματος. Για βασικές μορφές παραβάσεων εφοδιασμού: ελάχ. 3 χρόνια κατ 'ανώτατο όριο. 10 χρόνια φυλάκισης. Εάν η ποσότητα είναι μεγαλύτερη (με τιμή δρόμου πάνω από 10 φορές μεγαλύτερο από το "βασικό" ποσό € 266: 10-15 έτη.) Εάν είναι σε μεγάλη κλίμακα (πάνω από 100 φορές): 15-20 χρόνια. 500 φορές): 20-25 χρόνια, ή ισόβια κάθειρξη.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 3-10 χρόνια. Για τους υπότροπους το εύρος ποινών είναι υψηλότερο: 10-15 χρόνια φυλάκισης.
14	Τσεχία	Η προμήθεια ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση 1-5 ετών. Το εύρος τιμωρίας εκτείνεται σε φυλάκιση 2-10, 8-12, 10-18 ετών σε περίπτωση επιβαρυντικών περιστάσεων, π.χ. συμμετοχή των ανηλίκων, μεγαλύτερη / σημαντική / μεγάλη κλίμακα πράξεων / οφέλους, τραυματισμός ή θάνατος ή συμμετοχή (διεθνών) εγκληματικών οργανώσεων.	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία που σχετίζεται ειδικά με τα ναρκωτικά. Εντούτοις, στο ποινικό δίκαιο παρέχεται μια σειρά δοκιμαστικών μέτρων: η υπό όρους παραίτηση από την τιμωρία με δοκιμασία και η υπό όρους παύση της δίωξης με δοκιμασία. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν την αποστολή σε θεραπεία ως μέρος μιας ποινής που δόθηκε από δικαστή. Το αρχικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας για εναλλακτικές λύσεις είναι ένα στάδιο δίωξης. Ένας εισαγγελέας μπορεί να εγκρίνει ψήφισμα σχετικά με την υπό όρους παύση της ποινικής δίωξης (με ή χωρίς επίβλεψη υπαλλήλου επιτήρησης). Στην πραγματικότητα, πρόκειται για περισσότερη εκτροπή ποινικών διαδικασιών ως εναλλακτικές λύσεις. Το ίδιο ψήφισμα μπορεί να περάσει δικαστής χωρίς δίκη ή κατά τη διάρκεια ακροαματικής διαδικασίας ή μετά από δίκη αντί για απόφαση	Οι επιβαρυντικές περιστάσεις που αυξάνουν το εύρος της καταδίκης δεν περιλαμβάνουν την αναφορά του τύπου του ναρκωτικού	Υψηλότερες κυρώσεις για αδικήματα μεγαλύτερης κλίμακας.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Το εύρος τιμωρίας εκτείνεται σε min 2 max. 10 έτη φυλάκισης για τη δεύτερη παράβαση που διαπράχθηκε εντός τριών ετών από την προηγούμενη καταδίκη.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
15	Πολωνία	Ο νόμος ορίζει τα αδικήματα προμήθειας σύμφωνα με το κίνητρο και την κλίμακα. Η καλλιέργεια της παπαρούνας, της κάνναβης ή της κόκας, ή της παραγωγής ναρκωτικών ουσιών, τιμωρείται έως και 3 χρόνια. Καλλιέργεια σε μεγάλες ποσότητες: 6 έως 8 χρόνια. Εάν ένα αδίκημα παραγωγής αφορά μια σημαντική ποσότητα ναρκωτικών ή έχει διεξήχθη για λόγους οφέλους: τουλάχιστον 3 χρόνια. Η εισαγωγή, η εξαγωγή ή η διακίνηση ναρκωτικών τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι 5 έτη. Σε περιπτώσεις μικρότερης βαρύτητας: έως 1 έτος. Εάν το αδίκημα αφορά μια σημαντική ποσότητα ναρκωτικών ή έχει διεξαχθεί για όφελος: τουλάχιστον 3 χρόνια. Η εισαγωγή φαρμάκων σε κυκλοφορία (χονδρική προμήθεια) τιμωρείται με φυλάκιση 6 μηνών-8 ετών. Σε περιπτώσεις μικρότερης βαρύτητας: έως 1 έτος. Αν αφορά μια σημαντική ποσότητα: 2-12 χρόνια. Προμήθεια (διανομή ή ανταλλαγή): έως 3 έτη φυλάκισης. Αν απευθύνεται σε ανηλίκους ή σε σημαντικές ποσότητες: 6 μηνών-8 ετών. Προμήθεια με στόχο την απόκτηση οφέλους (διαπραγμάτευση): 1-10 χρόνια φυλάκισης. Εάν απευθύνεται σε ανήλικο: τουλάχιστον 3 χρόνια. Σε περιπτώσεις μικρότερης βαρύτητας: έως 2 έτη.	Σε περιπτώσεις εγκλημάτων που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα 5 έτη, ο εισαγγελέας μπορεί να αναστείλει την έρευνα κατά του παραβάτη που είναι εθισμένος ή χρησιμοποιεί τα ναρκωτικά με βλαβερό τρόπο εάν συμφωνεί εθελοντικά να συμμετάσχει σε πρόγραμμα θεραπείας ή πρόληψης. Η επιτυχής ολοκλήρωση του προγράμματος έχει ως αποτέλεσμα μια "υπό όρους παύση της διαδικασίας", η οποία οδηγεί στην επιβολή περιόδου δοκιμασίας και χωρίς καταδίκη. Η ίδια διαδικασία μπορεί να εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Η ποινή ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα. Μια σημαντική ποσότητα θα οδηγήσει σε υψηλότερο εύρος ποινών για τα αδικήματα της καλλιέργειας, της παραγωγής, της εισαγωγής, της εξαγωγής ή της διαμετακόμισης ναρκωτικών, της εισαγωγής των ναρκωτικών σε κυκλοφορία, της προμήθειας με πρόθεση το όφελος	Το εύρος ων κυρώσεων δεν διαφέρουν ανάλογα με τον εθισμό. Τόσο οι εθισμένοι όσο και οι μη εθισμένοι χρήστες μπορούν να επωφεληθούν από τη δυνατότητα αναστολής των διαδικασιών	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής
16	Γερμανία	Ποινή για βασικό αδίκημα προμήθειας: έως 5 έτη φυλάκισης. Οι κυρώσεις σε ιδιαίτερα σοβαρές περιπτώσεις είναι αυξημένες: α) 1-15 χρόνια για ενέργειες σε εμπορική βάση. έκθεση σε κίνδυνο της υγείας πολλών ατόμων · συμμετοχή ανηλίκων. συναλλαγές σε σημαντικές ποσότητες. β) 2-15 έτη για συμμετοχή συμμοριών · συμμετοχή των ανηλίκων σε εμπορική βάση · πρόκληση θανάτου. εισαγωγές σημαντικών ποσοτήτων. γ) 5-15 έτη: σημαντικές ποσότητες με εμπλεκόμενες συμμορίες που έχουν υποπέσει σε επανειλημμένες παραβάσεις, προκαλώντας τους ανηλίκους να διαπράττουν τέτοιου είδους αδικήματα ή χρησιμοποιώντας μέσα επιρρεπή και προοριζόμενα να προκαλέσουν σωματικές βλάβες.	Η εκτέλεση ποινής φυλάκισης έως και δύο ετών μπορεί να ανασταλεί για έναν εξαρτημένο που ακολουθεί ένα πρόγραμμα θεραπείας	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Βασική ποινή για προσβολή: μέχρι 5 έτη φυλάκισης ή πρόστιμο. Υψηλότερες κυρώσεις για το εμπόριο σημαντικών ποσοτήτων ναρκωτικών.	Η ποινή δεν επηρεάζεται από τον εθισμό του δράστη. Ωστόσο, εάν ένας καταδικασθείς είναι εθισμένος και εάν είναι διατεθειμένος να υποβληθεί σε θεραπεία για τον εθισμό του, μπορεί να ανασταλεί η εκτέλεση ποινής έως και δύο ετών φυλάκισης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής
17	Λουξεμβούργο	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης 1 - 5 ετών και / ή πρόστιμο € 500 - € 1 250 000. Σε περίπτωση ανηλίκων, ή προκαλώντας σοβαρό τραυματισμό: πρόστιμο ή / και 5-10 χρόνια. Εάν σχετίζεται ή προκαλεί θάνατο: 15-20 έτη (ή φυλάκιση σε όλη τη ζωή αν εμπλέκεται ανήλικος	Καμία εναλλακτική ποινή στην τιμωρία για αδικήματα προμήθειας ναρκωτικών.	η ποινή δεν διαφοροποιείται με βάση την ουσία	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή μπορεί να διπλασιαστεί σε περίπτωση υποτροπής εντός 5 ετών

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
18	Βέλγιο	Η προμήθεια ναρκωτικών είναι ποινικό αδίκημα που τιμωρείται με φυλάκιση 3 μηνών - 5 ετών. Η φυλάκιση επεκτείνεται σε 5-10, 10-15, 15-20 έτη με επιβαρυντικές περιστάσεις (βαθμοί συμμετοχής ανηλίκων, τραυματισμοί ή θάνατοι ή εγκληματικές οργανώσεις).	Οι προβληματικοί χρήστες ναρκωτικών που πωλούν ναρκωτικά μπορούν να σταλούν σε θεραπευτική συμβουλευτική	Οι κυρώσεις διαφέρουν ανάλογα με τις επιβαρυντικές περιστάσεις (συμμετοχή ανηλίκων, τραυματισμό ή θάνατο ή εγκληματικές οργανώσεις), ανεξάρτητα από τον τύπο του σχετικού ναρκωτικού.	Οι κυρώσεις διαφέρουν ανάλογα με τις επιβαρυντικές περιστάσεις (συμμετοχή ανηλίκων, τραυματισμό ή θάνατο, ή εγκληματικές οργανώσεις), ανεξάρτητα από την ποσότητα του ενεχόμενου φαρμάκου	Η κλίμακα ποινών δεν επηρεάζεται από τον παράγοντα εθισμού. Ωστόσο, οι προβληματικοί χρήστες μπορούν να σταλούν σε θεραπευτική συμβουλευτική	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα της υποτροπής

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
19	Γαλλία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 10 έτη. Η ηγεσία ή οργάνωση εγκληματικών ομάδων για διακίνηση ναρκωτικών τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη. Η πώληση ναρκωτικών σε ένα άτομο για χρήση τιμωρείται με φυλάκιση έως και 5 έτη.	Μια ποινή μέχρι 5 ετών μπορεί να ανασταλεί, μαζί με μια εντολή δοκιμασίας που μπορεί να περιλαμβάνει εντολή για θεραπεία	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την ποσότητα	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Καμία παραλλαγή στην ποινή ειδικά για τα ναρκωτικά, η ποινή διπλασιάζεται σε περίπτωση υποτροπής μέσα σε 5 χρόνια, όπως σε κάθε έγκλημα
20	Ολλανδία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 8 ετών, με έως και 12 έτη για την εισαγωγή (ναρκωτικά κατά τη λίστα I) και μέχρι 2 έτη ανέρχεται σε 6 έτη εάν εμπλέκεται μεγάλη ποσότητα (ναρκωτικά κατά τη λίστα II). Εντούτοις, η οδηγία για το νόμο περί οπίου ανέχεται την πώληση κάνναβης σε "coffeeshops", υπό την προϋπόθεση ότι ακολουθούνται αυστηρά οι λεπτομερείς κατευθυντήριες γραμμές.	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία ειδικά για αδικήματα προμήθειας. Εντούτοις, γενικές εναλλακτικές ποινές μπορούν επίσης να δοθούν για αδικήματα προμήθειας, εάν είναι κατάλληλα	Οι κυρώσεις εξαρτώνται από τον κατάλογο I ή τον κατάλογο II. Η παροχή ναρκωτικών τιμωρείται με: φυλάκιση μέχρι 8 ετών ή πρόστιμο (φάρμακα κατά τη λίστα I), έως 2 έτη ή πρόστιμο (φάρμακα κατά τη λίστα II).	Η προμήθεια μεγάλης ποσότητας ναρκωτικών της λίστας II τιμωρείται με φυλάκιση έως και 6 έτη ή πρόστιμο. Βασική μορφή του αδικήματος: έως 2 έτη ή πρόστιμο	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει για την υποτροπή στο νόμο. Ωστόσο, οι κατευθυντήριες γραμμές από τη δημόσια εισαγγελία καθορίζουν λεπτομερείς αυξήσεις ποινών.
21	Δανία	Ο κύριος νόμος περί ναρκωτικών τιμωρεί την προμήθεια ναρκωτικών με φυλάκιση έως 2 ετών. Ο Ποινικός Κώδικας εφαρμόζεται όταν πωλούνται μεγαλύτερες ποσότητες: έως 10 έτη (η παροχή ναρκωτικών σε μεγάλο αριθμό ατόμων και η επίτευξη σημαντικού εισοδήματος) ή 16 έτη (όταν αφορά σημαντική ποσότητα ιδιαίτερα επικίνδυνης ουσίας).	Δεν προβλέπονται εναλλακτικές ποινές για την τιμωρία για τα εγκλήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά. Στο στάδιο της καταδίκης, μπορούν να εφαρμοστούν δοκιμαστικά μέτρα αν το δικαστήριο κρίνει ότι η τιμωρία είναι περιττή (μπορεί να εφαρμοστεί σε περίπτωση οποιουδήποτε εγκλήματος) και ο νόμος αναφέρει την υποχρέωση να υποβληθεί σε θεραπεία ως ένα από τα μέτρα αυτά.	Ο νόμος διαφοροποιεί την τιμωρία ανάλογα με τις βλαβερές συνέπειες της ουσίας. Ο ποινικός κώδικας προβλέπει: 10 χρόνια φυλάκισης για βασική μορφή, η οποία εκτείνεται σε 16 χρόνια όταν εμπλέκεται "σημαντική ποσότητα ιδιαίτερα επικίνδυνων ή επιβλαβών ουσιών".	Μεγαλύτερες ποσότητες θα διώκονται βάσει του Ποινικού Κώδικα. Ο ποινικός κώδικας προβλέπει: 10 χρόνια φυλάκισης για βασική μορφή, η οποία εκτείνεται σε 16 χρόνια όταν εμπλέκεται "σημαντική ποσότητα ιδιαίτερα επικίνδυνων ή επιβλαβών ουσιών	Η κλίμακα ποινών δεν επηρεάζεται από τον παράγοντα εθισμού	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή βάσει του παράγοντα υποτροπής.

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
22	Σουηδία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 3 έτη. Εάν ο τύπος του φαρμάκου, η ποσότητα και οι άλλες περιστάσεις είναι ήσσονος σημασίας (πταίσμα), η προσφορά τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 6 μήνες. Ένα σοβαρό ναρκωτικό αδίκημα (μέρος μεγάλης κλίμακας ή επαγγελματικής δραστηριότητας, που περιλαμβάνει ιδιαίτερα μεγάλες ποσότητες ναρκωτικών ουσιών ή ιδιαίτερα επικίνδυνη ή αδίστακτη φύση) τιμωρείται με φυλάκιση 2-10 ετών.	Ορισμένα μέτρα θεραπείας μπορούν να δοθούν ως μέρος της ποινής	Ο τύπος του φαρμάκου είναι ένας παράγοντας που θα λαμβάνεται υπόψη για το κατηγορητήριο του δράστη με «παράνομο ναρκωτικό» ή «πταίσμα»	Η ποσότητα είναι ένας παράγοντας για τον προσδιορισμό του «αδικήματος ναρκωτικών ουσιών», του «πατίσματος» ή του «σοβαρού αδικήματος»	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
23	Νορβηγία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και 2 χρόνια. Εάν επιδεινώνεται (λαμβάνοντας υπόψη τον τύπο και την ποσότητα του φαρμάκου): έως 10 έτη. Εάν το αδίκημα αφορά την προμήθεια σημαντικής ποσότητας ναρκωτικών: φυλάκιση 3-15 ετών. Εάν προκύψουν «ιδιαίτερα επιβαρυντικές περιστάσεις»: έως 21 έτη φυλάκισης	εκτέλεση της ποινής μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ένα υπό έλεγχο ίδρυμα, εάν είναι απαραίτητο. Υπάρχει ένα δικαστικό πρόγραμμα για τα ναρκωτικά που λειτουργεί σε δύο πόλεις για όσους καταδικάζονται για ελάσσονα εγκλήματα.	Η προσφορά ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως 2 έτη, αλλά ένα επιδεινωμένο αδίκημα (για το οποίο ο τύπος του ναρκωτικού ονομάζεται ως ένας παράγοντας) μπορεί να τιμωρηθεί έως και 10 χρόνια.	Η προσφορά ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και 2 χρόνια, αλλά ένα επιβαρυντικό αδίκημα (για το οποίο αναφέρεται η ποσότητα ως ένας παράγοντας) μπορεί να τιμωρηθεί έως και 10 χρόνια. Εάν το αδίκημα αφορά την προμήθεια σημαντικής ποσότητας ναρκωτικών, το εύρος της ποινής είναι 3-15 χρόνια φυλάκισης. Αστικό Ποινικό	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
24	Φινλανδία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και 2 χρόνια. Το εύρος ποινής αυξάνεται σε 1-10 χρόνια σε περιπτώσεις προμήθειας πολύ επικίνδυνης ναρκωτικής ουσίας ή μεγάλης ποσότητας, σημαντικού οικονομικού οφέλους, ενεργώντας ως μέλος οργανωμένης ομάδας, διανομής σε ανηλίκους, σοβαρού κινδύνου για τη ζωή ή την υγεία πολλών ατόμων , ή όταν κρίνεται διαφορετικά ως επιδεινωμένη	Οι χρεώσεις ή οι ποινές μπορούν να αποσυρθούν μόνο για αδίκημα που σχετίζεται με τη χρήση	προσφορά μιας «πολύ επικίνδυνης ναρκωτικής ουσίας» χρεώνεται ως «επιδεινωμένο αδίκημα ναρκωτικών» και τιμωρείται με την υψηλότερη κλίμακα ποινών 1-10 χρόνια φυλάκισης.	Η προμήθεια μιας μεγάλης ποσότητας ναρκωτικής ουσίας χρεώνεται ως "«επιδεινωμένη παράβαση ναρκωτικών" και τιμωρείται με την υψηλότερη κατηγορία ποινών 1-10 χρόνια φυλάκισης	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
25	Εσθονία	Η παράνομη προμήθεια μικρών ποσοτήτων ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο ή μέχρι 3 έτη φυλάκισης. αν η πράξη επαναλαμβάνεται ή η προμήθεια γίνεται από ομάδα: πρόστιμο ή μέχρι 5 έτη φυλάκισης. Η εμπορία μεγάλων ποσοτήτων ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 1-10 ετών, εάν η πράξη επαναληφθεί ή η προμήθεια γίνεται από ομάδα: 3-15 χρόνια. Αν η προμήθεια γίνεται για μεγάλο κέρδος ή από εγκληματική οργάνωση: 6-20 χρόνια ή ισόβια κάθειρξη. Η παράνομη εισαγωγή / εξαγωγή ναρκωτικών τιμωρείται με πρόστιμο ή μέχρι 5 έτη φυλάκισης. εάν γίνει από δημόσιο υπάλληλο κατάχρηση της θέσης του, ή από ομάδα: 2-10 χρόνια.	Η ποινή φυλάκισης μεταξύ 6 μηνών - 2 ετών (για οποιοδήποτε έγκλημα που διαπράχθηκε λόγω εξάρτησης από τα ναρκωτικά) μπορεί να αντικατασταθεί από μια θεραπεία για τον εθισμό στα ναρκωτικά (με γραπτή συγκατάθεση του δράστη	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Διαφορετικές κυρώσεις για μικρές ποσότητες και μεγάλες ποσότητες. Για την προμήθεια μικρών ποσοτήτων φαρμάκων: πρόστιμο ή έως 3 έτη. Προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων: 1-10 έτη	Η φυλάκιση μπορεί να αντικατασταθεί από τη θεραπεία σε περιπτώσεις παραβατών που έχουν εθιστεί στα ναρκωτικά και οι οποίοι έλαβαν ποινή φυλάκισης μεταξύ 6 και 2 ετών	Το εύρος των κυρώσεων διαφοροποιείται ανάλογα με τον παράγοντα υποτροπής. Για την προμήθεια μικρών ποσοτήτων φαρμάκων: πρόστιμο ή έως 3 έτη, όταν επαναλαμβάνονται: πρόστιμο ή μέχρι 5 έτη. Προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων: 1-10 χρόνια, όταν επαναλαμβάνονται: 3-15 χρόνια

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
26	Λετονία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 2-8 ετών. Εάν εκτελείται από μια ομάδα: 3-10 χρόνια. Εάν σε μεγάλες ποσότητες ή από μια οργανωμένη ομάδα: 5-15 χρόνια.	Υπάρχει υπό όρους απαλλαγή από την ποινική ευθύνη για εκείνους που διαπράττουν "λιγότερο σοβαρό έγκλημα" που συμφωνούν να υποβληθούν σε θεραπεία	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 2-8 ετών. Σε μεγάλες ποσότητες: 5-15 χρόνια	Η κλίμακα κυρώσεων δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά οι παραβάτες που χρησιμοποιούν ναρκωτικά μπορούν να απαλλαγούν από την εκτέλεση της ποινής εάν συμφωνούν οικειοθελώς να υποβληθούν σε θεραπεία	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή

Χώρες		Τιμωρία	Εναλλακτικές ποινές	καθορισμός της ποινής με κριτήριο τη ναρκωτική ουσία	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την ποσότητα	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο τον εθισμό	Καθορισμός της ποινής με κριτήριο την υποτροπή
27	Λιθουανία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 2-8 ετών. Όταν υπάρχει μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών: 8-10 χρόνια. Όταν πρόκειται για πολύ μεγάλη ποσότητα φαρμάκων: 10-15 χρόνια.	Δεν υπάρχουν εναλλακτικές ποινές τιμωρίες που σχετίζονται ειδικά με τα αδικήματα προμήθειας ναρκωτικών.	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση 2-8 ετών. Όταν υπάρχει μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών: 8-10 χρόνια. Όταν πρόκειται για πολύ μεγάλη ποσότητα 10-15 χρόνια	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με την υποτροπή
28	Ιρλανδία	Η προμήθεια ναρκωτικών τιμωρείται με φυλάκιση έως και 1 έτους σε συνοπτική διαδικασία. Έως 14 χρόνια με καταδίκη σε κατηγορητήριο. Η ελάχιστη ποινή φυλάκισης 10 ετών και μέγιστη ισόβια ορίζεται όταν η αξία των ναρκωτικών υπερβαίνει τα 13.000 ευρώ	Μετά την καταδίκη, το δικαστήριο έχει την επιλογή να στείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη ή σε εκπαιδευτικά μέτρα κλπ. Αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση από υγειονομικό συμβούλιο ή δικαστικό σύμβουλο κοινωνικής πρόνοιας	Δεν υπάρχει διαφοροποίηση της ποινής με βάση την ουσία	Ελάχιστη ποινή φυλάκισης 10 ετών για πιο σοβαρά αδικήματα, όταν η αξία των ναρκωτικών υπερβαίνει τα 13.000 ευρώ	Το εύρος των ποινών δεν ποικίλλει ανάλογα με τον εθισμό, αλλά το δικαστήριο έχει την επιλογή να στείλει έναν δράστη στην ιατρική περίθαλψη αντί να επιβάλει ποινή (η απόφαση βασίζεται σε ιατρική έκθεση που καταρτίστηκε από ένα συμβούλιο υγείας,	Ο νόμος δεν διαφοροποιεί την ποινή από τον παράγοντα υποτροπής.
29	Ηνωμένο Βασίλειο	Η τιμωρία για αδικήματα προμήθειας συνδέεται με την κατηγορία ναρκωτικών που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με το Α να είναι το πιο επιβλαβές). Κατηγορία Α: έως την ισόβια κάθειρξη. Ναρκωτικά κατηγορίας Β: έως 14 έτη. Κατηγορία C: έως 14 έτη.	Προγράμματα Παρέμβασης για τα Ναρκωτικά ως εναλλακτική ποινή στην τιμωρία.	Η τιμωρία συνδέεται με την κατηγορία ναρκωτικών που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με το Α να είναι το πιο επιβλαβές).	Η τιμωρία συνδέεται με την κατηγορία φαρμάκων που εμπλέκονται (Α, Β, Γ, με τον Α να είναι το πιο επιβλαβές) αλλά όχι με την ποσότητα.	Η ποινή δεν ποικίλλει ανάλογα με τον παράγοντα εθισμού	Η ποινή επηρεάζεται από τον παράγοντα της υποτροπής μόνο για μια τρίτη πράξη παράνομης διακίνησης ναρκωτικών κατηγορίας Α, η οποία θα πρέπει να λάβει ελάχιστη ποινή φυλάκισης 7 ετών.

Αναλυτικές κατηγορίες

Χώρες	Τιμωρία - Χρήση	Τιμωρία - Ατομική Κατοχή
Ελλάδα	1. Ποινικό αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Βουλγαρία	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Ρουμανία	1. Ποινικό αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Ιταλία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	3. Διοικητικό αδίκημα
Κύπρος	1. Ποινικό αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Ισπανία	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	3. Διοικητικό αδίκημα
Πορτογαλία	3. Διοικητικό αδίκημα	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Κροατία	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	3. Διοικητικό αδίκημα
Μάλτα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Σλοβενία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	3. Διοικητικό αδίκημα
Αυστρία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα ή 3. Διοικητικό αδίκημα
Ουγγαρία	1. Ποινικό αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Σλοβακία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Τσεχία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Πολωνία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Γερμανία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Λουξεμβούργο	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Βέλγιο	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Γαλλία	1. Ποινικό αδίκημα	5. Η κατοχή για προσωπική χρήση δεν αποτελεί διακριτό αδίκημα της χρήσης
Ολλανδία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Δανία	5. Η Χρήση δεν αποτελεί αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Σουηδία	1. Ποινικό αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Νορβηγία	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Φινλανδία	1. Ποινικό αδίκημα	1. Ποινικό αδίκημα
Εσθονία	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Λετονία	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Λιθουανία	3. Διοικητικό αδίκημα	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις & 4. Διοικητικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Ιρλανδία	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις
Ηνωμένο Βασίλειο	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις	2. Ποινικό αδίκημα υπό προϋποθέσεις

Παράρτημα 2. - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΣΧΕΘΕΝΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 2000-2015																			
Ε Τ Η																			
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Σχόλια	
1		Υποθέσεις	7.995	9.820	10.424	10.904	8.838	10.183	9.600	9.271	11.861	12.335	10.011	9.384	9.628	10.031	10.505	10.513	Στο σύνολο υποθέτουμε 1 δισκίο = 1 γραμμάριο χωρίς θλάβη στη γενικότητα
2		Κατηγορηθέντα άτομα	12.306	15.026	15.667	15.812	12.561	14.558	13.622	12.895	15.825	16.090	13.018	12.291	12.817	13.621	14.142	14.396	
3		Κάναβη																	
α)	Φυτά (Καλλιεργηθέντα+Αυτοφυή)	49.840	18.821	16.232	21.060	39.820	34.843	32.494	17.574	23.136	15.455	21.538	31.638	33.540	22.840	51.924	54.923		
β)	Κατεργασμένο(Χασίς) γραμμ	47.371	189.543	67.711	72.520	24.332	39.198	73.852	4.531	19.570	46.508	12.856	7.741	8.749	7.246	35.518	323.969		
γ)	Ακατέργαστο (Χασίς) γραμμ	10.243.526	8.217.197	6.021.447	5.281.114	4.226.005	7.945.157	10.847.522	5.902.861	4.425.733	6.923.223	6.985.297	12.347.754	18.264.798	17.297.136	14.581.798	2.298.876		
δ)	Χασισέλαιο γραμμ	1.205	1.888	757	2.761	3.293	2.903	523	1.482	171	1.188	7.004	325	535	240	4.068	3.357		
	Σύνολο	10.341.942	8.427.449	6.106.147	5.377.455	4.293.450	8.022.101	10.954.391	5.926.448	4.468.610	6.986.374	7.026.695	12.387.458	18.307.622	17.327.461	14.673.308	2.681.124		
4		Οπιούχα																	
α)	Οπιο ακατέργαστο γραμμ	1.742	955	90	582	1.388	280	303	24.891	555	462	2.095	3.311	4	51	403	30		
β)	Ηρωΐνη- μορφίνη γραμμ	642.063	231.263	201.176	199.416	308.294	298.953	225.443	236.504	254.106	420.435	288.891	334.372	248.800	173.304	229.080	553.126		
	δόσεις	303	793	527	333	393	1.040	646	432	612	234	368	212	160	134	142	268		
γ)	Φυτά υπνοφόρου μήκωνος			75	163	3.940			62		98	92	170	192	60	144	145		
δ)	Μεθαδόνη δισκία	3.842	7.960	9.604	3.493	6.392	11.796	4.963	11.942	4.201	1.224	995	2.072	1.137	694	53	3.803		
	γραμμ	472	700	771	1.537	3.107	8.719	9.444	24.729	24.615	28.367	13.667	20.283	13.064	4.745	11.543	11.410		
ε)	Λοιπά οπιούχα γραμμ	31	70	22	300	885	23	419	5	3	242		224	1	20				
	δισκία	2.220	1.466	1.576	2.028	2.702	2.119	2.028	2.482	3.540	2.372	255	1.308	641	1.314	1.060	1.233		
	Σύνολο	650.673	243.207	213.841	207.852	327.101	322.930	243.246	301.047	287.632	453.434	306.363	361.952	263.999	180.322	242.425	570.014		
		Σύνολο Δισκία	6.062	9.426	11.180	5.521	9.094	13.915	6.991	14.424	7.741	3.596	1.250	3.380	3.380	2.008	1.113	5.036	
5		Διεγερτικά																	
α)	Κοκαΐνη γραμμ	19.274	265.234	18.305	20.595	1.151.193	42.386	28.043	46.862	48.412	78.452	132.603	29.021	198.850	695.636	289.652	89.966		
β)	Κοκαΐνη μαύρη γραμμ											5.900							
γ)	Φύλλα κόκας γραμμ						5	898		5.901	583			251					
δ)	Αμφεταμίνες γραμμ	2.008	78	489	211	702	1.101	36	107	107	237		1.822	277	1.175	1.378	1.966		
	Αμφεταμίνες δισκία	30.109		1.789	8	192	119	40	127	32			18	321	1		10		
	Μεθαμφεταμίνες δισκία							1		1									
	Μεθαμφεταμίνες γραμμ						90	6	66		3	4	18	48					
	Μεθαμφεταμίνη κρυσταλλική γραμμ												972		12.364	2.872	673		
ε)	Λοιπά (κράκ) γραμμ												1						
στ)	Εκταση δισκία	53.548	49.114	28.430	47.386	82.899	145.394	118.063	58.083	8.618	46.112	12.715	47	2.953	34.571	899	163		
	Εκταση γραμμ						23	51	281	20	47	42	224	391	398	8.744	123		
ζ)	Νεα συνθετικά ναρκωτικά δισκία								1										
	Νεα συνθετικά ναρκωτικά γραμμ							288	47		2.561								
η)	Διάφορα άλλα διεγερτικά δισκία						144	100											
	ΚΗΑΤ γραμμ						29.698		10.697	200.226	18.000	20.500	14.500	46.050	77.149	4.437	62.288		
	Σύνολο	104.939	314.426	49.013	68.200	1.234.986	218.960	147.526	116.271	263.317	145.995	171.764	45.651	250.113	821.293	307.981	155.189		
	Σύνολο Δισκία	83.657	49.114	30.219	47.394	83.091	145.657	118.204	58.211	8.651	46.112	12.715	65	3.274	34.572	899	173		
	Σύνολο Γραμμάρια	21.282	265.312	18.794	20.806	1.151.895	73.303	29.322	58.060	254.666	99.883	159.049	45.586	246.839	786.721	307.082	155.016		
6		Ναρκωτικά φάρμακα																	
α)	Παρασθησιογόνα δισκία			4	532		81			15						286	4		
	γραμμ				665			827		104			442	1.118	5.496	429	240		
	LSD κλπ σταγόνες	111	286	837	536	1.111	108	140	2.765	490	244	127	2.884	58	183	89	813		
	Ψιλοκυβίνη τεμάχια				1.197	1.231	164	167	18	22	618								
β)	Ηρεμιστικά δισκία	29.104	43.281	39.961	50.347	42.828	57.378	55.395	52.727	67.417	71.875	126.638	64.184	101.164	131.405	48.235	65.900		
	γραμμ	3.700	22.204	902	170	99	100	18	261	398	69	342	518	990	988	712	250		
	Σύνολο	32.915	65.771	41.704	53.447	45.269	57.831	56.547	55.771	68.446	72.806	127.107	68.028	103.330	138.072	49.751	67.208		
7		Διαρρηχθέντα Φαρμακεία	44	35	57	29	23	43	33	19	17	23	4	15	21	22	19	17	Στο σύνολο υποθέτουμε 1 δισκίο = 1 γραμμάριο χωρίς θλάβη στη γενικότητα

Με κόκκινο απεικονίζονται οι υψηλότερες τιμές ανά είδος

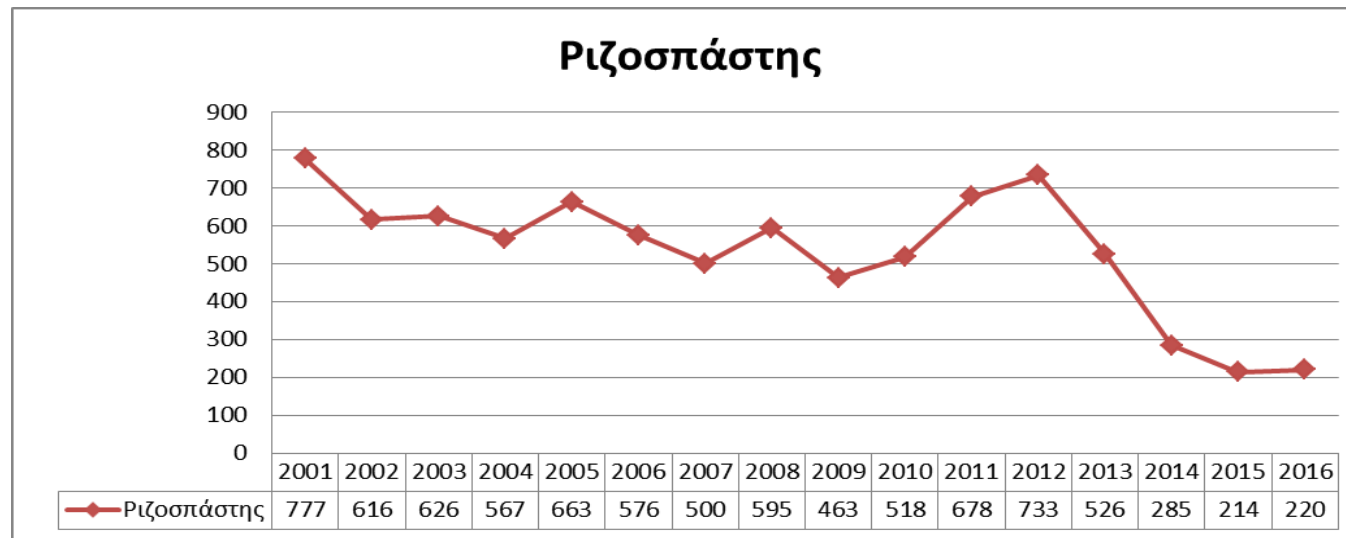
Παράρτημα 2.β

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ - ΠΟΙΝΩΝ κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ εκάστου έτους (2003-2017)

		1/1/2003	1/1/2004	1/1/2005	1/1/2006	1/1/2007	1/1/2008	1/1/2009	1/1/2010	1/1/2011	1/1/2012	1/1/2013	1/1/2014	1/1/2015	1/1/2016	1/1/2017
1	αριθμός κρατουμένων	8418	8726	8722	9964	10370	11645	11736	11364	12349	12479	12475	12693	11798	9611	9560
2	αριθμός υποδίκων	2084	2570	2481	3104	3065	3045	3218	3541	4050	4254	4325	2861	2470	2510	2829
3	αριθμός αλλοδαπών	3858	3708	3704	4281	4695	5622	6078	6307	7210	7887	7875	7623	6882	5289	5195
4	αριθμός γυναικών	394	506	594	592	582	559	695	554	577	562	557	648	572	486	527
5	αριθμός ανηλίκων	449	543	445	420	376	446	520	510	568	587	600	452	358	245	250
6	αριθμός των παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών	3386	3562	3465	4346	4640	4912	4937	4345	4303	4136	4267	3384	2872	1827	2034
7	κατάδικοι με ποινή θανάτου	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	κατάδικοι με ισόβια	599	618	594	654	715	776	742	823	807	977	1025	1041	982	960	941
9	κατάδικοι με προσκαίρη κάθειρξη															
	από 5 εως 10 έτη	1767	1642	1552	2000	2300	2720	2737	2594	2385	2511	2535	3557	2887	2013	1798
	από 10 εως 15 έτη	1214	1139	1220	1171	1333	1549	1671	1564	1584	1665	1728	1979	1827	1360	1150
	από 15 έτη και πάνω	944	898	989	1003	1041	1108	1109	1090	1173	3100	3200	2055	2244	2093	2142
10	κατάδικοι με φυλάκιση															
	μέχρι 6 μήνες	211	249	359	223	125	316	182	260	261	290	282	75	66	63	46
	από 6 μήνες εως 1 έτος	271	313	300	287	257	301	254	229	222	252	248	116	126	78	84
	από 1 εως 2 έτη	270	303	300	355	306	453	309	288	253	260	271	206	178	137	150
	από 2 εως 5 έτη	842	854	839	1063	1102	1303	1310	765	701	727	835	540	446	326	366
11	κρατούμενοι για χρέη	17	30	27	24	23	4	66	43	29	36	47	27	23	56	10
12	φιλοξενούμενοι	122	66	40	35	63	44	92	116	237	121		236	549	15	44

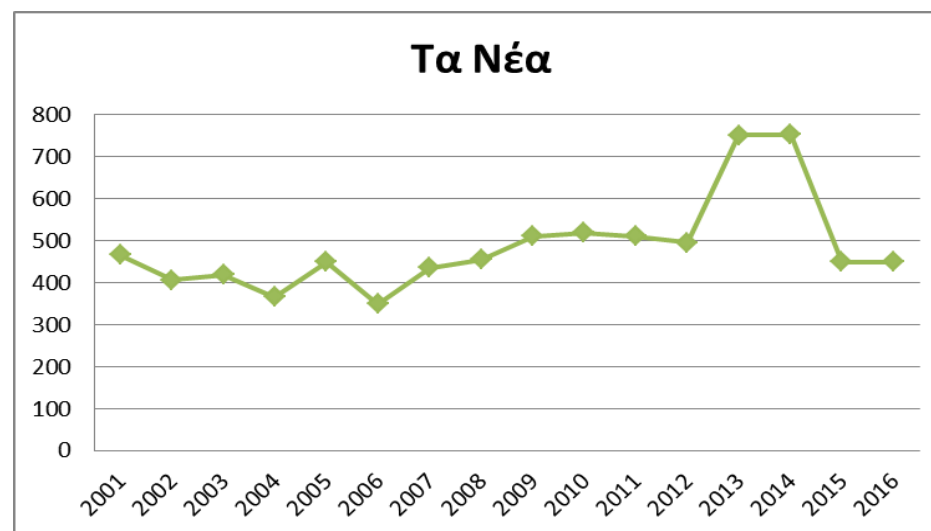
Παράρτημα 3 - Λεξικομετρική απεικόνιση "Ναρκωτικά" - Ριζοσπάστης

Μήνας	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	60	38	52	44	37	43	34	57	31	23	63	85	46	19	13	7
2	86	56	48	56	70	35	35	56	34	28	54	109	42	8	12	10
3	47	54	49	65	80	44	35	38	37	44	58	83	70	21	17	21
4	54	55	36	37	73	41	37	45	44	39	29	64	57	16	17	17
5	80	56	36	51	39	44	47	62	47	41	79	40	38	20	24	6
6	142	83	71	57	78	95	64	81	44	80	64	62	74	48	53	36
7	61	58	40	42	43	35	57	40	43	50	43	52	40	43	13	20
8	58	50	46	33	33	27	40	51	41	54	67	62	32	20	10	24
9	64	45	73	44	54	64	34	60	36	59	74	46	50	23	15	26
10	40	50	44	41	64	39	39	30	40	41	53	40	38	16	13	30
11	41	37	70	45	47	55	41	41	39	27	52	46	19	21	14	12
12	44	34	61	52	45	54	37	34	27	32	42	44	20	30	13	11
Σύνολο	777	616	626	567	663	576	500	595	463	518	678	733	526	285	214	220
Σύνολο/έτος	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	262	205	202

Παράρτημα 3- Λεξικομετρική απεικόνιση "Ναρκωτικά" - Τα ΝΕΑ

Μήνας	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	36	19	67	44	27	27	41	39	29	29	37	49	59	64	51	32
2	41	21	37	39	61	27	37	36	43	32	25	40	67	83	43	26
3	31	19	27	40	36	30	32	26	56	40	33	38	51	62	33	36
4	30	31	28	21	32	33	32	43	36	39	21	43	57	66	59	37
5	46	37	39	24	28	31	33	14	59	39	51	38	65	62	49	33
6	68	45	31	31	38	30	45	48	41	39	39	32	53	81	41	29
7	34	37	36	33	20	22	36	31	43	65	64	51	68	50	24	43
8	26	45	22	33	33	26	23	42	44	60	69	55	45	39	28	26
9	39	40	29	17	38	37	15	51	44	42	46	31	70	58	43	44
10	41	37	36	31	39	36	37	29	48	55	46	27	67	56	28	70
11	39	38	34	26	48	25	67	52	36	43	28	45	79	79	25	47
12	35	37	33	27	50	25	37	44	32	36	51	46	70	52	26	27
Σύνολο Ανά Έτος	466	406	419	366	450	349	435	455	511	519	510	495	751	752	450	450

Παράρτημα 3- Λεξικομετρική απεικόνιση "Ναρκωτικά" - Καθημερινή

Μήνας	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	δεν θρέθηκαν αποτελέσματα	30	22	13	22	11	16	29	9	9	13	15	26	20	12	15
2		25	20	14	24	10	14	21	19	11	7	16	16	18	12	10
3		15	17	13	29	18	15	17	20	13	10	12	43	20	19	10
4		15	13	10	18	20	10	16	8	10	13	12	43	14	8	7
5		13	12	12	17	11	12	19	14	11	14	21	39	13	18	14
6	23	20	14	18	27	22	18	22	13	10	5	23	37	27	10	16
7	16	8	19	3	13	15	7	10	11	11	15	31	54	20	16	14
8	14	14	15	11	7	9	18	16	22	15	20	34	35	14	17	16
9	14	8	19	15	11	19	12	28	19	18	18	11	33	21	21	22
10	19	15	13	19	17	19	12	16	21	16	10	19	30	13	13	10
11	17	20	14	17	22	18	26	26	26	8	18	28	21	15	15	13
12	11	14	12	16	21	20	18	12	21	13	20	15	25	11	8	11
Σύνολο	114	197	190	161	228	192	178	232	203	145	163	237	402	206	169	158

Παράρτημα 4. Σύνθεση Ολομέλειας 2000-2017

Εκλογική Αναμέτρηση 9/4/2000		Εκλογική Αναμέτρηση 7/3/2004		Εκλογική Αναμέτρηση 16/9/2007		Εκλογική Αναμέτρηση 4/10/2009				Εκλογική Αναμέτρηση 17/6/2012		Εκλογική Αναμέτρηση 25/1/2015		Εκλογική Αναμέτρηση 20/9/2015			
I' Βουλευτική Περίοδος 9/4/2000 έως 11/2/2004		IIA' Βουλευτική Περίοδος 7/3/2004 έως 18/8/2007		IIB' Βουλευτική Περίοδος 16/9/2007 έως 7/9/2009		IIF' Βουλευτική Περίοδος 4/10/2009 έως 11/4/2012		Κυβερνήσεις 11/11/2011 -17/06/2012		IE' Βουλευτική Περίοδος 17/6/2012 έως 31/12/2014		IΣΤ' Βουλευτική Περίοδος 25/1/2015 έως 28/08/2015		IΖ' Βουλευτική Περίοδος Από 20/9/2015			
Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Μεταβατική Κυβέρνηση Λουκά Παπαδήμου	Αριθμός εκπροσώπων	Υπηρεσιακή Κυβέρνηση Πικραμμένου Από 15/05/2012-17/06/2012	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	Κόμμα	Αρχηγός κόμματος	
ΠΑΣΟΚ	Σημίτης Κ.	ΝΔ	Καραμανλής Κ.	ΝΔ	Καραμανλής Κ.	ΠΑΣΟΚ	Παπανδρέου Γ.	ΠΑΣΟΚ	35		ΝΔ	Σαμαράς Α.	ΣΥΡΙΖΑ	Τσίπρας Α.	ΣΥΡΙΖΑ	Τσίπρας Α.	
ΝΔ	Καραμανλής Κ.	ΠΑΣΟΚ	Παπανδρέου Γ.	ΠΑΣΟΚ	Παπανδρέου Γ.	ΝΔ	Καραμανλής Κ.(από 30/11/2009 Α. Σαμαράς)	ΝΔ	6		ΣΥΡΙΖΑ	Τσίπρας Α.	ΝΔ	Σαμαράς Α.	ΝΔ	Μεϊμαράκης Ε.	
ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.	ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.	ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.	ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.	ΛΑΟΣ	4		ΠΑΣΟΚ	Βενιζέλος Ε.	Χ.Α.	Μιχαλολιάκος Ν.	Χ.Α.	Μιχαλολιάκος Ν.	
Συνασπισμός	Κωνσταντόπουλος Ν.	ΣΥΡΙΖΑ	Κωνσταντόπουλος Ν.	ΣΥΡΙΖΑ	Αλαβάνος Α.	Λ.Α.Ο.Σ	Καρατζαφέρης Γ.	ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.		ΑΝΕΛ	Καμμένος Π.	Ποτάμι	Θεοδωράκης Σ.	Δημοκρατική Συμπράταξη (Π.Α.Σ.Ο.Κ. - ΔΗΜ.ΑΡ.)	Γεννημάτα Φ.	
				Λ.Α.Ο.Σ	Καρατζαφέρης Γ.	ΣΥΡΙΖΑ	Τσίπρας Α.	ΔΗΜΑΡ	Κουβέλης Φ.		Χ.Α.	Μιχαλολιάκος ν.	ΚΚΕ	Κουτσούμπας Δ.	ΚΚΕ	Κουτσούμπας Δ.	
								ΣΥΡΙΖΑ	Τσίπρας Α.		ΔΗΜΑΡ	Κουβέλης Φ.	ΑΝΕΛ	Καμμένος Π.	Ποτάμι	Θεοδωράκης Σ.	
								Δημοκρατική Συμμαχία	Μπακογιάννη Ν.		ΚΚΕ	Παπαρήγα Α.	ΠΑΣΟΚ	Βενιζέλος Ε.	ΑΝΕΛ	Καμμένος Π.	
																Ένωση Κεντρώων	Λεβέντης Β.

Πηγή: Βουλή των Ελλήνων, Εκλογικά Αποτελέσματα και Σύνθεση παλαιότερων Βουλών